

Ernest Hemingway

**AFRIKAI
VADÁSZNAPLÓ**

Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest

A mű eredeti címe:
GREEN HILLS OF AFRICA

Fordította
SZÁSZ IMRE

OLCSÓ KÖNYVTÁR
Szerkeszti Varga Katalin
© Ernest Hemingway, 1957, 1987

ISBN 963 15 3394 8
ISSN 0133-1183

Szépirodalmi Könyvkiadó
Felelős vezető Tarnóc Márton igazgató

Athenaeum Nyomda, 86.2138, Budapest
Felelős vezető Szlávik András vezérigazgató
Felelős szerkesztő Szilárd Gabriella

Műszaki vezető Ginács László
Képszerkesztő Kiss Marianne
Műszaki szerkesztő Mikóczy Vilmosné
A fedélen Tettamanti Béla rajza,
Murányi István sorozattervének felhasználásával
942. kötet. Megjelent 11,05 A/5 ív terjedelemben
Sz 4496-d-8789

TARTALOM

Első rész
VADÁSZAT ÉS BESZÉLGETÉS

Második rész
VADÁSZAT
(Visszaemlékezés)

Harmadik rész
VADÁSZAT ÉS KUDARC

Negyedik rész
VADÁSZAT, BOLDOGSÁG

Drága Mr. J. P.

Egyszerűen mondja meg nekik, hogy maga csak, fiktív alak, s balszerencséjének tulajdonítható, hogy jött egy író s ilyen kifejezésekkel tűzdelte meg beszédjét. Mindnyájan tudjuk, milyen finoman beszélnek a legjobban nevelt emberek, s mindig azok félnék borzasztó mód a közönségességtől, akik magunk nem bíjtak ki egészen az osztályelsőség tojásából. Azt is tudni fogja, hogyan bánjon azzal, aki Tatának hívja. Ne felejtse el, hogy a Tata nem maga, hanem az a fiktív alak. Mindenesetre, ez a könyv a magáé. Nagyon hiányzik nekünk.

E. H.

ELSŐ RÉSZ

VADÁSZAT ÉS BESZÉLGETÉS

Első fejezet

Benn ültünk a leshelyen, amelyet wandorobo vadászok építettek gallyakból a szózó szélén, mikor meghallottuk a közeledő teherautót. Eleinte messze volt, és senki se tudta, mi az a zaj. Azután megszűnt, s reméltük, hogy nem is zümmögött semmi, vagy legföljebb csak a szél. Majd lassan közeledett, most már félreismerhetetlenül, egyre hangosabb és hangosabb lett, végül közvetlenül mögöttünk haladt el, gyötrődve, zajosan, hangos, szabálytalan robbanásokkal, s ment tovább az úton. A színpadias nyomkereső felállt.

– Kész – mondta.

Szájamra tettem a kezem, és intettem, hogy üljön le.

– Kész – mondta újból, és szélesen kitárta karját. Sose szerettem, de most mégannyira se.

– Később – suttogtam. M'Cola fejét rázta. Néztem kopasz, fekete koponyáját, s ő kissé oldalt fordította arcát, láttam szája szögletében a vékony kínai bajuszt.

– Nem jó – mondta. – *Hapana m'uzuri*.

– Várjunk egy kicsit – mondtam neki. Megint lehajtotta a fejét, hogy ne látsszon ki a holt ágak fölött, s ott ültünk a lessgödör porában, míg annyira be nem sötétedett, hogy nem láttam a puskám célgömbjét; de nem jött már semmi. A színpadias nyomkereső türelmetlen és nyugtalan volt. Még mielőtt a világosság éppen eltűnt volna, odasúgta M'Colának, hogy löni túl sötét van.

– Fogd be a szád – mondta neki M'Cola. – *B'wana* akkor is tud löni, mikor te már nem látsz.

A másik, a tanult nyomkereső, azzal is jelét adta tanultságának, hogy nevét, az Abdullah-t, rákarcolta lába fekete bőrére egy hegyes ággal. Csodálkozás nélkül figyeltem, M'Cola is teljesen kifejezéstelen arccal nézte a szót. Egy idő múlva a nyomkereső áthuzigálta.

Végül még egyszer utoljára célozni próbáltam a maradék világosság felé, s láttam, hogy nem megyek semmire, még durvára fogott célgömbbel sem.

M'Cola figyelt.

– Nem jó – mondtam.

– Igen – helyeselt suahéli nyelven. – Irány a tábor?

– Igen.

Felálltunk és kikecmeregtünk a leshelyről, s a homokos márgán tapogatózva mentünk, fák között, ágak alatt, vissza az útra. Az úton egy

mérföldnyire állt a kocsí. Mikor melléje értünk, Kamau, a sofőr, meggyújtotta a lámpát.

A teherautó elrontotta a dolgot. Délután ott hagytuk a kocsit kinn az úton, és nagyon óvatosan közelítettük meg a szóót. Előző nap egy kis eső esett, de nem elég ahhoz, hogy elöntse a szóót – az egész mindössze egy tisztás a fák között, s rajta mély körökben kitiport földszáv, szélén, ahol az állatok sót nyaltak a sárból, kivájt üregek –, s négy, előző éjjel ott járt nagykudubika friss, hosszú, szív formájú nyomát láttuk, valamint sok kiskudunyomot. Egy orrszarvú is járt ott, a nyomokból és a szétrúgott szalmás trágyacsomókból ítélve, minden éjjel. A leshelyet kurta nyíllövésnyire építették a szóótól; ott ültem hátrátámaszkodva, felhúzott térdel és lehajtott fejjel, hamuval és porral félig teli üregben, s a száraz levelek és vékony ágak közt leskelődve egy kiskudubikát láttam kijönni a bozótból a szóó széléig, ott állt, erős nyakú, szürke, szép állat, szarva csavarmenetben emelkedett a nap felé; megcéloztam a szügyét, aztán lemondtam a lövésről, mert nem akartam elijeszteni a nagykudut, amely biztosan megjön szürkülettel. De még mielőtt mi csak gyanítottuk volna is a teherautót, a bika meghallotta, és befutott a fák közé, s minden, ami addig mozgott, ami a bozótban vagy a síkságon vagy a kis dombokról jött a fák között a szóó felé, megtorpant erre a csattogó, robbanó hangra. Később majd, sötétben, odajönnek; de akkor már késő lesz.

Es most, mikor a kocsival a homokos úton mentünk, s a lámpák fényében éjszakai madarak szeme villant – ott kuporogtak a homokban, míg a kocsí csaknem rájuk futott, akkor halk rémülettel felemelkedtek –, most, mikor elhaladtunk a vándorlók tüzei mellett, akik nappal mind nyugatnak tartottak az úton, elhagyván az előttünk fekvő éhínséges vidéket, most, mikor ott ültem, puskám agya a lábamon, csöve bal karom hajlatában, whiskys üveg a térdem közt, a whiskyt bádognárába öntöttem, s hátranyújtottam vállam fölött a sötétben M'Colának, hogy vizet töltsön hozzá a kulacsból, s megittam, aznap az elsőt, a legeslegjobbát, s néztem a sűrű bozótot, éreztem az éjszaka hűvös szelét, és Afrika jó illatait szagoltam – most teljesen boldog voltam.

Egyszerre nagy tüzet láttunk magunk előtt, s amikor odaértünk és elhaladtunk mellette, az út mentén teherautót pillantottunk meg. Szóltam Kamaunak, hogy álljon meg és faroljon. A tűz fényében alacsony, görbe lábú ember állt, tiroli kalapban, rövid bőrnadrágban, kigombolt ingben, a nyitott motorháznál, egy csoport bennszülött között.

– Segíthetünk valamiben? – kérdeztem.

– Nem – mondta. – Hacsak nem szerelő. Utál a masina. Minden masina utál.

– Nem gondolja, hogy a megszakító-kalapáccsal van baj? Mikor elment mellettünk, olyan hangja volt, mintha a megszakító-kalapácsban volna a hiba.

- Azt hiszem, sokkal rosszabb. A hangjáról ítélve nagyon csúnya dolog lehet.
- Ha el tud jönni a táborunkig, ott van szerelő.
- Milyen messze van?
- Úgy húsz mérföld.
- Reggel megpróbálom. Most nem merem tovább hajsolni ezzel a halálhanggal. Meg akar halni, mert utál. Hát én is utálok. De ha meghalnék, egy csöppet se bánna.
- Iszik egyet? – Kinyújtottam az üveget. – Hemingway-nek hívnak.
- Kandisky – mondta és meghajolt. – Hemingway, ezt a nevet már hallottam. De hol? Hol is hallottam? Ó, igen. A *Dichter*. Ismeri Hemingwayt, a költőt?
- Hol olvasott tőle?
- A *Querschnitt*-ben.
- Én vagyok az – mondtam jóleső örömmel. A *Querschnitt* német folyóirat volt, amelybe meglehetősen obszcén verseket írtam, s egy hosszú novellát közöltem, még évekkel azelőtt, hogy Amerikában bármit is el tudtam volna helyezni.
- Nahát, ez aztán érdekes – mondta a tiroli kalapos ember. – Mondja, mi a véleménye Ringelnatzról?
- Ragyogó.
- Úgy. Szereti Ringelnatzot. Jó. Mi a véleménye Heinrich Mannról?
- Nem sokat ér.
- Komolyan mondja?
- Én csak azt tudom, hogy nem bírom elolvasni.
- Nem ér semmit. Látom, hasonló az ízlésünk. Mit csinál itt?
- Vadászom.
- Remélem, nem elefántsontra?
- Nem. Kudura.
- Mire jó az, kudut löni? Maga értelmes ember és költő létére kudut lő.
- Még nem lőttem – mondtam. – De most már tíz napja erősen vadászunk rájuk. Ma este lőttem volna, ha nem jön a maga teherautója.
- Szegény teherautó. De magának egy egész éven át kellene vadásznia. Azalatt mindenfélét löne, s utána bánna a dolgot. Egy bizonyos állatra vadászni értelmetlenség. Miért csinálja?
- Kedvem van hozzá.
- Az más, ha kedve van hozzá. Mondja meg őszintén, mi a véleménye Rilkeről.
- Csak azt az egyet olvastam tőle.
- Melyiket?

– A *Kornétás*-t.
– Tetszett?
– Tetszett.
– Nincs hozzá türelmem. Sznobizmus az egész. Valéry, az igen. Valéryban látom, mi a jó, bár benne is sok a sznobizmus. No, legalább elefántot nem öl.
– Pedig szívesen lőnék egyet, egy nagyot.
– Milyen nagyot?
– Hetvenfontosat. Vagy valamivel kisebbet.
– Látom, vannak dolgok, amiben nem egyezik az ízlésünk. De öröm a régi nagy *Querschnitt*-társaságból valakivel találkozni. Mondja, milyen Joyce? Nincs pénzem megvenni. Sinclair Lewis semmi. Megvettem. Nem, nem. Mondja el holnap. Nem bánja, ha a közelükben táborozom? Van fehér vadásza? Barátaival van?
– Feleségemmel. Nagyon fogunk örülni. Igen, van fehér vadászunk.
– Miért nincs itt magával?
– Azt tartja, hogy az embernek egyedül kell kudura vadásznia.
– Legjobb egyáltalán nem vadászni rájuk. Miféle? Angol?
– Igen.
– Rohadt angol?
– Nem. Nagyon rendes. Tetszeni fog magának.
– De menjen már. Nem akarom feltartani. Holnap talán látjuk egymást. Nagyon furcsa, hogy találkoztunk.
– Igen – mondtam. – Nézzesse meg holnap a teherautót. Segítünk, amiben tudunk.
– Jó éjszakát – mondta. – Jó utat.
– Jó éjszakát – mondtam. Elindultunk, még láttam, hogy a tűz felé megy, és karjával integet a bennszülötteknek. Nem kérdeztem meg, miért van vele húsz belsővidéki bennszülött, sem azt, hova megy. Utólag végiggondolva, semmit se kérdeztem. Nem szeretek kérdezősködni, ott, ahol én nevelkedtem, nem volt illendő kérdezősködni. De két hete nem láttunk fehér embert, azóta nem, mióta eljöttünk Babatiból dél felé, s akkor ezen az úton, ahol csak egy-egy indus kereskedővel s az éhínséges vidékről elvándorló bennszülöttek szakadatlan vonulásával találkozni, beleszaladsz egy fehérbe, s az olyan a tiroli öltözékében, mint egy Benchley-karikatúra, ismeri a nevedet, költőnek mond, olvasta a *Querschnitt*-et, Joachim Ringelnatz bámulója, s Rilkeről akar beszélgetni – ettől megáll az ész. És éppen akkor, mintegy a fantasztikum betetőzésére, a kocsni lámpái három magas, kúp alakú, gőzölgő dombocskát világítottak meg az úton. Intettem Kamaunak, hogy álljon meg, s a hirtelen fékezéssel éppen csak rájuk nem csúsztunk. Két-három láb magasak voltak, s az egyiket megérintettem, még egészen melegnek éreztem.

– *Tembo* – mondta M'Cola.

Elefánttrágya volt, nemrég mentek át az állatok az úton, s a trágya gőzölgött az esti hűvösségben. Hamarosan a táborba értünk.

Másnap korán keltem, s napvilág előtt kinn voltam egy másik sózónál. Mikor a közelébe értünk, kudubika állt a sózónál, s hangos ugatással riasztott, mint a kutya, de magasabb hangfekvésben, éles torokhangon, s elugrott; először nem csapott zajt, azután, mikor már jó messze járt, zajosan csörtetett a bozótban; az állatot magát nem is láttuk. Lehetetlen út vezetett ehhez a sózóhoz. Nyílt térsége körül fák nőttek, s olyan volt, mintha a vad volna a leshelyen, s az embernek oda kellene mennie hozzá a tisztáson keresztül. Csak úgy lehetett volna elérni, ha egy ember megy egyedül, odakúszik, s akkor se juthatott volna közeli lövéshez az összefonódó fák között, csak amikor már legalább húszméternyire megközelítette a sózót. Persze ha egyszer már a védelmező fák közt, a leshelyen volt az ember, akkor nagyszerű helyre került, mert bármi jött is a sózóhoz, el kellett hagynia minden takarást, s huszonöt méternyire kijönnie a tisztásra. De nem jött semmi, pedig tizenegy óráig vártunk. Gondosan elsimítottuk lábunkkal a sózó porát, hogy minden új nyomot észrevegyünk, ha visszajövünk, s kétmérföldes gyaloglás után értünk az útra. Mivel vadásztak rá, a vad megtanulta, hogy csak éjszaka jöjjön, s napkelte előtt elmenjen. Egy bika mégis ott maradt, s az, hogy reggel megugrasztottuk, még nehezebbé tette a helyzetet.

Immár tizedik napja vadásztunk a nagykudura, s még nem láttam kifejlett bikát. Már csak három napunk volt, mert az eső mindennap továbbvonult észak felé Rhodésiából, s ha nem akarunk az esőzés végéig ott maradni, ahol vagyunk, még megérkezése előtt el kell jutnunk egészen Handeniig. Február tizenhetedikét jelöltük meg, mint az utolsó napot, amikor még biztonságban elindulhatunk. Minden reggel egy-egy órával tovább tartott, míg a nehéz szürke égbolt kitisztult, s az ember éppoly pontosan érezte az észak felé húzódó eső közeledését, mintha térképen figyelne.

Igen, kellemes vadászni olyasmire, amit az ember hosszú időn át erősen kíván, s bár kifognak rajta, kijátsszák, vereséget szenved minden nap végén, de jó a vadászat, s jó tudni azt, valahányszor kimegy, hogy előbb vagy utóbb fordul a szerencséje, s megjön az alkalom, amit keres. De az nem kellemes, ha az embernek határideje van, s ha addig el nem ejti a kuduját, akkor nem ejti el talán sose, talán még látni se lát egyet se. Nem ilyennek kellene lennie a vadászatnak. Túlságosan olyan ez, mint mikor két évre Párizsba küldik a fiúkat, hogy mint írók vagy festők valamire jussanak, s utána, ha nem jutottak semmire, mehetnek haza, s beléphetnek az apjuk üzletébe. Vadászni addig kell, amíg élsz, s amíg ilyen és ilyen állat van; mint ahogy festeni addig kell, amíg vagy, s vannak színek és vásznak, s írni, míg élsz, s van ceruza és papír

vagy tinta, vagy bármilyen más, a célnak megfelelő gép, vagy bármi, amiről írni akarsz, s bolondnak érzed magad, és az is vagy, ha másképp csinálod. De minket itt szorongatott az idő, az évszak, lassan kifogytunk a pénzből, s így az, aminek mindennap tiszta mulatságnak kellett volna lennie, akár lőtt valamit az ember, akár nem, belekényszerült az élet legizgatóbb természetellenességébe: abba, hogy valamit rövidebb idő alatt kell elvégezni, mint amennyi az elvégzéséhez valójában kell. Így hát, mivel hajnalhasadás előtt két órával keltem, s csak három napom volt már, kezdtem idegeskedni, mikor délben a táborba értünk, s odabenn az asztalnál, az ebédlősátor lapja alatt ott csevegett a tiroli nadrágos Kandisky. Egészen elfeledkeztem róla.

– Helló, helló – mondta. – Nem sikerült? Nincs semmi? Hol a kudu?

– Köhintett egyet, és elment – mondtam. – Helló, öreglány.

Feleségem mosolygott. Őt is bántotta a dolog. Ők ketten napkelte óta várták a lövést. Lesték egész idő alatt, akkor is, mikor vendégünk megérkezett, lesték levélírást, lesték olvasás közben, lesték, mikor Kandisky visszajött és beszélgetett.

– Nem lőtte le?

– Nem. Nem is láttam. – Észrevettem, hogy Tata is bosszús s egy kicsit ideges. Nyilván meglehetősen sokat beszéltek róla.

– Igyon egy pohár sört, ezredes – mondta nekem.

– Egyet megugrattunk – jelentettem. – Nem jutottam lövéshez. Sok nyomot láttunk. Semmi más nem jött. A szél összevissza fűjt. Kérdezze ki a fiúkat.

– Mondtam már Philips ezredesnek – kezdte Kandisky, arrébb csúsztatva bőrnadrágos hátulját, s átvetve egyik vastag ikrájú, dús szőrű, csupasz lábát a másikon –, hogy nem szabad túl soká itt maradniuk. Ne felejtsek el, jön az esőzés. Van arra egy tizenkét mérföldes szakasz, azon se jutnak át, ha esik. Lehetetlen.

– Igen – mondta Tata, s bólintott. – Egyébként Mr. Philips vagyok. Ezeket a katonai címeket csúfnévként használjuk. Ne haragudjon, ha maga csakugyan ezredes. – Aztán nekem: – A fene ezeket a sózókat. Ha otthagyná őket, biztosan lőne egyet.

– Csak bajnak vannak – helyesltem. – Az ember annyira biztosra veszi, hogy a sózónál előbb-utóbb lövéshez jut.

– Cserkésze végig a dombokat is.

– Végigcserkészem, Tata.

– Olyan nagy dolog voltaképpen kudut löni? – kérdezte Kandisky. – Nem kellene ilyen komolyan venniük. Semmiség. Egy év alatt húszat lő.

– Legjobb azért erről nem beszélni a vadászati felügyelőségen – mondta Tata.

– Félreért – mondta Kandisky. – Így értem, az ember húszat lőhet. Persze senki se akar annyit lőni.

– Tökéletesen igaz – mondta Tata. – Aki kudus vidéken él, az lőhet. A legközségesebb nagyantlop ezen a bozótos vidéken. Csak az a baj, hogy az ember éppen akkor nem találkozik velük, mikor szeretne.

– Tudják, én nem vadászom – mondta nekünk Kandisky. – Miért nem érdeklík jobban a bennszülöttek?

– Érdekelnek – biztosította a feleségem.

– Csakugyan érdekesek. Ide hallgasson... – mondta Kandisky, és a feleségemnek magyarázott.

– Az a pokoli – mondtam Tatának –, hogy amikor a dombokon vagyok, biztosan tudom, hogy a piszkok lenn vannak a sózón. A tehenek fenn vannak a dombokon, de nem hinném, hogy a bikák most velük legyenek. Aztán este odakerül az ember, s látja a nyomokat. *Ott* voltak azon a szar sózón. Azt hiszem, összevissza járnak oda.

– Valószínűleg.

– Biztosra veszem, hogy mindig más és más bika nyomát látjuk. Valószínűleg csak kétnaponként jönnek a sózóra. Némelyik biztos meg van riasztva, mert Karl meglőtte azt az egyet. Még ha dögre lőtte volna, de végighajkurászta ezen az egész rohadt vidéken. A hétszentségit, csak dögre lőne mindent. Akkor jönnének újak. Csak annyi volna a dolgunk, hogy kivárjuk őket. Persze mind nem tudhat róla. De ezt a vidéket megette a fene, úgy felverte az egészset.

– Mindjárt irtó izgatott – mondta Tata. – De jó fiú. Lássa, milyen szépen meglőtte azt a leopárdot. Nem kell annál jobban semmit se dögre lőni. Hagyjuk elcsendesedni a dolgot.

– Persze. Nem kívánok én neki semmi rosszat, mikor szidom.

– Mi volna, ha egész nap benn maradna a leshelyen?

– Az a rohadt szél körbeforgott. Mindenfelé elfújta a szagunkat. Mire jó az, ott ülni és reklámozni magunkat? Ha az a rohadt szél kitartana. Abdullah ma hamusvedret hozott magával.

– Láttam elindulni vele.

– Egy csepp szél se volt, mikor odaacserkeltünk a sózóhoz, és már elég világos volt, lehetett volna lőni. Egész úton vizsgálta a szelet a hamuval. Kettesben mentünk Abdullah-val, a többieket hátrahagytuk, és óvatosan mentünk. Ez a kreppgumi talpú cipő volt rajtam, s a talaj ott puha, mint a vatta. A piszok ötven lépésről szagot fogott.

– Látta már a fülüket?

– Láttam-e a fülüket? Ha meglátom a rohadalom fülét, akkor már dolgozhat is rajta a nyúzó.

– Piszkos dögök – mondta Tata. – Útálok ezt a sózós dolgot. Nem olyan ravaszak, mint mi hisszük. Az a baj, hogy akkor próbálkozik velük, mikor ravaszak. Mióta só van, azóta ott lődöznek rájuk.

– Ez adja a mulatságot – mondtam. – Örömet csinálnám egy hónapig. Szeretek a hátsómon ülve vadászni. Nincs izzadás. Nincs semmi. Az ember ott ül, legyeket fog, és megeteti velük a hangyalesőket a porban. Szeretem ezt. De hát az idő?

– Ez az. Az idő.

– Úgy – mondta Kandisky a feleségemnek. – Azt kellene látniuk. A nagy *ngomákat*. A nagy bennszülött táncünnepeket. Az igaziakat.

– Ide hallgasson – mondtam Tatának. – A másik sózó, az, amelyiken az este voltam, az holtbiztos, csak az a kurva út ne volna a közelében.

– A nyomkeresők azt mondják, hogy az tulajdonképpen a kiskudu birodalma. Messze is van. Nyolcvan mérföld oda-vissza.

– Tudom. De négy nagy bika nyomát láttam ott. Ha nem jött volna tegnap este az a teherautó. Mi volna, ha ma éjszaka ott maradnék? Akkor enyém az éjszaka, a kora reggel, és nyugton hagynám emezt a sózót. Van ott egy nagy orrszarvú is. Legalábbis a nyoma nagy.

– Jó – mondta Tata. – Lője meg azt a ronda orrszarvút is. – Ki nem állhatta, ha az ember mást lőtt, mint amire pályázott, semmi balkézi ölés, díszölés, ölés az ölésért, csak akkor, ha az emberben erősebb volt a kívánczóság a vad, mint a nem-ölés után, csak akkor, ha meg kellett szereznie a zsákmányt, ahogy mestersége első emberéhez illik, s én láttam, hogy kedvemben akar jární, azért ajánlja fel az orrszarvút.

– Nem ölöm meg, csak ha jó – ígértem.

– Lője meg a mocskot – ajándékozta nekem Tata az orrszarvút.

– Ó, Tata – mondtam.

– Lője meg – mondta Tata. – Egyedül lesz, jól elszórakozhat vele. Eladhatja a szarvát, ha nem kell. Még van egy orrszarvúja az engedélyén.

– Úgy – mondta Kandisky –, haditervet csináltak? Elhatározták, hogyan járnak túl szegény állatok eszén?

– Igen – mondtam. – Mi van az autójával?

– Ennek az autónak vége – mondta az osztrák. – Bizonyos értelemben örülök neki. Nagyon is jelkép volt. Ez maradt mindössze a *shambából*. Most minden oda, s így sokkal egyszerűbb.

– Mi az a shamba? – kérdezte Sz. Ö. M.,* a feleségem.

[* Az eredetiben: P. O. M. – Poor Old Mama: Szegény Öreg Mama. (A ford.)]

– Hónapok óta hallok róla. Nem merem megkérdezni, mit jelentenek ezek a szavak, amiket mindenki használ.

– Ültetvény – mondta az osztrák. – Oda az egész, kivéve az autót. Az autóval munkásokat szállítottak egy indus shambájára. Nagyon gazdag ember, szizálrostot termel. Intézője vagyok az indusnak. Egy indus a szizálshambából is hasznot tud kicsikarni.

– Mindenből – mondta Tata.

– Igen. Ahol mi kudarcot vallunk s éhen halnánk, ott ő pénzt keres. Ez az indus azonban nagyon intelligens. Megbecsül engem. Az európai szervezést képviselem. A bennszülöttek toborzását szerveztem meg, onnan jövök. Sok időbe került. Ez hatásos. Három hónapja vagyok távol a családomtól. A szervezet meg van szervezve. Éppoly könnyen megcsinálhatná az ember egy hét alatt, de az nem volna olyan mutatós.

– És a felesége? – kérdezte az enyém.

– Otthon vár, az intézői lakásban, a lányommal.

– Nagyon szereti magát? – kérdezte a feleségem.

– Alighanem, másképp rég otthagyt volna.

– Hány éves a lánya?

– Most tizenhárom.

– Nagyon kedves lehet egy ekkora kislány.

– El se tudják képzelni, milyen kedves. Mint egy második feleség. A feleségem már pontosan tudja, mit gondolok, mit mondok, mit hiszek, mit tudok megcsinálni, mit nem, és mi nem lehet belőlem. Én is tudok mindent a feleségemről – mindent: De most van mindig valaki, akit az ember nem ismer, aki nem ismeri az Embert, aki tudatlanul szereti, és mindkettőnknek idegen. Nagyon kedves lány, aki az enyém és nem az enyém, s ettől az érintkezés olyan lesz... hogy is mondjam? Igen, olyan... hogy is hívják... maguk is hoztak magukkal... igen, az ott... olyan, mint a Heinz-féle Paradicsom Ketchup a mindennapi ételen.

– Nagyon jó – mondtam.

– Vannak könyveink – mondta. – Most nem tudok új könyveket venni, de beszélgetni mindig tudunk. Gondolkodni és beszélgetni nagyon érdekes. Mindenféle dolgot megtárgyalunk. Mindent. Igen érdekes szellemi életet élünk. Azelőtt, a shambában, járt a *Querschnitt*. Ettől úgy érezte az ember, hogy egy ragyogó embercsoport része, hogy hozzájuk tartozik. Olyan emberekhez, akikkel szeretne találkozni, ha azokkal találkozna, akikkel találkozni akar. Ismeri mindegyiket? Biztosan ismeri őket.

– Néhányat – mondtam. – Néhányat ismertem Párizsban. Néhányat Berlinben.

Nem akartam lerombolni semmit benne, s ezért nem elemeztem azokat a ragyogó embereket.

– Csodálatosak – mondtam hazugul.

- Irigylem, hogy ismeri őket – mondta. – És mondja, ki a legnagyobb író Amerikában?
- A férjem – mondta a feleségem.
- Nem. Szeretném, ha nem a családi büszkeség beszélne magából. Azt szeretném tudni, valóban ki az. Nyilván nem Upton Sinclair. Nyilván nem Sinclair Lewis. Ki a Thomas Mannjuk? Ki a maguk Valéryje?
- Nincsenek nagy íróink – mondtam. – Bizonyos korban valami történik a jó íróinkkal. Megmagyarázhatom, de elég hosszú, talán untatni fogja.
- Kérem, magyarázza meg – mondta. – Ilyesmiben örömöm telik. Ez az élet legjobb része. Az agy élete. Ez nem kudu vadászat.
- Hiszen még semmit se mondtam.
- Ó, de látom, hogy fog. Igyon még sört, az megoldja a nyelvét.
- Meg van oldva – mondtam neki. – Mindig túlságosan meg van oldva. De maga nem iszik semmit?
- Nem, sose iszom. Nem tesz jót az agynak. Felesleges. De mondja el, kérem, mondja el.
- No, hát – mondtam – voltak nekünk Amerikában ügyes íróink. Poe ügyes író. Amit írt, ügyes, csodálatosan szerkesztett és halott. Voltak retorikus íróink, akiknek más ember beszámolójából s utazásokból sikerült valamelyest megtudniuk, milyen a valóság, az igazi, például a bálnák, de ezt a tudást úgy beburkolja a retorika, mint szilvát a puding. Néha ott van burkolatlanul, puding nélkül, akkor jó. Ez Melville. De azok az emberek, akik dicsérik, a retorikájáért dicsérik, az pedig nem érdekes. Valami rejtélyt dugnak bele, ami nincs ott.
- Igen – mondta. – Értem. De a retorikát a munkálkodó agy, az agy munkaképessége szüli. A retorika a dinamóból kipattogó kék szikrák.
- Néha. És néha csak kék szikrák, de mit hajt a dinamó?
- Úgy. Folytassa.
- Elfelejtettem.
- Nem. Folytassa. Ne játssza az ostobát.
- Kelt már hajnal előtt...?
- Minden reggel – mondta. – Folytassa.
- Jó. Mások viszont úgy írtak, mintha angol gyarmatosítók volnának, akiket száműztek abból az Angliából, amelyhez sosem tartoztak, egy maguk csinálta újabb Angliába. Nagyon jó emberek, teli az unitáriusok kicsi, kiszáradt és kitűnő bölcsességével; literátorok; kvékerek, némi humorérzéssel.
- Kik voltak ezek?
- Emerson, Hawthorne, Whittier és társai. Minden régi klasszikusunk, aki nem tudta, hogy az új klasszikus semmiben sem hasonlít az őt megelőző

klasszikushoz. Lophat bárhonnán, bárkitől, akinél jobb, aki nem klasszikus, minden klasszikus ezt csinálja. Némelyik író csak azért született, hogy segítsen egy másik írónak egyetlen mondatot megírni. De egy klasszikus nem meríthet az előző klasszikusból, nem is hasonlíthat rá. Aztán meg ezek az emberek úriemberek voltak, vagy azok akartak lenni. Mindegyik nagyon tiszteletreméltó volt. Nem használták azokat a szavakat, amelyeket az emberek hétköznapi beszédükben használnak, azokat a szavakat, amelyek fennmaradnak az élőbeszédben. Arra se következtethet az ember, hogy testük lett volna. Agyuk, az volt, igen. Rendes, száraz, tiszta agyuk. Ez az egész nagyon unalmas. Nem fejtegetném, ha nem kér meg rá.

– Folytassa.

– Van egy akkori író, aki állítólag igazán jó. Thoreau. Nem beszélhetek róla, mert eddig nem voltam képes elolvasni. De ez nem jelent semmit, mert más természettudóst se tudok elolvasni, csak ha rendkívül pontos és nem irodalmi. Minden természettudósnak egyedül kellene dolgoznia, s valaki másnak kellene összehangolnia helyettük a felfedezéseiket. Az íróknak is egyedül kellene dolgozniuk. Csak akkor találkozzanak egymással, ha kész a munkájuk, s akkor se túl gyakran. Másképp olyanok lesznek, mint a New York-i írók. Megannyi giliszta egy üvegben, s az üvegből és az egymással való érintkezésből igyekeznek táplálékot és tudást kivonni. Az üveget néha művészetnek hívják, néha gazdaságtannak, néha gazdaság-vallástannak. De ha egyszer benn vannak az üvegben, ott is maradnak. Magányosnak érzik magukat az üvegen kívül. Nem akarnak magányosak lenni. Félnék egyedül maradni hiedelmeikkel, és egy nő se szeretheti őket annyira, hogy megölhesse bennük a maguk magányosságát, vagy összeolvashassa az övével, vagy valami olyat csináljon velük, amitől minden más lényegtelené válik.

– Hát Thoreau?

– El kell olvasnia. Lehet, hogy egyszer majd én is el tudom olvasni. Majd egyszer csaknem mindent meg tudok csinálni.

– Igyék inkább egy kis sört, Papa.

– Helyes.

– Hát a jó írók?

– A jó írók Henry James, Stephen Crane és Mark Twain. Nem rangsorban mondom. Jó íróknál nincs rangsor.

– Mark Twain humorista. A másik kettőt nem ismerem.

– Az egész modern amerikai irodalom Mark Twainnek egy *Huckleberry Finn* című könyvéből ered. Ha elolvassa, hagyja abba ott, ahol Néger Jimet ellopják a fiúktól. Ez az igazi befejezés. A többi csak csalás. De ez a legjobb könyvünk. Minden amerikai írás ebből jön. Előtte nem volt semmi. Azóta nem volt ilyen jó.

- És a másik kettő?
- Grane két kitűnő novellát írt, *A nyitott csónak*-ot és a *Kék Szálló*-t. Az utóbbi a jobb.
- És mi történt vele?
- Meghalt. Ez egyszerű. Kezdetől fogva haldoklott.
- De a másik kettő?
- Mindegyik szépen megöregedett, de nem lettek bölcsebbek a korral. Nem tudom, valójában mit is akartak. Tudja, mi valahogy igen furcsán elváltoztatjuk íróinkat.
- Nem értem.
- Sokféle úton-módon tönkretesszük őket. Először gazdaságilag. Pénzt keresnek. Az tisztára a vakszerencse, ha egy író pénzt keres, bár a jó könyvek végül mindig hoznak pénzt. Azután íróink, ha már kerestek valami pénzt, emelik életszintjüket, és meg vannak fogva. Írniuk kell, hogy fenntartsák lakásukat, feleségüket, és így tovább, és szemetet írnak. Nem azért, mert szándékosan szemetet akarnak írni, hanem mert elsietik. Mert írnak akkor is, ha nincs mondanivalójuk, mikor nincs víz a kútban. Mert nagyra törők. Aztán, ha egyszer már elárulták önmagukat, igazolást keresnek, s az ember még több szemetet kap. Vagy a kritikásokat olvassák. Ha hisznek a kritikásoknak, mikor azok nagy írónak mondják őket, akkor hinniük kell, mikor azt mondják róluk, hogy pocsékok, és így elvesztik az önbizalmukat. Jelenleg két jó írónk van, aki nem tud írni, mert elolvasták a kritikákat, és elveszett az önbizalmuk. Ha írnanak, az írásuk néha jó volna, néha nem olyan jó, néha meg egészen rossz, de megszületne a jó. De elolvasták a kritikákat, s mesterműveket kell írniuk. Olyan mesterműveket, amilyeneket a kritikusok szerint már írtak, persze azok se voltak mesterművek. Jó könyvek voltak. Most aztán egyáltalán nem tudnak írni. A kritikusok impotenssé tették őket.
- Kik ezek az írók?
- A nevük nem mondana magának semmit, s közben már írhattak, megriadtak, és megint impotensek.
- ...
- De mi történik az amerikai írókkal? Magyarázza meg pontosan.
- A régi dolgokról nem tudok, mert akkor még nem éltem, de mostanában sok minden történik velük. A férfi írók bizonyos korban Hubbard anyóvá válnak. A női írók Jeanne d'Arcká, de nem harcolnak. Vezetők lesznek. Mindegy, kit vezetnek. Ha nincsenek követőik, teremtenek maguknak. Hiába tiltakoznának azok, akiket követőiknek kiválasztottak. Akkor hűtlenséggel vádolják őket. Ó, a fene egye meg. Sok minden történik velük. Ez az egyik. A többiek igyekezzenek megmenteni a lelküket azzal, amit írnak. Ez könnyű szabadulási lehetőség. Másokat tönkretesz az első pénz, az első dicséret, az

első támadás, az első alkalom, mikor úgy látják, hogy nem tudnak írni, vagy az az első alkalom, mikor nem tudnak semmi mást csinálni, vagy megrettennek és csatlakoznak a különféle szervezetekhez, amelyek helyettük gondolkodnak. Vagy nem tudják, mit akarnak. Henry James pénzt akart keresni. Sose keresett persze.

– És maga?

– Engem más érdekel. Jó életem van, de írnom kell, mert ha nem írok meg bizonyos mennyiséget, nem élvezem az élet többi részét.

– És mit akar?

– Olyan jól írni, amilyen jól csak tudok, és tanulni, ahogy múlik az idő.

Közben megvan a magam élete, átkozottul jó élet, és én élvezem is.

– A kuduvasadást?

– Igen. A kuduvasadást. És még sok mindent.

– Mit?

– Rengeteg mindent.

– És tudja, mit akar?

– Igen.

– Igazán szívesen csinálja azt, amit most csinál, ezt az ostobaságot a kuduval?

– Éppoly szívesen, amilyen szívesen a Pradóban vagyok.

– Nem ér többet az egyik a másiknál?

– Az egyik éppoly szükséges, mint a másik, s annyi minden van még ezenkívül.

– Természetesen. Kell, hogy legyen. De igazán jelent magának valamit az ilyesmi?

– Igazán.

– És tudja, mit akar?

– Tökéletesen, s állandóan meg is kapom.

– De pénzbe kerül.

– Mindig tudtam pénzt keresni, s emellett nagyon szerencsés voltam.

– Akkor tehát boldog?

– Kivéve mikor más emberekre gondolok.

– Gondol tehát más emberekre?

– Ó, igen.

– De nem tesz értük semmit?

– Nem.

– Semmit?

– Talán egy keveset.

– Úgy gondolja, érdemes írnia magát az írást, mint célt tekintve?

– Ó, igen.

– Biztos benne?
– Nagyon biztos.
– Ez nagyon kellemes lehet.
– Az – mondtam. – Ez az egyetlen igazán kellemes dolog az egészben.
– Kezdték borzasztó komolyak lenni – mondta a feleségem.
– Ez átkozottul komoly téma.
– Lássá, van valami, amit valóban komolyan vesz – mondta Kandisky. – Tudtam, hogy van még valami, amit komolyan vesz a kudu mellett.
– Azért igyekeznek ma mindenki elkerülni, tagadni a fontosságát, a kísérlet hiábavalóságát éreztetni, mert olyan nehéz. Túl sok tényezőnek kell szövetkeznie, hogy lehetővé váljon.
– Micsoda?
– Az a fajta írás, amit meg lehet csinálni. Ameddig a próza elvihető, ha az ember elég komolyan veszi, és szerencséje van. Van egy negyedik és ötödik dimenzió, ahová el lehet jutni.
– Azt hiszi?
– Tudom.
– És ha egy író eljut oda?
– Akkor semmi más nem számít. Ennél fontosabbat nem csinálhat. Az esélyek persze azt mutatják, hogy kudarcot fog vallani. De van valami esélye, hogy sikerül neki.
– De maga a költészetről beszél.
– Nem. Ez nehezebb, mint a költészet. Olyan próza, amelyet még sose írtak. De lehet írni trükkök és csalás nélkül. Olyasmi nélkül, ami később megromlana.
– És miért nem írták meg?
– Mert túl sok tényezőn múlik. Először is tehetség kell, nagy tehetség. Olyan tehetség, amilyen a Kiplingé volt. Aztán fegyelem kell. Flaubert fegyelme. Azután tisztában kell lenni azzal, hogy milyen is lehet az a próza, és tökéletes lelkiismeret kell, olyan változatlan, mint a párizsi abszolút méter, hogy megóvjon a csalástól. Azután értelmesnek kell lennie az írónak és elfogulatlannak, és mindenekfölött életben kell maradnia. Próbálja ezt mind összerakni egy személybe, s azt a személyt átmenteni mindazokon a hatásokon, amelyek egy íróra nehezdednek. A legnehezebb életben maradnia és elvégeznie a munkáját, mert oly rövid az idő. De szeretném, ha volna ilyen írók, és szeretném elolvasni, amit írna. Mi a véleménye? Beszéljünk másról?
– Érdekes az, amit mond. Természetesen nem értünk egyet mindenben.
– Természetesen.
– Mit szólna egy pofa pálinkához? – kérdezte Tata. – Nem gondolja, hogy egy pofa pálinka használna?

– Mondja meg előbb, mik azok a dolgok, a valóságos, kézzelfogható dolgok, amik egy írónak ártanak. Belefáradtam a beszélgetésbe, amely lassan interjúvá vált. Legyen hát interjú, gondoltam, majd gyorsan befejezem. Ezernyi megfoghatatlant egy mondatba rakni most, villásreggeli előtt, cudar kényszerűség.

– Politika, nők, ital, pénz, nagyravágyás. És a politika, nők, ital, pénz és nagyravágyás hiánya – mondtam mélyértelműen.

– Kezd túlságosan könnyed lenni – mondta Tata.

– De az ivás. Ehhez nem értek. Mindig ostobaságnak éreztem. Én úgy vélem, csupán sajnálatos gyengeség.

– Nem rossz ivással befejezni a napot. Nagyon jó hatással van az emberre. Nem akarja néha másra váltani a gondolatait?

– Igyunk egyet – mondta Tata. – M'Wendi!

Tata sose ivott villásreggeli előtt, legfeljebb tévedésből, s most tudtam, hogy rajtam próbál segíteni.

– Igyunk mindnyájan egy pofa pálinkát – mondtam:

– Én sosem iszom – mondta Kandisky. – Elmegyek és hozok a teherautóról egy kis friss vajat a villásreggelihez. Frissen jött Kandoából, sózatlan. Nagyon jó. Ma este lesz egy különleges fogásunk, bécsi sütemény. A szakácsom nagyon jól megtanulta.

Elment, s a feleségem így szólt:

– Borzasztó mélyértelmű lettél. Mit jelentettek azok a nők?

– Milyen nők?

– Mikor nőkről beszéltél.

– Az ördög vigye el őket – mondtam. – Azokról a nőkről van szó, akikkel az ember részegen összesodródik.

– Tehát ezt szoktad csinálni.

– Nem. Én nem sodródok össze senkivel, ha részeg vagyok.

– Ugyan, ugyan – mondta Tata. – Egyikünk se részeg soha. Úristen, de tud ez az ember beszélni.

– Amint B'wana M'Kumba nekikezdett, más nem jutott szóhoz.

– Szó-diarém volt – mondtam.

– Mi van az autójával? Be tudjuk vontatni anélkül, hogy a miénket tönkretennénk?

– Azt hiszem – mondta Tata. – Ha a mienk visszajött Handeniből.

Villásreggelinél szél fűjt, nagyon élveztük a friss vajat, Grant-gazellaszeleteket, tört burgonyát, zöld kukoricát; és csemegének vegyes gyümölcsöt ettünk, s az ebédlőszátor zöld lapja alatt, egy nagy fa árnyékában Kandisky elmondta, miért veszik át a keletindusok az országot.

– Tudják, a háború alatt ide küldték harcolni az indiai csapatokat. Hogy távol tartsák őket Indiától, mert újabb lázadástól féltek. Megígérték az Aga Khannak, hogy amiért az indiaiak Afrikában harcolnak, a háború után szabadon megtelepedhetnek és kereskedhetnek itt. Ezt az ígéretet nem szeghetik meg, s ma már az indusok átvették az országot az európaiaktól. Megélnék a semmiből, s minden pénzüket hazaküldik Indiába. Ha már elég pénzt szereztek, hogy hazamehessenek, elmennek és idehozatják szegény rokonaikat, aztán azok folytatják az üzletet, és zsákmányolják ki az országot.

Tata nem szólt. Nem szokott vitatkozni az asztalnál ülő vendéggel.

– Az Aga Khan a ludas – mondta Kandisky. – Maga amerikai. Maga semmit se tud ezekről a kombinációkról.

– Együtt volt Von Lettöw-vel? – kérdezte tőle Tata.

– Első perctől fogva – mondta Kandisky. – Végig.

– Nagy verekedő volt – mondta Tata. – Nagy bámulója vagyok.

– Maga harcolt? – kérdezte Kandisky.

– Igen.

– Én nem szeretem Lettöwöt – mondta Kandisky. – Igen, harcolt. Úgy, mint senki más. Ha kinire volt szükségünk, parancsot adott, hogy zsákmányoljunk. Ellátmányt ugyanígy. De utána egy cseppet se törődött az embereivel. A háború után Németországban vagyok. Elmegyek, hogy kártalanítást szerezzek a vagyonomért. "Maga osztrák – mondják. – Magának osztrák hivatalos úton kell elintéznie a dolgát." Átmegyek Ausztriába. "De miért harcolt? – kérdezik. – Nem tehet minket felelőssé. Tegyük fel, hogy elmegy Kínába harcolni. Ez magánügye. Nem tehetünk magáért semmit."

– "De hazafias érzésből álltam be – mondom nagyon ostobán. – Ott harcolok, ahol tudok, mert osztrák vagyok, és tudom a kötelességemet." "Igen – mondják –, az nagyon szép. De minket nem tehet felelőssé a nemes érzéseierért." Így küldött egyik a másikhoz, és az eredmény semmi. Mégis nagyon szeretem ezt az országot. Mindent elvesztettem, mégis többem van, mint bárkinek Európában. Nekem ez az ország mindig érdekes. A bennszülöttek és a nyelv. Sok kötetnyi jegyzetem van róluk. Ráadásul itt király vagyok. Nagyon kellemes dolog. Ha reggel felébredek, kinyújtom egyik lábam, s az inas felhúzza rá a harisnyát. Mikor kész vagyok, kinyújtom a másik lábam, s ráhúzza a másik harisnyát. Kilépek a moszkítóháló alól, bele a nadrágomba, amelyet odatartanak elem. Nem gondolják, hogy ez nagyon nagyszerű?

– Nagyszerű.

– Ha egyszer majd visszajönnek, csinálunk egy *szafarit*, hogy a bennszülötteket tanulmányozzák. És nem lövünk semmit, legfeljebb a konyhára. Figyeljenek ide, bemutatok egy táncot, és elénekelek egy dalt.

Leguggolt, és könyökét hol felemelve, hol leeresztve, begömbített térdekkel körülcsozogta az asztalt, és énekelt. Kétségkívül remek volt.

– Ez ezer közül csak egy – mondta. – De ideje már, hogy elmenjek. Biztosan álmosak.

– Nem kell sietnie. Maradjon csak.

– Nem. Biztosan álmosak. Én is. Elviszem a vaját, hidegre teszem.

– Vacsorára várjuk – mondta Tata.

– Most aludniuk kell. Isten velük.

Miután elment, Tata így szólt:

– Tudják, nem egészen hiszem, amit az Aga Khanról mesélt.

– Elég jól hangzott.

– Persze rossz érzés van benne – mondta Tata. – Kiben ne volna? Von Lettöw pokoli ember volt.

– Nagyon értelmes – mondta a feleségem. – Csodálatosan beszél a bennszülöttekről. De lesújtó véleménnyel van az amerikai nőkről.

– Én is – mondta Tata. – Jó ember. Okosabb lenne, ha egy kicsit szunyókálna. Fél négy körül el kell indulnia.

– Ébresztessen fel.

Molo felemelte és kitámasztotta egy bottal a sátor hátsó lapját, így keresztülfújta rajta a szél; olvasás közben aludtam el, a szél hűvösen és frissen jött be az átforrósodott ponyva alá.

Mikor felébredtem, már indulnunk kellett. Esőfelhők úsztak az égen, s nagy volt a hőség. Néhány gyümölcskonzervet, egy ötfontos sült hús-darabot, kenyeret, teát, teáskannát és néhány tejkonzervet pakoltak egy whiskys ládába, meg négy üveg sört. Egy vászon vizes tömlőt s egy sátoraljat raktak be, hogy sátonak használjuk. M'Cola kivitte a nagy puskát a kocsiba.

– Nem kell visszasietniük – mondta Tata. – Jöjjön, amikor jólesik.

– Rendben.

– Elküldjük a teherautót, hogy bevontassa azt a sportembert Handenibe. Az embereit gyalog előreküldi.

– Biztos benne, hogy a teherautó kibírja? Azért, mert barátom az osztrák, nem kell feltétlenül megcsinálnia.

– Segíteni kell rajta. A teherautó éjszakára itt lesz.

– A Memsahib még alszik – mondtam. – Talán majd elmehet sétálni, és lő egy pár gyöngytyúkot.

– Itt vagyok – mondta a feleségem. – Ne aggódj miattunk. Ó, remélem, összeakadsz velük.

– Ne küldjenek ki kerestetni bennünket az úton holnaputánig – mondtam. – Hajók az esélyek, ott maradunk.

– Minden jót.

– Minden jót, drágám. Isten vele, Mr. J. P.

Második fejezet

Kikerültünk az árnyékos táborból, s az út homokfolyóján hajtottunk, szemközt a nyugati nappal, a tömör bozót a homok széléig sűrűllött, a kicsi dombok föléje emelkedtek, s egész úton nyugat felé tartó emberek csoportjai mellett haladtunk el. Némelyikük, a válla fölött összecsomózott zsíros kendőt nem számítva, meztelen volt, és íjat és lezárt tegezben nyílvevesszőket vitt. Mások lándzsát vittek. A gazdagok ernyőt tartottak, és redős fehér ruhát viseltek, s az asszonyaik mögöttük mentek fazekaikkal és serpenyőikkel. Más bennszülöttek előttünk itt-ott batyukat és bőrkötegeket cipeltek a fejükön. Mindnyájan az éhség elől vándoroltak el. Lábamat kilógattam a kocsi oldalán, hogy távol tartsam a forró motortól, kalapomat mélyen a szemembe húztam a napfény ellen, s figyeltem az utat, az embereket, s a bozót minden tisztásán a vadat, úgy hajtottunk a forróságban nyugat felé.

Egy alkalommal három kiskudutehenet láttunk a bozót nyiladékán át, szürke, nagy hasú, hosszú nyakú, kis fejű és nagy fülű állatokat. Gyorsan behúzódtak a fák közé, és eltűntek. Kiszálltunk a kocsiból, és követtük nyomukat, de bikanyomot nem találtunk.

Kissé odébb egy vadgyöngytyúk-falka szaporázott keresztül az úton, mereven előrenyújtva nyakukat, ügető lovak módjára futottak. Mikor kiugrottam a kocsiból és utánuk nyargaltam, felröppentek, lábukat szorosan maguk alá húzták, lomha madarak, kurta szárnyuk verdesett, s kotkodácsolva repültek át az előttük álló fákon. Kettőt leszedtem, nagy puffanással értek földet, s amint ott feküdtek verdeső szárnyal, Abdullah levágta a fejüket, hogy a vallási előírásoknak megfelelő étel lehessen belőlük. Betette őket a kocsiba. M'Cola nevetett, egészséges öregember-nevetésével, jót-mulat-rajtam nevetésével, madárlövő-nevetésével; e nevetés eredete egy régebbi őrijítő hibázássorozat volt, amely nagyon mulattatta M'Colát. Most, ha elejtettem valamit, az csakúgy tréfa volt, mint a legeslegmulatságosabb tréfa: a hiénalövés. Mindig nevetett, ha a madarakat lebukfencezni látta, s ha hibáztam, ordítva nevetett, és újra meg újra megrázta a fejét.

- Kérdezze meg tőle, mi a fenét nevet – kértem egyszer Tatát.
- A B'wanán – mondta M'Cola, és fejét rázta –, a kis madarakon.
- Mulatságosnak találja magát – mondta Tata.
- A szentségit. Mulatságos vagyok? Menjen a francba.
- Nagyon mulatságosnak találja magát – mondta Tata.
- A Memsahib és én nem nevetnénk ki.

– Lőjenek maguk madarat.

– Nem, te vagy a madárlövő. A saját bevallásod szerint – mondta a feleségem.

Így lett a madárlövés ilyen pompás tréfa. Ha találtam, a madarak rovására, M'Cola rázta a fejét, nevetett és körözött-körözött a kezével, úgy mutatta, hogy forogtak a madarak a levegőben. És ha hibáztam, én voltam az előadás bohóca, M'Cola rám nézett, és rázkódott a nevetéstől. Ennél csak a hiénák voltak mulatságosabbak.

Roppantul humoros volt az illetlenül ügető, tele hasát vonszoló hiéna napvilággal a síkságon; ha az ember farba lőtte, rohanni kezdett, azután bukfencezve elesett. Vidámságot keltett az a hiéna, amelyik megállt lőtávolon kívül egy szikes tónál, visszanézett, s amikor mellébe kapta a golyót, hanyatt esett, négy lába és tele hasa felfelé meredt. Nincs vidámabb annál, mikor a hiéna az ék alakú fejével bűzölögve kijön egy *dongánál* a magas fűből, tíz méterről kapja a lövést, három gyors, egyre kisebb kört ír le, mielőtt megdöglik.

Nagy multság volt M'Colának, ha közelről lőtték le a hiénát. A golyónak az a neveltséges puffanása s a hiéna rémült meglepetése, mikor testében érzi a halált. Még mulatságosabb volt, ha nagy távolságról lőttek hiénát a síkság izzó remegésében, látni, mikor felbukik, látni, ahogy elkezdí azt az eszeveszett körözést, látni azt az elektromos sebességet, amint versenyt fut a testébe ékelődött kis nikkelezett halállal. De a legeslegnagyobb tréfa az volt, amitől M'Cola arca elé kapkodta a kezét, elfordult, fejét rázta és nevetett, a hiéna helyett is szégyenkezve; a hiénahumor csúcspontja az a hiéna, a klasszikus hiéna volt, amelyik futtában hátul kapott találatot, s örülten körbeforgott s harapdálta, tépte magát, míg ki nem rángatta a saját beleit, aztán ott állt, ráncigálta és jó étvággal ette.

– *Fisi* – szokta ilyenkor M'Cola mondani, és rázta a fejét gyönyörteli szomorúságában, hogy ilyen szörnyű dög is van. *Fisi*, a hiéna, a hermafrodisztikus, önmagát evő hullafaló, borjazó tehének nyomkövetője, lábín-elharapó, éjszakai látogató, aki álmodban esetleg leharaphatja az arcod, bánatos csaholó, táborkövető, bűdös, ocsmány, erős állkapcsú, aki elrágja az oroslán otthagytá csontot, hasavonszoló, a barna síkságon lopakodó, visszatekingető, pofáján korcs kutyák fufangja; a kis Mannlicher csattanása, aztán kezdődik a borzalmas körözése. – *Fisi* – nevet M'Cola, csóválja kopasz fejét, és szégyenkezik miatta. – *Fisi*. Megeszi magát. *Fisi*.

A hiéna ronda tréfa volt, a madárlövés azonban finom tréfa. A whiskym is finom tréfa. Sok változatot adott ez a tréfa. Némelyikre még rátérünk majd. A mohamedánok s minden vallás tréfa volt. Tréfa minden ember rovására, aki hitt bennük. Charo, a másik fegyverhordozó, alacsony volt, nagyon komoly és

roppant vallásos. Egész Ramadan alatt még a nyálát se nyelte le napnyugtáig, s mikor a nap már csaknem lement, láttam, hogy idegesen figyel. Egy üvegeben valami teafélét hordozott magával, azt tapogatta, és figyelte a napot, s láttam, hogy M'Cola figyel őt, és úgy tesz, mintha nem nézné. Ezt nem tartotta egészen mulatságos dolognak. Ezen nem nevetetett leplezetlenül, de felette állónak érezte magát, és csodálkozott az ostobaságán. A mohamedán vallás nagyon divatba jött, s minden magasabb társadalmi rangú szolga mohamedánnak vallotta magát. A mohamedanizmus rangot ad, hinni lehet benne, a mohamedanizmus divatos és isten-adó, és szenvedni kell érte egy kicsit minden évben, a mohamedanizmus az embert mások fölébe helyezi, bonyolultabb szokásokat és étrendet ír elő, a mohamedanizmusban van valami, amit én megértettem s M'Cola nem értett meg, nem is állhatta; s amíg a napnyugtát figyelő Charót nézte, arcára kiült az üresség, mint mindig, ha neki idegen dolgot látott. Charo halálosan szomjas volt és őszintén hívó, és a nap nagyon lassan ment le. Néztem, a fák fölött vöröslött, oldalba löktem Charót, s ő vigyorgott. M'Cola ünnepélyesen felém nyújtotta a vizesüveget. Fejemet ráztam, s Charo megint vigyorgott. M'Cola kifejezéstelenül nézett. Aztán lement a nap, Charo megdöntötte az üveget, ádámcsutkája mohón fel-alá ugrált, és M'Cola nézte, aztán másfelé nézett.

Eleinte, mielőtt jó barátok lettünk volna, egyáltalán nem bízott bennem. Mindig visszahúzódott megközelíthetlenségébe. Akkoriban sokkal jobban szerettem Charót. Megértettük egymást a vallás dolgában, Charo csodálta a lövőtudományomat, és mindig kezet fogott velem és mosolygott, ha valami különösen jó zsákmányt ejtettünk. Ez hízelgő volt és kellemes. M'Cola ezt az egész kezdeti lövöldözést a szerencsés véletlenek sorozatának tekintette. Az volt a dolgunk, hogy lőjünk. Még nem lőttünk semmit, ami igazán számított volna, s ő valójában nem az én fegyverhordozóm, hanem Mr. Jackson Phillipé, én csak kölcsönkaptam. Nem jelentettem neki semmit. Se nem szeretett, se nem haragudott rám. Karlt udvariasan megvetette. Egyvalakit szeretett, Mamát.

Aznap este, mikor első orozslánunkat elejtettük, már sötéttel értünk a tábor közelébe. Az orozslán elejtése zürzavaros volt, és hiányérzetet hagyott maga után. Előzőleg megállapodtunk, hogy Sz. Ö. M. lő először, de mivel ez volt az első orozslán valamennyiünk életében, s nagyon későre járt már, valóban túl későre, hogy kikezdjünk az orozslánnal, közelharcba akartunk bocsátkozni, ha már lövést kapott, és akkor bárki szabadon lelőhette. A terv jó volt, mert már közeledett a napnyugta, s ha az orozslán sebzetten fedezékbe húzódik, túlságosan sötét lesz ahhoz, hogy nagyobb baj nélkül bármit is tehesünk. Emlékszem, ott állt az orozslán, sárga, busa fejű állat, háttérben a csenevész fa óriásinak mutatta a bokorsávjában, Sz. Ö. M. letérdelt a lövéshez, s én mondani

akartam neki, hogy üljön le és biztosra lőjön. Aztán felcsattant a mannlicher kurtacsövű dörrének, s az oroszlan elindult bal felé, futva, furcsa, nehézkes vállú, ruganyos léptű macskafutással. Eltaláltam a Springfielddel, felbukott és átfordult, s én újra lőttem, kapkodva, s a golyó porfelhőt vágott rá. De ott feküdt elnyúlva a hasán, a fák csúcsára ereszkedő nap alatt, a nagyon zöld fűben, úgy mentünk oda hozzá, mint egy rendőrosztagnak, egy ír terrorista csapat, felhúzott és készenlétben tartott puskákkal, mert nem tudtuk, hogy elkábult-e vagy megdöglött. Mikor a közelébe értünk, M'Cola megdobta egy kővel. Az oldalát találta el, s abból, ahogy a kő puffant, tudni lehetett, hogy döglött állat. Biztos voltam benne, hogy Sz. Ö. M. eltalálta, de csak egy sebet találtunk, jól hátul, éppen a gerince alatt, s a golyó előretört, s a mell bőre alatt állt meg. Ki lehetett tapogatni a bőr alatt, M'Cola egy metszést csinált és kivágta. A springfield kétszázhuszas teljes burkolatú golyója volt, s rézsút keresztülment rajta, a tüdején és a szívéen is.

Annyira meglepődtem attól, hogy a lövés után felbukfencezett, miután támadásra, hősiességre és drámára készültünk el, hogy inkább csalódást éreztem, mint örömet. Ez volt az első oroszlanunk, és nagyon tudatlanok voltunk, és nem erre fizettünk be. Charo és M'Cola kezét fogott Sz. Ö. M.-mel, azután Charo odajött és kezét fogott velem.

– Jó lövés, B'wana – mondta szuahéli nyelven. – *Piga m'uzuri.*

– Lőttél, Karl?

– Nem. Éppen akartam, mikor te lőttél.

– Nem maga lőtte meg, Tata?

– Nem. Meghallották volna. – Kinyitotta a puskáját, és kivette a két nagy 450. No. 2-es töltényt.

– Biztos, hogy elhibáztam – mondta Sz. Ö. M.

– Biztosra vettem, hogy eltaláltad. Még mindig azt hiszem, eltaláltad – mondtam.

– Mama talált – mondta M'Cola.

– Hol? – kérdezte Charo.

– Talált – mondta M'Cola. – Talált.

– Szépen karikára lőtte – mondta nekem Tata. – Szent isten, úgy bukfencezett, mint a nyúl.

– Nem akartam hinni a szememnek.

– Mama *piga* – mondta M'Cola. – *Piga Simba.*

Mikor aznap este, hazamenet, megláttuk magunk előtt a tábortüzet a sötétben, M'Cola wakambául kiáltozni kezdett, s a fejangú, gyors, éneklő szavak áradata a "*Simba*" szóval végződött. Valaki a táborból visszakiáltott egy szót.

– Mama! – kiáltotta M'Cola. Aztán újabb hosszú hangáradat. Azután: – Mama! Mama!

A sötétből előbukkantak a teherhordók valamennyien, a szakács, a nyúzó, a szolgák és a főember.

– Mama! – kiáltotta M'Cola. – *Mama piga Simba.*

A szolgák táncolva, lelkendezve, taktust verve jöttek, s mély torokhangon valamit énekeltek, ami úgy indul, mint egy köhögés, ilyesformán hangzott: *Hej la Mama! Hej la Mama! Hej la Mama!*

A forgó szemű nyúzó felkapta Sz. Ö. M.-et, a nagydarab szakács és a szolgák megfogták, s a többiek előrenyomakodtak, hogy felemeljék, vagy legalább megérintsék és fogják, és táncoltak, énekeltek a sötétben a tűz körül, a sátrunkig.

– *Hej la Mama! huh! huh! huh! Hej la Mama! huh! huh! huh!* – énekeltek az oroszlántáncot, benne azzal a mély, asztmás oroszlánköhögéssel. Aztán a sátonál letették Sz. Ö. M.-et, és mindenki, nagyon félénken, kezét fogott vele, a fiúk azt mondták: "*m'uzuri, Memsahib*", és M'Cola és a teherhordók mind azt mondták: "*m'uzuri, Mama*", sok érzéssel ejtve ki a "Mama" szót.

Később, a tűz előtt a széken ülve, ital mellett, Tata azt mondta:

– Maga lőtte. Ha valaki azt mondaná, nem maga lőtte, M'Cola megölné.

– Tudja, úgy érzem, mintha én lőttem volna – mondta Sz. Ö. M. – Nem hiszem, hogy kibírnám, ha csakugyan én lőttem volna. Túl büszke lennék. Hát nem remek ez a diadalmenet?

– Jó öreg Mama – mondta Karl.

– Én azt hiszem, csakugyan te lőtted – mondtam.

– Jaj, hagyjuk ezt – mondta Sz. Ö. M. – Olyan remek érzés az is, hogy úgy tesznek, mintha én lőttem volna. Tudod, otthon nemigen szoktak emberek a vállukon vinni.

– Amerikában nem tudják, hogy kell viselkedni – mondta Tata. – Nagyon civilizálatlan hely.

– Majd visszük Key Westben – mondta Karl. – Szegény öreg Mama.

– Ne beszéljünk róla – mondta Sz. Ö. M. – Túlságosan örülök neki. Nem kellene ajándékot osztogatnom?

– Nem azért csinálták – mondta Tata. – De nagyon jó, ha ad valamit az örömnép tiszteletére.

– Ó, egy csomó pénzt akarok nekik adni – mondta Sz. Ö. M. – A diadalmenet egyszerűen csodálatos, ugye?

– Jó öreg Mama – mondtam. – Te ejteted el.

– Nem, nem én. Ne hazudjatok nekem. Csak hagyjátok, hogy a diadalmenetemnek örüljek.

Mindenesetre, M'Cola sokáig nem bízott bennem. Míg Sz. Ö. M. engedélye le nem járt, ő volt a kedvence, mi pedig egyszerűen amolyan népség voltunk, akik beleszólnak a dolgokba, és megakadályozzák, hogy Mama mindenfélet lőjön. Sz. Ö. M. nem lődözött többet, mikor az engedélye lejárt, egy fokkal esett M'Cola szemében, mert már csak fegyver nélküli szolgálatot teljesített, s amikor mi kudura kezdtünk vadászni, és Tata, aki a táborban maradt, egyedül küldött ki bennünket a nyomozókkal, Karlt Charóval, engem meg M'Colával, Tata becsülete szemmel láthatóan csökkent M'Cola előtt. Persze csak átmenetileg. M'Cola végül is Tata embere volt, s azt hiszem, becsülése csupán egyik naptól a másikig tartott, s az események megszakítás nélküli sorozata kellett ahhoz, hogy bármi jelentősége legyen. De valami történt köztünk.

MÁSODIK RÉSZ

VADÁSZAT (VISSZAEMLEKEZÉS)

Első fejezet

Méla idejében történt, miután visszatértem nairobi betegeskedésemből, s gyalogszafarival indultunk el, hogy orrszarvúra vadásszunk az erdőben. Méla igazi vadember volt, szemhéja csaknem elfedte a szemét, jóképű, kitűnő vadász, remek nyomozó, és jókora adag méltóság volt benne. Gondolom, úgy harmincöt éves lehetett, csak egy darabka szövetet viselt a vállán megcsomózva, és egy fezt, amelyet valamelyik vadász adott neki. Mindig hordott magával lándzsát. M'Cola ócska amerikai katonai khakizubbonyt viselt, a gombok sem hiányoztak róla; eredetileg Mélának hozták ki, de az másutt járt, s így elszalasztotta. Kétszer hozta ki Tata Mélának, s végül M'Cola így szólt: "Add nekem."

Tata odaadta, s M'Cola azóta folyton hordja. Ezt, egy rövid nadrágot, bolyhos gyapjúsapkát s egy kötött katonai mellényt, amelyet akkor viselt, mikor a zubbonyt kimosta, ezeket a ruhadarabokat láttam csupán az öregemberen, míg madárlövő kabátomat meg nem kapta. Cipőként ócska autógumiból kivágott szandált viselt. Vékony, jó formájú lába volt, a Babe Ruthéra emlékeztető könnyen forgó bokája, s emlékszem, mennyire meglepődtem, mikor először láttam zubbony nélkül, és észrevettem, milyen öreg a felsőteste. Ugyanaz az előregedett külső, amit az ember a harminc évvel fénykoruk utáni Jeffries- és Sharkey-fényképeken lát, csúnya vénember-bicepszek és petyhüdt hasizom.

- Hány éves M'Cola? – kérdeztem Tatától.
- Biztos ötven fölött jár – mondta Tata. – Felnőtt családja van a bennszülött-rezervátumban.
- Milyenek a gyerekei?
- Nem jók, semmit se érnek. Nem tud bánni velük. Egyiket próbára felvettük teherhordónak. Nem sokat ért.

M'Cola nem volt féltékeny Mélára. Egyszerűen tudomásul vette, hogy Méla külön ember nála. Jobb vadász, gyorsabb és ügyesebb nyomozó, és mindent nagystílusban csinál. Ugyanúgy csodálta Mélát, mint mi, s amikor kinn járt vele, ráébredt, hogy Méla zubbonyát viseli, s hogy teherhordó volt, mielőtt puskahordozó lett, és hirtelen feladta a régi, tapasztalt vadász szerepét, s együtt vadásztunk: ő meg én, és Méla irányította a produkciót.

Az volt a remek vadászat. Aznap délután, mikor arra a vidékre értünk, vagy négy mérföldet gyalogoltunk a tábortól egy mély orrszarvúcsapáson, amely olyan simán és egyenletesen vágott át a füves, fáival elhagyatott gyümölcsösre emlékeztető dombokon, mintha mérnök tervezte volna. A simára kijárt csapás egy lábnyira belemélyedt a földbe, s ott tértünk le róla, ahol a dombok egyik vízválasztóján aláereszkedett, mint egy száraz öntözőcsatorna, és izzadva felkapaszkodtunk a jobb oldali kicsi, meredek dombra, ott leültünk, hátunkat a dombcsúcsnak támasztottuk, és távcsöveztük a vidéket. Zöldellő, kedves vidék volt, dombok az erdő alatt, s a sűrű hegyi szálerdőből néhány vízmosás völgye nyúlt le s vágott át a tájon. Az erdő kiugrói lehúzódtak egyik-másik lejtő széléig, s mi az erdőszelet figyeltük, hogy kijön-e az orrszarvú. Ha az ember elfordította tekintetét az erdőről és a hegyoldalról, követhette a vízmosásokat s a vidék dombos lejtőjét le egészen eddig, ahol a föld síkságba váltott, s a fű barna és égett volt, és tovább, jókora földdarabon túl, a barna Szakadék-völgyet és a fénylő Manyara-tavat látta. Mindnyájan ott feküdtünk a domboldalon, s figyelmesen fürkésztek a környéket, nem jön-e az orrszarvú. Méla a dombtető túloldalán a sarkán guggolt, M'Cola alattunk ült. Keletről hűvös szellő jött, hullámokat fújt a domboldalak fűvébe. Sok nagy fehér felhőt láttunk, s az erdő magas fáit a hegyoldalban olyan sűrűn nőttek s olyan lombosak voltak, hogy úgy tetszett, az ember sétálhatna a tetejükön. A hegyen túl nyiladék volt, azután újabb hegy következett, és a távoli hegyen erdő kéklent a messziségben.

Öt óráig nem láttunk semmit. Azután, távcső nélkül, valamit mozogni láttam egyik völgy peremén egy erdőcsík felé. A távcső orrszarvúnak mutatta, nagyon tisztán és részletesen, a távolból, vörös színe volt a napban, és gyors, csiborszerű mozgással vonult át a dombon. Aztán feltűnt még három, sötétben az árnyékban, az erdőből jöttek elő, s kettő verekedett, két kis alak a távcsőben, fejjel rohantak egymásnak egy bokorcsoport előtt, míg figyeltük

őket, s közben a fény lassan elhagyott bennünket. Túl sötét volt már, hogy lemenjünk a dombról, át a völgyön, fel a hegyoldal keskeny emelkedőjén, s időben érjünk oda, hogy még lőni lehessen. Így hát visszamentünk a táborba, sötétben, le a dombról, talpunk élet belevágva a földbe, azután éreztük lábunk alatt a csapás simaságát, és mentünk a mély csapáson, amely a sötét dombok közt tekergett, míg meg nem láttuk a fák közt a tűzfényt.

Aznap este izgatottak voltunk, mert láttuk a három orrszarvút, és másnap kora reggel, mialatt reggelinket ettük indulás előtt, bejött Méla jelenteni, hogy egy legelő bivalycsordát talált az erdő szélén, alig két mérföldnyire innen. Odamentünk, még szánkban a kávé és lazac íze, a kora reggeli szívdobogató izgalomban, és a bennszülött, akit Méla figyelőnek hátrahagyott, megmutatta a mély szakadékot, amelyen a bivalyok átkeltek, és bementek egy különálló erdősávba. Azt mondta, két nagy bika van a tízegynéhány tagú csordában. Követtük őket az erdőben, nagyon csendesen jártunk a vadváltókon, félretolva az indákat, és láttuk a nyomokat és jó sok friss trágyát, s bár bementünk az erdő sűrűjébe is, ahol már nem lehetett lőni, és nagyot kerültünk, mégse láttuk, hallottuk őket. Egyszer hallottuk a kullancsmadarakat, s láttuk őket repülni, de ez volt az egész. Sok orrszarvúcsapás volt itt az erdőben és sok szalmás trágyacsomó, de nem láttunk mást, csak zöld vadgalambokat és néhány majmot, s amikor kijöttünk, derékig vizesek voltunk a harmattól, s a nap már elég magasan állt. A délelőtt nagyon meleg volt most, mielőtt a szél felkelt volna, s tudtuk, hogy ami orrszarvú és bivaly kinn járt is, már visszahúzódott mélyen az erdőbe, a hőségtől védett helyen pihenni.

A többiek visszaindultak a táborba Tatával és M'Colával. Nem volt hús a táborban, s én visszafelé menet egy kis kerülővel vadászni akartam Mélával, hátha el tudunk ejteni valami pecsenyénekvalót. Kezdtém megint erőre kapni a vérhas után, s öröm volt járni az enyhén hullámos vidéken, egyszerűen járni és vadászni megint, anélkül, hogy tudnám, mit látunk majd, s megölni akármit, mert húsrá van szükségünk. Azután meg Mélát is szerettem, és szerettem nézni, mikor jár. Nagyon könnyedén lépkedett, meg-megemelkedve kicsit, és én szerettem nézni őt, és érezni puha talpú cipőm alatt a fűvet, a puska kellemes súlyát, amint éppen csak a puskatust tartottam, s a cső vállamon fekszik, és a nap elég melegen süt, hogy jól megizzasson, s perzseli le a harmatot a fűről; a szellő éppen feltámad, s a vidék olyan, mintha egy elhagyatott New England-i gyümölcsösben járnánk. Tudtam, hogy megint jól lövök, s szerettem volna valamit lőni s Méla tetszését megnyerni.

Egyik emelkedő tetejéről két kongónit láttunk sárgállani egy domboldalon, vagy egy mérföldnyire, s én intettem Mélának, hogy menjünk utánuk. Elindultunk lefelé, s egy szakadékból kiugrattunk egy víziantilop bakot és két sutát. Tudtam, hogy a víziantilop az egyetlen elejthető állat, amelynek a húsa

nem ér semmit, és ennél a baknál már lőttem jobb szarvút is. A vágató bakon tartottam a célgömböt, eszembe jutott az értéktelen hús és a meglevő trófea, és nem lőttem.

– Nem löni kuro? – kérdezte Méla szuahéli nyelven. – *Doumi sana*. Jó bak.

Igyekeztem megmagyarázni neki, hogy van jobb vízibakom, s a húsa nem jó pecsenye.

Vigyorgott.

– *Piga kongoni m'uzuri*.

A "piga" pompás szó volt. Éppen úgy hangzott, ahogy a "tüzelj" parancsnak vagy a találatot jelző kiáltásnak hangzania kell. A "m'uzuri", amely annyit jelentett, hogy jó, jól, jobban, sokáig túlon túl hasonlított egy állam nevéhez, és menet közben szuahéli mondatokat szoktam csinálni az Arkansas és M'uzuri szavakkal, de most már természetesnek hangzott, nem kellett idézőjelbe tenni, mint ahogy immár minden szót megfelelőnek és természetesnek éreztem, s nem volt semmi furcsa vagy visszataszító a megnyújtott fülekben, a törzsi sebhelyekben vagy abban, hogy az emberek lándzsát hordanak. A törzsi jelek és a tetovált helyek természetes és csinos díszítésnek látszottak, s én sajnáltam, hogy nekem ilyen nincsen. Az én sebhelyeim nem mutattak semmi ünnepélyes jelleget, némelyik szabálytalanul elnyúlt, némelyik meg csupán duzzadt hurka. Volt egy a homlokomon, amelyre az emberek még most is tettek megjegyzéseket, s azt kérdezték, bevertem-e a fejem; de Méla csinos sebhelyeket viselt a pofacsontjai mellett, és ékes, szimmetrikus jegyeket a mellén és hasán. Egy rendes sebhelyem nekem is van, egy domborművű karácsonyfa-féle, a jobb talpamon, s csak arra jó, hogy kikoptassa a harisnyát, gondoltam éppen, mikor felugrasztottunk két nádiantilopot. Elfutottak a fák között aztán megálltak hatvanméternyire, a karcsú, kecses bak visszanezett, s én magasan s egy hajszállal a váll-lapja mögött találtam el. Ugrott egyet, s nagyon gyorsan el futott.

– Piga – mosolygott Méla. Mindketten hallottuk a golyó becsapódását.

– Kufa – mondtam. – Vége.

De amikor odaértünk az oldalán fekvő bakhoz, szíve még mindig erősen vert, bár szemre döglöttnek látszott. Mélánál nem volt nyúzókés, nálam is csak egy zsebkés, azzal kellett leszúrnom. Ujjaimmal kitapogattam a szívét az első lába mögött, éreztem, hogy ver a bőr alatt, és benyomtam a kést, de az túl rövid volt, és eltolta a szívet. Éreztem, forró és rugalmas volt az ujjaim alatt, s éreztem, mikor a kés eltolta, de körültapogattam és elvágtam a nagy ütőeret, s a vér forrón ömlött ujjaimra. Most már, hogy vérét vettem, nekiálltam felbontani a kicsi késsel, még mindig Mélának fitogtatva a tudományomat, és tisztán kizsigereztem, kivettem a máját, levágtam az epét, s a májat egy fűcsomóra rakva, mellétettem a vesét.

Méla elkérte a kést. Most ő akart mutatni nekem valamit. Úgyesen felmetszette a gyomrot, kifordította, kiürítette a benne levő füvet a földre, megrázta, azután belerakta a májat és vesét; a késsel levágott egy gallyat a fáról, amely alatt a bak feküdt, és összeöltötte a gyomrot a vesszővel, úgyhogy a bendőben, mint egy batyuban, vihettük a többi csemegét. Azután vágott egy botot, a lebernyegeken áthúzza végére tette a batyut, és a vállára vette, ahogy a csavargók vitték holmijukat zsebkendőbe kötve egy bot végén a Kék Szajkó tyúkszemtapasz-hirdetéseken gyerekkoromban. Jó fogás volt, s arra gondoltam, hogyan mutatom meg John Staibnak Wyomingban, s ő mosolyogni fog azzal a süketember mosolyával (kaviccsal kellett megdobálni, hogy megállítsd, mikor szarvasbikabögést hallottál), és tudtam, mit fog John mondani: Az istenit, Örnöszt, de ügyes egy dolog."

Méla átnyújtotta nekem a botot, azután levette egyetlen ruhadarabját, hurkot csinált, és hátára emelte a bakot. Segíteni akartam neki, és jelekkel azt javasoltam, hogy vágjunk egy rudat, akasszuk fel rá a bakot, s úgy vigyük kettőnk között, de ő egyedül akarta vinni. Így indultunk el a tábor felé, én a bendőbatyut vittem egy bot végén a vállamon, puskám szíjon lógott, Méla pedig, erősen izzadva a bak alatt, rogyadozva, de szívesen ment előttem. Igyekeztem rávenni, hogy akassza fel az antilopot egy fára, s hagyjuk itt, majd kiküldünk érte egypár teherhordót, és ebből a célból fel is tettük egy ágvillába. De mikor Méla látta, hogy el akarok menni, s inkább otthagynom a bakot, semhogy ő agyonizzadjon, megint leemelte, a vállára vette, s folytattuk utunkat a tábor felé. A fiúk a konyhatűz körül mindnyájan nevettek a vállamra rakott bendőbatyun, mikor beérkeztünk.

Az ilyen vadászatot szerettem. Nincs autózás, a vidék hepehupás, nem síkság, s tökéletesen boldognak éreztem magam. Elég súlyos betegségen estem át, s most jóleső érzés volt, hogy napról napra erősödöm. Még nem értem el a rendes testsúlyomat, nagyon kívántam a húst, és annyit ettem, amennyit akartam, anélkül, hogy degeszre tömtem volna magam. Mindennap kiizzadtam azt, amit este a tűz mellett ülve ittunk, s most, a déli hőségben, ott feküdtem az árnyékban a szellőjárta fák alatt, és olvastam, az írás minden kötelezettsége és kényszere nélkül, boldogan, abban a tudatban, hogy négy órakor megint elindulunk vadászni. Még levelet sem voltam hajlandó írni. Az egyetlen lény, aki a gyerekeken kívül fontos volt nekem, velem jött, és nem kívántam megosztani ezt az életet senkivel, aki nem volt ott, csak élni, így, tökéletes boldogságban és kimerülten. Tudtam, hogy jól lövök, és elfogott az a jó érzés és önbizalom, amit sokkal kellemesebb érezni, mint hallani róla.

Nem sokkal három után indultunk, hogy négyre a dombon legyünk. De csaknem öt óra volt már, mikor megpillantottuk az első orrszarvút, szaporán igyekezett kurta lábával a dombélen át, csaknem azon a helyen, ahol előző

este az orrszarvút láttuk. Ott ültünk, ahol beváltott az erdő szélébe – nem messze onnan láttuk verekedni a két orrszarvút –, azután útnak indultunk, le a dombról, át a benőtt vízmosás fenekén és fel meredeken ahhoz a sárga virágú túskefához, amely azt a helyet jelezte, ahol az orrszarvú bement az erdőbe.

Mikor felmentünk az emelkedőn, egyenesen szembe a túskefával, a dombon átfújó szélben, igyekeztem a lehető leglassabban járni, és zsebkendőt tettem kalapom izzadságszalagja alá, hogy megvédjem szemüvegem a verejtéktől. Bármelyik pillanatban sor kerülhetett a lövésre, és le akartam lassítani, hogy szívem ne verjen annyira. Nagy állatoknál, ha az ember tiszta lövéshez jut, ha tud löni s tudja, hova lőjön, soha sincs ok hibázni, hacsak a futás vagy kapaszkodás bizonytalanná nem teszi, vagy be nem párosodik, össze nem törik a szemüvege, vagy ki nem fogy a rongyból vagy papirosból s nincs mivel tisztára törülnie. A szemüveg a legnagyobb kockázat, s én négy zsebkendőt szoktam magammal vinni, s a balból a jobb zsebembe rakom át, ha átnedvesedtek.

Nagyon óvatosan kapaszkodtunk fel a sárga virágos fához, mint akik kutyák által jelzett fűrjesapátot közelítenek meg, s nem láttuk az orrszarvút. Végimentünk az erdőszélen, tele volt nyomokkal és friss orrszarvújelekkel, de orrszarvút nem találtunk. A nap lefelé ment, s már-már túl sötét volt löni, de megkerültük az erdőt a hegyoldalon, abban a reményben, hátha találunk orrszarvút a nyílt mezőn. Mikor már löni csaknem túl sötét volt, láttam, hogy Méla megáll és leguggol. Lehajtotta fejét, s intett, hogy menjünk előre. Melléje kúsztunk, s egy nagy és egy kicsi orrszarvút pillantottunk meg, mellmagasságig érő bozótban álltak, szemben velünk, egy kis völgy túlsó oldalán.

– Tehén a borjával – mondta Tata halkán. – Nem löheti le. Hadd nézzem meg a szarvát. – Elvette M'Colától a távcsövet.

– Nem láthat meg bennünket? – kérdezte Sz. Ö. M.

– Nem.

– Milyen messze vannak?

– Lehet vagy ötszáz méter.

– Az istenit, milyen nagy – suttoztam.

– Nagy tehén – mondta Tata. – Kíváncsi vagyok, hova lett a bika. – A vad látványa jókedvűvé és izgatottá tett. – Túl sötét van, csak akkor löhetne, ha egészen rajta volnánk.

Az orrszarvúk megfordultak és legeltek. Úgy látszott, sose mozognak lassan. Vagy loholtak, vagy csendben álltak.

– Mitől olyan vörösek? – kérdezte Sz. Ö. M.

– Sárban hemperegnek – felelte Tata. – De gyerünk, amíg világos van.

A nap már lement, mikor kiértünk az erdőből, s lenéztünk a lejtőn s át a dombra, ahonnan távcsöveztünk. Vissza kellett volna mennünk a nyomunkon, le a hegyről, átvágnunk a vízmosáson, és visszakapaszkodnunk a csapásra azon az úton, amelyen jöttünk, de bolond módra elhatároztuk, hogy egyenest átkelünk a hegyoldalon az erdőszél alatt. Így hát a sötétben, ezt az elképzelt vonalat követve, meredek szakadékokba ereszkedtünk le, amelyek csak fás sávoknak látszottak, míg az ember bennük nem volt, lecsúsztunk, indákba kapaszkodtunk, botorkáltunk és másztunk és újra csúsztunk lefelé, lefelé, azután lehetetlen meredeken felfelé, s közben éjszakai állatok zörgését s a páviánra vadászó leopárd köhögését hallottuk; én, halálos rémületben a kígyóktól, minden gyökeret és ágat kígyóktól retteggve fogtam meg a sötétben.

Két szakadékon vágtunk át négykézláb le és föl, azután kiértünk a holdfénybe, s fölmentünk a hosszú, meredek hegyháton, ahol az ember kapaszkodás közben csak egyik lábával lépett, a másikat utánahúzta, egyik lábát a másik után vonszolta, egyszerre csak egyet lépett, előredőlve az emelkedőre, a magaslat felé, halálos kimerülten, fáradtan a puska súlyától; libasorban mentünk fel a holdfényes meredeken, fel a tetőre, ahol már könnyű volt járni, a vidék elnyúlt a holdfényben, azután a kis dombokon keltünk át fáradtan, de már látszottak a tüzek, aztán beértünk a táborba.

Aztán ott ülsz, beburkolózva az esti hűvösség ellen, a tűz mellett, szódás whiskyvel, s várod a jelentést, hogy a vászonkádát negyedrézsig megtöltötték forró vízzel.

- Fürdeni, B'wana.
- Az istenit, azt hiszem, soha többé nem tudok birkára vadászni – mondom.
- Én sose tudtam – mondja Sz. Ö. M. – Ti vettetek rá.
- Jobban másztál, mint bármelyikünk.
- Gondolja, Tata, hogy tudunk majd megint birkára vadászni?
- Nem tudom – mondta Tata. – Azt hiszem, csak az erőnlétem múlik.
- Az a rohadt autózás, az tesz tönkre bennünket.
- Ha minden este megtennék ezt a gyalogtúrát, három nap múlva úgy jönnénk már le, hogy meg se éreznénk.
- Igen. De egy évig megjárhatnánk minden este, én akkor is éppúgy rettegnék a kígyóktól.
- Majd elhagyná.
- Nem – mondtam. – Halálra rémítenek. Emlékszik, mikor egy fa mögött összeért a kezünk?
- Az ám! – mondta Tata. – Két métert ugrott. Igazán fél tőlük, vagy csak mondja?
- Belebetegszem, úgy félek – mondtam. – Mindig így féltem.

– Mi van magukkal, férfiak? – kérdezte Sz. Ö. M. – Még nem hallottam ma este egy szót sem a háborúról.

– Túl fáradtak vagyunk. Volt a háborúban, Tata?

– Nem én – mondta Tata. – Hol az a fiú a whiskyvel? – Azután azon a vékony, bolondozó fejhagyon: – Kayti... Kayti-ay!

– Fürdeni – mondta megint Molo halkán, de makacsul.

– Túl fáradt vagyok.

– Memsahib fürdeni – mondta Molo reménykedve.

– Megyek – mondta Sz. Ö. M. – De ti ketten végezzetek gyorsan az ivással. Éhes vagyok.

– Fürdeni – mondta Kayti szigorúan Tatának.

– Fürdeni te magad – mondta Tata. – Ne dirigálj.

Kayti tűzvilágította ferde mosollyal elfordult.

– Jól van. Jól van – mondta Tata. – Iszunk egyet? – kérdezte.

– Csak egyet – mondtam –, aztán megyünk fürdeni.

– Fürdeni, B'wana M'Kumba – mondta Molo. Sz. Ö. M. a tűz felé jött kék pongyolájában és moszkítócsizmájában.

– Indulás – mondta. – Majd isztok, ha kijöttetek. Finom, meleg, iszapos víz van.

– Dirigálnak bennünket – mondta Tata.

– Emlékszel, mikor birkára vadásztunk, és elrepült a kalapod, és majdnem ráesett a kosra? – kérdeztem a feleségem, mert a whisky visszahajtotta a gondolataimat Wyomingba.

– Menj fürdeni – mondta Sz. Ö. M. – Én iszom egyet.

Reggel napkelte előtt felöltöztünk, megreggeliztünk, és végigcserkésztük az erdőszélet és a mély völgyeket, ahol Méla napkelte előtt a bivalyokat látta. De nem voltak ott. Hosszú vadászat volt, utána visszamentünk a táborba, és elhatároztuk, hogy elküldjük a teherautókat teherhordókért, és gyalogszafárival átköltözünk egy folyóhoz, amely a hegyről folyik le, túl azon a helyen, ahol előző este az orrszarvúkat láttuk, s feltehetően van víz benne. Ha ott ütünk táborot, akkor új területet cserkészhetünk át az erdőszél mentén, és sokkal közelebb vagyunk a hegyhez.

A teherautóknak el kellett hozniuk Karlt a kudutáborból, ahol, úgy látszik, kezdett erőt venni rajta a csömör vagy a levertség, vagy mind a kettő; itt másnap lemehet a Szakadék-völgybe, és lőhet valami pecsenyét, és megpróbálkozhat az oryxokkal. Ha jó orrszarvút találunk, elküldünk érte. Nem akartunk semmire sem lőni ott, ahová készültünk, csak orrszarvúkra, hogy meg ne riasszuk őket, húsrá viszont szükségünk volt. Az orrszarvúk nagyon félénknek látszottak, s én tudtam Wyomingból, milyen gyorsan elhúzódnak a félénk állatok egy-két lövés után egy kisebb vidékről, vidéken érte egy

területet, völgyet, hegyvonulatot, ahol az ember vadászhat. Mindezt kiterveltük, Tata tanácskozott Mélával, azután elküldte a teherautókat Dannel, hogy toborozzon teherhordókat.

Késő délután visszatértek Karllal, Karl kíséretével és negyven m'buluval, jó kiállítású vademberekkel s nagyképű főnökükkel, köztük ő hordta az egyetlen rövid nadrágot. Karl megvékonyodott, bőre megsárgult, szeme nagyon fáradt-forma volt, s általában kicsit elkeseredettnek látszott. Nyolc napig volt a kudutáborban, a dombok közt, szívósan vadászott, körülötte senki, aki egy szót is beszélt volna angolul, s mindössze két tehenet láttak, s lőtávolon kívül ugrasztottak el egy bikát. A vezetők azt állították, hogy ők még egy bikát láttak, de Karl azt hitte, kongóni, vagy hogy a vezetők azt mondták, kongóni, s nem lőtt. Ez elkeserítette, s a kíséret sem látszott jókedvűnek.

– Nem láttam a szarvát. Nem hiszem, hogy bika lett volna – mondta. A kudu vadászat most kényes téma volt, s mi el is kerültük.

– Lő majd ott lenn egy oryxot, és jobb kedve lesz – mondta Tata. – Kicsit az idegeire ment a dolog.

Karl beleegyezett a tervbe, hogy mi előremegyünk az új területre, ő meg lemegy húsért.

– Ahogy akarjátok – mondta. – Teljesen úgy, ahogy akarjátok.

– Ott majd lődözhet egy kicsit – mondta Tata. – Akkor majd jobb kedve lesz.

– Lövünk egyet. Aztán te lősz egyet. Aki meglőtte az elsőt, az mehet le oryx után. Te valószínűleg úgyis lősz oryxot, miközben húsrá vadászol.

– Ahogy akarjátok – mondta Karl. Agya keserűen forgatta a nyolc üres napot, a hegymászást a hőségben: napkelte előtt indulás, hazatérés sötétben, vadászni olyan állatra, melynek szuahéli neve éppen nem jutott eszébe, nyomozókkal, akikben nem bízott, hazatérés után magányos étkezés, senki, akivel beszélni tudott volna, felesége kilencezer mérföld és három hónap távolságban, és mi van a kutyájával, és mi van a munkájával, és fene egye, hol vannak a kuduk, és mi van, ha hibáz, mikor lövéshez jut, nem hibáz, az ember sose hibáz, mikor igazán fontos dologról van szó, ebben biztos volt, ez volt hitvallásának egyik tétele, de mi van, ha izgatott lesz és elhibázza, és miért nem kap levelet, miért mondták a vezetők akkor, hogy kongóni, azt mondták, tudja, hogy azt mondták, de ő minderről nem beszél, csak annyit szól: "Ahogy akarjátok", kissé elkeseredve.

– Gyerünk, fel a fejjel, te szarházi – mondtam.

– Nem ló a fejem. Mi bajod van?

– Igyál.

– Nem kell az ital. Kudu kell, az istenfáját.

Később Tata így szólt:

- Azt hittem, jól meglesz egyedül, ahol nincs senki, aki sietesse vagy kihozza a sodrából. Helyrejön majd. Rendes gyerek.
- Az kellene neki, hogy valaki megmondja pontosan, mit csináljon, és mégis békében hagyja és ne hozza ki a sodrából – mondtam. – Pokol neki az egész társaság szeme láttára löni. Nem olyan ronda hencegő, mint én.
- Fene jól meglötte azt a leopárdot – mondta Tata.
- Mind a kettőt – mondtam. – A másodikat éppoly jól, mint az elsőt. A mindenit, tud löni. Lőtéren bármelyikünket lepipál. De aggályoskodik, és én kihozom a sodrából, mikor noszogatni próbálok.
- Maga néha kicsit rámászik – mondta Tata.
- A mindenit, ismer ő engem. Tudja, mit tartok felőle. Nem bánja a piszkálódást.
- Én mégis azt hiszem, egyedül jobban magára talál majd – mondta Tata. – Csak önbizalom kérdése. Karl igazán jó lövő.
- Ő lötte a legjobb bivalyt, a legjobb víziantilopot és a legjobb oroszlánt – mondtam. – Nincs miért emészténie magát.
- A legjobb oroszlán a Memsahibé, testvér. Sose feledkezzen meg erről.
- Örülök neki. De Karl irtó szép oroszlánt lőtt és egy nagy leopárdot. Amit lőtt, az mind jó. Van még bőven időnk. Nincs miért emészténie magát. Mi a fenét búsul annyira?
- Reggel korán indulunk, hogy odaérjünk, mielőtt túl meleg lenne a kis Memsahibunknak.
- Ő van mindnyájunk közt a legjobb erőben.
- Remek asszony. Olyan, mint egy kis terrier.
- Aznap délután kimentünk és végigtávcsöveztük a vidéket, de nem láttunk semmit az égvilágon. Este, vacsora után, a sátrunkban ültünk. Sz. Ö. M.-nek erősen kedve ellen volt, hogy kis terrierhez hasonlítják. Ha mindenáron kutyának kell lennie, pedig nem akart kutya lenni, inkább farkaskutyát választana, valami vékony, nemes, hosszú lábú és mutatós fajtát. Bátorsága annyira gépies volt, oly természetes állapot, hogy soha veszedelemre nem gondolt; azután meg Tatát fenntartás nélkül, öntudatosan és teljes bizalommal csodálta; Tata volt neki a férfiideál, bátor, szelíd, mulatságos, aki sose jön ki a sodrából, sose henceg, sose panaszkodik, legfeljebb tréfából, türelmes, megértő, értelmes, rendes férfihoz illően kissé sokat iszik, s az ő szemében nagyon jóképű.
- Ugye, Tata szerinted is jóképű?
- Nem – mondtam. – Méla jóképű.
- Méla szép. De igazán, nem jóképű szerinted is Tata?
- Ördögöt jóképű. Szeretem annyira, mint bárki ismerősömet, de itt egyen meg a fene, ha jóképű.

- Én azt hiszem, nagyon jó kiállítású. De megérted, milyen érzéssel vagyok iránta, ugye?
- Persze. Én magam is éppúgy szeretem a csibészt.
- De igazán, nem jóképű szerinted?
- Frászt jóképű.
- Aztán egy kicsit később:
- Kit tartasz te jóképűnek?
- Belmontét és Tatát. És téged.
- Csak hazabeszélsz – mondtam. – És szép nőnek?
- Garbót.
- Már nem az. Josie az. Margot is.
- Igen, azok. Én nem vagyok az, tudom.
- Te aranyos vagy.
- Beszéljünk Mr. J. P.-ről. Nem szeretem, ha Tatának hívod. Nem elég tisztelettudó.
- Se ő, se én nem vagyunk tisztelettudóak.
- Igen, de én tisztelettudó vagyok veled. Nem gondolod, hogy nagyszerű ember?
- De igen, és nem kell olvasnia holmi nőszemélyek könyveit, amelyeket igyekezett kiadatni, s amelyekben az áll, hogy milyen olcsó fogásokkal dolgozó író ő.
- Az az asszony egyszerűen féltékeny és rosszindulatú. Nem kellett volna segítened neki. Némelyik ember sose bocsátja meg ezt.
- Azért mégis nagy kár, hogy az a tehetség mind rosszindulatá, esztelenségé és öndicséretté vált. Igazán iszonyú kár. Kár, hogy nem ismerted akkor, mikor még nem esett egészen szét. Tudod-e, mi a furcsa: végképp nem tudott párbeszédet írni. Borzasztó volt. Az én dolgaimból tanulta meg, hogyan kell csinálni, és felhasználta abban a könyvben. Azelőtt sohasem írt így. Nem tudta megbocsátani, hogy tőlem tanulta, és félt, hogy az emberek észreveszik, honnan tanulta, ezért kellett megtámadnia engem. Igazán furcsa história. De esküszöm, csuda rendes nő volt, mielőtt föltámadt volna benne a nagyravágás. Akkor igazán szeretted volna.
- Lehet, bár nem hinném – mondta Sz. Ö. M. –, de azért jól megvagyunk, ugye? Azok nélkül az emberek nélkül is.
- Hogy a fenébe ne volnánk meg jól? Ahogy visszagondolok, évről évre jobban megvagyunk.
- De nem nagyszerű Mr. J. P.? Komolyan.
- Igen. Nagyszerű.
- Ó, nagyon kedves, hogy ezt mondod. Szegény Karl
- Miért szegény?

- Nincs vele a felesége.
- Igen – mondtam. – Szegény Karl.

Második fejezet

Reggel hát újra elindultunk a teherhordók előtt, s mentünk a dombokon le és fel, át a sűrű erdős völgyön, aztán fel és keresztül egy hosszú emelkedőn, magas fűben, amely megnehezítette a járást, és előre és fel és keresztül, néha megpihentünk egy fa árnyékában, aztán fel és le és keresztül, most már végig magas fűben, ahol utat kellett törni, s a nap nagyon forrón sütött. Öten libasorban, Méla és M'Cola egy-egy nagy puskával, teleaggatva oldalzsákokkal, kulacsokkal és a fényképezőgépekkel, mindnyájan izzadva a hőségben, Tata és én puskákkal, és a Memsahib, aki igyekezett úgy járni, mint Méla, széles karimájú kalapját félrecapta, és élvezte a gyaloglást, élvezte, hogy milyen kényelmes a csizmája, így értünk végül egy tüskés sűrűhöz, egy szakadék fölé, amely a hegygerinc oldaláról futott le a vízhez, és a fákhöz támasztottuk a puskákat, bebújtunk a sűrű árnyékába, és lefeküdtünk a földre. Sz. Ö. M. elővette egyik oldalzsákból a könyveket, és ő meg Tata olvasott, én pedig leereszkedtem a szakadékon a kis folyóhoz, amely a hegyoldalból jött elő, és friss orozslánnymot és sok orrszarvúalagutat láttam a magas fűben, amely túlnőtt az ember fején. Nagyon kimelegedtem, míg visszakapaszkodtam a homokos szakadékon, és boldogan támasztottam neki hátam a fátörzsnek, és Tolsztoj *Szevasztopol*-ját olvastam. Érzik rajta, hogy fiatal író könyve, és van benne egy kitűnő harcleírás, mikor a franciák elfoglalják a sáncerődöt, és elgondolkodtam Tolsztojon és azon, milyen nagy előny egy írónak a háború élménye. Egyike a nagy témáknak, és kétségkívül egyike a legnehezebb feladatoknak igazat írni róla, és azok az írók, akik nem látták, mindig nagyon féltékenyek, és igyekeznek úgy tenni, mintha ez a téma jelentéktelen vagy rendellenes vagy valami betegség volna, pedig a valóságban éppenséggel valami pótolhatatlan, amit elszalasztottak. Aztán Szevasztopol eszembe juttatta a párizsi Boulevard Sébastopolt, a biciklizést esőben hazafelé Strasbourgból, a csúszós villamossíneket s azt az érzést, ahogy az ember a forgalmas, síkos, csúszós aszfalton és macskaköveken kerekedik esőben, és azt, hogy akkoriban csaknem a Boulevard du Temple-on laktunk, és eszembe jutott, milyen volt az a lakás, hogyan volt berendezve, tapétázva, s hogy ehelyett a kerti ház emeletét vettük ki a Notre Dame des Champs-on, a fűrésztelep udvarában *(és a fűrész hirtelen felsivítása, a fűrészpor szaga és a vadgesztenyefa a tető felett, s a földszinten az örült asszony)*, és a keserves pénzgondok egész évben *(minden novella visszajött a postával, amelyet egy*

nyíláson dugtak be a fűrészmalom ajtaján, s mellettük visszautasító levélkék, s ezek sohasem nevezték őket novellának, hanem mindig anekdotának, karcolatnak, mesének stb. Nem kellett nekik, s mi poireaux-n éltünk, és vizezett cabors-t ittunk), és milyen pompások voltak a Place de L'Observatoire szökőkútjai (a csörgedező víz ragyogása bronz lósörényeken, bronz melléken és vállakon, zöld bronz a vékony vízfolyás alatt), s eszembe jutott az, mikor felállították Flaubert mellsobrát a Luxembourg-ban a virágágyak közt a rövid keresztúton, amelyik a rue Soufflot felé vezet (valakiét, akiben hittünk, akit kritika nélkül szerettünk, most súlyos kőbe faragva, ahogy bálványhoz illik). Ő nem volt háborúban, de megért egy forradalmat és a kommünt, és a forradalom a lehető legjobb, ha az ember nem válik vakbuzgóvá attól, hogy mindenki ugyanazt a nyelvet beszéli. Mint ahogy írónak a polgárháború a legjobb háború, a legteljesebb. Stendhal részt vett egy háborúban, s Napóleon tanította meg írni. Napóleon mindenkit tanított akkoriban; de senki más nem tanult tőle. Dosztojevszkijt az tette azzá, ami, hogy Szibériába küldték. Az írókat az igazságtalanság kovácsolja ki, ahogy a kardot kikovácsolják. Eltűnődtem, vajon íróvá tenné-e Tom Wolfe-ot; megadná-e neki a szükséges megrázkódtatást, hogy határt szabjon a szóáradatnak, és adna-e neki arányérzékét, ha elküldenék Szibériába vagy a Száraz Tortugas-szigetekre. Lehet, hogy igen, és lehet, hogy nem. Szomorúnak látszott igazán, akár csak Carnera. Tolsztoj kis ember volt, Joyce középmagas, és agyonolvasta a szemét. És az az utolsó éjszaka, részegen, Joyce-szal és azzal a mondattal, amit Edgar Quinet-től idézgetett: "*Fraiche et rose comme au jour de la bataille.*" Tudtam, hogy nem emlékszem rá pontosan. S amikor az ember találkozott vele, folytatta a három éve félbeszakadt beszélgetést. Jó volt korunk egyik nagy írójával találkozni.

Dolgoznom kellett. Nem törődtem vele különösképpen, mi lesz az eredménye. Nem vettem már komolyan az életemet, mindenki más életét igen, de a magamét nem. Mindnyájan kívántak valamit, amit én nem kívántam, s én megkapom kívánczóság nélkül is, ha dolgozom. Dolgozni: csak az a fontos, az egyetlen, amitől az ember jól érzi magát, s közben itt van az én rohadt életem, amit ott és úgy élek le, ahol és ahogy nekem tetszik. S ez, ahol most élem, nagyon tetszett nekem. Ez szebb ég, mint Olaszországé. Fenét. A legszebb égbolt Olaszországban és Spanyolországban van, és Észak-Michiganben ősszel, és ősszel a kubai öbölben. Az ember találhat különbet ennél az égboltnál, de a vidéknél nem.

Én nem akartam mást, csak visszajutni Afrikába. Még el sem mentünk, máris honvágyat éreztem utána, ha éjjelente felébredtem, és hallgatózva feküdtem.

Most, kinézve a szakadék felett álló fák alagútján az égre, a szélben futó fehér felhőkre, szerettem ezt a vidéket, s boldog voltam, ahogy az ember boldog, mikor olyan nővel volt együtt, akit igazán szeret, s akkor, üresen már, újra feltör benne az egész, ott is van már, és teljesen sohase kaphatja meg az ember, de azt, ami ott van, mégis megkaphatja, és egyre többet és többet kíván, hogy megkapja, az övé legyen, benne éljen, hogy most újra birtokába vehesse, mindenkorra, arra a hosszú, hirtelen bevégzett mindenkorra; s közben megáll az idő, néha annyira megáll, hogy utána az ember lesi, mikor mozdul meg, és milyen nehezen indul el újra. De az ember nincs egyedül, mert ha valaha is boldogan s a tragédia érzése nélkül szeretete, akkor a nő mindig szeretni fogja; mindegy, akárkit szeret is, akárhol jár, egyre jobban fogja szeretni. Ha tehát az ember szeret néhány nőt és néhány országot, nagyon szerencsés, és az sem számít, ha utána meghal. Most itt Afrikában még többet kívántam az országból, az évszakok változását, az esős évszakot, anélkül, hogy utazni kellene, a kényelmetlenségeket, annak az árát, hogy igazi legyen a dolog, a fák nevét, a kis állatokét, valamennyi madárét, tudni szerettem volna a nyelvet, és időt kapni arra, hogy itt éljek, és ne kelljen sietnem. Egész életemben szerettem a tájat; a táj mindig jobb, mint az emberek. Ember csak néhány tudott egyszerre foglalkoztatni.

Sz. Ö. M. aludt. Mindig öröm volt nézni, mikor alszik, nyugodtan aludt, kicsire összegömbölyödve, mint az állatok, s nem látszott halottnak, mint az alvó Karl. Tata is nyugodtan aludt, az ember látta, hogy teste szűk a lelkének. Teste már nem nyújtott neki megfelelő szállást. Megöregedett és megváltozott, itt megvastagodott, vonalait elvesztette, ott meg egy kicsit felpuffedt, de lelkében fiatal maradt, vékony és magas és szívós, mint amikor oroszlán után lovagolt Wami alatt a síkságon, és a szeme alatt a táskák mind kijöttek; most, alvás közben, olyannak láttam, amilyennek Sz. Ö. M. szokta látni mindig. M'Cola öregember volt alva, múltak és titokzatosságok nélkül. Méla nem aludt. Sarkán ült, és a szafárit leste.

Jó messziről megláttuk őket. Először éppen csak a ládák jelentek meg a magas fű felett, azután egy sor fej, azután mélyedésbe jutottak, és csak egy lándzsa hegye villant meg a napfényben, azután emelkedőre értek, s én láttam a hosszan elnyúló sort felénk közeledni. Kissé túlságosan letértek balra, és Méla integetve jelezte hollétünket. Tábort vertek, Tata figyelmeztette őket, hogy maradjanak csendben, mi pedig leültünk az ebédlősátor alá, és a kényelmes székeken ülve beszélgettünk. Aznap este kimentünk vadászni, és nem láttunk semmit. Másnap reggel vadásztunk, és nem láttunk semmit, másnap este szintúgy. Nagyon érdekes volt, de semmi eredmény. A szél erősen fújta keletről, és a terep kurta dombhátakra szakadozott, ezek lenyúltak majdnem az erdőig, s az ember nem tudott följük kerülni anélkül, hogy a

szaga előtte ne járt volna a széllel, s így mindent felriasztott. Az ember nem tudott a napba nézni alkonyatkor, sem nyugat fele a sűrű árnyas domboldalakra, amelyek mögött a nap alászállt abban az időpontban, mikor az orrszarvú kijárt az erdőből; így hát a nyugat felé eső vidék esténként egészen haszontalan volt, s azon a vidéken, ahol vadászhattunk, nem találtunk semmit. Húst Karl táborából kaptunk, néhány visszaküldött teherhordó révén. Tommy-, Grant- és gnúcombokkal érkeztek, a nap megszikkasztotta a húst, és a teherhordók tüzük mellett kuporogva boldogan sütötték nyárson. Tata sehogy se értette, miért tűnt el minden orrszarvú. Napról napra kevesebbet láttunk, és azon vitatkoztunk, vajon a telihold-e az oka, hogy éjszaka legelnek, és reggelre, pirkadat előtt, visszatérnek az erdőbe, vagy pedig megszimatoltak bennünket, vagy meghallották az embereket, és egyszerűen félénkek és az erdőben maradnak, vagy micsoda. Én felállítottam az elméleteket, Tata tüstént ízekre szedte éles eszével vagy udvariasságból mérlegelte, néha igazi érdeklődéssel, mint például a telihold-elméletet.

Korán lefeküdtünk, éjszaka esett egy keveset, nem igazi eső, csak egy kis zápor a hegyekből, s reggel már sötéttel fenn voltunk, és felmáztunk egy meredek, füves hegygerincre, amely a táborra nézett, s tovább, a folyóágy szakadékára, s túl, a meredek túlsó partra, s végigtekintettünk a domboldalakon és az erdőszélen. Még nem világosodott, mikor pár liba repült el felettünk, és a világosság túlon túl szürke volt, hogysem távcsővel világosan lássuk az erdő szélét. Három különböző dombtetőre küldtünk ki őrszemeket, és vártuk, hogy elég világos legyen, és megláthassuk, ha jelt adnak.

Aztán Tata így szólt: "Nézze a kurvát.", és odakiáltott M'Colának, hogy hozza a puskákat. M'Cola szökellve jött le a dombon, s a folyón túl, éppen velünk szemben, egy orrszarvú futott gyors ügetéssel a part mentén. Miközben figyeltük, gyorsabbra fogta, és sebes ügetéssel lekanyarodott a partoldalra. Pizkosvörös volt, tisztán látszott a szarva, és nem volt semmi nehézkesség gyors, céltudatos mozgásában. A látvány nagyon felizgatott.

– Átjött a folyón – mondta Tata. – Lőhető.

M'Cola kezembe nyomta a springfieldet, s én kinyitottam, hogy valóban teljes köpenyű golyó van-e benne. Az orrszarvú eltűnt a szemünk elől, de láttam a magas fű imbolygását.

– Mennyire lehet?

– Jó háromszázra.

– Kinyírom a bűdös kurvát.

Figyeltem, belül eltökélten lehütöttem magam, elállítottam az izgatottságot, ahogy az ember elzár egy szelepet, s abba a személytelen állapotba jutottam, ami lövésnél elfogja az embert.

Az orrszarvú felbukkant, beleügetett a sekély, szikladarabokkal teli folyóba. Csak arra gondoltam, hogy feltétlenül el lehet találni, de sokáig kell kísérem, jól elébe kell tartanom, és megcéloztam, aztán jól elébe rántottam, és megnyomtam a ravaszt. Hallottam a golyó puffanását, s az orrszarvú ügetéséből szinte előrerobbant. Fújtatva, horkantva törtetett előre, egyre röfögött, és felkavarta a vizet. Újra lőttem, s a golyó kis vízoszlopot vágott fel mögötte, és újra lőttem, amikor a fűbe ért; megint mögéje.

– Piga – mondta M'Cola. – Piga!

Méla helyeselt.

– Eltalálta? – kérdezte Tata.

– Halálbiztosan – mondtam. – Azt hiszem, az enyém. Méla futott, én újratöltöttem és futottam utána. Fele tábor kinn állt láncban a dombokon, integetve és ordítva. Az orrszarvú éppen alattuk vágott át s húzott végig a völgyön, arrafelé, ahol az erdő lenyúlt majdnem a völgy kezdetéig.

Tata és Sz. Ö. M. mellém jött. Tata a nagy puskájával, az enyémet M'Cola hozta.

– Méla megtalálja a nyomot – mondta Tata. – M'Cola esküszik, hogy eltalálta.

– Piga! – mondta M'Cola.

– Úgy fújtatott, mint egy gőzmozdony – mondta Sz. Ö. M. – Ugye remek volt, ahogy ott ment?

– Sietett haza a tejjel – mondta Tata. – Biztos benne, hogy eltalálta? Fene hosszú lövés volt.

– Tudom, hogy eltaláltam. Majdnem biztosra veszem, hogy halálos lövést kapott.

– Ha azt kapott, ne mesélje el senkinek – mondta Tata.

– Nem hiszik el. Oda nézzen! Méla vért talált.

Lenn, a magas fűben, Méla egy fűszálat mutatott felénk. Aztán meghajolva tovább csapázott, a vérnyomon.

– Piga – mondta M'Cola. – M'uzuri!

– Itt fõnn maradunk, innen látjuk, ha ki akar törni – mondta Tata. – Nézze Mélát.

Méla levette a fezét, és kezében tartotta.

– Ennél több óvintézkedésre nincs is szüksége – mondta Tata. – Mi felvonulunk egypár nehézpuskával, és Méla eggyel kevesebb ruhadarabbal bemegy az orrszarvú után.

Alattunk Méla és társa, aki vele nyomozott. Megállt.

Méla felemelte a kezét.

– Hallják? – mondta Tata. – Gyerünk.

Elindultunk feléjük. Méla odajött hozzánk, és Tatával beszélt.

– Itt benn van – suttogta Tata. – Hallják a rinocéroszmadarakat? Egyik fiú azt mondja, ő a *farot* is hallotta. Széllel szemben bemegyünk. Maga menjen előre Mélával. A Memsahib maradjon mögöttem. Vigye a nagy puskát. Rendben.

Az orrszarvú magas fűben volt, valahol ott benn, a bokrok mögött. Ahogy mentünk előre, mély, nyöszörgő nyögést hallottunk. Méla hátranézett rám és vigyorgott. Újra hallottuk a zajt, most úgy végződött, mint egy vérbe fulladt sóhaj. Méla nevetett. – Faro –, súgta, és nyitott tenyerét oldalt a fejére tette, az elalvást jelző mozdulattal. Aztán láttuk, hogy a rinocéroszmadarak nehézkes röptű, éles csőrű csapata felemelkedik és elszáll. Tudtuk, hol az orrszarvú, lassan mentünk előre, szétnyitva a magas fűvet, és megláttuk. Döglötten feküdt az oldalán.

– Lőjön bele még egyet a biztonság kedvéért – mondta Tata. M'Cola átadta a springfieldet, amelyet ő hozott. Észrevettem, hogy a puska fel van húzva, dühösen M'Colára néztem, letérdeltem, és eltaláltam az orrszarvút a halálos ponton. Meg se mozdult. Méla megrázta a kezemet, s utána M'Cola is.

– Felhúzta azt a rohadt springfieldet – mondtam Tatának. A felhúzott puska a hátam mögött rettentően feldühített.

M'Cola rá sem hederített. Nagyon boldog volt, simogatta az orrszarvú szarvát, széttárt ujjjaival méricskélte, és a golyó helyét kereste.

– Azon a felén van, amelyiken fekszik – mondtam.

– Csak látta volna, hogyan őrizte Mamát – mondta Tata. – Ezért húzta fel a puskát.

– Tud löni?

– Nem – mondta Tata. – De azért lőtt volna.

– Bele a seggembe – mondtam. – A romantikus csibésze. – Azután megérkezett az egész társaság, az orrszarvút térdelő helyzetbe fordítottuk, és kivágtuk a fűvet, hogy felvételeket csinálhassunk. A golyó nyoma meglehetősen magasan volt a hátán, a tüdő mögött.

– Fene egy lövés volt – mondta Tata. – Fene egy lövés. Ne beszéljen róla senkinek.

– Igazolást kell adnia róla.

– Attól mindkettőnket hazugnak néznének. Furcsa állatfaj, igaz?

Ott feküdt az orrszarvú, hosszú törzsű, széles oldalú, őskori jellegű állat, a bőre mint a vulkanizált gumi, és mintha enyhén áttetsző volna, egy rosszul gyógyult, szarv okozta seb rajta, ezt csipegették a madarak, farka vastag, hengeres és hegyes, lapos, soklábú kullancsok mászkálnak a testén, fülén szőrrojtok, kicsi disznószeme van, az orrából előrenövő szarv tövében moha. M'Cola nézegette, és a fejét rázta. Egyetértettem vele. Ronda egy dög ez.

– Milyen a szarva?

– Nem rossz – mondta Tata. – Semmi különös. Azért fene egy lövés volt ez, testvér.

– M'Colának tetszett – mondtam.

– Neked magadnak is eléggé tetszett – mondta Sz. Ö. M.

– Borzasztóan – mondtam. – De jobb, ha nem kezdek beszélni róla. Sose törődjeteK vele, mit érzek én. Majd fölőbredek valamelyik éjszaka, és elgondolkozom rajta.

– És maga jó nyomkövető és állati jó sőrőtlővő is – mondta Tata. – Mondja csak tovább.

– Szálljanak le rólam. Egyszer mondtam ezt, részegen.

– Egyszer? – mondta Sz. Ö. M. – Hát nem ezt meséli minden este?

– Bizisten, jó sőrőtes puskás vagyok.

– Remek – mondta Tata. – Sose hittem volna. Mit tud még?

– Menjenek a francba.

– Vigyáznunk kell, nehogy tudatára ébredjen, micsoda lövés volt, mert akkor elviselhetetlen lesz – mondta Tata Sz. Ö. M.-nek.

– M'Cola és én tudjuk – mondtam.

M'Cola odajött.

– M'uzuri, B'wana – mondta. – M'uzuri sana.

– Azt hiszi, szántsándékkal lőtt így – mondta Tata.

– Ne mondják neki az ellenkezőjét.

– Piga m'uzuri – mondta M'Cola. – M'uzuri.

– Azt hiszem, éppúgy örül a lövésnek, mint maga – mondta Tata.

– Haverom.

– Látja, ezt el is hiszem – mondta Tata.

A főtábor felé menet mesterlővést adtam le egy nádiantilopra vagy kétszáz méterről, kapásból, s a koponyaalapnál eltörtem a nyakát. M'Cola nagyon örült, s Méla élvezte a dolgot.

– Meg kell fékezniük – mondta Tata Sz. Ö. M.-nek.

– Hova célzott, őszintén?

– A nyakára – hazudtam. Pontosan a válla közepére tartottam.

– Irtó rendes lövés volt – mondta Sz. Ö. M. A golyó olyat csattant, mikor bevágott, mint a labdának csapódó baseball-ütő, s a bak egyetlen mozdulat nélkül összerogyott.

– Azt hiszem, pizokul hazudik – mondta Tata.

– Bennünket, nagy puskásokat, nem méltányolnak. Bezzeg, ha már nem leszünk...

– Szerinte az a méltánylás, ha a vállunkon visszük – mondta Tata. – Az az orrszarvűlővés tönkretette.

– Rendben. Mostantól fogva figyeljenek. A mindenit, egész idő alatt jól lőttem.

– Mintha emlékeznék valami Grant-gazellára – ugratott Tata. Én is emlékeztem rá. Egy jó bakot követtem végig a síkságon, egyik lövést a másik után hibáztam el egész reggel, miután jó néhányszor becserkésztem a hőségben, aztán felmásztam egy hangyadombra, hogy egy jóval gyengébb bakot meglőjek, megpihentem a hangyadombon, ötven lépésről elhibáztam a bakot, de tovább is ott állt, teljesen mozdulatlanul, szemben velem, orrát felemelve, és akkor a szügyébe lőttem. Hátrabukott, s amikor feléje mentem, felugrott és tántorogva elfutott. Leültem és vártam, míg megáll, s amikor megállt, mintha már mozdulni sem tudna, ott ültem, karomra tekertem a puskaszíjat és lassan, gondosan megcéloztam a nyakát, és nyolcszor elhibáztam, fokozódó makacs dühömben nem változtattam az irányzékon, hanem minden alkalommal ugyanúgy, ugyanoda lőttem, a puskahordozók mind nevettek, a teherautón, amely a legénységet hozta, még egy csomó néger vidult, és Sz. Ö. M. és Tata nem szóltak egy szót sem, én pedig ott ültem, hideg, eszeveszett, makacs dühvel, és elszántan, hogy inkább eltöröm a nyakát, mintsem közelebb menjek, és esetleg elugrasszam azon a hőségtől szikrázó, forró déli síkságon. Senki sem szólt. M'Cola felé nyújtottam a kezem újabb töltényekért, újra lőttem, gondosan, és hibáztam, és a tizedik lövéssel eltörtem azt az átkozott nyakát. Elfordultam, anélkül, hogy feléje pillantottam volna.

– Szegény Papa – mondta Sz. Ö. M.

– A világitás meg a szél – mondta Tata. Akkor még nem nagyon ismertük egymást. – Minden lövés egy helyre csapódott be. Láttam, ahogy felvágták a port.

– Marha makacs bolond voltam – mondtam.

Most azonban jól lőttem. Eddig mellettem állt a szerencse.

Feltűnt a tábor, kiabálni kezdtünk. Nem jött ki senki. Végül Karl jött elő a sátrából. Amint meglátott bennünket, visszament, aztán újra előjött.

– Hej, Karl! – ordítottam. Intett, és megint visszament a sátrába. Aztán felénk jött. Remegett az izgalomtól, s láttam, hogy vért mosott le a kezéről.

– Mi az?

– Orrszarvú – mondta.

– Bajba keveredtél vele?

– Nem. Meglőttük.

– Remek. Hol van?

– Ott túl, a fa mögött.

Odamentünk. Egy orrszarvú, egy igazi orrszarvú frissen levágott feje feküdt ott. Kétszer akkora volt, mint amit én lőttem. A kicsi szem becsukódott,

és egyik sarkában, mint egy könnycsepp, piros vércsepp állt. A feje óriásinak látszott, s a szarv remek ívben emelkedett fel és hátrafelé. A bőre egy hüvelyk vastag volt, mint egy körgallér lógott le hátra a fejéről, s ahol levágták, olyan fehér volt, mint a frissen felszelt kókuszdió.

- Milyen? Megvan harminc hüvelyk?
- Fenét – mondta Tata. – Nincs harminc hüvelyk.
- De nagyon jó darab, Mr. Jackson – mondta Dan.
- Igen. Jó – mondta Tata.
- Hol lőtted?
- Itt a tábor mellett.
- Valami bokorban állt. Hallottuk a rőfögését.
- Azt hittük, bivaly – mondta Karl.
- Nagyon jó darab – ismételte Dan.
- Pokolian örülök, hogy meglőtted – mondtam.

Ott álltunk hárman, és szerettünk volna gratulálni, szerettünk volna jó vadásztársként örvendezni az orrszarvúnak, melynek kisebbik szarva hosszabb volt, mint a mienk nagyobbik szarva, örülni ennek a könnyes szemű óriás orrszarvúnak, ennek a halott, fejlevágott álom-orrszarvúnak, s ehelyett úgy beszéltünk mindnyájan, mint akiken egy hajón nemsokára kitör a tengeribetegség, vagy akiket súlyos anyagi veszteség ért. Szégyenkeztünk, de nem tehattünk ellene semmit. Szerettem volna valami kedveset és szívélyeset mondani, ehelyett azt kérdeztem:

- Hányszor lőttél rá?
- Nem tudom. Nem számoltuk. Azt hiszem, ötször vagy hatszor.
- Úgy gondolom, ötször – mondta Dan.

Szegény Karl, a három szomorú arcú gratuláló társaságában az ő öröme is lassan megcsappant.

- Mi is lőttünk egyet – mondta Sz. Ö. M.
- Nagyszerű – mondta Karl. – Nagyobb ennél?
- Fenét. Tetves kis malac.
- Sajnálom – mondta Karl. Igazán így gondolta, egyszerűen és őszintén.

– Mi a fenén sajnálkozol te ilyen orrszarvúval? Pazar állat. Hozom a fényképezőgépet, és csinállok róla néhány képet.

Elmentem a gépért. Sz. Ö. M. belém karolt, és egészen mellettem jött.

– Papa, kérlek, próbálj emberi lényhez illően viselkedni – mondta. – Szegény Karl. Borzasztóan rosszul érzi magát miattad.

– Tudom – mondtam. – Igyekszem rendesen viselkedni.

Jött Tata is. Fejét rázta.

– Még sose éreztem ennyire sárgaházba valónak magam – mondta. – De olyan volt, mintha hasba rúgtak volna. Igazán örülök persze.

– Én is – mondtam. – Hiszen magam is azt kívánom, hogy ő főzzön le engem. Tudjátok. Igazán. De miért nem lőtt egyszerűen egy jó orrszarvút, amelyiknek két-három hüvelykkel hosszabb a szarva? Miért kellett olyat lőnie, amely neveltségessé teszi az enyémet? A mienk egyszerűen vacak mellette.

– Maga mindig visszagondolhat arra a lövésre.

– Fene vigye azt a lövést. Azt a rohadt szerencsét. Az istenit, milyen szép orrszarvú.

– Gyerünk, szedjük össze magunkat, és igyekezzünk civilizált ember módjára viselkedni vele.

– Borzasztóak voltunk – mondta Sz. Ö. M.

– Tudom – mondtam. – És egész idő alatt derűs akartam lenni. Hiszen tudjátok, hogy örülök az orrszarvújának.

– Igazán derűsek voltatok mind a ketten – mondta Sz. Ö. M.

– De látta M'Colát? – kérdezte Tata. M'Cola csüggedten nézett az orrszarvúra, megrázta a fejét, és elment.

– Csudálatos orrszarvú – mondta Sz. Ö. M. – Rendesen kell viselkednünk, hadd érezze jól magát Karl.

De már késő volt. Nem tudtuk Karl jó érzését felébreszteni, és hosszú ideig mi sem éreztük jól magunkat. A teherhordók megérkeztek a táborba terhükkel, s láttuk, amint az egész személyzetünk oda megy, ahol az orrszarvúfej feküdt az árnyékban. Mindnyájan nagyon szótlanok voltak. Csak a nyúzó örült, hogy ilyen orrszarvúfejet lát a táborban.

– M'uzuri sana – mondtam nekem, és szélesre nyitott tenyerével araszolva méregette a szarvát. – Kubwa sana!

– N'Dio. M'uzuri sana – helyeselttem.

– B'wana Kabor lőni?

– Igen.

– M'uzuri sana.

– Igen – helyeselttem. – M'uzuri sana.

A nyúzó volt az egyetlen úriember az egész kíséretben. Igyekeztünk nem versengeni az egész vadászat során. Karl és én mindig megpróbáltuk a másoknak átengedni a jobb esélyt, bármire, ami felbukkant. Én igazán nagyon szerettem őt, s ő önzetlen, sőt igazán önfeláldozó volt. Tudtam, hogy jobban lővök nála, és bármikor legyőzöm gyaloglásban, és ő mégis állandóan olyan trófeákat zsákmányolt, amelyek mellett az enyémeik eltörpültek. Néhányszor úgy lőtt, hogy annál rosszabbul már nem is lehet lőni, én meg csak kétszer lőttem rosszul az úton, arra a Grant-gazellára és egyszer egy túzokra a síkságon, mégis lefőzött minden fogható és felmutatható dologgal. Egy ideig viccelődöttünk rajta, s én tudtam, hogy minden kiegyenlítődik. De nem egyenlítődtött ki. Most, ezen az orrszarvúvadászon, először próbálkoztam

ezzel a vidékkel. Elküldtük Karlt húsért, mi pedig új területre mentünk. Nem bántunk vele rosszul, de nem bántunk vele túl jól sem, és mégis lefőzött. Nemcsak lefőzött, az még rendben volna. Olyan kicsit mutat az övé mellett az orrszarvúm, hogy nem tarthatom abban a kicsiny városban, ahol mindketten lakunk. Elsöpörte. Én visszaemlékezhetem a lövésre, és azt semmi sem veheti el tőlem, hacsak az nem, hogy olyan piszkosul csodálatos volt, s tudom, istentelen önbizalmam ellenére is előbb-utóbb eltűnődöm rajta, nem volt-e mégis valami vakszerencse. Az öreg Karl jól elbánt velünk azzal az orrszarvúval. Most benn ül a sátrában, levelet ír.

Az ebédlősátor alatt megbeszéltük Tatával, mit kellene csinálnunk.

– Fő, hogy az ő orrszarvúja már megvan – mondta Tata. – Ezzel időt nyerünk. Hanem maga most már nem állhat meg ennél az egynél.

– Nem.

– De ez a vidék ki van pucolva. Valami baj van vele. Méla azt állítja, hogy tud egy jó helyet, autóval innen három óra, teherhordókkal úgy négy óra. Ma délután elindulhatunk oda, kis kísérettel, és visszaküldjük az autókat, és Karl lemehet Dannel M'utu Umbuhoz, és meglőheti az oryxát.

– Remek.

– Lőhet esetleg leopárdot az orrszarvúdögön ma este vagy reggel. Dan azt mondta, hallottak egyet. Megpróbálunk egy orrszarvút löni azon a területen, amit Méla mond, azután maga csatlakozik a többiekhez, és elmegy kudu után. Szánjunk rá elég időt.

– Remek.

– Még ha nem is lö oryxot. Valahol majd elcsíp egyet.

– Még ha egyet se lövök, akkor is rendben van. Majd találunk máskor. Kudut azonban szeretnék.

– Lőni fog. Egészen biztos.

– Inkább kudut szeretnék, egy jó kudut, minden más vadnál jobban. Füttyülök az orrszarvúkra, kivéve, hogy jó mulatság vadászni rájuk. De szeretnék olyat löni, ami nem látszik nevetségesnek Karl mesebeli orrszarvúja mellett.

– Tökéletesen igaz.

Megmondtuk ezt Karlnak, s ő azt mondta:

– Ahogy akarjátok. Persze. Remélem, kétszer akkorát löttök. – Őszintén mondta. Most már jobban érezte magát ő is meg mi is.

Harmadik fejezet

Méla területe, ahová aznap este, vörös talajú, tüskebozótos dombokon keresztül vezető, izzasztó autót út után elértünk, szörnyűnek látszott. Egy erdősáv szélén feküdt, s az övezetben minden fát körülkötöztek, hogy a cecelegyeket megöljék. És szemben a táborral poros, piszkos bennszülött falu állt. A talaj vörös volt és omladékos, a szelek szinte szemlátomást hordták el a porát, s a tábor viharos szélben, néhány száraz fa kusza árnyéka alatt vertük fel az egyik domboldalon, amely kis patakra s a túlparti agyagból épült falura nézett. Sötétedés előtt Mélával és két helybeli vezetővel felmentünk a falu mellett, s hosszú kapaszkodás után egy sziklával teleszórt gerincre értünk, amely mély, csaknem kanyonszerű völgyre nézett. Szemben, a túloldalon, töredezett völgyek lejtettek meredeken a kanyon felé. A völgyekben sűrű növényzet volt, a közbeeső dombtetőkről füves lejtők futottak le, s fölöttük a hegy sűrű bambuszerdeje sötétlett. A kanyon lehúzódott a Szakadék-völgyig, s a túlsó végén, ahol a szakadékfalat átvágta, mintha elkeskenyedett volna. Távolabb, a füves dombhátak és lejtők fölött, sűrű erdős dombok emelkedtek. Ronda vadászterületnek látszott.

– Ha az ember meglát egyet odaát, le kell mennie egyenesen a kanyon fenekére. Aztán föl az egyik szálfás sávon és keresztül azokon az átkozott vízmosásokon. Nem tudja a vadat szemmel tartani, és agyongyilkolja magát a mászással. Túl meredek. Olyanfajta ártalmatlan külsejű vízmosások ezek, amilyenekbe akkor éjjel hazajövet belekeveredtünk.

– Nagyon csúnyának látszik – helyeselt Tata.

– Egyszer éppen ilyen vidéken vadásztam szarvasra. Wyomingban, a Timber Greek déli lejtőjén. A lejtők mind túl meredek. Pokoli. Túl szaggatott. Lesz mit szenvedni holnap.

Sz. Ö. M. nem szólt. Tata idehozott bennünket, s Tata majd kivisz innét. Neki nincs más dolga, csak arra kell ügyelnie, hogy a csizma ne nyomja a lábát. Most éppen nyomta egy kicsit, s ez volt Sz. Ö. M. egyetlen gondja.

Én tovább taglaltam a terület nehézségeit, s mindnyájan igen borúsan tértünk vissza a táborba a sötétben, és nehezteltünk Mélára. A tűz fényesen lobogott a szélben, mi ott ültünk és figyeltük a feljövő holdat, és hallgattuk a hiénákat. Miután ittunk valamit, már nem kedvetlenített el annyira a vidék.

– Méla esküszik, hogy jó – mondta Tata. – Tulajdonképpen nem is ide akart jönni, hanem egy másik, távolabbi helyre, de esküszik, hogy ez itt jó.

– Szeretem Mélát – mondta Sz. Ö. I. – Tökéletesen megbízom Mélában.

Méla két lándzsás bennszülöttel odajött a tűzhöz.

– Mit hallott? – kérdeztem.

A bennszülöttek beszéltek valamit, aztán Tata így szólt:

– Az egyik sportember itt azt állítja, hogy ma megkergette egy óriási orrszarvú. Persze minden orrszarvú óriásinak látszik, ha megkergeti az embert.

– Kérdezze meg, milyen hosszú volt a szarva.

A bennszülött azt mutatta, hogy a szarv olyan hosszú volt, mint a karja. Méla vigyorgott.

– Mondd meg neki, hogy elmehet – mondta Tata.

– Hol történt mindez?

– Ó, valahol arrafelé – mondta Tata. – Tudja. Arrafelé. Arrafelé valamerre. Ahol ezek a dolgok történni szoktak.

– Remek. Éppen ott, ahová menni akarunk.

– Az jó jel, hogy Méla egyáltalán nem levert – mondta Tata. – Nagyon magabiztosnak látszik. Elvégre is, itt ő a főrendező.

– Igen, de nekünk kell hegyet másznunk.

– Vidítsa fel, legyen szíves – mondta Tata Sz. Ö. M.-nek. – Nagyon elcsüggedt.

– Beszéljünk arról, milyen jól lő?

– Túl korán van még hozzá. Nem vagyok rosszkedvű. Láttam már ilyen vidéket. Mindnyájunknak nagyon jó lesz. Levesz egy kicsit a hasából, kormányzó úr.

Másnap rájöttem, hogy a vidéket egészen tévesen ítéltem meg.

Pirkadat előtt reggeliztünk, és napkelte előtt útnak indultunk. Libasorban kapaszkodtunk fel a falu mögötti dombon. Elöl a lándzsás helyi vezető ment, utána Méla a nehéz puskámmal és egy kulaccsal, azután én a springfielddel, Tata a mannlicherrel, Sz. Ö. M. vidáman, mint mindig, hogy nem cipel semmit, M'Cola Tata nehéz puskájával s a másik kulaccsal, s végül két helybeli polgár lándzsával, vizeztömlővel és egy ládikában az ebédünkkel. Úgy terveztük, hogy a déli hőségben pihenünk, és estig nem jövünk vissza. Kellemes volt a kapaszkodás a hűvös reggeli levegőben, egészen más, mint a tegnapi estélyi kínlás ugyanazon az ösvényen napnyugtakor, mikor valamennyi szikla s a föld visszasugározta a nap hőségét. Az ösvényt rendszeresen használta a csorda, a föld porrá mállott, s most kissé nedves volt a harmattól. Sok hiénnyomot láttunk, és amikor az ösvény egy szürke sziklahátra ért, mindkét oldalt meredek szakadék tárult szemünk elé, azután tovább vezetett a kanyon szélén. Egy földszávon a sziklák alatt friss orrszarvúnyomot találtunk.

– Éppen most ment el előttünk – mondta Tata. – Egész éjszaka itt kóborolnak mindenfelé.

Lenn, a kanyon fenekén, magas fák csúcsát láttuk s egy nyiladékból víz csillogását. Túloldalt a tegnapi este megfigyelt meredek domboldalakat és vízmosásokat. Méla és a helybeli vezető, az, akit megkergetett az orrszarvú, összesűgött. Azután elindultak lefelé egy meredek ösvényen, amely hosszú cikcakkban vitt le a kanyon oldalán.

Megálltunk. Eddig nem vettem észre, hogy Sz. Ö. M. sántikál, s a hirtelen elstutogott házastársi keserűségben mindkét részről teljesen jogos nézetek üldöztek össze, történetileg a régebbi hordhatatlan cipőkről és csizmákról, közelebről pedig erről, amelyik éppen nyomta. A fájdalmat enyhítette, hogy levágtuk a rendes harisnya fölött hordott vastag, rövid gyapjúzokni orrát, azután, mikor a zokni végképp lekerült a lábról, a csizma elviselhetővé vált. A meredeken való leereszkedésnél nagyon rövidnek bizonyult ezeknek a spanyol vadászcizmáknak az orra, s volt egy régi vitánk az ilyen csizma hosszáról s arról, hogy kijavította-e a hibát a sarok megtoldásával a cipész, akinek én pártját fogtam, először részrehajlás nélkül, tolmácsként, majd lelkesen magamévá téve egész elméletét, amelyet logikusnak tartottam. De a csizmák szorítása erősebb érv, s a helyzeten nem segített az a megállapítás, hogy az új csizma mindig hetekig szorít, csak azután lesz kényelmes. Most, hogy Sz. Ö. M. levetette a vastag harisnyát, s óvatosan lépkedett, próbálgatta a bőr nyomását a lábujjain, s a vita már elült, s nem akart szenvedni, csak tartani magát és tetszeni Mr. J. P.-nek, én meg szégyenkeztem, hogy ilyen bolondul viselkedtem a csizmával kapcsolatban, hogy igazságot hoztam fel a fájdalom ellen, hogy egyáltalán igazságos voltam, hogy valaha is igazságos voltam, s megálltam és odasúgtam ezt, mindketten vigyorogtunk rajta, most már minden rendbe jött, a csizma is sokkal jobb volt a vastag zokni nélkül, én pedig utáltam minden igazával kérkedő ronda frátert, különösen az egyik távollevő amerikai barátomat, mivel épp az imént vettem ki magam ebből a kategóriából, azzal a végső elhatározással, hogy soha többé nem kérkedem az igazammal; s az elől menő Mélát ügyelve leereszkedtünk az ösvény hosszú lejtőjén a kanyon feneke felé, ahol sűrűn és magasán nőttek a fák, s az alj, amely fentről keskeny hasítéknak látszott, lenn erdős partú folyóvá tágult.

A fák árnyékában álltunk, nagy, sima törzsek között; tövüket gyökerek fonata vette körül, s kerek kötegekben húzódott fel a törzsön, mint az artériák; a törzsek sárgászöldek voltak, mint a francia erdők téli napokon, eső után. De ezek a fák szélesen széttárták ágaikat, és levélruhában voltak, és alattuk, a napfényes patakágyban, papiruszfűhöz hasonló nád nőtt, sűrűn, mint a búza, és tizenkét láb magasra. Vadváltó húzódott a fűben a patak mentén, s Méla lehajolva vizsgálta. M'Cola odament, nézte, mindketten követték egy kis darabon, mélyen ráhajoltak, aztán visszajöttek hozzánk.

– Nyati – súgta M'Cola. – Bivaly. – Méla Tatának súgott valamit, aztán Tata az ő rekedt, whiskys hangján azt súgta: – Bivalyok mentek le a folyó mentén. Méla azt mondja, van köztük néhány nagy bika. Nem jöttek vissza.

– Menjünk utánuk – mondtam. – Inkább szeretnék még egy bivalyt, mint orrszarvút.

– És orrszarvúra is ugyanannyi esélye van – mondta Tata.

– A szentjít, hát nem pazar terület ez? – mondtam.
– Remek – mondta Tata. – Ki gondolta volna?
– A fák olyanok, mint André képei – mondta Sz. Ö. M. – Egyszerűen gyönyörű. Nézd azt a zöldet. Tisztára hasson. Miért nem láthatja egy jó festő ezt a vidéket?

– Hogy viselkedik a csizmád?
– Kitűnően.

Nagyon lassan és csendesen mentünk a bivalyok nyomán. Nem volt szél, s tudtuk, ha feltámad, keleti lesz, és szembe fúj velünk a kanyonon. Követtük a vadcsapást a folyóágyhoz, s a fű egyre magasabb lett. Kétszer négykézlábra kellett ereszkednünk, úgy kúsztunk, s a nád olyan sűrűn állt, hogy az ember kétlábnnyira se látott bele. Méla friss orrszarvúnyomot is talált a sárban. Tűnődni kezdtem azon, mi történne, ha egy orrszarvú jönne végig lomhán ezen az alagúton, és ki mit csinálna. Izgalmas volt, de nem tetszett. Mintha csapdában volnánk, s itt van Sz. Ö. M., akire vigyázni kell. Aztán, mikor a folyó egyik kanyarulatánál kiértünk a magas fűből a partra, határozottan vadszagot éreztem. Nem dohányzom, s otthoni vadászatokon többször megszimatoltam a jávorszarvast a rigyetési időben, mielőtt még megláttam volna, és tisztán megéreztem az öreg bika fekvőhelyét az erdőben. A jávorbikának erős pézsmaszaga van. Erős, de kellemes szag, s jól ismerem, de ezt a szagot nem ismertem.

– Érzem a szagukat – súgtam Tatának. Hitt nekem.
– Mi az?
– Nem tudom, de elég erős. Nem éri?
– Nem.
– Kérdezze meg Mélát.

Méla bólított és vigyorgott.

– Tubákolnak – mondta Tata. – Nem tudom, éreznek-e szagot vagy sem.

Újabb magasan a fejünk fölé nyúló náderdőbe értünk, lábunkat zajtalanul tettük le, mielőtt a másikat felemeltük volna, s olyan csendesen mentünk, mint az álomban vagy egy lassított filmen. Most már világosan éreztem azt a valamit, egész idő alatt, egyszer erősebben, máskor gyengébben. Egy cseppet se tetszett a dolog. Most közel jártunk a parthoz, s előttünk a vadváltó egyenesen egy hosszú mocsárrészbe vezetett, ahol magasabb nád nőtt, mint eddigi utunkon bárhol.

– Irtó közel érzem őket – súgtam Tatának. – Nem vicc. Igazán.
– Elhiszem – mondta Tata. – Menjünk ki a partra, és kerüljük meg ezt a dombot? Fölötte leszünk.
– Jó. – Aztán mikor felértünk, azt mondtam: – Az a magas nyavalya megriaszott. Nem szeretnék ilyenben vadászni.

– Mit szólna, ha elefántra kellene benne vadásznia? – súgta Tata.

– Nem csinálnám.

– Igazán ilyen fűben vadásznak elefántra? – kérdezte Sz. Ö. M.

– Igen – mondta Tata. – Az ember felül valakinek a vállára, és onnan lő.

Nálam külön emberek megteszik, gondoltam. Én nem teszem meg.

A füves jobb parton mentünk, amolyan párkányfélén, most már nyílt terepen, s megkerültünk egy száraz náddal benőtt ingoványt. Túloldalt, a szemközti parton hatalmas fák álltak és felettük a kanyon meredek partja. A folyót nem láttuk. Jobbra felettünk emelkedtek a dombok, foltokban nőttek be őket a gyümölcsbokrok. Előttünk, a nádas ingovány végén, összeszűkült a part, és a nagy fák ágai csaknem betakarták a folyót. Méla hirtelen megragadta a karomat, s mindketten lekuporodtunk. Kezembe adta a nagy puskát, és elvette a springfieldet. Előre mutatott, s a part egyik kanyarulatán túl egy orrszarvú Fejét láttam, s hosszú, csodaszép szarvát. A fej himbálózott, s láttam az előrehajló és rángatózó füleket és a kis disznószemet. Eltoltam a biztosítót, és intettem Mélának, hogy húzódjon le. Aztán hallottam, amint M'Cola azt mondja: "Toto! Toto!", és megragadta a karomat. "Manamouki! Manamouki!" – suttogta Méla nagyon gyorsan, s ő is, M'Cola is eszeveszetten integettek, hogy ne lőjek. Borjas orrszarvú tehén volt, s amikor leengedtem a puskát, felhorkant, becsörtetett a nád közé, és eltűnt. A borjút nem is láttam. Láttuk a lengő nádon, merre mozog a két orrszarvú, aztán minden elcsendesedett.

– Micsoda pech – mondta Tata. – Gyönyörű szarva volt.

– Éppen el akartam dönteni – mondtam. – Nem tudtam, hogy tehén.

– M'Cola látta a borjút.

M'Cola súgott valamit Tatának, és nyomatékosan bölintott.

– Azt mondja, van itt benn még egy orrszarvú – mondta Tata. – Hallotta horkantani.

– Menjünk magasabbra, onnan látjuk, ha kitörnek, és dobáljuk meg a nádat – mondtam.

– Jó ötlet – egyezett bele Tata. – Lehet, hogy ott van a bika.

Felmentünk kicsit magasabbra a parton, ahonnan végignézhettünk a magas nád taván; Tata készenlétben tartotta nagy puskáját, én kinyitottam az enyémen a biztosítékot, s M'Cola odadobott egy husángot, ahol a horkanást hallotta. Fújató horkantást hallottunk, de semmi mozgás, egy moccanás se volt a nádban. Aztán csörtetés hallatszott messzebb, s láttuk, hogy valami a túlsó part felé rohantában hajtogatja a nádat, de nem láttuk, mi mozog ott benn. Aztán megpillantottam a fekete hátat, a szétívelő, felfelé álló hegyű szarvakat, aztán a bivaly rohanva kaptatott fel a túlsó parton. Felment, felemelt és előrenyújtott nyakkal, fején a nehéz szarv, marja, mint a viadalok

bikaié, lekerekedett a gyors, erős kapaszkodásban. Arra a pontra céloztam, ahol nyaka a vállába ívelt át, mikor Tata megállított.

– Nem nagy – mondta halkán. – Én nem lőnék, ha csak húsnak nem akarja.

Nekem nagyonak tűnt, s most állt, oldalvást, fejét felemelte, és felénk fordította.

– Van még három az engedélyemen, s itthagyjuk a bivalyos vidéket – mondtam.

– Írtó jó hús – suttogta Tata. – Akkor gyerünk. Oda neki. De lövés után legyen kész az orrszarvúra.

Leültem, a nagy puska nehéz és szokatlan volt, a bivaly váll-lapjára tartottam, megnyomtam a ravaszt, és lövés nélkül elmozdultam. A springfield ravaszának kellemes, tiszta húzása s a végén a sima, azonnali kioldás helyett ez a ravasz, mikor lenyomtam, olyan érzést keltett, mint a fémbe megakadó fém. Olyan volt, mint mikor az ember lidérces álomban lő. Nem tudtam elsütni, helyrehoztam az elmozdulást, visszatartottam lélegzetemet, aztán elhúztam a ravaszt. A ravasz ugrott egyet, s a nagy puska megbillenve eldőrdült; a lövés után láttam, hogy a bivaly még mindig lábon áll, sebesen kapaszkodik, s lassan eltűnik bal felé; kilőttem a másik csövet, s a golyó egy marék sziklaport és sarat vágott az állat hátsó részére. Lőtávon kívül volt, mire újra megtöltöttem a kétcsövű négyszázhetvenest, s mindnyájan hallottuk egy másik orrszarvú horkantását és csörtetését, amint kiment a nádas alsó végén s tovább a hatalmas fák alatt, a mi oldalunkon, anélkül, hogy többet láttunk volna belőle, mint nagy testének felvillanását a nád között.

– A bika volt – mondta Tata. – Lefelé ment a folyó mentén.

– N'Dio. Doumi! Doumi! – erősítette Méla, hogy bika volt.

– Isten tudja, hol találtam el azt a rohadt bivalyt – mondtam. – A fene vigye ezeket a nehéz puskákat. Elmozdultam, mikor meghúztam a ravaszt.

– A springfielddel dögre lőtte volna – mondta Tata.

– Azt mindenesetre tudnám, hol találtam el. Azt hittem, a négyszázhetvenest lefektetem vagy elhibázom – mondtam. – Ehelyett most itt van sebzetten.

– Meglesz – mondta Tata. – Böven adunk neki időt.

– Félek, hogy gyomorlövést kapott.

– Nem lehet tudni. Olyan gyorsan nekiiramodott, lehet, hogy száz méteren belül döglötten fekszik.

– A fene egye ezt a négyszázhetvenest – mondtam. – Nem tudok vele lőni. Olyan a ravasza, mint a konzervnyitó utolsó fordulata, mikor szardíniásdobozt nyit ki az ember.

– Gyerünk – mondta Tata. – Isten tudja, mennyi orrszarvú van itt szanaszéjjel.

– Mi lesz a bivallyal?
– Lesz még rá időnk bőven. Hagynunk kell, hadd feküdjön el. Hadd betegedjen meg.
– Mi lett volna, ha odalenn vagyunk, mikor az a sok mindenféle kitört?
– Igen – mondta Tata
Mindezt suttogva. Sz. Ö. M.-re néztem. Olyan volt, mint aki valami jó revüt élvez.
– Láttad, hol találtam el?
– Nem tudom – súgta. – Gondolod, hogy van még itt benn valami?
– Ezrivel – mondtam. – Mit csinálunk, Tata:
– Lehet, hogy a bika ott van a kanyaron túl – mondta Tata. – Gyerünk.
A parton mentünk, felajzott idegekkel, s mikor a nádas keskenyebb végéhez értünk, megint valami nehéz test csörtetett a magas nádak között. Vállamhoz emeltem a puskát, s vártam, hogy előbukkanjon, akármi is az. De csak a nád hullámozott. M'Cola intett, hogy ne lőjek.
– A borjú – mondta Tata. – Kettő lehetett. Hol az a pizsok bika?
– Hogy a fenébe látja őket?
– A mozgásukból.
Aztán ott álltunk, s néztünk le a folyóágyba, a nagy fák ágai alatt elterülő árnyékba s előre, végig a folyón, s M'Cola jobb felé felmutatott a dombra.
– Faro – suttogta, és felém nyújtotta távcsövét.
Fenn a domboldalon újabb orrszarvú állt, fejjel lefelé, szélesen, feketén, egyenest felénk nézett, fülét hegyezte, fejét felemelte és ide-oda forgatta, ahogy orra a szagot kereste. Óriásinak látszott a távcsőben. Tata tanulmányozta a dupla messzelátóján.
– Nem jobb annál, amit lőtt – mondta halkán.
– Bele tudnék durrantani éppen a kényes részébe.
– Csak egy van már az engedélyén – suttogta Tata.
– Jót akar löni.
Odakínáltam a távcsövet Sz. Ö. M.-nek.
– Látom anélkül is – mondta. – Hatalmas.
– Esetleg támadni fog – mondta Tata. – Akkor le kell fektetnie.
Aztán, ahogy ott figyeltünk, még egy orrszarvú bukkant elő egy széles, bozontos tetejű fa mögül. Jóval kisebb volt a másiknál.
– Az istenit, borjú – mondta Tata. – Az ott téhen. Jó, hogy nem lőtte meg. Azért fenemód könnyen megeshetik, hogy ez is támad.
– Ugyanaz a téhen? – suttogtam.
– Nem. A másiknak örült nagy szarva volt.
Mindnyájunkat elfogott az ideges vidámság, mint a nevető részeget, amit a vad váratlanul gazdag, butamód gazdag jelentkezése okoz. Ezt az érzést

bármilyen, rendszerint ritka vad- vagy halfajta kiválthatja, ha az ember egyszerre nevétségesen hihetetlen bőségben talál rá.

– Nézzétek. Tudja, hogy valami nincs rendben. De nem lát bennünket, és nem érzi a szagunkat.

– Hallotta a lövéseket.

– Tudja, hogy itt vagyunk. De nem tudja mire vélni. Az orrszarvú hatalmas, nevétséges és pompás látvány volt, s én megcéloztam a szügyét.

– Jó lövés.

– Tökéletes – mondta Tata.

– Mit csinálunk? – kérdezte Sz. Ö. M. Ő gyakorlatias volt.

– Megkerüljük – mondta Tata.

– Ha lenn maradunk, aligha érzi meg a szagunkat, csak egyszer túljussunk rajta.

– Nem tudhatni – mondta Tata. – Nem akarjuk, hogy támadjon.

Nem támadott, hanem végül leengedte a fejét, s nyomában a csaknem kifejezett borjúval felfele törtetett a dombon.

– Most előreküldjük Mélát – mondta Tata –, és meglátjuk, megtalálja-e a bika nyomát. Mi meg leülhetünk addig.

Leültünk az árnyékban, s Méla felfelé ment a folyó egyik oldalán, a helybeli vezető a másikon. Visszajöttek, s azt mondták, hogy a bika elment az ellenkező irányba.

– Láta valaki, milyen szarva volt? – kérdeztem.

– Méla azt mondja, jó bika volt.

M'Cola egy kis darabon felment a dombra. Most lelapult és integetett.

– Nyati – mondta, kezét az arcához kapva.

– Hol? – kérdezte tőle Tata. M'Cola mutatta, s amikor felkúsztunk melléje, odaadta a távcsövet. A bivalyok messze voltak, az egyik meredek domboldal kiugró párkányán, a kanyon túloldalán, jó távol, folyás iránt. Hat, aztán nyolc bivalyt láttunk, fekete, erős nyakú, fénylő szarvú állatokat, a párkány egyik kiszögellésén álltak. Némelyik legelt, mások felemelt fejjel, figyelve álltak.

– Az ott bika – mondta Tata a távcsövön nézegetve.

– Melyik?

– Jobbról a második.

– Én úgy látom, mintha mind bika volna.

– Messze vannak. Az az egy, az jó bika. Átkelünk a folyón, odalopódzunk és megpróbálunk fölébük kerülni.

– Ott maradnak?

– Nem. Valószínűleg lemennek a folyóágyba, amint meleg lesz.

– Induljunk.

Átmentünk a folyón egy szálfán, aztán egy másik szálfán, s a túlparton, félúton a hegy-oldalban, mélyen kijárt vadcsapásra találtunk, amely a partvonal mentén dús lombú faágak alatt kanyargott. Elég gyorsan mentünk rajta, de azért óvatosan, s alattunk a folyóágyat most sűrű lomb takarta el. Még mindig kora reggel volt, de feltámadt a szellő, s a levelek mocorogtak a fejünk felett. Átvágtunk egy vízmosáson, amely lejött a folyóig, bementünk a sűrű bozótba, hogy takarásban legyünk, s meghajolva mentünk át a kicsi tisztáson a fák mögött, aztán a vízmosás peremét fedezékül használva felkapaszkodtunk, hogy a bivalyok fölé kerüljünk a domboldalon, s onnan ereszkedjünk le hozzájuk. Megálltunk a párkány védelmében, én erősen izzadtam, s egy zsebkendőt raktam a kalapom izzadságszalagja alá, s előreküldtem Mélát: nézzen körül. Azzal jött vissza, hogy a bivalyok elmentek. Felülről nem láttuk őket, így hát átvágtunk a vízmosáson és a domboldalon, hátha sikerül feltartóztatnunk őket, mikor lemennek a folyóágyba. A következő domboldal fel volt perzselve, s a domb lábánál is felperzseltek a bozótot. A hamuban láttuk a bivalyok nyomát, itt mentek le, s beváltak a folyóágy sűrű dzsungelébe. Ezt túlságosan elborította az aljnövényzet, és túl sok volt az inda, nem követhettük őket. A folyó mentén lefelé nem vezettek nyomok, így hát tudtuk, hogy a bivalyok a folyóágnak azon a részén vannak, amelyre ráláttunk a vadcsapásról. Tata azt mondta, nem lehet velük odabenn semmit kezdeni. Olyan sűrű, hogyha fel is ugratjuk őket, nem jutunk lövéshez. Nem lehet az egyiket a másiktól megkülönböztetni, mondta. Az ember nem látna mást, csak fekete tömegek rohanását. Az öreg bika szürke, de egy jó csordabika lehet olyan fekete, mint a tehének. Kár így felugratni őket.

Tíz óra volt már, s a nyílt terepen nagy forróság, a nap már jól fenn járt, s ahogy mentünk, a szellő felkavarta a felperzselte talaj hamuját. Ilyenkor minden a sűrű védelmébe húzódik. Elhatároztuk, hogy árnyékos helyet keresünk és lefekszünk, olvasunk a hűvösben; megebédelünk s ott töltjük el a nap legmelegebb részét.

Az égett részen túl a folyó felé közeledtünk, s izzadva megálltunk néhány nagyon nagy fa árnyékában. Kipakoltuk bőrkabátjainkat és esőkabátjainkat, leterítettük őket a fák tövében a fűre, úgy, hogy a törzseknek támaszkodhassunk. Sz. Ö. M. előszedte a könyveket, M'Cola kis tüzet rakott, és teavizet forralt.

A szellő erősödött, hallottuk a magas ágak közt. Az árnyékban hűvös volt, de ha az ember kimozdult a napfényre, vagy a nap arrébb tolta az árnyéket, míg olvastunk, s valamelyik részünk kikerült az árnyékból, égetett a nap. Méla elment lefelé a folyó mentén körülnézni, s ahogy ott feküdtünk és olvastunk, éreztem a közeledő forróság szagát, a felszáradó harmatot, a forróságot a leveleken és az égető napot a folyó felett.

Sz. Ö. M. George A. Birmingham könyvét, a *Spanyol arany*-at olvasta, s azt mondta, nem jó. Én még mindig Tolsztoj *Szevasztopol*-ját olvastam, s ugyanabban a kötetben olvastam egy Kozákok című elbeszélést, nagyon jó volt. Benne volt a nyár forrósága, a szűnyogok, az erdő levegője a különböző évszakokban s az a folyó, melyen a portyázó tatárok átkeltek, s én megint abban az Oroszországban éltem.

Arra gondoltam, milyen valóságos volt a mi polgárháborunk korának Oroszországa, éppoly valóságos, mint bármelyik hely, mint Michigan vagy a várostól északra fekvő préri és az erdők Evan vadaskertje körül, arra gondoltam, mennyire tudtam Turgenyev révén, hogy ott éltem, amint a Buddenbrook családban is éltem, és ki- és bemásztam az asszony ablakán a *Vörös és fekete*-ben, s emlékszem arra a reggelre, mikor bejöttünk Párizs kapuin, s láttuk, hogyan tépik szét a lovak Salcéde-et a Place de Gréves-en. Mindezt láttam. És én voltam az, akit akkoriban nem vontak a kínpadra, mert udvarias voltam a hóhérrel, mikor Coconast és engem megöltek, és emlékeztem Szent Bertalan éjszakájára, s arra, hogyan vadásztunk a hugenottákra aznap éjjel, meg arra, mikor törbe csaltak a lány házánál, s ez éppoly valódi érzés volt, mint amikor bezárva találtam a Louvre kapuját, vagy lenéztem testére a vízbe, ahová az árbocról esett, és Olaszország, mindig Olaszország, jobb bármilyen könyvnél, feküdni a vadgesztenyeerdőben, s az őszi ködben a Duomo mögött keresztül menni a városon az Ospedale Maggiorehoz, csizmám szögei kopogtak a kövezeten, s tavasszal hirtelen záporok jöttek a hegyekben, s az ezred szaga olyan volt, mint egy rézpénz pléhíze a szádban. A vonat megállt a hőségben Dezenanónál, ott volt a Lago di Garda, s azok a csapatok ott a Cseh Légióhoz tartoztak, a következő alkalommal esett, s a következő alkalommal sötét volt, s a következő alkalommal egy teherautón mentél el mellette, s a következő alkalommal valahonnan máshonnan jöttél, s a következő alkalommal sötétben gyalogoltál oda Sirmionéból. Mert ott voltunk a könyvekben s a könyveken kívül, s eljöhetsz bárhová, ahova mi megyünk, ha érünk valamit. Egy ország végül is elmállik s a pora elrepül, az emberek mind meghalnak, s egyikük sem marad fontos örökké, kivéve a művészeket, s ezek most abba akarják hagyni a munkájukat, mert az nagyon magányos, nagyon nehéz és nem divatos. Ezer év nevétségessé teszi a közgazdaságtant; a művészi alkotás örökre fennmarad, de nagyon nehéz alkotni, s most nem divatos. Az emberek nem akarnak már alkotni, mert divatjamúltak lennének, s az irodalmon mászkáló tetvek nem dicsérenék őket. Különben is nagyon nehéz. Hát akkor? Akkor tovább olvasok a folyóról, amelyen a tatárok átkeltek portyázás közben, s a részeges öreg vadászról és a lányról, s arról, milyenek is voltak akkor a különböző évszakok.

Tata a *Richard Carvell*-t olvasta. Megvettünk mindent, ami Nairobiban kapható volt, s meglehetősen a végén jártunk könyveinknek.

– Ezt már olvastam – mondta Tata. – De jó könyv.

– Alig emlékszem rá. De akkor jó könyv volt.

– Igazán jó könyv, de jobb szeretném, ha még nem olvastam volna.

– Ez borzasztó – mondta Sz. Ö. M. – Nem lehet elolvasni.

– Akarod ezt?

– Ne légy nagyképű – mondta. – Nem, befejezem.

– Gyerünk. Vedd csak el.

– Mindjárt visszaadom.

– Hé, M'Cola – mondtam. – Sör?

– N'Dio – mondta nagy erővel, s a ládából, amelyet egyik bennszülött hozott a fején, elővett szalmatokostól egy üveg német sört; Dan hatvannégy üveggel hozott a német kereskedőállomásról, azokból vett elő egyet. Nyakát ezüstpapír borította, és fekete-sárga címkéjén egy lovas volt, páncélban. A sör még tartotta az éjszaka hűvösségét, s amikor M'Cola konzervnyitóval kinyitotta, sűrű-habosan, zamatosan buggyant a három pohárba.

– Nem – mondta Tata. – Tönkreteszi a májat.

– Fogja meg.

– Jól van.

Mindnyájan ittunk, s amikor M'Cola kinyitotta a második üveget, Tata határozottan visszautasította.

– Igya meg. Maga jobban szereti. Én szundítok egyet.

– Szegény öreg Mama?

– Csak egy kicsit.

– Ide az egészet – mondtam. M'Cola mosolygott, és fejcsóválva nézte ezt az ivást. Neki támaszkodtam a fának, figyeltem a szélbe futó felhőket, és lassan kiittam a sört az üvegből. Így hűvösebb maradt, s kitűnő sör volt. Tata és Sz. Ö. M. egy idő után elaludt. Én visszavettem a *Szevasztopol*-könyvet, és megint a *Kozákok*-at olvastam. Jó novella.

Mikor felébredtek, megebédeltünk, hideg vesepecsenye-szeleteket, kenyeret és mustárt és egy doboz konzervszilvát ettünk, s megittuk a harmadik, az utolsó üveg sört. Aztán megint olvastunk, s mindnyájan elaludtunk. Szomjasan ébredtem, s egyik kulacs kupakját csavartam le éppen, mikor orrszarvúhorkantást és csörtetést hallottam a folyóágy bozótosa felől. Tata ébren volt, ő is hallotta, szó nélkül fogtuk a puskánkat, és elindultunk arra, ahonnan a hangjött. M'Cola megtalálta a nyomokat. Az orrszarvú felfele jött a folyó mentén, nyilván megszimatozott bennünket, mikor már vagy harminc méterre lehetett csupán, és továbbment fölfelé. Nem követhettük a nyomokat a szélirány miatt, így hát elkanyarodtunk a folyótól, vissza a felperzselt rész

széléig, hogy az orrszarvú fölé kerüljünk, aztán széllel szemben nagyon óvatosan végigcserkésztek a folyóparti igen sűrű bozótot, de nem találtunk semmit. Végül Méla megtalálta azt a helyet, ahol az orrszarvú átment a túloldalra s fel a dombra. A nyomok után ítélve nem lehetett különösen nagy állat.

Jó messze voltunk a tábortól, legalább négy óra járásra azon az úton, amelyen jöttünk, és nagy része hegynek vitt visszafelé menet, s menthetetlenül előttünk állt az a hosszú kapaszkodó ki a kanyonból; egy sebzett bivallyal kellett még elbánnunk, s amikor kiértünk a felperzselt terület szélére, megállapodtunk, hogy elmegyünk Sz. Ö. M.-ért, és útnak indulunk. Még meleg volt, de a nap már lefelé tartott, s egy jó darabon a magas parton húzódó vadcsapás tömött árnyékában jártunk a folyó felett. Sz. Ö. M. úgy tett, mikor rátaláltunk, mintha méltatlankodna, amiért elmentünk s otthagytuk egyedül, de csak ugratott bennünket.

Elindultunk, Méla és lándzsása vezette a menetet a csapáson, az árnyéket meg-megszakította a lombok között áttűző napfény. Az erdő hűvös kora reggeli szaga helyett most valami undok bűdösséget éreztem, olyat, mint a macskapiszok szaga.

– Mi ilyen bűdös? – súgtam Tatának.

– Páviánok – mondta.

Egész törzsre való ment el éppen előttünk, s mindenütt ott volt a hullatékuk. Elérkeztünk oda, ahol az orrszarvuk és a bivaly kijöttek a nádasból, s én megkerestem a helyet, ahol a bivaly állt, mikor rálöttem. M'Cola és Méla úgy keresgélt, mint a kutyák, s én azt gondoltam, legalább ötven méterrel lejjebb kellene jönniük a parton, mikor Méla feltartott egy levelet.

– Vért talált – mondta Tata. Felmentünk hozzájuk. Nagy mennyiségű vért láttunk, már megfeketedve a fűvön, s a nyomot könnyű volt követni. Méla és M'Cola kétoldalt nyomoztak, közrefogva a nyomot, és minden egyes vércseppre szertartásosan rámutattak egy hosszú fűszállal. Én mindig úgy gondoltam, hogy jobb volna, ha egyik lassan nyomozna s a másik előremenne, de ők így nyomoztak, lehajtott fejjel, minden egyes kifreccsent cseppre rámutatva, és néha, mikor az elvesztett nyomot újra megtalálták, lehajoltak, hogy egy fekete foltos fűszálát vagy levelet letépjenek. Én mentem utánuk a springfielddel, aztán jött Tata s mögötte Sz. Ö. M. Méla vitte a nagy puskámat, Tata a magáét. M'Cola vállára vetette Sz. Ö. M. mannlicherét. Egyikünk se beszélt, s úgy látszott, mindenki meglehetősen komolynak tekinti a ügyet. Később a magas fűben vért találtunk, elég magasan a fűszálakon a nyom mindkét oldalán, ahol a bivaly súrolta őket. Ez azt jelentette, hogy teljesen keresztüllöttem. Most már nem lehetett a vér eredeti színét

megállapítani, de egy pillanatig azt reméltem, hogy tüdején ment keresztül a golyó. Később azonban véres hullatéokra bukkantunk a sziklák között, s aztán a bivaly egy darabig mindig trágyát hullatott, valahányszor felfelé kapaszkodott, s minden véres volt. Most úgy látszott, béllövés vagy bendőlövés. Egyre jobban szégyenkeztem miatta.

– Ha jönne, ne aggódjon Méla és a többiek miatt – suttogta Tata. – Kitérnek az útjából. Állítsa meg.

– Egyenest az orrába – mondtam.

– Csak semmi bravúroskodás – mondta Tata. A nyom állandóan felfelé vitt, aztán kétszer visszakanyarodott önmagához, s egy ideig összevissza tekergett a sziklák között. Egyszer levezetett a folyóhoz, átvágott egy kis mellékágon, aztán feljött megint ugyanarra a partra, s rézsút ment fel a fák között.

– Azt hiszem, döglötten fogjuk találni – súgtam Tatának. Ez a céltalan kanyar szemem elé varázsolta nehézkesen és súlyosan sebesülve, amint összerogyni készül.

– Remélem – mondta Tata.

De a nyom csak ment tovább, itt már alig volt fű, s a nyomozás sokkal lassúbb és nehezebb lett. Most már nem láttam semmilyen nyomot, azt az utat követtük, amelyet a bivaly valószínűleg választott, s egy kőre freccsent, megszáradt fényes vércsepp igazolt bennünket. Többször teljesen elvesztettük a nyomot, mindhárman vargabetűket csináltunk, egyikőnk megtalálta, s azt mondta: "Damu", és mentünk megint tovább. Végül a nyom egy, a nap utolsó sugaraiban fürdő sziklás hegyoldalon vezetett le a folyóágyhoz, ahol hosszú, széles sávokban minden eddigénél magasabb száraz nád állt. Magasabb és sűrűbb volt még az ingoványénál is, ahonnan reggel a bivaly kijött, s több vadcsapás vezetett bele.

– Nem valami jó, nem visszük be a kicsi Memsahibot – mondta Tata.

– Maradjon itt M'Colával – mondtam.

– Nem jó a kicsi Memsahibnak – ismételte meg Tata.

– Nem tudom, miért engedték velünk jönni.

– Megvárhat itt. Méla be akar menni.

– No jó. Körülnézünk.

– Maradj hátra M'Colával – súgtam hátra a vállam fölött.

Követtük Mélát a sűrű, magas fübe, amely öt lábbal emelkedett a fejünk fölé, óvatosan mentünk a vadcsapáson, előregörnyedve, s igyekeztünk nesztelenül lélegzeni. Magam elé képzeltem a bivalyt, amilyennek láttam őket, mikor hármat löttünk: jött ki az öreg bika a bozótból, tántorogva, s én láttam a szarvát, a mélyen lenyúló dudort, az előrszegezett orrot, a kicsi szemeket, a zsír és izom játékát a ritka szőrű, szürke, ráncos bőrű nyakon, súlyos erejét és dühét, és csodáltam és tiszteltem, de lassú volt, s amíg löttünk, egész idő alatt

azt éreztem, hogy vége van, s elkaptuk. Ez itt más volt, nem gyorstüzelés, nem golyózapor, mikor tántorogva kijön a nyílt terepre, ha most jön, belül nyugodtnak kell lennem, és orron találnom, mikor előrenyújtott fejjel jön. A döféshez le kell szegeznie a fejét, mint minden bikának, s ez szabaddá teszi azt a pontot, ahol meg kell csiklandozni. Odaeresztek egyet, s aztán oldalt kell lépnem, s a bivaly attól fogva Tataé lesz, hacsak kézben nem tudom tartani a puskát, mikor elugrom, ha ki tudom várni-lesni, míg leszegi a fejét. Tudtam, hogy ez menni fog, s a lövés megöli, de mennyi idő alatt? Ez a lényeg. Mennyi idő alatt? Most, mikor előrementünk s biztosra vettük, hogy itt benn van, lelkesedést éreztem, a legjobb lelkesedést, a bekövetkező biztos eseményt, s ebben az eseményben van tennivalója az embernek, ölhet benne és kikerülhet belőle, olyasmit tesz, amit nem ismer és ezért nem retteg, semmiért sem kell aggódnia és nincs felelőssége, csak az, hogy megtegyen valamit, amit biztosan meg tud tenni, és mentem előre zajtalanul, Méla hátát figyelve, és nem feledtem el, hogy az izzadságtól megvédjem a szemüvegemet, s ekkor valami zajt hallottam a hátunk mögött, és hátrafordítottam a fejem. Sz. Ö. M. jött M'Colával a nyomunkban.

– Az istenért – mondta Tata. Dühös volt.

Kivittük Sz. Ö. M.-et a fűből, fel a partra, és megértettük vele, hogy ott kell várnia. Nem tudta az előbb, hogy hátra kell maradnia. Hallotta, mikor hátrasúgtam valamit, de úgy értette, hogy M'Cola mögött kell jönnie.

– Ettől begyulladtam – mondtam Tatának.

– Olyan, mint egy kis terrier – mondta. – De ez nem neki való hely.

Végignéztünk a fű felett.

– Méla még tovább akar menni – mondtam. – Bemegyek addig, ameddig ő. Ha azt mondja, nem, kijöhetünk. Végére is gyomron löttem a rohadékot.

– Azért nem kell semmi számárságot csinálni.

– Lefektetem a piszkot, ha lövéshez jutok. Ha jön, módot kell adnia a lövésre.

Az Sz. Ö. M. okozta ijedtség hangossá tett.

– Menjünk – mondta Tata. Megint bementünk Méla után, s a nádas egyre rosszabb és rosszabb lett, s én nem tudom, Tata mit csinált, de én félúton átcsereéltem a nagy puskára, és kinyitottam a biztosítót és kezemet a ravaszvédőn tartottam, és meglehetősen ideges voltam, mikor Méla megállt, fejét rázta, és azt súgta: "Hapana." Itt már egy lépésre se látott az ember, s a csapás folyton tekergett és kanyargott. Igazán csúnya volt, s a nap csak a domboldalra sütött. Mindketten jól éreztük magunkat, mert Mélával mondattuk ki az álljt, és én meg is könnyebbültem. Itt, ahová jutottunk, nagyon nevetségesnek látszott minden képzelgése a látványos lövésről, s tudtam, hogy itt benn egyedül Tatában bízhatunk, hogy feldönti a

négyszázötvenesével, miután én esetleg elhibázom azzal a vacak négyszázhetvenessel. Nem bíztam már másban, csak a nagy hangjában.

Visszafelé mentünk a csapáson, mikor meghallottuk a domboldalon álló teherhordók kiáltozását, és csörtetve futottunk keresztül a fűvön, hogy feljussunk valami magasabb helyre, ahonnan látunk és löni tudunk. A teherhordók karjukkal integettek, s azt kiabálták, hogy a bivaly kijött a nádasból, elment mellettük, aztán M'Cola és Méla mutogatott, és Tata elkapta a ruhám ujját, s oda akart rángatni, ahonnan látom őket, s azután a napfényben, magasan fenn a domboldalon, a sziklák előtt két bivalyt pillantottam meg. Mélyfeketén ragyogtak a napfényben, s az egyik sokkal nagyobb volt, mint a másik, s emlékszem, azt gondoltam, ez a mi bikánk, s felszedett egy tehenet, és a tehen diktálja az iramot, és noszogatja a bikát. Méla odaadta a springfieldet, én átcsúszattam karom a szijon és céloztam, a bivaly most az irányzékon keresztül látszott, belül megfagyasztottam magam, és a válla tetejére tartottam a célgömböt, s amikor meg akartam nyomni a ravaszt, a bika nekiiramodott, s én elébe rántottam, és elsütöttem a puskát. Láttam, hogy leengedi a fejét, s úgy ugrik, mint a bokkoló ló, úgy jön le az ereszkedőn, kidobtam a hüvelyt, előrelöktem a závárt, és újra lőttem, mögéje, azután eltűnt szem elől, de tudtam, hogy megvan. Méla és én futni kezdtünk, s futás közben mély bögést hallottam. Megálltam és odaüvöltöttem Tatának:

– Hallja? Mondom, megvan!

– Eltalálta – mondta Tata. – Igen.

– A szentségit, lelőttem. Nem hallotta a bögését?

– Nem.

– Figyeljen! – Hallgatózva álltunk, s felhangzott tisztán a hosszú, panaszos, félreismerhetetlen bögés.

– Az istenfáját – mondta Tata. Nagyon szomorú hang volt. M'Cola elkapta a kezemet, méla a hátam veregette, s nevetve elindultunk mindnyájan, futva, izzadva, rohanva kapaszkodtunk fel a gerincen, fák között, sziklákon keresztül. Meg kellett állnom, hogy levegőt vegyek, szívem vadul vert; letöröltem arcomról az izzadságot, és megtörölgettem a szemüvegemet.

– Kufa! – mondta M'Cola, olyan erővel, hogy a "megdőglött"-et jelentő szó szinte robbant. – N'Dio! Kufa!

– Kufa! – mondta Méla vigyorogva.

– Kufa! – ismételte M'Cola, s megint kezet fogtunk, mielőtt tovább kapaszkodtunk volna. Aztán megláttuk magunk előtt a bivalyt, a hátán feküdt, nyaka teljesen kinyújtva, egész súlya a szarván, amely egy fának támaszkodott. M'Cola a golyólyukra tette ujját, a váll-lap közepére, és boldogan rázta a fejét.

Tata és Sz. Ö. M. is felérkezett, nyomukban a teherhordókkal.

- Az istenit, jobb bika, mint gondoltuk – mondtam.
- Nem ugyanaz a bika. Ez igazi bika. Az a másik mellette, az lehetett a mi bikánk.
- Azt hittem, téhen van vele. Olyan messze volt, nem tudtam megállapítani.
- Lehetett négyszáz méter. Az istenit, de tud löni azzal a kis dióverővel!
- Mikor láttam, hogy leengedi a fejét a lábai közé és bokkol, tudtam, hogy megvan. Remek világításban volt.
- Tudtam, hogy eltalálta, s tudtam, hogy nem ugyanaz a bika. Így aztán azt hittem, két sebzett bivallyal kell bajlódunk. Nem hallottam az első bőgést.
- Csudálatos volt, mikor bőgni hallottuk – mondta Sz. Ö. M. – Olyan szomorú hang. Olyan, mint mikor kúrtszót hall az ember az erdőben.
- Nekem irtó vidám hang volt – mondta Tata. – Az istenit, ezért megérdemlünk egy pohárravalót. Ez aztán lövés volt. Mért nem mondta soha, hogy tud löni?
- Menjen a pokolba.
- Tudja, ugye, hogy marha jó nyomozó is és veszett sörétlövő? – kérdezte Tata Sz. Ö. M.-től.
- Nem gyönyörű bika? – kérdezte Sz. Ö. M.
- Szép bika. Nem öreg, de szép a feje.

Megpróbáltunk fényképezni, de csak kis boxgép volt nálunk és a zár elakadt és keserű vita kerekedett a zár körül, a fény gyenge lett, és én ideges voltam, ingerlékeny, igazságommal kérkedő és nagyképű a zár dolgában, és szitkozódni támadt kedvem, amiért nem tudunk fényképezni. Az ember nem élhet olyan felajzott állapotban, amiben én voltam a nádasban, s a zsákmányejtés után, ha a zsákmány csak egy bivaly is, lehiggad. Az ölés érzését nem osztja meg az ember; vizet ittam, és azt mondtam Sz. Ö. M.-nek, sajnálom, hogy olyan undok voltam a fényképezőgép miatt. Ő azt mondta, semmi baj, s nem is volt már semmi baja egyikünknek sem, és néztük a bivalyt, M'Cola metszéseket tett, hogy lenyúzza a fejbőrt, mi pedig szorosan egymás mellett álltunk és szerettük egymást, és megértően gondoltunk mindenre, a fényképezőgépre és az egészre. Ittam egy kis whiskyt, ízetlen volt, és nem éreztem az erejét.

- Még egyet kérek – mondtam. A második már rendes volt.

Elindultunk a tábor felé, az orrszarvú kergette lándzsás vezetett, Méla pedig nekilátott, hogy lenyúzza a fejét, azután feldarabolják és elrejtik a húst a fákon, hogy a hiénák hozzá ne férjenek. Féltek hazajönni a sötétben, s én mondtam Mélának, hogy magánál tarthatja a nagy puskámat. Azt mondta, tud löni, így hát kivettem a töltényeket, elzártam a biztosítót, átadtam neki a puskát, s mondtam, hogy lőjön. Vállához emelte, behunyta a szemét, de nem

azt, amelyiket kellett volna, és erősen meghúzta a ravaszt, és újra meg újra meghúzta. Aztán megmagyaráztam neki a biztosítót, kinyitattam és elzárattam, és néhányszor elcsattintattam vele a puskát. M'Cola nagyon felsőbbségessé vált, míg Méla az elzárt biztosítókkal küszködött, s Méla láthatóan sokkal kisebb lett. Otthagytam neki a puskát és két töltényt, s mindnyájan buzgón henteskedtek az alkonyatban, mikor mi elindultunk a lándzsás után a kisebbik bivaly csapásán, amelyen nem láttunk véryomot, fel a domb tetejére, útban hazafelé. Völgyek szegélyén kapaszkodtunk, átvágtunk horhókon, szakadékokban mentünk le s fel, s végül elérkeztünk a fő gerinchez, amely sötéten és hűvösen nyúlt el az éjszakában, mert a hold még nem jött fel, s ott cammogtunk kimerülten. Egyszer M'Cola, Tata nehéz puskájával és kulacsokból távcsövekből és könyves oldalzsákokból álló felszereléssel megrakodva, valami hosszú szitkozódásfélét kiáltott az előttünk lépkedő vezetőre.

– Mit mond? – kérdeztem Tatától.

– Azt mondja, hogy ne hencegjen a gyors járásával. Hogy öregember van a társaságban.

– Kire gondol: magára, Tata, vagy saját magára?

– Mindkettőnkre.

Láttuk feljönni a holdat, füstös vörösen a barna dombok fölött, s keresztülmentünk a falun, a szoroson bezárt agyagházak kiszivárgó fényei között, kecske- és birkaszagban, aztán át a folyón s fel a kopár emelkedőn, ahol a tűz égett sátraink előtt. Hideg éjszaka volt, erősen fűjt a szél.

Reggel vadásztunk, egy forrásnál nyomra bukkantunk, s végigcsapáztunk egy orrszarvút keresztül-kasul a dombos, bozótos vidéken, mielőtt lement volna a völgybe, amely meredeken a kanyonba vezetett. Nagy volt a forróság, s a szoros csizma előző nap feltörte Sz. Ö. M. lábát. Nem panaszkodott, de láttam, hogy nyomja. Mindnyájan kábán, rettentően fáradtak voltunk.

– Pokolba velük – mondtam Tatának. – Nem akarok még egyet löni, csak ha nagy. Egy hétig is elvadászhatunk egy jó darab után. Maradjunk meg annál, ami van, szedelőzködünk és csatlakozzunk Karlhoz. Ott lenn vadászhatunk oryxra, megszerezhetjük a zebrabőröket, és elindulhatunk kudu után.

Fa alatt ültünk, egy domb tetején, s végignézhettünk az egész vidéken és a Szakadék-völgyig s a Manyara-tóig húzódó kanyonon.

– Jó mulatság volna, ha elvinnénk néhány teherhordót s könnyű felszerelést, és végigvadásznánk előttük azon a völgyön, ki a tóig – mondta Tata.

– Pazar volna. Körbe küldhetnénk a kocsikat, hogy várjanak ránk annál a hogyishívják helynél.

– Maji-Moto.

– Miért nem csináljuk? – kérdezte Sz. Ö. M.

– Megkérdezzük Mélát, milyen a völgy.

Méla nem tudta, de a lándzsás azt mondta, nagyon komisz, rossz a járás ott, ahol a folyó átjön a szakadék falán. Nem hiszi, hogy keresztüljutnánk a teherrel. Letettünk róla.

– Pedig az ilyen út az igazi – mondta Tata. – A teherhordók nem kerülnek annyiba, mint a benzin.

– Nem tehetünk ilyen kirándulásokat, ha visszajövünk? – kérdezte Sz. Ö. M.

– De igen – mondta Tata. – De ha nagy orrszarvút akarnak, fel kell menniük a Mount Kenyára. Ott rendezet lőnek. Itt a kudu a fő attrakció. Kalalig fel kell menniük, ha Kenyában kudut akarnak lőni. Ha meglőttük őket, lesz időnk lemenni a Handeni-vidékre sable-ért.

– Induljunk – mondtam, s nem mozdultam.

Hosszú ideje mindnyájan jó érzéssel gondoltunk Karl orrszarvújára. Örültünk, hogy meglőtte, s az egész megfelelő távlatot kapott. Lehet, hogy mostanra megvan az oryxa. Reméltem. Pompás fiú ez a Karl, s jó, hogy ezeket a rendkívül pompás trófeákat megszerezte.

– Hogy érzed magad, szegény öreg Mama?

– Remekül. Ha megyünk, annak örülök, hogy majd megpihentetem a lábam. De nagyon szeretem az ilyen vadászatot.

– Gyerünk vissza, együnk, bontsunk tábort, és érijünk oda még ma este.

Aznap este visszatértünk régi M'utu-Umbo-i táborunkhoz, az úthoz közel álló nagy fák alá. Ez volt első afrikai táborunk, s a fák éppoly nagyok voltak, éppoly terebélyesek és zöldek, a folyó éppoly tiszta és gyors folyású, s a tábor éppoly remek, mint először. Csak annyi különbség adódott, hogy éjszaka most melegebb volt, az utat kerékagyig érő por borította, s mi közben jó darab vidéket láttunk.

Negyedik fejezet

Vörös-homokos úton értünk a Szakadék-völgyhöz, magas fennsíkon keresztül, aztán gyümölcsbokros dombokon vágunk át, megkerültünk egy erdős lejtőt, s felértünk a szakadékfal tetejére, ahonnan lenézhattunk, s láttuk a síkságot, a sűrű erdőt a fal alatt és a kiszáradt szélű, hosszú Manyara-tó csillogását; egyik végét rózsaszínbe játszatta félmillió apró pont: a flamingók. Innen az út meredeken ereszkedett alá a falon, le az erdőbe, előre a sík völgyben, megművelt zöld kukorica- és banánföldek és fák között, melyeknek nem tudtam a nevét, sűrű erdő falai mellett, elvezetett egy hindu kereskedő

boltja és sok kunyhó mellett, átvitt két hídon, tiszta, gyors folyású vizek felett, újabb erdőn át, amely néha nyílt tisztássá ritkult, s bevezetett egy poros kanyonba, az pedig mélyen kitaposott, porral teli ösvényen, bokrok között az árnyas M'utu-Umbo-i táborba vitt.

Aznap este vacsora után hallottuk a flamingókat röpdülni a sötétben. Olyan hang volt, amelyet a kacsák szárnya ad, mikor elrepülnek felettünk még világosság előtt, de lassúbb, állandó ritmusú és ezerszeresen megsokszorozott. Tata és én kissé részegek voltunk, Sz. Ö. M. pedig nagyon fáradt. Karl megint borongott. Elvettük az orrszarvúnál elért győzelme életét, s ezen mindenképpen túljutottunk már, s az oryxnál valószínűleg vereség vár rá. Aztán meg az orrszarvúdögön nem leopárdot találtak, hanem egy csodálatos oroszslánt, egy óriási, fekete sörényű oroszslánt, amely nem akart elmenni, mikor másnap reggel odamentek, és nem lőtték le, mert valami védett erdőben volt.

– Rohadt dolog – mondtam, s igyekeztem bosszankodni a dolgon, de még mindig túlon túl jól éreztem magam, hogysen más rosszkedvét méltányoljam, s Tata meg én ott ültünk csontig fáradtan, szódás whiskyt ittunk és beszélgettünk.

Másnap oryxra vadásztunk a kiszáradt, poros Szakadék-völgyben, s végül találtunk egy csapatot messze, az erdős dombok szélén, a túlsó szélén, egy maszái falu mellett. Olyanok voltak, mint egy csapat maszái szamar, kivéve a gyönyörű, egyenesen meredő fekete szarvakat, és valamennyi jónak látszott. Ha az ember jobban megnézte, kettő-három látnivalóan különb volt a többinél, s a földön ülve kiválasztottam azt, amelyiket legjobbnak gondoltam a társaságból, s amikor sorba verődtek, ezt biztosítottam magamnak. Hallottam a golyó puffanását, s figyeltem, amint az oryx elfele körözött a többitől, egyre gyorsabban körözött, s tudtam, hogy megvan. Így hát nem lőttem újra.

Ezt választotta ki Karl is. Nem tudtam, de eltökélten önző módra úgy lőttem, hogy legalább most a legjobbat szerezzem meg, de Karl lőtt egy másik jó oryxot, s a csapat szélfújta szürke porfelhőben elmenekült. Kivéve szarvuk csodáját, nem volt izgalmasabb a vadászatuk, mintha szamarak volnának, s miután a teherautó odajött, és M'Cola és Charo lenyúzta a fejeket és felvágta a húst, hazakocsiztunk a szálló porban, arcunk szürke lett tőle, s a völgy egész hosszában merő délibáb volt a hőségben.

Két napig maradtunk ebben a táborban. Néhány zebrabőrt kellett szereznünk, otthoni barátainknak ígértük, s a nyúzonak idő kellett, hogy megfelelően kikészítse őket. Zebrát löni nem mulatság; a síkság, most, hogy a fű kiszáradt, egyhangú volt, forró és poros a dombok után, s az a kép marad az emberben, hogy egy természetdombnak támaszkodva ül, a távolban zebranyáj vágat, szürkés, remegő hőségben felverik a port, s a sárga síkságon a madarak egy fehér sáv fölött keringenek, arra túl még egy, amott a harmadik, s

hátranézve ott a teherautó porbokrétája, jön a nyomozókkal és az emberekkel, hogy feldarabolják a húst a falunak. Néhány rossz lövést adtam le a hőségben egy Grant-gazellára; az önkéntes nyúzók kértek meg, hogy lőjem le húsuknak, s miután háromszor-négyszer elhibáztam, futtában megsebeztem, s azután mentem utána csaknem délig a hőségben, míg lőtávolságba jutottam és elejtettem.

De aznap délután elmentünk azon az úton, amely keresztül vitt a településen, s elment a hindu vegyeskereskedés mellett, s a hindu a sikertelen kereskedő, az embertestvériség és a reménykedő üzletember jól olajozott mosolyát küldte felénk; befordultunk a kocsival balra egy ösvényre, amely mélyen bement az erdőbe, keskeny, bozótszegélyezte ösvény a vastag szálfák közt, s egy korhadó rönk- és ághídon keresztül átvitt egy patakon s ment tovább, aztán megritkult szálas s füves szavannára értünk, amely a tó nádszegélyezte, kiszáradt teknőjéig nyúlt el, s messze a víz csillogása és a flamingók rózsaszínje látszott. Az utolsó fák árnyékában néhány halász fűkunyhója állt, s előttük a szél végigfújta a szavanna fűvén, s a tó kiszáradt ágya fehéresszürkének látszott, és sok kis állat ugrált kérgesre égett felszínén, mikor autónk megriasztotta őket. Nádiantilopok voltak, s furcsának és ügyetlennek látszottak a távolban, de takarosnak és kecsesnek, ha a közelben álltak. Átvágtunk a kocsival a sűrű, kurta fűvön, a kiszáradt tófenéig. Jobbra és balra folyók torkolltak a tóba, s csatornákkal átszabdalt, nádas mocsarat alkottak, amely lenyúlt a visszahúzódott tóig. Mindenütt kacsák repültek, és nagy libafalkákat láttunk szétszóródva a mocsárból kiemelkedő, sással benőtt halmok felett. A kiszáradt meder száraz és szilárd volt, s addig hajtottuk a kocsit, míg előttünk nedvesnek és lágynak nem látszott a talaj, aztán otthagytuk az autót, Karl Charót vitte magával, én pedig M'Colát, hogy ők cipeljék a töltényt és a madarakat. Megegyeztünk, hogy egyikünk a mocsár egyik, másikunk a másik oldalán működik, és igyekszünk folyvást löni, és repülésben tartani a madarakat, Tata és Sz. Ö. M. pedig átmegy a tó bal partjára, a magas nádas szélére, ahol egy másik folyó alkotott sűrű mocsárt, s ahová, úgy gondoltuk, a kacsák alighanem repülni fognak.

Láttuk őket végigmenni a nyílt terepen, egy nagy, testes alakot, kifakult kordbársony kabátban, s egy nagyon kicsit, nadrágban, szürke khakizubbonyban, csizmában s nagy kalapban, s aztán eltűntek, mert lekuporodtak egy nádlengés mögött, mielőtt mi elindultunk volna. De mikor kimentünk, hogy eljussunk a folyó széléhez, hamarosan láttuk, hogy a terv nem jó. Még ha az ember gondosan kikereste a szilárd talajt, ott is térdig süllyedt a hűvös iszapba, s amikor a terep már nem volt annyira sáros, s több vízátjárta halmot találtunk, néha övig lemerültünk. A kacsák és libák lőtávolságon kívül repültek fel, az első csapat arrafelé vágódott, amerre Tataék rejtőztek, hallottuk Sz. Ö. M. huszonnyolcas kaliberű puskájának éles, kurta, kettős

dörrenését, s láttuk, hogy a kacsák elkanyarodnak s a tó felé repülnek, s azután a többi szétszóródott csapat s a libák mind a nyílt víz felé tartottak. Egy csapat sötét, hajlított csőrű, nagypólingra emlékeztető íbisz röpült ki a mocsárból a folyónak arra az oldalára, ahol Karl állt, s magasan köröztek fölöttünk, mielőtt visszatértek volna a nádasba. A lápon mindenféle szalonkákat és fehér és fekete kacsákat láttunk, s végül, mivel nem tudtunk lőtávolságra kerülni a kacsákhoz, szalonkákat kezdtem lőni, M'Cola nagy utálkozására. Kimentünk a mocsárból, azután újabb folyón keltem át, vállig gázoltam a vízben, fejem fölé tartva puskámat és vadászkabátomat, zsebemben a töltényekkel, s végül, mikor megpróbáltunk arrafelé hajtani, ahol Sz. Ö. M. és Tata várt, mély, gyors folyóra bukkantunk. Böjti récék röpültek arra, s hármat lelőttünk. Csaknem sötét volt már, s Tatát és Sz. Ö. M.-et ennek a folyónak a túlsó partján találtam, a kiszáradt tófenék szélén. Jóval mélyebbnek látszott, hogysen át lehessen gázolni, és a fenék túl puha volt, de végül találtam egy jól kitaposott orrszarvúcsapást, amely belevitt a folyóba, s itt meglehetősen szilárd talajon átkeltem, a víz éppen hónaljmagig ért. Mikor kijöttem a fűre s ott álltam csöpögve, egy csapat böjti réce szállt el felettünk nagyon gyorsan. Lehúzódtam a lövéshez a szürkületben, ugyanakkor Tata is, és hármat leszedtünk; hosszú ívben, keményen zuhantak le előttünk a magas fűbe. Óvatosan keresgélünk, és mindet megtaláltuk. Sebességük messzebb vitte őket, mint ahogy számítottuk, s aztán csaknem sötétben elindultunk a kocsik felé a tómeder szürke, kiszáradt iszapján, én csuromvizesen, víztől szortyogó csizmában; Sz. Ö. M. örvendezve a kacsáknak, az első kacsának a Serengetti óta, s mindnyájunknak eszébe jutott, milyen pompásat ettünk belőlük, s figyeltük a nagyon kicsinek látszó kocsit s mögötte a sima, szikkadt agyag sávját és a füves szavannát és az erdőt.

Másnap szürkén és izzadságban pácolva jöttünk le a zebrázásból, elborítva az autóverte portól, mert szél söpört végig rajtunk hazafelé jövet a síkságon. Sz. Ö. M. és Tata nem jött ki, nem volt semmi tennivalójuk, felesleges is lett volna nyelniük a port, és Karl és én köztem kinn a síkságon az erős napon, a nagy porban lezajlott néhány szóváltás; rendszerint így kezdődtek: "Mi volt a hiba?"

- Túl messze voltak.
- Először nem.
- Mondom, hogy túl messze voltak.
- Bajos lesz elbánni velük, ha nem lősz.
- Lőj te.
- Én már eleget lőttem. Összesen csak tizenkét bőr kell. Lőj hát.

Aztán az egyik fél dühösen, túl gyorsan lő, mert meg akarja mutatni, hogy azt mondták, lőjön túl gyorsan, aztán felkel a természetdomb mögül, undorodva elfordul, és társa fel megy, aki önelégülten azt mondja: "Mi a hiba?"

A másik elkeseredetten

– Kurva messze vannak, mondom.

Az önelégült nyugodtan:

– Nézd csak.

A zebrák, melyek elvágattak, meglátták a nyúzó közeledő kocsiját, kerültek egyet, s most ott állnak, oldalukat mutatva, könnyedén, lőtávolságban.

Amaz néz, nem szól, túl dühös, semhogy lőjön. Aztán azt mondja:

– Gyerünk. Lőj.

Az önelégült most diadalmasabb, mint valaha, és visszautasítja.

– Gyerünk – mondja.

– Én végeztem – mondja a másik. Tudja, hogy mérgében nem tud löni, s úgy érzi, becsapták. Valami mindig becsapja, az, hogy nem a szabályos rendben kell csinálni a dolgot, vagy egy pontatlan parancs szerint, amelyben a részletek nincsenek előírva, vagy mások előtt kell végrehajtani, vagy siettetik.

– Tizenegy már van – mondja önelégült pofa, s most már sajnálja a dolgot. Tudja, hogy nem szabad siettetnie a másikat, békében kellene hagynia, hogy csak összezavarja, ha noszogatja, s hogy megint önelégülten igazságos disznó volt. Bármikor elcsíphetjük azt az egyet. Gyere, fiú, hazamegyünk.

– Nem, lőjük meg. Te lödd meg.

– Nem, menjünk haza.

És amíg a kocsit odajön és hazahajtotok a porban, eltűnik a keserűség, és nem marad más érzés, csak az, hogy rövid az idő.

– Mire gondolsz most? – kérded. – Még mindig arra, milyen disznó vagyok?

– A mai délutánra – mondja ő és vigyorog, s ettől ráncos lesz arcán a rászáradt por.

– Én is – mondod.

Végül eljön a délután, és útnak indulsz.

Ezúttal bokáig érő vászoncipőt viselsz, melyet könnyű kihúzni, ha elsüllyedsz, halomról halomra tornászol, óvatosan haladsz a mocsárban, és átgázolsz, átevíckélsz a csatornákon, és a kacsák, mint tegnap is, kirepülnek a tóra, de te széles kört írsz le jobb felé, s kijutsz a tóra, és keménynek, szilárdnak találod a feneket, és térdig vízben járva megkerülsz a nagy csapatokat, aztán lövés hallatszik, ketten M'Colával lekuporodtok, lehajtjátok a fejeteket, s a levegő tele van madarakkal, kettőt leszedsz, aztán megint kettőt, aztán egy magasán a fejed felett szállót, aztán elhibázol egy gyorsan, egyenesen s alacsonyan repülőt jobboldalt, aztán sípolva visszajönnek,

gyorsabban, mint ahogy tölteni és lőni tudsz, belepörkölsz egy rajba, hogy sebesülteket szerezz csalogatónak, aztán már csak parádés lövéseket teszel, mert tudod, hogy elejtesz annyit, amennyire szükségünk van, s amennyit el bírunk vinni. Megpróbálsz lelőni a magasan, éppen a fejed felett szállót, csaknem hátradőlve, megpróbálsz a *coup de roi*-t, és leszedsz egy nagy fekete kacsát M'Cola mellé, ő nevet, aztán a négy sebesült elúszik, s te úgy döntesz, hogy jobb lesz megölni és összeszedni őket. Térdig be kell gázolnod a vízbe, hogy lőtávolságba juss az utolsó sebesülthöz, megcsúszol s arccal előre esel, és ott ülsz, örülsz neki, hogy végre teljesen vizes vagy, hűvös a víz a hátuljodon, teleivódtál iszapos vízzel, aztán megtörlöd a szemüveged, kirázod puskádból a vizet, és azon tűnődsz, tudsz-e lőni, mielőtt a töltények megduzzadnának, M'Colának pedig nagyon tetszik a fürdés. M'Colánál a vadászkabát, tele van kacsával, s most lekuporodik, és egy csapat liba száll el fölöttetek könnyű lőtávolságban, te pedig igyekszel egy nedves töltényt belenyomni a puskába. Sikerül, lösz, de túl messze vannak, vagy lemaradtál, s a lövés után flamingók felhőjét látod felkelni a nap irányában, a tó egész horizontja rózsaszín lesz tőlük. Aztán letelepszene. De azután, valahányszor lösz, megfordulsz és a nap felé nézel a vízen, s látod a hihetetlen felhő gyors felemelkedését, aztán a lassú letelepedést.

– M'Cola – mondod, és arra mutatsz.

– N'Dio – mondja, s figyeli őket. – M'uzuri! – és újabb töltényeket ad.

Mindnyájunknak jó vadászatban volt részünk, de a legjobb volt kinn a tavon, s utána három napig útközben hideg böjti récét ettünk, ez a legjobb récefajta, finom, hízott és puha húsu, hidegen, ecetes uborkával s vörös borral, amelyet Babatiban vettünk, azt ettük az út szélén ülve, míg a kocsikat vártuk, s Babatiban, a kicsi szálló árnyékos tornácán ülve, aztán késő éjszaka, mikor a teherautók végre megérkeztek, s egy barátunk távollevő barátjának a házában voltunk, magasan fenn a hegyekben, ahol este hideg volt, s vacsorához kabátot vettünk fel, és olyan sokáig vártunk az elromlott teherautóra, hogy mindnyájan túlon túl sokat ittunk, és kimondhatatlanul éhesek voltunk. Sz. Ö. M. a kávéshamba intézőjével és Karllal táncolt, gramofonszórára, én tele voltam hányatóval és zúgó fejfájással, amit sikeresen szódás whiskybe fojtottam a verandán Tatával, sötét volt, a szél viharosan fújt, aztán asztalra került a böjti réce, forrón gőzölögve, friss főzelékfélékkel. A gyöngytyúk is jó, s volt egy a kocsik hátsó részében, az elemóziás dobozban, amelyet szívesen megennék ma este, de azok a böjti récék voltak a legfinomabbak.

Babatiból a dombokon keresztül eljutottunk egy síkság széléig, ahol hosszú ritkás erdősáv terült el egy kis falu mögött, s a faluban, egy hegy lábánál, missziós állomás volt. Itt vertünk tábort, hogy kudura vadásszunk a fás dombokon és a laposok erdeiben, amelyek kinyúltak a nyílt síkságig.

Ötödik fejezet

Forró táborhely volt, a fák alatt, melyeket körülkötöztek, hogy a cecelegyek eltávozzanak, és a vadászat nehéz a meredek, bozótos és nagyon szaggatott dombok között, keményen kellett kapaszkodni, míg az ember feljutott, és könnyű a fás síkságon, ahol úgy sétálhattál, mint egy vadaskertben. De mindenféle cecelegyek nyüzsögtek-rajzottak az ember körül, csípték az ingen keresztül, a füle mögött, fájón csípték a nyakát és a karját. Leveles ágat hordtam magammal, és menet közben a tarkómat csapkodtam, és öt napig vadásztunk, hajnaltól sötétedésig, sötétedés után értünk haza, hullafáradtan, de boldogan fogadtuk a hűvösséget és a sötétet, amely véget vetett a cecelegyek csípésének. Felváltva vadásztunk a dombokon és a laposokon, és Karl egyre borúsabb lett, bár lőtt egy nagyon szép roan-antilopot. Nagyon bonyolult egyéni érzelmeket táplált a kuduk iránt, és mint mindig, mikor megzavarodott, valaki más volt hibás a dologban, a vezetők, a kiválasztott útvonal, a dombok; mindez ellene esküdött. A dombok megkínózták, a laposokban pedig nem hitt. Mindennap reméltem, hogy végre lő egyet, s a légkör kitisztul, de a kuduval kapcsolatos érzései mindennap bonyolulttá tették a vadászatot. Sosem volt hegymászó, s igazán megszenvedett a dombokon. Igyekeztem magamra vállalni a dombos vadászhelyek zömét, mert könnyíteni akartam rajta, de láttam, hogy most, fáradtan, úgy érzi, a kuduk valószínűleg fenn vannak a dombok közt, s ő elszalasztja a jó lehetőséget.

Az öt nap alatt egy tucat vagy még több kudutehenet láttam, s egyik csapat tehénnel egy fiatal bikát. A tehenek, nagy, szürke, csíkozott oldalú, nevetségesen kis fejű, nagy fülű antilopok voltak, puha, gyorsan törtető vágójuk idomtalan rémületben vitte őket a fák között. A fiatal bika szarván kezdett kifejlődni a csavarulat, de kurta, vaskos kis szarv volt, s amikor elrohant mellettünk szürkületkor egy tisztás szélén, hat tehén közt harmadikként a sorban, cseppet sem hasonlított jobban az igazi bikákhoz, mint a nyársas jávorszarvas a nagy, öreg, vastag nyakú, sötét sörényű, csodálatos agancsú, sárgásbarna bőrű, söröslő-felépítésű, bőgő jávorbikához.

Más alkalommal, hazafelé menet egy meredek völgy mentén alkonyatkor, mikor a nap már lefelé tartott, a vezetők két szürke, fehér csíkos, mozgó állatot mutattak a nap irányában a domb tetején; csak az oldaluk látszott a fák között, s a vezetők azt mondták, kudubikák. Nem láttam a szarvukat, s mire feljutottunk a domb tetejére, a nap már lement, s a sziklás talajon nem találtuk a nyomukat. De az a futó pillantás hosszabb lábúnak mutatta őket az általunk

látott teheneknél, s meglehet, hogy bikák voltak. Sötétedésig cserkészünk a dombháton, de nem láttuk őket többet, sem Karl nem találta meg őket másnap, mikor odaküldtük.

Sok víziantilopot ugrasztottunk fel, s egyszer, egy mély szakadék fölött húzódo dombháton vadászva, találkoztunk egy víziantiloppal, amely hallott bennünket, de nem fogott szimatot, s M'Cola kezemre tette a kezét, úgy figyeltük, teljesen mozdulatlanul állva, alig négy-öt méter távolságból a gyönyörű, sötét színű, erős nyakú állatot, sötét örv volt a nyakán, szarvát felütötte, s egész testében remegett, ahogy orrlyuka kitágulva kereste a szagot. M'Cola vigyorgott, ujja szorosán fogta a csuklómat, s figyeltük, hogyan remeg a nagy bak a veszedelemtől, aminek nem tudja megállapítani a helyét. Aztán a távolban nagyot dörrent egy feketeporos bennszülött puska, s a bak megugrott, és csaknem feldöntött bennünket, amint felesörtetett a dombhátra.

Egy másik nap Sz. Ö. M.-mel együtt végigvadásztuk az erdős lapost, s kiértünk a síkság szélére, ahol csak szanszevierá- és bozótcsoportok voltak, mikor mély, torokhangú köhintést hallottunk. M'Colára néztem.

– Simba – mondta nem túl lelkesen.

– Wapi? – suttogtam. – Hol?

Megmutatta.

Odasúgtam Sz. Ö. M.-nek:

– Oroszlán. Talán az, amelyiket ma kora reggel hallóttunk. Menj vissza oda a fákhöz.

Egy oroszlánt hallottunk ordítani éppen virradat előtt, mikor felkeltünk.

– Inkább veled szeretnék maradni.

– Nem lehet, Tatával nem így alkudtunk – mondtam.

– Várj ott hátul.

– Rendben van. De vigyázni fogsz.

– Csak állóra lövök, s nem lövök, csak akkor, ha biztos vagyok a dolgomban.

– Gyerünk – mondtam M'Colának.

Nagyon komolynak látszott, s egy cseppet sem tetszett neki az ügy.

– Wapi Simba? – suttogtam.

– Itt – mondta csüggedten, s a sűrű, zöld, tüskés bújóhelyek szétszórt szigeteire mutatott. Intettem egyik vezetőnek, hogy menjen vissza Sz. Ö. M.-mel, s figyeltük őket, míg vissza nem mentek pár száz métert az erdő széléig.

– Gyerünk – mondtam. M'Cola mosolygás nélkül csóválta a fejét, de utánam jött. Nagyon lassan mentünk előre, belenéztünk és megpróbáltunk keresztüllátni a szanszevierán. Nem láttunk semmit, aztán újra hallottuk a köhintést, nem messze előttünk, jobb kéz felé.

– Nem! – suttogta M'Cola. – Hapana, B'wana.

– Gyerünk – mondtam. Mutatóujjamat a nyakamba nyomtam, s lefelé csavartam a hüvelykujjamat. – Kufa! súgtam, jelezve, hogy nyakon lövöm az oroszlánt, s rögtön dögre esik. M'Cola fejét rázta, arca komoly volt és verejtékes. – Hapana! – suttogta.

Egy természetdomb állt előttünk, felkapaszzkodtunk a barázdás agyagon, s a tetejéről körülnéztünk. Nem láttunk semmit a zöld, kaktuszszerű sűrűben. Azt hittem, meglátjuk az oroszlánt a természetdombról, s miután lejöttünk, még vagy kétszáz métert mentünk előre a töredezett kaktuszban. Még egyszer hallottuk köhögni nem messze tőlünk, s egyszer, kissé távolabbról, morgást hallottunk. Nagyon mély volt és lenyűgöző. A hangyadomb óta nem csináltam szívvel-lélekkel a dolgot. Míg az csődöt nem mondott, azt hittem, közeli és jó lövéshez jutok, s tudtam, hogyha lövök egy oroszlánt anélkül, hogy Tata mellett volna, annak sokáig örülni fogok. Eltökéltem, hogy semmi módon nem lövök, csak akkor, ha biztosan el tudom ejteni; hármat lőttem már, s tudtam, mi az, de ez az egy több izgalmat szerzett, mint az egész kirándulás. Úgy éreztem, nem vagyok tisztességtelen Tatával szemben, ha vállalom a dolgot, feltéve, hogy biztosra lőhetek, de itt most csúnya helyre keveredtünk: Az oroszlán úgy távolodott, ahogy jöttünk, de lassan. Nyilvánvalóan nem akart mozogni, mert jóllakhatott, alkalmasint akkor, mikor kora reggel ordítani hallottuk, és szeretett volna elfeküdni. M'Colának végképp nem tetszett a dolgot. Nem tudom mennyi volt ebben a felelősség, amit Tata iránt érzett, s mennyi a maga heves rosszérezése ebben a veszedelmes játékban. De nagyon rosszul érezte magát. Végül vállamra tette a kezét, arcát csaknem az arcomhoz dugta, és háromszor erőteljesen megrázta a fejét.

– Hapana! Hapana! Hapana B'wana! – tiltakozott szomorkodott és könnyörgött.

Végül is nem volt jogom hozzá, hogy olyan helyre vigyem, ahol nem rajtam áll a lövés, s visszafordulni nagy belső megkönnyebbülés volt.

– Jó – mondtam. Megfordultunk, és ugyanazon az úton mentünk ki, amelyiken bejöttünk, aztán átvágtunk a nyílt prérin a fák alatt várakozó Sz. Ö. M.-hez.

– Láttad?

– Nem – mondtam neki. – Hallottuk háromszor vagy négyszer.

– Nem féltél?

– A zabszemreakció pozitív volt – mondtam – a végén. De ezt itt mindennél jobban meg szerettem volna löni.

– Istenem, de örülök, hogy itt vagy már – mondta.

Kivettem zsebemből a szótárat, s összeállítottam egy mondatot kezdetleges szuahéli nyelven. A "szeretni" szót kerestem.

– M'Cola szeretni Simba?

M'Cola megint tudott vigyorogni, s a mosoly megmozgatta kínai bajszát a szája szögletében.

– Hapana! – mondta, s arca előtt legyezett a kezével.

– Hapana!

A "hapana" tagadás.

– Lóni kudu? – vetettem fel.

– Jó – mondta M'Cola lelkesen szuahéliül. – Jobb. Legjobb. Tendalla, igen. Tendalla.

De egy kudubikát sem találtunk; míg ott táboroztunk, s két nap múlva elmentünk Babatiba, s aztán le Kondoába s árkon-bokron át Handeni és a part felé.

Nem szerettem ezt a táborot, sem a vezetőket, sem a vidéket. Olyan kiszemeztetett, kilövöldözött jellege volt. Tudtuk, hogy van kudu, s a walesi herceg itt táborozott, mikor a kuduját lőtte, de abban az évszakban már három társaság járt itt s a bennszülöttek is vadásztak, állítólag azért, hogy megvédjék ültetvényeiket a páviánoktól, de ha az ember találkozott egy rézabroncsos muskétát cipelő bennszülöttel, furcsának tűnt a gondolat, hogy a shambájától tízmérföldnyi távolságra üldözi a páviánokat, fel a kudus dombokra, egyetlen lövés kedvéért, s én erősen pártoltam, hogy induljunk s próbáljuk ki az új területet Handeni felé, ahol egyikünk sem járt soha.

– Menjünk hát – mondta Tata.

Úgy látszott, az új vidék valóságos főnyeremény. A kudu kijön a nyílt terepre, s az ember ül és vár a még hatalmasabbakra, s miután kiválasztotta a megfelelő trófeát, eldönti a viselőjét. Aztán sable is van, s megegyeztünk, hogy az, aki az első kudut lövi, átköltözik a sable-antilopos vidékre. Kezdttem magam irtó jól érezni, s Karl is nagyon vidám lett az új csodálatos vidék kilátásaitól, hisz itt olyan gyanútlanok a vadak, hogy valóságos szégyen lefektetni őket.

Kevéssel virradat után elindultunk a kíséret előtt, amelynek táborot kellett bontania, s azután indult el utánunk a két teherautón. Megálltunk Babatiban a tóra néző kis szállónál, s vettünk még egy kis ecetes uborkát, s ittunk egy kis hideg sört. Aztán elindultunk dél felé, a Fokváros-Kairó úton, amely itt sima és rendezesen épített, s óvatosan átvágtunk a Maszái Sztyeppe hosszú, sárga síkságára tekintő dombokon, keresztülmentünk mezőgazdasági vidékeken, ahol kiszikkadt mellű öregasszonyok és beesett oldalú, kiálló bordájú öregemberek kapáltak a kukoricaföldeken, hosszú, poros mérföldeken át, aztán keresztülfutottunk egy nap perzselte, kimart talajú völgyön, ahol a föld felhőkben szállt az ember szeme előtt, s befutottunk Kandoa-Irangi árnyas, csinos, fehérre meszelt, németes mintahelyőrség városába.

M'Colát az útkereszteződésnél hagytuk, hogy megállítsa a teherautóinkat, ha jönnek, árnyékba vittük kocsinkat, és meglátogattuk a katonai temetőt. Gondoltuk, beszólnak a körzeti felügyelőhöz, de ebédelt, s nem akartuk zavarni, így a katonai temető után, amely kellemes, tiszta, jól ápolt hely volt, s éppoly jó lehet feküdni benne, mint bármelyik másikban, sört ittunk egy fa árnyékában, hideg folyadékot a nap fehér izzása után, amelynek súlyát vállán és nyakán érezte az ember, aztán elindítottuk a kocsit, s kimentünk az útkereszteződéshez, hogy felszedjük a teherautókat, s velük menjünk tovább, keletnek, az új vidék felé.

Hatodik fejezet

Nekünk új volt a vidék, de a legrégebb vidékek jegyeit viselte magán. Az út tömör sziklahátakon vezető ösvény volt, karavánok és csordák lába koptatta ki, s a sziklával teleszórt úttalanságban két sor fa között emelkedett s vitt a hegyek közé. A vidék annyira hasonlított Aragóniához, hogy úgy éreztem, Spanyolországban vagyunk, míg a nyeregzsákos öszvérek helyett nem találkoztunk egy tucat mezítlábas, fedetlen fejű bennszülöttel, akik fehér pamutszövetet viseltek vállukra terítve, mint a tógát; de mikor elmentek, a sziklákon futó ösvények mellett a magas fák, az egész kép Spanyolország volt, s én mentem már kitartóan ezen az úton egyszer, közvetlenül egy ló mögött, s figyeltem a farmatring körül dongó legyek iszonyatát. Ugyanolyan tevelegyek voltak, amilyeneket itt az oroszlanokon találtunk. Spanyolországban, ha bekerült egy az ember inge alá, le kellett vetni az inget, megfogni s agyonütni a legyet. Bement a gallér alá hátul, le a háton, ott megkerülte az egyik kart s elindult a köldök és az övrész felé, s ha az ember nem fogta meg, olyan okosan és gyorsan mozgott, laposan és szétnyomhatatlanul, hogy az embernek teljesen le kellett vetkőznie.

Az a nap, mikor a ló farka alatt mászkáló tevelegyeket néztem – mivel nekem is volt már dolgom velük –, több borzalmat keltett bennem, mint emlékezetemben bármi, kivéve azt az egy alkalmat a kórházban, mikor jobb karom a könyök és váll között eltört, a kézfej a hátamnál lógott, a csont hegye átszúrta a bicepsz húsát, míg az végül rohadni kezdett. Megdagadt, kifakadt, és gennyesen levált. Egyedül a kínnal, a nem alvás ötödik hetében arra gondoltam: mit érezhet a jávorbika, ha az ember eltöri a váll-lapját, és a bika elmenekül, s aznap éjjel fektében mindent éreztem, az egészet, a golyó ütésétől kezdve végig az egészet, s kissé önkívületben azt gondoltam, hogy az, amin keresztülmegyek, talán büntetés, ami minden vadásznak kijár. Aztán, mikor jobban lettem, arra az álláspontra jutottam, hogyha büntetés volt,

leróttam, s végre tudom, mit teszek. Nem tettem semmi olyat, amit ellenem nem tettek. Meglőttek már és megnyomorítottak, és megmenekültem. Mindig számítottam rá, hogy ez vagy amaz megöl, s igazán nem törődtem már vele. Mivel szerettem vadászni, elhatároztam, hogy csak addig puskázok, amíg sebzés nélkül, tisztán tudok lőni, s mihelyt elvesztettem ezt a képességemet, abba hagyom.

Ha az ember egészen fiatalon leszolgálta idejét a társadalomért, demokráciáért, és már nem hajlandó semmilyen új ügy zászlaja alá állni, csak önmagának akar felelősséggel tartozni, akkor felcseréli a bajtársak kellemes, megnyugtató bűzét valamire, amit soha másképp nem érezhet, csak egyedül. Ezt a valamit nem tudom még teljesen meghatározni, de az érzés megjön, mikor az ember valairől jót és igazat ír, és tudja, személytelenül, hogy így írt; s azoknak, akiket azért fizetnek, hogy elolvassák és jelentést tegyenek róla, nem tetszik a tárgy, ezért azt mondják, csalás az egész, de az ember teljesen biztos az értékében; vagy mikor az ember olyasmit csinál, amit nem tartanak komoly foglalkozásnak, de ő mégis őszintén meg van győződve róla, hogy az fontos s mindig is volt olyan fontos, mint a divatos dolgok, vagy amikor a tengeren egyedül van az ember s tudja, hogy az a Golf áramlat, amellyel együtt él, amellyel ismerkedik, amelyet figyel és szeret, az ember előtti időkben is úgy folyt, mint most ennek a hosszú, szép, boldogtalan szigetnek a partvonalával mellett, futott, mielőtt Kolumbusz megtalálta volna, s azóta is ott fut, és érzi, hogy az, amit megtudott róla, állandó és értékes, mert az áramlat ugyanúgy fog folyni, mint eddig, akkor is, mikor már az indiánok, a spanyolok, az angolok, az amerikaiak s a kubaiak mind eltűntek, mikor már a kormányrendszerek, a gazdagság, a szegénység, a vértanúság, az önfeláldozás és a megvesztegethetőség és a kegyetlenség mind eltűnt: olyan az, mint mikor a magasra rakott, élénk színű, fehér foltos, rossz szagú szemetesdereglye oldalára billentve beleönti terhét a kék vízbe, a víz négy-öt öl mélységben sápadtzölddé válik, a süllyedékeny darabok alámerülnek, a pálmalevelek, dugók, üvegek, használt villanykörték itt-ott egy-egy gumival vagy mélyen úszó női fűzővel fűszerezve, egy diák lecke-füzetének tépett lapjai, egy jól felpuffadt kutya, néha egy patkány, az immár-nem-előkelő macska a felszínen lebegnek; mindezt ügyesen összerelik csónakjaikkal a szemétszedők, akik hosszú rudakkal kotorják ki zsákmányukat, s oly ügybuzgók, értelmesek és pontosak, mint a történészek; mert nekik is megvan a maguk szempontja. Az áramlat pedig a maga láthatatlan sodrával naponta öt ilyen rakományt visz el, ha a dolgok jól mennek La Habanában, s tíz mérföldnyire a parttól mégis éppoly tiszta, kék és érintetlen, mint azelőtt, mielőtt a vontató kihúzta volna a dereglyét; s győzelmeink pálmalevelei, felfedezéseink elhasznált villanykörtéi

s nagy szerelmeink üres óvszerei jelentőség nélkül úsznak az egyetlen maradandón – az áramlaton.

Így ültem az első ülésen, elgondolkodva a tengeren és a vidéken, s hamarosan kifutottunk Aragóniából, le egy fél mérföld széles, aranyszínű homokfolyóhoz, amelyet zöld fák szegélyeztek, s erdőcskék szigetei szakítottak meg, s ebben a folyóban a víz a homok alatt van, és a vad éjszaka lejön, és éles hegyű patájával fölássza a homokot, a víz odafolyik, s abból isznak. Átkeltünk a folyón, s már délutánra járt, és sok ember mellett mentünk el az úton, az előttünk fekvő vidékről jöttek, mert ott éhínség volt, s most kicsi fák és tömött bozót álltak az út mellett, s aztán emelkedő jött, s kék dombok közé értünk, öreg, erdős, kopott dombok közé, a fák olyanok voltak; mint a bükkfák, és kunyhócsoportokat láttunk, égő tüzek füstjét, hazatérő csordát, birkanyájákat és kecskéket és kukoricaföldeket, és azt mondtam Sz. Ö. M.-nek: – Olyan, mint Galícia.

– Pontosan – mondta. – Ma három spanyolországi tartományon mentünk keresztül.

– Igazán? – kérdezte Tata.

– Nincs különbség – mondtam. – Csak az épületek. Méla vidéke is olyan volt, mint Navarra. A kitüremkedő mészkő, a vidék fekvése, a fák a vízmosások és a források mentén.

– Irtó furcsa, mennyire tud szeretni egy vidéket – mondta Tata.

– Ti ketten nagyon magasröptű gyerekek vagytok – mondta Sz. Ö. M. – De hol fogunk táborozni?

– Itt – mondta Tata. – Éppoly jó, mint bármelyik hely. Csak egy kis vizet kell találnunk.

Fák alatt vertünk tábort; közel három nagy kúthoz, ahova a bennszülött asszonyok vízért jártak, s miután sorsot húztunk a helyért, Karl és én két domb körül vadásztunk az út túloldalán, a bennszülött falu felett.

– Az egész kudas vidék – mondta Tata. – Akárhol felugrathatjuk őket.

De nem láttunk semmit, csak néhány maszái marhát a szálerdőben, és sötétben jöttünk haza, boldogan a járástól az egy-napos utóút után, s a tábort felállítva, Tatát és Sz. Ö. M.-et pedig pizsamában a tűz mellett találtuk. Karl nem jött még meg.

Megjött, valamiért dühösen, valószínűleg azért, mert nem volt kudu, sápadtan és beesett arccal, és nem szólt senkihez.

Később a tűznél megkérdezte, merre jártunk, s én elmondtam, hogy körülcserkészünk a dombokat, míg vezetőnk meg nem hallotta őket; aztán felkapaszkodtunk a domb tetejére, lejöttünk s átvágtunk a síkon a táborhoz.

– Mit mondasz, hallottatok bennünket?

– A vezető azt mondta, hallott benneteket. M'Cola is.

– Azt hittem, sorsot húztunk a vadászhelyre.
– Igen – mondtam. – De nem tudtuk, hogy átkerültünk a ti feletekre, míg meg nem hallottunk benneteket.
– Te hallottál bennünket?
– Hallottam valamit – mondtam. – S amikor fülemhez tettem a kezem, hogy hallgatózzam, a vezető mondott valamit M'Colának, s M'Cola azt mondta: "B'wana." "Milyen B'wana?" – kérdeztem, és ő azt mondta: "B'wana Kabor." Ez te vagy. Így hát úgy számoltunk, hogy a területünk határához értünk, és felmentünk a tetőre és hazajöttünk.
Nem szólt semmit, nagyon dühösnek látszott.
– Ne haragudj – mondtam.
– Nem haragszom. Fáradt vagyok – mondta. Elhittem, mert senki sem tudott kedvesebb, megértőbb, önfeláldozóbb lenni Karlnál, de a kudu már rögeszméjévé vált, s annyira kiforgatta, hogy nem is hasonlított önmagához.
– Csak lőne egyet minél előbb! – mondta Sz. Ö. M., mikor Karl bement a sátrába fürdeni.
– Belevágott az ő területébe? – kérdezte Tata.
– Fenét vágtam – mondtam.
– Ott majd lő, ahová megyünk – mondta Tata. – Valószínűleg lő egy ötvenhüvelykest.
– Annál jobb – mondtam. – De az istenit, én is szeretnék egyet lőni.
– Lőni fog, öreg harcos – mondta Tata. – Nem is tudom még, mi mindent.
– Mi a fenét? Tíz napunk van.
– Sable-t is lövünk, tudja. Ha egyszer megjön a szerencsénk.
– Mennyi ideig vadászott már rájuk jó területen?
– Három hétig, aztán úgy jöttünk el, hogy egyet se láttunk. És volt úgy, hogy meglövettem mindet az első fél nap. Csendes vadászat, olyan, mint mikor otthon valami nagy bakra vadászik.
– Nekem tetszik – mondtam. – De nem akarom, hogy ez a kölyök legyőzzön. Tata, övé a legjobb bivaly, a legjobb orrszarvú, a legjobb víziantilop...
– Oryxban maga győzte le – mondta Tata.
– Mit számít az oryx?
– Csuda jól mutat majd otthon.
– Csak viccelek.
– Legyőzte impallában, jávorantilopban. Elsőrendű nyergesantilopja van. A leopárdja van olyan jó, mint az övé. De ő mindenben le fogja győzni magát, amihez szerencse kell. Pokoli szerencséje van, és jó fiú. Azt hiszem, kissé ki van borulva.

– Tudja, mennyire szeretem. Senkit nála jobban nem szeretek. Szeretném, ha jól mulatna. Nem mulatságos a vadászat, ha ilyenek leszünk tőle.

– Majd meglátja. A következő táborban meglövi a kuduját, és megint a hullám tetején lesz.

– Ronda szőröző fráter vagyok – mondtam.

– Persze hogy az – mondta Tata. – De miért nem iszunk egyet?

– Helyes – mondtam.

Karl kijött, nyugodtan, barátságosan, kedvesen és megértő-finoman.

– Pazar lesz, ha odaérünk arra az új területre – mondta.

– Remek lesz – mondtam.

– Mesélje el, milyen, Mr. Philips – mondta Karl Tatának.

– Nem tudom – mondta Tata. – De azt mondják, nagyon kellemes ott vadászni. Állítólag kinn legel a vad a szabadban. Az öreg holland azt hajtogatja, hogy van ott néhány kitűnő trófea.

– Remélem, gyerek, lósz egy hatvanhüvelykest – mondta nekem Karl.

– Te lósz egy hatvanhüvelykest.

– Nem – mondta Karl. – Ne ugrass. Akármilyen kuduval megelégednék.

– Alighanem valami irtó nagyot fog löni – mondta Tata.

– Ne ugrassanak – mondta Karl. – Tudom, milyen szerencsés voltam. Megelégednék akármilyen kuduval. Akármilyen bikával.

Nagyon kedves volt, s tudta, mit gondol az ember, megbocsátott és megértette.

– Jó öreg Karl – mondtam, whiskytől, megértéstől és érzelemtől felmelegedve.

– Rendkívül jól mulatunk, ugye? – mondta Karl. – Hol van szegény öreg Mama?

– Itt vagyok – mondta Sz. Ö. M. az árnyékból. – Csakhogy én olyan hallgatag teremtés vagyok.

– Bizisten az – mondta Tata. – De elég gyorsan le tudja lohasztani az öregurat, ha nekivadul.

– Ez teszi a nőket közkedveltté – mondta neki Sz. Ö. M.

– Mondjon még egy bókot, Mr. J. P.

– Bizisten, maga olyan bátor, mint egy kis terrier. – Tata és én, úgy látszik, mindketten ittunk.

– Ez kedves. – Sz. Ö. M. mélyen hátradőlt a székében, kezét összefonta moszkítócsizmája körül. Ránéztem, láttam steppelt kék köntösét a tűzfényben s a fényt fekete haján. – Szeretem, mikor mindnyájan eléri a kis terrier fokot. Akkor tudom, hogy a háború nem lehet messze. Nem volt valaki az urak közül véletlenül a háborúban?

– Mi ne lettünk volna? – mondta Tata. – Nem volt még két ilyen fasza fiú a világon, s a férje rendkívüli sörétlövő és kitűnő nyomkereső.

– Részegen megmondja az igazat – mondtam.

– Együnk – mondta Sz. Ö. NI. – Igazán borzasztó éhes vagyok.

Virradatkor kocsiba ültünk, kimentünk az útra, a falu mögé, s egy sűrű bozótoson túl síkság szélére értünk, ahol még a napkelte előtti köd ült, s messze legelő jávorantilopokat láttunk, óriásinak és szürkének látszottak a kora reggeli fényben. Megállítottuk a kocsit a bozót szélén, kiszálltunk, leültünk távcsövezni, s egy csapat kongónit pillantottunk meg, szétszóródva köztünk és a jávorantilopok között, s a kongónik között egyetlen oryxbakot, amely olyan volt, mint egy kövér, szilvaszínű maszái számár; csodálatosan hosszú, fekete, egyenes, hátrameredő szarva szemünk elé tűnt, valahányszor felütötte fejét legeltéből.

– Utánamégy? – kérdeztem Karltól.

– Nem. Menj te.

Tudtam, hogy utál mások szeme láttára cserkészni és löni, s azt mondtam: "Jó." Aztán meg, önzőn löni is akartam, Karl pedig önzetlen volt. Nagyon kellett a hús.

Az úton mentem, nem néztem a vad felé, igyekeztem közömbösnek látszani, s a puskát a vad elöl eltakarva, függőlegesen bal vállamra vettem. Úgy látszott, mintha nem törődnének velem, csak legeltek kitartóan. Tudtam, hogyha feléjük megyek, egyszerre kimenekülnek a lőtávolságból, s így, mikor szemem sarkából észrevettem, hogy az oryx megint leejti fejét legelni, s a lövés lehetségesnek látszott, leültem, karomra csavartam a puskaszíjat, s amint az oryx felnézett és megindult rézsút elfele tőlem, magasan a váll-lapjára tartottam, s megnyomtam a ravaszt. Az ember nem hallja a puska durranását, ha vadra lő, de hallatszott a golyó becsapódása, s az oryx futva elindult ferdén jobb felé, s az egész síkság olyan lett, mint egy megelevenedett háttér: csupa mozgó állat a felkelő nap előtt, hosszú lábú, groteszk kongónik hintalóvágtatása, jávorantilop galoppba váltó nehézkes, himbálózó futása, s a kongónik közt a második futó oryx, amelyet eddig nem láttam. Ez a hirtelen élet és vakrémület háttérül szolgált annak az egynek, amelyet magamnak akartam, s amely most rézsútosan ügetett elfele, szarvát magasra tartva, s én állva, futtában készültem löni rá, célba vettem, az egész állat kicsinyítve jelent meg a távcsőben, s én a válla fölé tartottam, elébe lendítettem a fegyvert, elsütöttem, s az oryx lenn feküdt, rugdalózva, mielőtt még a csontba ütköző golyó csattanása ideért volna. Nagyon hosszú s még szerencsésebb lövés volt, az egyik hátsó lábát törte el.

Feléje futottam, aztán lassítottam, s óvatosan mentem tovább, nehogy készületlenül érjen, ha felugrik és fut; de végleg elfeküdt. Oly hirtelen esett el,

és a célba érő golyó akkorát csattant, hogy attól féltem, a szarvát találtam el, de mikor odaértem, már kimúlt az első lövéstől, amely a válla mögött, magasan a hátát találta el, s láttam: az döntötte le, hogy kilöttem alóla a lábát. Mindnyájan odajöttek, és Charo megmetszette, hogy rituális hús legyen.

– Hová céloztál másodszor? – kérdezte Karl.

– Sehová. Kicsit föléje és jól elébe, és kísértem.

– Nagyon szép lövés volt – mondta Dan.

– Estére – mondta Tata – azt fogja mondani nekünk, hogy szántsándékkal lőtte el a lábát. Tudják, ez egyike a kedvenc lövéseinek. Hallották már, mikor elmagyarázza?

Míg M'Cola kifejtette a fejet és Charo a húst darabolta, hosszú, vékony, lándzsás maszái jött oda, jó reggelt kívánt, és fél lábon állva figyelte a nyúzást. Beszéltem hozzá egy darabig, s én szóltam Tatának. A maszái újra elmondta Tatának.

– Tudni akarja, hogy lövünk-e még valamit – mondta Tata. – Akar néhány bőrt, de oryxbőr nem érdekli. Azt mondja, csaknem értéktelen. Szeretné tudni, nem löne-e egypár kongónit vagy egy jávorantilopot. Azoknak a bőre tetszik neki.

– Mondja neki, hogy visszafele jövet.

Tata ünnepélyesen megmondta. A maszái kezét fogott velem.

– Mondja meg neki, hogy mindig megtalálhat Harry New York-bárja körül – mondtam.

A maszái mondott még valamit, és megvakarta egyik lábát a másikkal.

– Azt kérdezi, miért lőtt rá kétszer – mondta Tata.

– Mondja meg neki, hogy a mi törzsünkben reggel mindig kétszer szoktunk rájuk löni. Később, a nap folyamán, csak egyszer. Estére gyakran mi magunk is meg vagyunk löve. Mondja meg neki, hogy mindig megtalálhat az Új Stanleyben vagy a Torrban.

– Azt kérdi, mit csinál a szarvakkal?

– Mondja meg neki, hogy törzsünkben a leggazdagabb barátainknak szoktuk adni őket. Mondja meg neki, hogy ez nagyon izgalmas, és néha a törzs tagjait óriási térségeken keresztül kergetik üres pisztolyokkal. Mondja meg neki, hogy megtalálhat a telefonkönyvben.

Tata mondott valamit a maszáinak, újból kezét fogtunk, s a legkitűnőbb viszonyban váltunk el. Végigpillantva a síkságon, a ködön át néhány maszait láttunk jönni az úton; földbarna bőrök, hosszú lépések behajlított térddel és lándzsák vékony vonala a reggeli fényben.

Hátul a kocsiban az oryxfej vászonzsákban, a hús a sárhányóra kötve, a vér megalvadt, a húst belepte a por, így mentünk most már a vörös homokúton, a síkság eltűnt, a bozót megint kijött az út széléig, azután dombok közé értünk, s

átváltunk a kis Kibaya falun, ahol egy fehér fogadó, egy vegyeskereskedés és sok szántóföld volt. Itt ült Dan egyszer egy szénaboglyán, várta, hogy a kudu kijöjjön legelni a kukoricaföld széléig, s közben egy oroszlán beleszólt és csaknem elkapta őt. Kibaya falunak ez történelmi levegőt adott, s mivel még mindig hűvös volt, és a nap még nem szárította fel a földről a harmatot, azt javasoltam, hogy igyunk meg egy üveggel abból az ezüstpapír nyakú, páncélos lovast ábrázoló sárga-fekete címés német sörből, hadd emlékezzünk még jobban a helyre, s hadd tartsuk még nagyobb becsben. Ennek végeztével, tele történelmi áhítattal Kibaya iránt, megtudtuk, hogy az út tovább is járható, üzenetet hagytunk a teherautóknak, hogy kövessenek keleti irányban, és továbbmentünk a part és a kudus vidék felé.

A nap felkelt, s nagy meleg lett, s mi hosszú ideig utaztunk olyan szakaszon, amelyet Tata, mikor egyszer megkérdeztem, milyen a vidék délnek, úgy írt le, hogy millió mérföld rohadt Afrika, áthatolhatatlan, tömör, bozószerű bokros, egészen az út széléig.

– Nagyon nagy elefántok vannak benn – mondta Tata. – De lehetetlen vadászni rájuk. Ezért olyan nagyok. Egyszerű, igaz?

A millió mérföldes vidék hosszú szakasza után a táj száraz, homokos, bozószegezlyezte prérivé tágult; ott, ahol víz volt, egy-egy bozótcsík szakította meg a tipikus sivataggá száradt vidéket, amely Tata szerint olyan volt, mint Kenya északi határtartománya. Gerenukot kerestünk, ezt a hosszú nyakú antilopot, amely tartásában imádkozó sáskához hasonlít, és kiskudut, amelyről tudtuk, hogy ebben a sivatagi bozótban él, de a nap már magasan állt, s nem láttunk semmit. Végül az út fokozatosan ismét dombra vitt, alacsony, kék, erdős dombokra, köztük mérföldes ritka, cukorjuharnál alig sűrűbb bokrosok, s elől két magas, erdővel sűrűn benőtt domb, olyan nagyok, hogy hegynek is megtették volna. Ezek az út két oldalán álltak, s amikor a vörös út elkeskenyedésénél visszamásztunk a kocsiba, előttünk több százas tömegeből álló csorda tűnt fel, szomáli marhakereskedők hajtották a part felé; a fő kereskedő ment elől, jól mutatott magas, fehér turbánjában és partvidéki öltözetében, s tekintélye jeléül esernyőt vitt. Végre átvergődtünk a csordán a kocsival, s miután kiértünk, barátságos bozótban kanyarogtunk tovább, ki a két hegy közötti nyílt területre s tovább fél mérföldet, egy faluba, amely zsúpfedeles agyagkunyhókból épült a két hegy mögött, egy kis, alacsony fennsík tisztásán. Visszapillantva a hegyek nagyon szépek voltak, szálerdő nőtte be lejtőiket, mészkő kiugrókat láttunk és tisztásokat, réteket a szálerdő fölött.

– Ez az?

– Igen – mondta Dan. – Megkeressük a táborhelyet.

Nagyon öreg, elgyötört és elnyűtt fekete jött elő egyik vesszőből font s agyaggal tapasztott kunyhó mögül: földműves, fehér csutakszakála volt, római tóga módjára vállára vetett piszkos, valaha fehér ruhát viselt, s elvezetett bennünket vissza az úton s balra le, egy nagyon jó fekvésű táborhelyhez. Nagyon bátortalan öregembernek látszott, s miután Tata és Dan beszélt vele, elment, látszólag még bátortalanabban, mint azelőtt, hogy néhány vezetőt hozzon, akiknek nevét Dan egy papírdarabra írta fel; Dan jó barátja, egy holland vadász járt itt egy évvel ezelőtt, s ő ajánlotta őket.

Kivettük az üléseket a kocsiból asztalnak és padnak, s leterítve ülőhelynek kabátjainkat, megebédeltünk egy nagy fa mély árnyékában, ittunk egy kis sört, és aludtunk vagy olvastunk, míg a teherautókat vártuk. Mielőtt a teherautók megérkeztek volna; megjött az öregember, a legsoványabb, legéhesebb, legszerencsétlenebb forma wanderóval, aki fél lábon állt, a tarkóját vakarta hátul, és íjat, egy tegezre való nyilat és lándzsát hordott. Arra a kérdésre, hogy ez-e a vezető, akinek a nevét felírtuk, az öregember bevallotta, hogy nem, s még bátortalanabban, mint eddig, elment a hivatalos vezetőkért.

Mikor ismét felébredtünk, az öregember ott állt a két hivatalos és khakibarroppantmód-felöltözött vezetővel s két másik, egészen meztelen falubélivel. Hosszú paláver volt, s a két khakinadrágos közül a főbb megmutatta bizonyítványát, egy "Mindenkinek, akit illet" kezdetű írást, amely szerint tulajdonosa jól ismeri a vidéket, megbízható fiú és ügyes nyomozó. X. Y. hivatásos vadász írta alá. A khakiruhás vezető B'wana Simbának emlegette ezt a hivatásos vadászt, s a név mindannyiunkat dühbe hozott.

– Valami tökfej, aki lőtt egyszer egy oroszánt – mondta Tata.

– Mondja meg neki, hogy én vagyok B'wana Fisi, a hiénaölő – mondtam Dannek. – B'wana Fisi a pusztá kezével fojtja meg őket.

Dan valami mást mondott.

– Kérdezze meg tőlük, szeretnének-e találkozni B'wana Békával, a békák feltalálójával, és Mama Tziggivel, valamennyi sáska tulajdonosával.

Dan oda se figyelt. Úgy látszott, pénzről tárgyalnak. Miután megállapodtak a napibérükben, Tata megmondta nekik, hogyha bármelyikünk kudut lő, a vezetője tizenöt shillinget kap.

– Egy fontot akart mondani – mondta a fővezető.

– Tudják, mit akarnak – mondta Tata. – Meg kell mondanom, hogy nem tetszik ez a sportember, akármit mond is B'wana Simba.

B'wana Simbáról egyébként később megtudtuk, hogy kitűnő vadász és csodálatos hírneve van a partvidéken.

– Két bandába rakjuk őket, és maguk sorsot húznak értük – javasolta Tata.

– Mindegyik bandában egy meztelen és egy nadrágos. Én a magam részéről vezetőnek a meztelen vadembert szeretem.

Mikor a két bizonyítvánnyal felszerelt, nadrágos vezetőnek azt javasoltuk, hogy válasszanak egy ruhátlan társat, kiderült, hogy nem megy a dolog. Nagy Száj, a pénzügyi s most színészi zseni, aki pantomim-előadásban bemutatta a Hogyan lőtte B'wana Simba Utolsó Kuduját című műsorszámot, éppen csak annyi szünetet tartott, hogy közölje: ő csak Abdullah-val vadászik. Abdullah, a kurta, vastag orrú, tanult khakinadrágos az ő nyomkeresője. Mindig együtt vadásznak. Ő maga nem nyomoz. Folytatta pantomimját, amelyben B'wana Simbán kívül egy másik, B'wana Doktor nevű alak és szarvas vadak szerepeltek.

– Egyik bandába vesszük a két vadembert, a másikba a két oxfordi diákot – mondta Tata.

– Utálom ezt a színészkedő csibészt – mondtam.

– Lehet, hogy remek – mondta Tata bizalmatlanul. – Különbö is, tudja, maga nagy nyomkereső. Az öregember azt mondja, a másik kettő jó.

– Köszönöm. Menjen a pokolba. Kérem, dugjon két szalmaszálat.

Tata két fűszálat rejtett a markába. – A hosszú David Garrick és cimborája – magyarázta. – A rövid a két nudista sportember.

– Akarsz elsőnek húzni?

– Húzz te – mondta Karl.

David Garricket és Abdullah-t húztam.

– A nyomorult drámai színészt kaptam.

– Lehet, hogy nagyon jó – mondta Karl.

– Akarsz cserélni?

– Nem. Lehet, hogy prima.

– Most a területválasztásért húzunk. A hosszú szál választ először – mondta Tata.

– Gyerünk, húzzál.

Karl a rövidet húzta.

– Mik a területek? – kérdeztem Tatát.

Hosszú megbeszélés következett, amelyben Davidünk fél tucat kudu lövését mutatta be, különböző leshelyekről, rátöréssel, cserkészéssel a nyílt terepen és felugratva őket a bozótban.

Végül Tata azt mondta:

– Úgy látszik, van valami sózó, ahova sőt nyalni járnak, és ezrivel öldösik őket. Aztán néha az ember csak körülballag a dombon, és eldönti szegény párakat a nyílt terepen. Ha az ember borzasztóan jó erőben van, fölkapaszkodik értük, és fenn a sziklák közt lepuffantja őket, mikor kísértálnak legelni.

– A sózót választom.

– Vigyázzon, csak a legeslegnagyobbakat löje – mondta Tata.

– Mikor indulunk? – kérdezte Karl.

– A sózó kora reggelre való – mondta Tata. – De nem árt, ha az öreg Hem vet rá egy pillantást ma este. Úgy öt mérföldet kell menni az úton, aztán gyalogolni kell. Ő indul elsőnek, és elviszi a kocsit. Maga visszamehet a dombok közé bármikor, ha a nap már egy kicsit alábbszállt.

– És a Memsahib? – kérdeztem. – Eljön velem?

– Nem hiszem, hogy tanácsos volna – mondta Tata komolyan. – Minél kevesebb emberrel vadászik kudura, annál jobb.

M'Cola, Színházasszi, Abdullah és én aznap későn jöttünk vissza, az esti hűvösségben, s tele izgalommal értünk a tűzhöz. A sózó porában friss kuducsapások rajzolódtak ki és nyomódtak bele mélyen, és több nagy bika nyomát láttuk. A leshelyen remekül elrejtőzhettünk, s annyira bíztam és biztos voltam benne, hogy másnap lövésre jön a kudu, amennyire biztos volnék, hogy jó rejtkehelyből, szép csalikacsa-állomány tudatában, hideg időben és biztos húzáskor kacsára lőhetek.

– Holtbiztos. Mint az egyszeregy. Szinte szégyen, annyira. Hogy is hívják? Booth, Barrett, McGullough – tudjátok, kire gondolok.

– Charles Laughton – mondta Tata, pipáját szíva.

– Megvan. Fred Astaire. A társaság és a világ patabajnoka. Főnyeremény. Megtalálta a leshelyet, mindent. Tudta, hol van a sózó. Egy kis porszórással meg tudta állapítani, merről fúj a szél. Kész csoda ez az ember. B'wana Simba jól kiképzti az embereit, komám. Tata, itt vannak a trófeák a tartályban. Csak az a feladat, hogy az ember ne lője tönkre a húst, és válassza ki a vaskosabb példányokat. Holnap lövök nektek kettőt azon a sózón. Polgártársak, nagyszerűen érzem magam.

– Mit ivott?

– Igazán semmit az égvilágon. Szóljon Garricknek. Mondja meg neki, hogy beviszem a filmhez. Szerzek neki szerepet. Valami apróságot kigondoltam hazafele jövet. Lehet, hogy nem lesz belőle semmi, de a cselekmény tetszik nekem. Othello vagy A velencei mór. Tetszik? Remek alapeszméje van. Tudjátok, ez a néger, akit Othellónak nevezünk, beleszeret ebbe a lányba, aki még túl van az innen, ezért Desdemonának hívjuk. Tetszik? Évek óta nyaggatnak, hogy írjam meg, de én kimondtam a numerus clausust. Menjen a legény, és szerezzen magának hírnevet, mondtam nekik. Harry Wills, fenét. Paulino megverte. Sharkey megverte. Dempsey megverte Sharkeyt. Carnera kiütötte. Mit számít, ha senki se látta a horogütést? Hol a fenében voltunk mi, Tata? Tudjátok, Harry Greb halott.

– Éppen a városba értünk – mondta Tata. – Néhány fickó megdobálta magát, s nem tudtuk, miért.

– Emlékszem – mondta Sz. Ö. M. – Miért nem mondatta ki vele a numerus clausust, Mr. J. P.?

– Irtó fáradt voltam – mondta Tata.

– De azért nagyon előkelő a megjelenése – mondta Sz. Ö. M. – Mit csinálunk ezzel a gyagyással?

– Belenyomunk a vaddisznóba egy kis italt, s meglátjuk, hátha megnyugszik.

– Már nyugodt vagyok – mondtam. – De az istenit, irtón örülök a holnapi napnak.

Éppen akkor ki más jött volna a táborba, mint az öreg Karl, két meztelen vademberével és kis növésű, nagyon buzgó mohamedán puskahordozójával, Charóval. A tűz fényében Karl arca szürkés-sárgásfehérnek látszott. Levette a kalapját.

– Nos, löttél? – kérdeztem.

– Nem. De ott vannak. Mit csináltál?

– Végigmentem egy gyalázatos úton. Hogy is számíthattam kudura olyan úton, ahol nincs más, csak marha meg kunyhó meg emberek?

Nem is hasonlított önmagára, s azt hittem, beteg. De attól, hogy úgy jön be, mint egy halálfej, mikor mi bolondozunk, megint komizkodni támadt kedvem.

– Hiába, sorsot húztunk.

– Persze – mondta keserűen. – Egy úton vadásztunk. Mit várhat az ember? Te azt gondolod, így kell kudura vadászni?

– De holnap reggel lő majd egyet a sózón – mondta neki Sz. Ö. M. nagyon vidáman.

Kiittam a pohár szódás whiskyt, s hallottam a hangomat, amint nagyon vidáman mondja:

– Biztosra veheted, hogy reggel lősz egyet a sózón.

– Te vadászol ott reggel – mondta Karl.

– Nem. Te vadászol. Enyém ma este volt. Cserélünk.

Ebben állapotunk meg. Így van, Tata?

– Pontosan – mondta Tata. Senki se nézett a másokra.

– Igyon egy szódás whiskyt, Karl – mondta Sz. Ö. M.

– Jó – mondta Karl.

Csendben vacsoráztunk. A sátorban az ágyban azt mondtam:

– Mi az isten csudája mondatta veled azt, hogy övé a sózó reggel?

– Nem tudom. Nem hiszem, hogy ezt akartam mondani. Megzavarodtam.

Ne beszéljünk róla.

– Én nyertem azt az átkozott helyet a sorshúzáson. Nem lehet a sors ellen dolgozni. Ez az egyetlen lehetőség, hogy a szerencse valahogy kiegyenlítődhessen egyszer.

– Ne beszéljünk róla.

– Nem hiszem, hogy jókedvű volna most. Nem találja önmagát. Ez a rohadt história az idegeire ment, és képes lesz tönkrepuffantani azt a sózót, amilyen állapotban van.

– Kérlek, ne beszélj többet róla.

– De beszélek.

– Nos, azt hiszem, most aztán felvidítettük.

– Nem biztos. Kérlek, ne beszélj többet róla.

– De beszélek.

– Jó éjszakát – mondta.

– A fene ott egye – mondtam. – Jó éjszakát.

– Jó éjszakát.

Hetedik fejezet

Reggel Karl és a legénysége elindult a sózóhoz, Garrick, Abdullah, M'Cola és én pedig átvágtunk az úton, letértünk a falu mögött egy száraz vízmosásba, és a ködben elindultunk megmászni a hegyeket. Kavicsos, sziklával teli, száraz folyóágyban mentünk felfelé, annyira benőtte a futónövény és bozót, hogy mászás közben az ember görnyedten ment indák és lombok meredek alagútjában. Úgy izzadtam, hogy átnedvesedett az ingem és alsóneműm, s amikor felértünk a hegy vállára és lenéztünk a felhők tömegére, amely kiváltotta alattunk az egész völgyet, a reggeli szellő megdermesztett, és föl kellett vennem az esőkabátomat, míg a vidéket távcsöveztük. Túlságosan átizzadtam, nem ülhettem le, s intettem Garricknek, hogy menjünk. Megkerültük a hegy egyik oldalát, jóval magasabban visszakanyarodtunk, és átkeltünk a gerincen. Itt kikerültünk a napsütésből, amely nedves ingem szárította, s végimentünk egy füves völgylánc felső szélén, mindegyiknél megállva, hogy távcsővel alaposan átkutassuk. Végül valami amfiteátrumféléhez értünk, egy nagyon zöld fűvű tálszerű völgyhöz, amelynek közepén kicsi patak folyt, s a túlsó szélén és az alsó végén szálerdő állt. Leültünk az árnyékban, sziklák tövében, ahol szellő sem fűjt, s távcsővel figyeltük az emelkedő nap megvilágította túloldali lejtőket; két kudutehenet és egy borjút láttunk legelészve kijönni az erdőből: az erdei állatok gyorsan legelő, aztán fejét felütő s hosszan bámuló éberségével mozogtak. A síksági állat messzire lát, magabiztos, és egészen másképp eszik, mint az erdei

állatok. Láttuk a kuduk szürke oldalán a függőleges fehér csíkokat, s nagyon jóleső volt figyelni őket, s ott ülni fenn a hegyen ilyen kora reggel. Aztán, míg figyeltünk, olyan dörrenés hallatszott, mintha valami szikla csúszott volna meg. Először azt hittem, egy szikladarab zuhant le, de M'Cola odasúgta:

– B'wana Kabor! Piga! – Lestük az újabb lövést, de nem hallottuk, s biztosra vettem, hogy Karl meglőtte a kuduját. A megfigyelt tehenek hallották a lövést, fülelve álltak, aztán tovább legeltek. De közben befelé mentek az erdőbe. Eszembe jutott a táborozó indiánok régi mondása: "Egy lövés, hús. Két lövés, talán. Három lövés, határ szar", és elővettem a szótárt, hogy ezt lefordítsam M'Colának. Akármilyen lett is belőle, úgy látszott, mulattatja, mert nevetett, és fejét rázta. Addig távcsöveztük a völgyet, míg a nap ránk nem sütött, aztán végigvadásztuk a hegy másik oldalát, s egy másik szép völgyben láttuk azt a szép helyet, ahol a másik B'wana, még mindig B'wana Doktornak hangzott a neve, kitűnő kudubikát lőtt, de egy maszái ment át a völgy közepén, mialatt távcsöveztünk, s mikor úgy tettem, mintha le akarnám löni, Garrick drámai hanghordozással erősítette, hogy az ember, ember, ember!

– Embert nem löni? – kérdeztem.

– Nem! Nem! Nem! – mondta, s fejéhez emelte a kezét. Erősen vonakodva engedtem le a puskát, a vigyorgó M'Colának bohóckodva, s most már nagyon meleg volt, és átmentünk egy réten, itt a fű térdig ért, és a szó szoros értelmében nyüzsgött a hosszú, rózsaszínű, hártás szárnyú sáskától, amely felhőkben emelkedett fel körülöttünk, s olyan berregést csapott, mint valami fűnyíró gép, aztán kicsi dombokon másztunk át, lementünk egy hosszú, meredek lejtőn és vissza a táborba, ahol hemzsegett a repülő sáska a völgyben, s Karl már otthon volt a kudujával.

Mikor elmentem a nyúzó sátra mellett, a mester megmutatta nekem a fejet: test nélkül és nyak nélkül, a bőrlebernyeggel, mely petyhüdtlen, nedvesen és súlyosan lógott ott, ahol a koponyát levágták a gerincoszlopról, nagyon furcsa és szerencsétlen kudunak látszott. Csak a szemtől az orrlyukig terjedő, lágy, szürke, fehérrel finoman berajzolt bőr és a nagy, kecses fül volt szép rajta. A szem már fénytelen volt, legyek szálltak rá, s a szarvak súlyosak, durvák voltak, s ahelyett, hogy magasra csavarodtak volna, tompán elgörbültek, és egyenest kifelé hajoltak. Torz fej volt, elcsüggesztő és csúf.

Tata az ebédlőszátor alatt ült, dohányzott és olvasott.

– Hol van Karl? – kérdeztem

– A sátorban, azt hiszem. Mit csinált?

– Körülcserkészttem a dombot. Láttam két tehenet.

– Irtón örülök, hogy meglőtted – mondtam Karlnak a sátra bejáratából. – Hogy történt?

- Benn voltunk a leshelyen, s intettek nekem, hogy húzzam le a fejem, s amikor aztán felnéztem, ott volt éppen mellettünk. Óriásnak látszott.
- Hallottuk a lövésedet. Hol találtad el?
- Először, azt hiszem, a lábát. Azután utánacsapáztunk, s végül még egypárszor eltaláltam, és meglett.
- Csak egy lövést hallottam.
- Három vagy négy volt – mondta Karl.
- Azt hiszem, a hegy elfogta őket, ha a másik irányba mentetek utána. Nehéz szára és széles terpesztése van.
- Köszönöm – mondta Karl. – Remélem, sokkal jobbat lösz. Azt mondják, volt ott még egy, de én nem láttam.
- Visszamentem az ebédlősátorba, Tatához és Sz. Ö. M.-hez. Nem örvendeztek túlságosan a kudunak.
- Mi bajotok van? – kérdeztem.
- Láttad a fejet? – kérdezte Sz. Ö. M.
- Persze.
- Borzasztó.
- Kudufej. Még egyet lőhet.
- Charo és a nyomozók azt mondják, volt ott egy másik bika is. Egy nagy, csodálatos szarvú bika.
- Nagyon jó. Majd én meglövöm.
- Ha visszajön egyáltalán.
- Nagyszerű, hogy Karl lőtt egyet – mondta Sz. Ö. M.
- Fogadok, hogy meglövi a világ legnagyobb bikáját – mondtam.
- Leküldöm Dannel a sable-antilopos vidékre – mondta Tata. – Így egyeztünk meg. Aki az első kudut lövi, az puffogat először sable-re.
- Helyes.
- Aztán, mihelyt maga meglövi a kuduját, mi is lemegyünk oda.
- Jó.

HARMADIK RÉSZ

VADÁSZAT ÉS KUDARC

Első fejezet

Most, ezen a délutánon a kocsiban, útban a huszonnyolc mérföldre levő sózó felé, szemben a nappal, nem sokkal a gyöngytyúklövés után úgy éreztem, mintha mindez egy évvel ezelőtt történt volna. Az utolsó öt nap kudarcot

vallottunk a szózon, ahol Karl a bikáját lőtte, kudarcot vallottunk a dombokon, a nagy dombokon és a kis dombokon, kudarcot vallottunk a síkon, s előző este sem jutottunk lövéshez, ezen a szózon az osztrák teherautója miatt, és tudtam, hogy már csak két napig vadászhatom, azután el kell mennünk. M'Cola is tudta, s most együtt vadásztunk, és egyikünk sem érezte már följobbvalónak magát a másiknál, nem éreztünk mást, csak az idő rövidségét és bosszúságot, hogy nem ismerjük a vidéket, és hozzá vagyunk kötve ehhez a két, bohózatba illő csibész vezetőhöz.

Kamau, a sofőr, kikuyu volt, úgy harmincöt éves, nyugodt ember, akinek valami vadász levetett barna gypjúkabátjában, a térdén vastagon foltozott és újra felszakadt nadrágjában és nagyon rongyos ingében mindig sikerült nagyon elegáns benyomást keltenie. Kamau nagyon szerény volt, nyugodt és kitűnő sofőr, s most, mikor a bozotos vidékről nyílt, bokros, sivatagszerű szakaszra értünk, órá néztem, akinek egy ócska kabáttal és egy biztosítótűvel elért eleganciáját, akinek szerénységét, kedvességét és ügyességét annyira csodáltam, s arra gondoltam, hogy első utunkon csaknem elvitte a láz, s ha akkor meghal, az nekem nem jelentett volna semmit, csak azt, hogy hiányzik egy sofőrünk; míg most, ha bárhol, bármikor meghalna, nagyon elszomorítana. Aztán elhagyva Kamau távoli és valószínűtlen halálának édes érzelmeit, arra gondoltam, micsoda gyönyörűség volna David Garrick hátuljába lőni egyszer, mikor cserkészést dramatizál, csak azért, hogy lássam, milyen arcot vág, s éppen akkor megint felkeltettünk egy csapat vad gyöngytyúkot. M'Cola átnyújtotta a sörétes puskát, s én fejem ráztam. Hevesen bólogatott, és azt mondta: – Jó. Nagyon jó – s én szóltam Kamaunak, hogy menjünk tovább. Garrick ettől megzavarodott, és prédikálni kezdett. Nem kell nekünk a gyöngytyúk? Ezek gyöngytyúkok voltak. A legfinomabb fajta. Láttam az órán, hogy tán csak három mérföldnyire vagyunk a szózótól, s nem akartam elugratni az esetleges bikát a lövéssel, úgy elriasztani, ahogy a kiskudu elfutott a szózótól, mikor meghallotta a teherautó berregését, mialatt mi a leshelyen voltunk.

Valami ágbogas fa alatt hagytuk a kocsit, két mérföldnyire a szózótól, és elindultunk a homokos úton az első szózóhely felé, amely nyílt téren volt, a csapástól balra. Vagy egy mérföldet mentünk, teljesen csendben, libasorban, Abdullah, az iskolázott nyomkereső vezetett, utána én, M'Cola és Garrick, mikor észrevettük, hogy nedves előttünk az út. Ahol vékony homok borította az agyagot, ott tócsa állt, s az ember láthatta, hogy nagy eső itatott át előttünk mindent. Nem fogtam fel, hogy ez mit jelent, de Garrick széttárta a karját, felnézett az égre, és fogát vicsorította mérgében.

– Nem jó – suttogetta M'Cola.

Garrick hangosan beszélni kezdett.

– Kuss, te csibész – mondtam, és számra tettem a kezem. Tovább beszélt a szokottnál hangosabban, s én a "kuss"-t kerestem a szótárban, ő pedig az égre mutatott és az esőverte útra. Nem találtam a "kuss"-t, így kezem fejét elég határozottan a szájára tettem, s ő elhallgatott meglepetésében.

– Cola – mondtam.

– Igen – mondta M'Cola.

– Mi a baj?

– Szó nem jó.

– Aha.

Ez volt hát. Nekem az eső csak annyit jelentett, hogy könnyebb tőle a nyomozás.

– Eső mikor? – kérdeztem.

– Múlt éjjel – mondta M'Cola.

Garrick beszélni kezdett, és én szájára tettem a kezem fejét.

– Cola.

– Igen.

– Másik szó – s az erdei nagy szó irányába mutattam; tudtam róla, hogy jóval magasabban fekszik, mert némileg dombnak felfelé mentünk a bozótban, hogy eljussunk hozzá. – Másik szó jó?

– Talán.

M'Cola mondott valamit nagyon csendesen Garricknek, aki mélyen megbántottnak látszott, de befogta a száját, s mentünk tovább az úton, megkerülve a vizes helyeket, arrafelé, ahol a szó mély horpadásában csakugyan félig állt a víz. Garrick suttogva szónokolni kezdett, de M'Cola megint elhallgattatta.

– Gyerünk – mondtam, s M'Cola vezetésével elindultunk felfelé a nyirkos, homokos, máskor száraz vízmosáson, amely a fák között a felső szóhoz vezetett. M'Cola hirtelen megtorpant, lehajolt és megnézte a nyirkos homokot, azután odasúgta nekem: "Ember." Ott volt a nyoma.

– Shenzi – mondta, ami vadembert jelent.

Követtük az ember nyomát, lassan mentünk a fák között, és óvatosan lopakodtunk a szóhoz, be a leshelyre. M'Cola fejét rázta.

– Nem jó – mondta. – Gyerünk.

Átmentünk a szóhoz. Ott minden világosan meg volt írva. Három nagy kudubika nyomait találtuk a szó mögött a nedves pártban, ahol a sóra jöttek. Aztán ott voltak a hirtelen, mély, késformán vágott nyomok, mikor az íj pengésétől megugrottak, és patájuk mély, éles lenyomata felfelé a partoldalban s azután, messzebb, a bozótba vezető csapás. Követtük őket, mind a hármat, de emberi nyom nem csatlakozott hozzájuk. Az íjász elhibázta őket.

– Shenzi! – mondta M'Cola, s nagy gyűlölettel ejtette ki a szót. Megtaláltuk a shenzi nyomát, s láttuk, hol ment vissza az útra. Letelepeltünk a fedezékbe, s ott vártunk, amíg csaknem besötétedett, s könnyű eső kezdett cseperegni. Semmi sem jött a szóóra. Esőben mentünk vissza a teherautóhoz. Valami vadember lőtt a kuduinkra és elugrasztotta őket a szóótól, s most nem ért semmit a szóó.

Kamau sátrat vert egy nagy ponyvából, felakasztotta benn a moszkítóhálómát, és felállította a vászonágyat. M'Cola behozta az ételt a sátorba.

Garrick és Abdullah tüzet rakott, s ők, Kamau és M'Cola, azon főztek. A teherautóban készültek aludni. Sűrűn szitált az eső, s én levetkőztem, moszkítócsizmába és vastag pizsamába bújtam, s az ágyon ülve megettem egy sült gyöngytyúk mellét, s megittam két bádopohárra való whiskyt, felerész vízzel.

M'Cola bejött, komolyan, aggodalmasan, a sátron belül nagyon ügyetlenül mozgott, és kivette a ruhámát onnan, ahova én összehajtogatva párnának tettem, aztán nagyon rendetlenül újra összehajtotta, és a takarók alá tette. Három konzervet hozott be, hogy megkérdezze, ki akarom-e nyitlatni őket.

– Nem.

– Chai? – kérdezte.

– Pokolba vele.

– Chai nem?

– Whisky jobb.

– Igen – mondta együttérzéssel. – Igen.

– Chai reggel. A nap előtt.

– Igen, B'wana M'Kumba.

– Itt alszol. Nem az esőben. – A sátorra mutattam: az eső azon a finom hangon kopogott rajta, melynél finomabbat mi, akik sokat élünk négy falon kívül, sose hallunk. Kedves hang volt, bár nekünk nem jót jelentett.

– Igen.

– Gyerünk. Egyél.

– Igen. Chai nem?

– Pokolba a teával.

– Whisky? – kérdezte reménykedve.

– Whisky kész.

– Whisky – mondta bizalmasan.

– Jó – mondtam. – Egyél – és félig töltve a poharat whiskyvel, félig vízzel, bemásztam a moszkítóháló alá, megtaláltam a ruhámát, és újból párnává hajtogattam össze, s oldalamon fekve, fél könyökre támaszkodva nagyon lassan megittam a whiskyt, aztán leejtettem a poharat a moszkítóháló alatt a

földre, kitapogattam a fekvőhely alatt a springfieldet, mellém tettem az ágyba a zseblámpát, a takaró alá, és az eső neszezését hallgatva elaludtam. Mikor M'Cola bejött, megcsinálta az ágyát és lefeküdt, felébredtem, és még egyszer felébredtem éjszaka, s hallottam, hogy ott alszik mellettem; de reggel már fenn volt és megcsinálta a teát, mire én felébredtem.

– Chai – mondta, és meghúzta a pokrócomat.

– Rohadt chai – mondtam, s bár még félig aludtam, felültem.

Szürke, nyirkos reggel volt. Az eső elállt, de köd ült a föld felett, s a szózt megtöltötte az eső, és egyetlen nyomot sem találtunk. Azután végigcserkésztük a nedves bozótot a síkon, abban a reményben, hogy találunk valami nyomot, és utána mehetünk egy bikának, és utolérjük. Nem volt nyom. Átvágtunk az úton, s a bozót szélén megkerültünk egy lápos nyiladékot. Reméltük, hogy megtaláljuk az orrszarvút, de eső utáni nyomokat nem találtunk, bár sok friss orrszarvútrágyára bukkantunk. Egyszer hallottunk rinocéroszmadarakat, s felnézve megláttuk őket, vergődő repüléssel észak felé tartottak a tömött bozót felett. Nagy kört írtunk le, de nem találtunk mást, csak egy hiéna meg egy kudutehén nyomát. Egy fán M'Cola kiskudukoponyát talált, egyetlen gyönyörű, hosszú, csavaros szarv volt rajta. Lenn a fűben megtaláltuk a másik szarvát, és én visszacsavartam csontágyába.

– Shenzi – mondta M'Cola, és újat feszítő embert utánczolt, A koponya egészen tiszta volt, de az üreges szarvakban valami nyirkos, elviselhetetlenül bűzlő maradványt találtunk, s én semmi jelét nem mutattam, hogy észrevettem a bűzt, csak átadtam a szarvakat Garricknek, aki azonnal, minden jel nélkül továbbadta Abdullah-nak. Abdullah ráncba húzta lapos orra szélét, és fejét rázta. Valóban förtelmes bűdösek voltak. M'Cola és én vigyorogtunk, Garrick pedig erényes pofát vágott.

Így véltem, jó ötlet volna végighajtani a kocsival az úton, kudu után nézelődve, és végigcserkészni minden eredménnyel kecsegtető tisztást. Visszamentünk a kocsihoz, s át is fésültünk több tisztást, de eredménytelenül. Addigra már feljött a nap, és az út benépesedett utazókkal, fehér ruhásokkal és meztelenekkel egyaránt, s mi úgy döntöttünk, hogy elindulunk a táborba. Hazamenet megálltunk, és becserkeltük a másik szózt. Egy impallát találtunk rajta, ott, ahol a nap a szürke fák közti réseken megvilágította bőrét, nagyon vörösnek látszott. Sok kudunyomra bukkantunk. Elsimítottuk őket, és továbbhajtottunk, haza a táborba, és otthon az ég tele volt fölöttünk repülő, nyugat felé tartó sáskákkal, és ha az ember felnézett, olyan volt, mint valami rózsaszínűen imbolygó, remegő vonulás, úgy remegett, mint egy régi film, csak éppen rózsaszín volt, nem szürke. Sz. Ö. M. és Tata előjött, és nagyon csalódottak voltak. A táborban nem esett, s biztosra vették, hogy hozunk valamit, mikor visszatérünk.

– Irodalmi cimborám elment?
– El – mondta Tata. – Handenibe.
– Jól kitálalt nekem az amerikai nőkről – mondta Sz. Ö. M. – Szegény öreg Papa, biztosra vettem, hogy lősz kudut. Fene azt az esőt.
– Milyenek az amerikai nők?
– Szörnyűnek tartja őket.
– Igen józan gondolkodású fickó – mondta Tata. – Mondja el, mi történt ma.

Az ebédlősátor árnyékában ültünk, s elmondtam nekik.

– Egy wanderobo – mondta Tata. – Borzasztó jó lövők. Dühítő.
– Azt hittem, ez is olyan vándorló sportember, amilyent az ember vállára vetett íjjal az úton szokott látni. Meglátta a sózót az út mellett, és felcserkészett a másikhöz.

– Nem valószínű. Védelemre hordják a nyilat meg az íjat. Nem vadászok.

– Hát akárki volt is, elintézt bennünket.

– Dühítő. Ez meg az eső. Megfigyelőket küldtem mindkét dombra, de nem láttak semmit.

– Nos, holnap estig még nem vagyunk meglőve. Mikor kell szedelőzködnünk?

– Holnapután.

– Az a rohadt vadember.

– Gondolom, Karl odalenn sorra lövi a sable-antilopokat.

– Annyi lesz a szarv, hogy kiszorít a táborhelyről. Hallott róla valamit?

– Nem.

– Fél évre abba hagyom a cigarettázást, csak lőj egy kudut – mondta Sz. Ö. M. – Már meg is kezdtem.

Megebédeltünk, utána bementem a sátorba, lefeküdtem és olvastam. Tudtam, hogy még van valami esélyünk reggel a sózón, s nem akartam bosszankodni a dolog miatt. De bosszankodtam, és nem akartam elaludni és kábultan ébredni, azért hát kijöttem és leültem a nyitott ebédlősátor alatt egy vászonszékbe, és II. Károly életét olvastam valakitől, és minduntalan felpillantottam, hogy, a sáskákat figyeljem. Izgalmas volt nézni a sáskákat, és sehogy se tudtam közömbösen figyelni őket.

Végül a széken ülve aludtam el, lábam egy konzervesládára helyezve, s amikor felébredtem, ott állt Garrick, a csibész, nagy, igen laza, fekete és fehér strucc toll fejdíszben.

– Menj innét – mondtam angolul.

Önelégülten mosolygott, azután elfordult, hogy oldalról is lássam a fejékét. Láttam, hogy Tata, pipával a szájában, kijön a sátrából.

– Ide nézzen, mi van nekünk – szóltam oda neki.

Megnézte.

– A krisztusát – mondta, és visszament a sátorba.

– Ugyan már – mondtam. – Egyszerűen nem veszünk róla tudomást.

Tata kijött végül egy könyvvel, és egyáltalán nem vettük észre Garrick fejdíszét, csak ültünk, beszélgettünk, míg ő illegette magát.

– Ez a csibész ivott is – mondtam.

– Valószínűleg.

– Érzem a szagát.

Tata anélkül, hogy ránézett volna, néhány szót szólt Garrickhez, nagyon halkán.

– Mit mondott neki?

– Hogy menjen, öltözzön fel rendesen, és készüljön az útra.

Garrick elballagott, fején lengett a toll.

– Nem a legjobb pillanat a strucctollaira – mondta Tata.

– Biztos van, akinek tetszik.

– Ez az. Fényképezik.

– Borzasztó – mondtam.

– Rettenetes – bólintott Tata.

– Ha nem lövünk semmit, utolsó nap belepuskázok Garrick hátuljába. Mibe kerülne ez nekem?

– Sok bajt csinálhat. Ha meglövi az egyiket, meg kell lőnie a másikat is.

– Csak Garricket.

– Akkor jobb, ha nem lövi meg. Ne felejtse el, hogy engem kever bajba.

– Csak vicceltem, Tata.

Garrick fejdísztelenül jelent meg Abdullah-val, s Tata beszélt velük.

– Új úton akarnak a domb mögött vadászni.

– Remek. Mikor?

– Bármikor. Eső ígérkezik. Szedelőzhet.

Elküldtem Molót a csizmáért s esőkabátért, M'Cola előhozta a springfieldet, és lementünk a kocsizhoz. Egész nap vastagon felhős volt az ég, bár délelőtt és délben újra áttört a felhőkön egy időre a nap. Nyakunkon volt az esős évszak. Esni kezdett, és a sáskák nem röptek már.

– Majd összeesem, olyan álmos vagyok – mondtam Tatának. – Iszom egyet.

A konyhatűz mellett, a nagy fa alatt álltunk, könnyű eső sustorgott a leveleken. M'Cola odahozta a whiskys üveget, és nagyon ünnepélyesen átnyújtotta nekem.

– Iszik egyet?

– Nem tudom, mi baj származhatna belőle.

Mindketten ittunk, s Tata azt mondta:

- A fene egye meg őket.
- A fene egye meg őket.
- Valami nyomra éppen akadhat.
- Végighajszoljuk őket a környéken.

A kocsi jobbra fordult az úton, elhajtott a vályogházakból álló falu mellett, és letért az útról balra, egy vörös, kemény, agyagos csapásra, amely a dombok lábánál kanyargott, s mindkét oldalt erdő szegélyezte. Most elég erősen esett, lassan hajtottunk. Úgy látszott, elég homok van az agyagon, nem csúszik meg a kocsi. Egyszerre a hátsó ülésről Abdullah nagyon izgatottan odaszólt Kamaunak, hogy álljon meg. A kocsi farolt egy kicsit, ahogy hirtelen fékezünk, aztán mindnyájan kiszálltunk, s elindultunk visszafelé. A nedves földben friss kudunyom volt. Alig öt perce mehetett el az állat, mert a nyom éles szegélyű volt, és a földet, amit a pata belseje felszedett, még nem puhította meg az eső.

– Doumi – mondta Garrick, és hátravetette fejét, szélesen széttárta karjait, hogy a marjáig hátranyúló szarvakat mutassa. – Kubwa Sana! – Abdullah egyetértett vele abban, hogy bika: hatalmas bika.

– Gyerünk – mondtam.

Könnyű nyomozás volt, s tudtuk, hogy közel vagyunk az állathoz. Esőben vagy hóban sokkal könnyebb megközelíteni az állatokat, s biztosra vettem, hogy lövéshez jutok. Sűrű bozótban követtük a nyomot, aztán kijutottunk egy tisztásra. Megálltam, hogy letöröljem szemüvegemről az esőt, és kifűjtam a vizet a springfield irányzékának nyílásából. Erősen esett s jól a szemembe húztam a kalapot, hogy szemüvegem száraz maradjon. A tisztás szélén kanyarogtunk, s ekkor előttünk reccsent valami, és egy szürke, fehér csíkos állatot láttam menekülni a bozótban. Felkaptam a puskát, M'Cola elkapta a karomat, és azt suttogta: – Manamouki! – Kudutehén volt. De mikor odaértünk, ahol felugrott, nem találtunk más nyomot. Azok a nyomok, amelyeket követtünk, logikusan és kétség lehetősége nélkül az úttól a tehénhez vezettek.

– Doumi Kubwa Sana! – mondtam teli gúnnnyal és bosszúsággal Garricknek, és kezemmel a füle mögül hátraívelő óriási szarvakat mutattam.

– Manamouki Kubwa Sana – mondta nagyon szomorúan és türelmesen. – Micsoda hatalmas tehén.

– Te nyomorult, strucctollas strici – mondtam neki angolul. – Manamouki! Manamouki! Manamouki!

– Manamouki – mondta M'Cola, és bölintott.

Elővettem a szótárt, nem találtam a szavakat, hát jelekkel adtam M'Cola tudtára, hogy nagy vargabetűvel megyünk vissza az útra, hátha találunk másik nyomot. Visszakanyarodtunk az esőben, teljesen átáztunk, nem láttunk

semmit, megkerestük a kocsit, s mivel az eső csendesedett, és az út még mindig szilárdnak látszott, elhatároztuk, hogy továbbmegyünk sötétedésig. Felhőgomolyok lógtak a domboldalon az eső után, a fákról csöpögött a víz, de nem láttunk semmit. Sem a tisztáson, sem a mezőn, ahol megritkult a bozót, sem a zöld domboldalakon. Végül besötétedett, s visszatértünk a táborba. A springfield nagyon nedves volt, amikor kiszálltunk a kocsiból, mondtam M'Colának, hogy gondosan tisztítsa meg és jól olajozza be. Azt mondta, megcsinálja, s én bementem a sátorba, ahol lámpás égett, levetkőztem, megfürödtem a vászonkádban, és kényelmesen, elernyedve mentem ki a tűzhöz, pizsamában, háziköpenyben és moszkítócsizmában.

Sz. Ö. M. és Tata székükön ültek a tűz mellett, Sz. Ö. M. felállt, hogy szódás whiskyt csináljon nekem.

– M'Cola elmesélte – mondta Tata a tűz mellett álló székéből.

– Átkozottul nagy tehén – mondtam. – Csaknem lefektettem. Mit gondol, reggel hova menjünk?

– Gondolom, a szóóra. Megfigyelőink vannak kinn, szemmel tartják mindkét dombot. Emlékszik arra az öregemberre a faluból? Bolondjába hajszolja a kudukat valahol a dombon túl. Ő és a wanderobo. Három napja mentek el.

– Miért ne mennénk arra a szóóra, ahol Karl a kuduját lőtte? Egyik nap éppoly jó, mint a másik.

– Való igaz.

– Ez az utolsó nyavalyás nap, s lehet, hogy a szóót hamarosan tönkreteszi az eső. Mihelyt vizes, nincs benne só. Csak sár.

– Ez az.

– Szeretnék egy kudut látni.

– Ha lát, ne kapkodjon, és biztosra lőjön. Ne kapkodjon, és lője le.

– Emiatt nem aggódom.

– Beszéljünk másról – mondta Sz. Ö. M. – Ez nagyon idegesít.

– Bár itt volna az öreg Börnadrág – mondta Tata. – Az istenit, de tudott beszélni. Az öreg Hem is beszédes lett tőle. Adja le még egyszer azt a dumát a modern írókról.

– Menjen a pokolba.

– Miért nem élünk intellektuális életet? – kérdezte Sz. Ö. M. – Miért nem beszélitek meg, ti férfiak, soha a világ dolgait? Miért nem tudhatok meg én semmit az eseményekről?

– A világ fene rossz állapotban van – mondta Tata.

– Borzasztó állapotban.

– Mi történik Amerikában?

– Az ördög vigyen el, ha tudom. Valami Keresztény Ifjak Egylete-cirkusz. Csillagszemű csibészek pénzt költenek, amit valakinek meg kell majd fizetnie. Városunkban mindenki otthagya a munkát, hogy segélyből éljen. A halászok mind ácsok lettek. Fordítottja a Bibliának.

– Mi van Törökországban?

– Rettenő dolog. Elvették a fezeket. Felakasztottak egy csomó öreg gyereket. Ismét azért még él.

– Volt Franciaországban mostanában?

– Nem szerettem. Irtó rosszkedvű hely. Épp most volt ott egy nagy cirkusz.

– A mindenit – mondta Tata –, az lehetett, ha az ember hihet az újságoknak.

– Ha lázadnak, akkor igazán lázadnak. A fenébe is, vannak hagyományaik.

– Ott volt Spanyolországban a forradalom alatt?

– Későn értem oda. Aztán vártunk két forradalomra, de azok nem törtek ki. Aztán elszalasztottunk egyet.

– A kubait látta?

– Kezdetől fogva.

– Milyen volt?

– Gyönyörű. Aztán ronda. El sem tudja képzelni, milyen ronda.

– Elég – mondta Sz. Ö. M. – Ismerem őket. Ott alapítottam egy márványasztal mögött, mikor lövöldöztek Havannában. Kocsikkal jöttek, és mindenkire rálöttek, aki a szemük elé került. Felkaptam az italomat, és nagyon büszke voltam, hogy nem öntöttem ki, és nem feledkeztem meg róla. A gyerekek azt mondták: "Anyá, kimehetünk délután megnézni a lövöldözést?" Annyira felzaklatta őket a forradalom, hogy nem beszélhettünk róla előttük. Bumby Mr. M. vérére szomjazott, és szörnyű álmai voltak.

– Megdöbbenő – mondta Tata.

– Ne csúfoljanak ki. Én nem akarok forradalmakról hallani. Más se látunk, másról se hallunk, csak forradalmakról. Elegem van belőlük.

– Az öregfiú biztos szereti őket.

– Elegem van belőlük.

– Tudják, én sose láttam forradalmat – mondta Tata.

– Gyönyörűek. Igazán azok. Elég sokáig. Aztán elromlanak.

– Irtó izgalmasak – mondta Sz. Ö. M. – Ezt meg kell hagyni. De elegem van belőlük. Igazán, most már egy cseppet se érdekelnek.

– Én tanulmányoztam őket egy kicsit.

– És mit fedezett fel? – kérdezte Tata.

– Mindegyik nagyon más volt, de egyet és más párhuzamba lehet állítani. Írni fogok róluk egy tanulmányt.

– Az irtó érdekes lesz.

– Ha az embernek elég nyersanyaga van. Rengeteg régi esetet kell összegyűjteni. Nagyon nehéz az igazságot megtudni olyasmiről, amit az ember maga nem látott, mert a bukott forradalmaknak olyan rossz sajtójuk van. Meg aztán az ember csak akkor követheti igazán a dolgokat, ha beszél a nyelvet. Ezért nem megyek soha Oroszországba. Ha az ember nem hallgathat ki beszélgetéseket, nem ér az egész semmit. Csak bulletineket kap, meg turistáskodik. Az ember a jó anyagot mindig a néptől kapja, és ha nem tud a néppel beszélni és nem hallgathatja ki, mit beszélnek, csak olyasmihhez jut, aminek legfeljebb újságírói értéke van.

– Tehát neki akar állni a szuahélinek?

– Megpróbálom.

– Akkor se tudja kihallgatni őket, mert mindig a maguk nyelvét beszélnek.

– De ha valaha is írok erről, az csak tájképfestészet lesz, míg meg nem tudok valamit. Először látni egy országot nagyon értékes élmény. Valószínűleg értékesebb az embernek magának, mint bárki másnak, ez a baj. De az embernek mindig meg kellene írnia, hogy lerögzítse. Akármit csinál is később vele.

– Azoknak az átkozott szafári-könyveknek a nagy része borzasztó szemét unalom.

– Rettenetesekek.

– Egyedül Streeteré tetszett. Mi is a címe? *Eltorzult Afrika*. Az ember érzi, hogy mit akar mondani. Ez a legjobb.

– Nekem tetszett Charlie Curtis könyve. Nagyon becsületes könyv, és szép képet adott.

– Azért a Streeter átkozottul mulatságos volt. Emlékszik rá, mikor a kongónt lőtte?

– Nagyon mulatságos volt.

– De azért nem olvastam semmit, ami úgy mutatná be az országot, ahogy mi látjuk. Mindegyik teli van Nairobi éjszakai életével, vagy arról nyavalyognak, hogy félhüvellyel nagyobb szarvú állatot lőttek, mint mások. Vagy hetet-havat összehordanak mindenféle veszedelemről.

– Szeretnék írni valamit az országról és az állatokról, és arról, milyen ez annak, aki nem tud róla semmit.

– Próbálja meg. Ártani nem árthat. Tudja, hogy én is írtam naplót arról az alaszakai útról.

– Szeretném elolvasni – mondta Sz. Ö. M. – Nem tudtam, hogy maga író, Mr. J. P.

– Attól ne féljen – mondta Tata. – De azért, ha elolvassa, elhozatom. Csak arról szól, tudja, mit csináltunk mindennap, és milyen Alaszka egy afrikai angolnak. Untatni fogja.

- Ha maga írta, akkor nem.
- A kicsi asszony bókol nekünk – mondta Tata.
- Nekem nem. Magának.
- Az ő dolgait már olvastam – mondta Sz. Ö. M. – Szeretném olvasni azt, amit Mr. J. P. ír.
- Igazán író az öreg? – kérdezte tőle Tata. – Nem láttam semmi bizonyítékát. Biztos benne, hogy nem nyomkereséssel és sörétlövéllyel tartja el magát?
- Ó, igen. Ír. Ha belejött, nagyon könnyű boldogulni vele, de addig borzasztó. Csak úgy tud írni, ha előbb a kedélye elromlik. Ha azt mondogatja, sose ír többet, tudom, hogy nemsokára nekikezd.
- Több irodalmi csevegést kellene kiszednünk belőle – mondta Tata. – Börnadrág ügyes gyerek volt. Mondjon néhány irodalmi anekdotát.
- Nos, utolsó nap, mikor Párizsban voltunk, elmentem vadászni Ben Gallagherhez Solone-ba, azelőtt való nap, és volt egy fermée-je, tudja, alacsony kerítést állítanak fel, míg a nyulak legelnek, és reggel nyúlra vadásztunk, délután meg több hajtásunk volt, fácánokat lőttünk, és én lőttem egy dámszarvast.
- Ez nem irodalom.
- Várjon. Utolsó este Joyce és a felesége eljöttek vacsorára, fácánt ettünk és dámszarvascombot meg -gerincet, és Joyce meg én berúgtunk, mert másnap indultunk Afrikába. Szent isten, micsoda esténk volt.
- Ez fene jó irodalmi anekdota – mondta Tata. – Ki az a Joyce?
- Csudálatos fickó – mondtam. – Az *Ulysses*-t írta.
- Az *Ulysses*-t Homérosz írta – mondta Tata.
- Ki írta az *Aiszkhülosz*-t?
- Homérosz – mondta Tata. – Ne akarjon beugratni. Sok irodalmi anekdotát tud még?
- Hallott már Poundról?
- Nem – mondta Tata. – Egyáltalán nem.
- Tudok néhány jó dolgot Poundról.
- Gondolom, maga meg ő ettek valami fura nevű fenevadat, s azután berúgtak.
- Több ízben.
- Az irodalmi élet irtó vidám lehet. Gondolja, hogy beválnék írónak?
- Azt hiszem, igen.
- Felrúgjuk ezt az egészet – mondta Tata Sz. Ö. M.-nek és mindketten írók leszünk. Mondjon még egy anekdotát.
- Hallott már George Moore-ról?

– Az a fickó, aki azt írta, hogy "George Moore búcsúzik tőletek s rátok köszönti poharát?"

– Az.

– Mi van vele?

– Meghalt.

– Ez irtó lehangoló anekdota. Ennél maga sokkal jobbakat tud.

– Láttam egyszer egy könyvkereskedésben.

– Ez már jobb. Lám, hogy meg tudja eleveníteni őket.

– Egyszer meglátogattam Dublinban – mondta Sz. Ö. M. – Clara Dunn-nal.

– Mi történt?

– Nem volt otthon.

– Az istenit. Én mondom, az irodalmi élet az igazi – mondta Tata. – Nincsen párja.

– Utálom Clara Dunnt – mondtam.

– Én is – mondta Tata. – Mit írt?

– Leveleket – mondtam. – Ismeri Dos Passost?

– Sose hallottam róla.

– Ő meg én annak idején forró cseresznyepálinkát ittunk telente.

– Azután mi történt?

– Az emberek végül is tiltakoztak.

– Az egyetlen író, akivel találkoztam, Stewart Edward White volt – mondta Tata. – Végtelenül csodáltam az írásait. Fene jók, tudja. Aztán találkoztam vele. Nem tetszett nekem.

– Kezd rájönni – mondtam. – Látja. Nem olyan nagy boszorkányság az irodalmi anekdota.

– Miért nem tetszett? – kérdezte Sz. Ö. M.

– Meg kell mondanom? Nem teljes az anekdota? Az öregfiú is éppen így meséli el őket.

– Gyerünk, mondja el.

– Túlságosan adja a régi afrikánust. Nagy távolságokhoz szokott tekintet és más ilyesmi. Túl sok rohadt oroszlánt lőtt. Nem rendes dolog annyi oroszlánt löni. Lóháton üldözni, igen. Ott nem lehet ilyen sokat ölni. Inkább az oroszlán öli meg az embert. Állati jó dolgokat ír a *Saturday Evening Post*-ba, arról a... hogy is hívják azt a pofát... Andy Burnettről. Ó, állati jó dolgokat. De azért nagyon megutáltam. Láttam Nairobiban azt a nagy távolságokhoz szokott tekintetét is. A legrégebbi ruháját viselte a városban. Fene prima lövő, mindenki azt mondja.

– Hiszen maga kész irodalmi csibész – mondtam. – Ez aztán anekdota volt.

– Csudálatos előadó – mondta Sz. U. M. – sose eszünk már?

– Bizisten, azt hittem, ettünk – mondta Tata. – Az ember elkezdí ezeket az anekdotákat, és se vége, se hossza.

Vacsora után egy darabig a tűz mellett ültünk, aztán lefeküdtünk. Valami motoszkált Tata fejében, s mielőtt bementem volna a sátorba, azt mondta:

– Miután ennyi ideig várt, ha lövéshez jut, ne izguljon. Elég gyors lövő, nem kell hát kapkodnia, erre gondoljon. Ne izguljon.

– Korán felkeltetem.

– Jó. Igen álmos vagyok.

– Jó éjszakát, Mr. J. P. – szólt ki Sz. Ö. M. a sátorból.

– Jó éjszakát – mondta Tata. A sátra felé ment, mulatságosan merev léptekkel s olyan óvatosan járt a sötétben, mintha nyitott palack volna.

Második fejezet

Molo a takarót ráncigálta, úgy ébresztett fel reggel, s én öltözködtem, felöltöztem, és kimostam szememből az álmot, mielőtt igazán felébredtem volna, még nagyon sötét volt, Tata háta feketén vált ki a tűz fényéből. Odamentem, kezemben a kora reggeli forró tejes tea, azt vártam, hogy lehűljön kissé, és már ihassam.

– Reggelt – mondtam.

– Reggelt – felelte azzal a rekedt suttogással.

– Hogy aludt?

– Nagyon jól. Jól érzi magát?

– Csak álmos vagyok.

Megittam a teát, és a tűzbe köptem a leveleket.

– Jósolni akar ezzel a franczal? – kérdezte Tata.

– Ne féljen.

Reggeli a sötétben, lámpa mellett, hűvös, nedves-síkos barackok, forró közepű, barna vagdalt hús ketchuppall leöntve, két sült tojás és a meleg, szavatartó kávé. Tata figyelt, pipáját szívta, s a harmadik csészénél így szólt: "Túl korán van, nehezen bírom még."

– Beszívott?

– Egy kicsit.

– Én belejöttem – mondtam. – Nem zavar.

– Rohadt anekdoták – mondta Tata. – Memsahib biztos azt gondolja, hülye alakok vagyunk.

– Majd eszembe jut még egypár.

– Nincs jobb az ivásnál. Nem tudom, miért kell az embernek rosszul éreznie magát tőle.

- Rosszul érzi magát?
- Nem nagyon.
- Egyen egy kis szódabikarbónát.
- Az a rohadt autókázás az oka.
- Nos, ma van az utolsó nap.
- Ne felejtse el, nem szabad izgulnia.
- Nem bosszankodik a dolgon, ugye?
- Egy kicsikét.
- Ne bosszankodjék. Engem egy percig se bosszant. Igazán.
- Jó. De induljon már.
- Előbb még van egy utam.

A latrina vászonköre előtt állva, mint minden reggel, azt a bolyhos csillagfoltot néztem, amelyet a romantikus csillagászok Dél Keresztjének neveztek el. Minden reggel ebben a percben ünnepélyes tiszteletadással figyeltem a Dél Keresztjét.

Tata a kocsinál volt. M'Cola átnyújtotta nekem a springfieldet, s én beültem előre. A drámai színész és nyomozója hátrakerültek. M'Cola melljük kapaszkodott.

– Jó szerencsét – mondta Tata. Valaki jött a sátrak felől. Sz. Ö. M. volt, kék pongyolájában és moszkítócsizmáiban. – Jaj, jó szerencsét – mondta. – Igazán jó szerencsét.

Integtettem, s elindultunk a fényszórók világításánál az útra.

A szóznál nem volt semmi, mikor odaértünk, pedig vagy három mérföldnyire hátrahagytuk a kocsit, és igen óvatosan cserkeltük be a helyet. Egész reggel nem jött semmi. Lehúzott fejjel ültünk a leshelyen, mindenki más irányba figyelt a fonott vesszőfal résein át, s én folyton; vártam, hogy egy csodás kudubika jöjjön méltóságteljesen és gyönyörűen a nyílt bozótból a fák közti szürke, poros tisztásra, az összetaposott, kivájt, agyonkoptatott szózóhoz. Sok csapás vezetett oda a fák között, és bármelyiken nesztelenül megjöhetett a bika. De nem jött semmi. Mikor a nap felkelt s mi felmelegedtünk a ködös reggel hűvössége után, mélyebbre nyomtam hátsórészem a porba, és hátradőltem a lyuk falának, vékonyamra és vállamra támaszkodva, s így is keresztülláttam a leshely vesszőkerítésébe vágott nyíláson. Keresztülfektettem térdemen a springfieldet, és észrevettem, hogy rozsdá van a csövén. Lassan odább csúsztottam, és megnéztem a csőtorkolatot. Friss rozsdá barnállott rajta.

– A csibész nem tisztogatta meg este az eső után – gondoltam, és nagyon dühösen felcsaptam a gombot, és kicsúsztottam a závárt. M'Cola lehúzott fejjel figyelt. A másik kettő kinézett a leshely falán. Egyik kezemmel feléje tartottam a puskát, hogy belenézhessen a tölténykamrába, aztán visszatettem a

zavárt, és lassan előretoltam, s ujjam a ravaszon tartva engedtem le, úgy, hogy felhúzásra készen álljon, s ne kelljen elzárni a biztosítóval.

M'Cola látta a rozsdás csövet. Arca nem változott, én nem szóltam semmit, de tele voltam megvetéssel, és egyetlen szó nélkül sor került vádra, bizonyításra és ítélethozatalra. Így ültünk ott, M'Cola lehajtotta fejét, látszott a kopasz feje búbja, én hátradőltem és kinéztem a nyíláson, és nem voltunk többé társak, jó barátok, és a szóhoz nem jött semmi.

Tízkor keleti szellő kezdett átváltani, s tudtuk, hogy ez nagy baj. Szagunkat szétvitte minden irányba a leshely körül, s éppoly biztosan elriasztotta az állatokat, mintha fényszórót forgatnánk sötétben. Kimásztunk a leshelyről, s odamentünk a szóhoz, hogy a porban nyomokat keressünk. Az eső megnedvesítette, de nem ázott át, s több, valószínűleg kora éjszakai kudunyomot találtunk, s egy nagy, hosszú, keskeny, szív alakú, tisztán és mélyen vágott bikanyomot.

Felvettük a nyomot, és követtük a nyirkos, vörös talajon két óra hosszat, sűrű bozótban, amely olyan volt, mint otthon a cserjés. Végül ott kellett hagynunk, mert egy helyen nem tudtunk keresztülhatolni. Egész idő alatt mérges voltam a pucolatlan puska miatt, s mégis boldog és csupa sóvár várákozás, hogy hátha felugratjuk a bikát, és odadobhatok egy lövést a sűrűben. De nem láttuk, s most, a nagy déli hőségben, három nagy kört írtunk le pár domb körül, és végül egy púpos kis maszái marhákkal teli rétre értünk, aztán a teljesen árnyéktalan úton, nyílt terepen visszakanyarodtunk a kocsihoz a déli nap alatt.

Kamau a kocsiiban ülve látott egy kudubikát száz méterre tőle elmenni. A szózó felé tartott, és kilenc óra tájban, mikor a szél komiszkodni kezdett, nyilván megérezte a szagunkat, és visszament a dombok közé. Fáradtan, izzadva s most már inkább leverten, mint dühösen, beültem Kamau mellé, és a tábor felé fordítottuk a kocsit. Csak egy esténk volt már, és semmi okunk feltételezni, hogy több szerencsénk lesz, mint eddig. Mikor a táborba értünk, a terebélyes fák árnyékába, ahol hűvös volt, mint egy tóban, kivettem a zavárt a springfieldből, s átadtam a puskát zavár nélkül M'Colának, anélkül, hogy szóltam vagy ránéztem volna. A zavárt sátrunk nyílásán bedobtam az ágyamra.

Tata és Sz. Ö. M. az ebédlősátor alatt ült.

– Nem volt szerencséje? – kérdezte Tata gyengéden.

– Egy csepp se, a fene enne meg. A bika elment a kocsi mellett a szózó felé. Megugorhatott. Végigcserkésztek az egész nyavalyát.

– Nem láttál semmit? – kérdezte Sz. Ö. M. – Egyszer azt hittük, a lövéseket halljuk.

– Ha csak szájjal nem, mint Garrick szokta. A megfigyelők találtak valamit?

– Semmit az égvilágon. Mindkét dombot figyeltük.

– Karlról hallottatok?

– Egy szót sem.

– Csak legalább láttam volna egyet – mondtam. Kimerültem, és gyorsan zuhantam a keserűségbe. – A fene egye meg őket. Mi az ördögnek kellett neki első reggel szétdurrogatni azt a sózót, és hasba löni egy szar bikát és végighajszolni az egész kurva vidéken, hogy a szent rohadt pokolba zargasson mindent?

Sz. Ö. M. kitarzott mellettem az esztelenségemben.

– Dögök – mondta. – Kurvák.

– Derék lány vagy – mondtam. – Rendben vagyok. Vagy leszek.

– Borzasztó – mondta. – Szegény öreg Papa.

– Igyon – mondta Tata. – Az kell most magának.

– Megállás nélkül kerestem őket, Tata. Esküszöm az Istenre, megállás nélkül. Örömöm tellett benne, és nem nyugtalankodtam a mai napig. Olyan veszettül biztos voltam. Azok a piszkos nyomok egész idő alatt – és ha sose látok egyet se? Honnan tudjam, hogy visszajöhetünk-e valaha ide?

– Visszajönnék – mondta Tata. – Emiatt nem kell nyugtalankodnia. Gyerünk, igya meg.

– Szemét, nyavalyás barom vagyok, de esküszöm, a mai napig nem mentek az idegeimre.

– Nyavalyás – mondta Tata. – Jobb lesz, ha kiadja.

– Mi lesz az ebéddel? – kérdezte Sz. Ö. M. – Nem vagy borzasztóan éhes?

– Fene ott egye az ebédet. Az a baj, Tata, hogy este sose láttuk őket a sózón, és sose láttunk bikát a dombokon. Csak a mai estém van már. Alighanem vége, háromszor a kezemben voltak, és Karl meg az osztrák meg a wanderobo elintézték bennünket.

– Nem intéztek el bennünket – mondta Tata. – Igyon még egyet.

Ebédeltünk, nagyon jó ebédet ettünk, s éppen a végére értünk, mikor Kayti jött s mondta, hogy valaki beszélni akar Tatával. Láttuk árnyékukat a sátorvásznon, aztán a sátor elé kerültek. Az első nap látott öregember volt, az öreg földműves, de most vadásznak öltözött, s hosszú íjat és egy lezárt tegezben nyilakat hordott.

Még öregebbnek, gyanúsabbnak és fáradtabbnak látszott, és öltözéke nyilvánvalóan maskara volt. Vele jött a girhes, piszkos, metszett és felpedrett fülű wanderobo, aki fél lábon állt, és térdhajlatát vakarta a lábujjaival. Feje félrebillent, és keskeny, ostoba, züllött arca volt.

Az öregember komolyan beszélt Tatahoz, a szemébe nézett, és lassan, kézmozdulatok nélkül magyarázott.

– Mit csinált? Felöltözött vadászni, hogy a megfigyelők pénzéből kapjon?
– kérdeztem.

– Várjon – mondta Tata.

– Nézzétek ezt a párt – mondtam. – Ezt a dilis wanderobót s a ronda vén csalót. Mit mond, Tata?

– Még nem fejezte be – mondta Tata.

Végre befejezte az öregember, és ott állt színpadi íjára támaszkodva. Mindketten nagyon fáradtnak látszottak, de emlékszem, azt gondoltam, hogy visszataszító csalónak látszanak.

– Azt mondja – kezdte Tata –, hogy találtak egy vidéket, ahol van kudu és sable. Három napig volt ott. Tudnak egy nagy kudubikáról, egy ember figyel most is.

– Elhiszi? – Éreztem, hogy a szesz és a fáradtság kipárolog belőlem, s betódul helyükbe az izgalom.

– Isten tudja – mondta Tata.

– Milyen messze van az a vidék?

– Egnapi járásra. Azt hiszem, kocsin három-négy óra lehet, ha a kocsit el tud menni.

– Azt gondolja az öreg, hogy a kocsit odajuthat?

– Senki se járt még ott kocsival, de azt gondolja, meg lehet csinálni.

– Mikor hagyták ott azt az embert, aki a kudut figyel?

– Ma reggel.

– Hol vannak a sable-antilopok?

– Ott a dombok közt.

– Hogy jutunk oda?

– Nem értem tisztán, csak azt, hogy keresztül kell menni a síkságon, megkerülni azt a hegyet, aztán dél felé hajtani. Azt mondja, soha senki nem vadászott ott. Ő vadászott ott fiatal korában.

– Hisz neki?

– Persze a bennszülöttek állatian hazudnak, de ez úgy beszél, mint aki igazat mond.

– Menjünk.

– Legjobb lesz, ha mindjárt indul. Menjen a kocsival, ameddig tud, aztán használja támaszpontnak, s onnan kiindulva vadásszon. A Memsahib és én reggel táborot bontunk, elindítjuk a bagázsiát, és lemegyünk Danhez és Mr. T.-hez. Ha a bagázsia túl van azon a fekete lávatalajon, már nincs baj, ha utol is ér az eső. Ha magát elkapja, még mindig visszaküldhetjük a kocsit Kandoán át, a legrosszabb esetben, a teherautókat meg le Tangába s úgy körbe.

– Nem akar velem jönni?
– Nem. Az ilyen cirkuszt jobb egyedül végigcsinálni. Minél több ember, annál kevesebb vadat lát. Egyedül kellene kudura vadászni. Elindítom a társaságot, és ügyelek a kis Memsahibra.
– Jó – mondtam. – És nem kell magammal vinnem Garricket vagy Abdullah-t?
– Nem hát. Vigye M'Colát, Kamaut s ezt a két embert. Szólok Molónak, hogy csomagolja össze a holmiját. Állati könnyű felszerelést vigyen.
– A szentségit, Tata. Gondolja, hogy igaz lehet?
– Lehet – mondta Tata. – Meg kell játszanunk.
– Hogy hívják a sable-t?
– Tarahalla.
– Walhalla, eszembe fog jutni. Van a nősténynek szarva?
– Van, de nem tévesztheti el. A bika fekete, a nőstény barna. Nem tévedhet.
– M'Cola látott már?
– Nem hinném. Négy van az engedélyen. Ha egy jobb darabot lát, oda neki.
– Nehéz elejteni?
– Szívósak. Nem olyanok, mint a kudu. Ha lefektet egyet, óvatosan menjen oda hozzá.
– Mennyi időm van?
– El kell innen mennünk. Jöjjön vissza holnap este, ha tud. Ítélje meg maga. Azt hiszem, ez a fordulópont. Lesz kuduja.
– Tudja, milyen ez? – kérdeztem. – Olyan, mint mikor gyerekek voltunk, s hallottunk egy folyóról, amelyben soha senki nem horgászott, kinn az áfonyás fennsíkon, a Sturgeonon és Pigeonon túl.
– És milyennek bizonyult a folyó?
– Ide hallgasson. Irtó nehéz volt odajutni, s este, sötétedés előtt értünk oda, s egy mély kiszélesedést és egy hosszú, egyenes szakaszt találtunk, s a víz olyan hideg volt, hogy az ember nem bírta benne tartani a kezét, s én beledobtam egy cigarettavéget, és egy nagy pisztráng rávágott, és egyre csapkodtak rá és kiköpték, ahogy ott úszott, míg el nem mállott.
– Nagy pisztráng?
– A legnagyobb fajta.
– A mindenit – mondta Tata. – Aztán mit csinált?
– Felszereltem a botomat és dobtam egyet, és sötét volt, egy kecskefejő csapott le, és kurva hideg volt, és három hal lógott abban a másodpercben, amint a legyek vízre értek.
– Kivette őket?
– Mind a hármat.

- Sötét hazudozó.
- Esküszöm az Úristenre.
- Elhiszem. A többit majd mondja el, ha visszajött. Nagy pisztrángok voltak?
- A legnagyobb dögök.
- A mindenit – mondta Tata. – Lesz kuduja. Induljon.
- Sz. Ö. M.-et benn találtam a sátorban, és elmondtam a dolgot.
- Tán csak nem?
- De igen.
- Siess – mondta. – Ne beszélj, indulj.
- Megkerestem az esőkabátot, a tartalék cipőt, harisnyát, fürdőköpenyt, egy üveg kinint, citromfüvet, noteszt, egy ceruzát, a teljes burkolatú golyókat, a fényképezőgépeket, mentődobozt, kést, gyufát, tartalék inget és alsónadrágot, egy könyvet, két gyertyát, pénzt, a kulacsot.
- Mi kell még?
- Van szappanod? Vigyél fésűt és törülközőt. Zsebkendőt tettél el?
- Rendben.
- Molo mindent hátizsákba csomagolt, én megkerestem a távcsöveget, M'Cola a Tata nagy katonai távcsövéét hozta, egy kulacs vizet, Kayti pedig egy ládában ennivalót küldött.
- Vigyen bőven sört – mondta Tata. – Ott hagyhatja a kocsiban. Kevés a whiskynek, de itt van egy üveggel.
- Maguknak marad?
- Van még a másik táborban. Mr. K. elvitt két üveggel.
- Csak a kulacs kell – mondtam. – Az üveget megfélezzük.
- Akkor vigyen bőven sört. Rengeteg van.
- Mit csinál a csibész? – kérdeztem Garrickre mutatva, aki éppen az autóra kapaszkodott fel.
- Azt mondja, hogy maga meg M'Cola nem tudnak ott beszélni a bennszülöttekkel. Szükségük van tolmácsra.
- Átok ez a Garrick.
- Kell valaki, aki lefordítja szuahélira, hogy mit mondanak.
- Jó. De mondja meg neki, hogy nem ő dirigál, és fogja be azt a ronda pofáját.
- A domb tetejéig magával megyünk – mondta Tata, s elindultunk, a wanderobo a kocsni oldalán csimpaszkodott. – Az öregembert felszedik a faluban.
- Mindenki kinn volt, figyelték az indulásunkat.
- Van elég sónk?
- Van.

A kocsi mellett, az úton álltunk a faluban, vártuk, hogy az öregember és Garrick visszajöjjenek kunyhójukból. Kora délután volt, az ég befelhősödött, s én Sz. Ö. M.-et néztem, aki nagyon kívánatos, higgadt és csinos volt khakiruhájában, csizmában és nagyszélű kalapjában, és a nagydarab, kövér Tatát, a kifakult, ujjatlan kordbársony kabátjában, amelyet már csaknem fehérre szívott a mosás és a nap.

– Jó lány légy.

– Ne aggódj miattam. Bár veled mehetnék.

– Egy embernek való munka – mondta Tata. – Gyorsan bele kell ugrania, elvégezni a piszkos munkát, és gyorsan otthagyni. Így is nagy a rakomány.

Az öregember megjelent, és beszállt hátul a kocsiba M'Cola-val együtt, aki öreg ujjatlan khaki kacsázókabátomat viselte.

– M'Cola megkapta az öregfiú kabátját – mondta Tata.

– Szeret mindenfélét belerakni a töltényzsebekbe – mondtam.

M'Cola látta, hogy róla beszélünk. Megfeledkeztem a tisztítatlan puskáról. Most eszembe jutott, és odaszóltam Tatának:

– Kérdezze meg tőle, honnan van az új kabátja.

M'Cola vigyorgott, és mondott valamit.

– Azt mondja, az ő tulajdona.

Rávigyorogtam, ő megrázta öreg, kopasz fejét, s megértette, hogy nem szóltam a puskáról.

– Hol az a csibész Garrick? – kérdeztem.

Végül megjött a pokrócával, és beszállt hátul M'Cola és az öreg mellé. A wanderobót közrefogtuk Kamauval, az első ülésen.

– Nagyon csinos barátod van – Sz. Ö. M. – Te is jó légy.

Búcsúzóul megcsókoltam, súgtunk egymásnak valamit.

– Turbékolás – mondta Tata. – Visszataszító.

– Isten veled, maga vén gazember.

– Isten veled, maga ronda torreádor.

– Isten veled, drágám.

– Isten veled, és jó szerencsét.

– Böven van benzinjük, és hagyunk itt valamennyit! – kiáltotta Tata.

Integtettem, s elindultunk lefelé a falun át, egy keskeny ösvényen, amely levezetett a két nagy kék domb alatt elterülő száraz, bozótos síkságra, s azon vitt tovább.

Mikor a dombról leereszkedtünk, visszanéztem, s láttam a két alakot, a magas kövéret és a kicsi csinosat, mindegyiken nagyszélű kalap volt, körvonaluk kirajzolódott az úton, ahogy elindultak vissza a táborba, azután előrenéztem, a kiszáradt, bozótos síkságra.

NEGYEDIK RÉSZ

VADÁSZAT, BOLDOGSÁG

Első fejezet

Az út csak ösvény volt, s a síkság nagyon elcsüggesztő látványt nyújtott. Menet közben néhány sovány Grant-gazellát láttunk fehéren, a fű égett sárgája és a fák szürkéje között. Jókedvem elszállt ezen az elnyúló síkságon, e vadban szemmel láthatóan szegény vidéken, s kezdett minden nagyon valószínűtlennek, romantikusnak és egészen nem igaznak látszani. A wanderobónak igen erős szaga volt, s én néztem megnyújtott s aztán gondosan visszapödrött fülecimpáját, s néztem furcsa, nem negroid, vékony ajkú arcát. Mikor látta, hogy arcát vizsgálom, barátságosan elmosolyodott, és megvakarta mellét. Hátranéztem. M'Cola aludt. Garrick egyenesen ült, megjátszotta az ébert, s az öregember az utat próbálta szemmel tartani.

Most már nem volt út, csak egy marhacsapás, de közeledtünk a síkság széléhez. Aztán elhagytuk a síkságot, s előttünk nagy fák álltak, s olyan tájra értünk, amelynél szebbet nem láttam Afrikában. A fű zöld és lágy volt, kurta, mint a lekaszált rét frissen növe fűve, s a fák nagyok, magas törzsűek és öregek, s nem volt köztük aljnövényzet, csak a gyeplágy zöldje, mint egy vadaskertben, s árnyék és napsütés csíkjain hajtottunk keresztül a wanderobo által mutatott, benőtt csapáson. Nem tudtam elhinni, hogy egyszeriben ilyen csodálatos vidékre értünk. Olyan vidék volt, amelyet álmában lát az ember, s amikor felébred, boldog, hogy álmodott róla; megpróbáltam, eltűnik-e, s kinyúltam és megérintettem a wanderobo fülét. Ugrott egyet, Kamau megkuncogott. M'Cola meglökött a hátsó ülésről s oldalt mutatott, s ott állt egy nyiladékból, a fák között, egy hosszú, vastag, felfelé görbülő fehér agyará, varacskos kan, hátán felmeredt a sörte, s alig húsz méterről figyelt bennünket. Intettem Kamaunak, hogy álljon meg, s ültünk, néztük, ő meg minket nézett. Felemeltem a puskát, és megcéloztam a szügyét. Figyelt és nem mozdult. Aztán intettem Kamaunak, hogy nyomja be a kuplungot, s továbbmentünk és elkanyarodtunk jobbra, és otthagytuk a varacskos disznót, amely meg se mozdult, sem félelmet nem mutatott, mikor meglátott.

Láttam, hogy Kamau izgatott, s hátul M'Cola helyeslése jeléül szüntelenül bólogatott. Egyikünk se látott még varacskos disznót, amely ne rohant volna el gyors ügetésben, felemelt farokkal. Ez szűz vidék volt, sohasem vadászott zug a millió mérföld rohadt Afrikában. Hajlandó lettem volna bárhol megállni és letáborozni.

Ilyen szép vidéket eddig még nem láttam, de továbbmentünk, nagy fák között kanyarogva a lágyan hullámzó fűben. Aztán előttünk jobbra egy maszái falu magas palánkjára tűnt fel. Nagyon nagy falu volt, s futva jöttek ki belőle a hosszú lábú, barna, sima mozgású férfiak, akik mindnyájan egykorúnak látszottak, s vastag, hurkaszerű varkocsuk futás közben a vállukat verte. Odajöttek a kocsihoz és körülfogták, mindegyik nevetett, mosolygott és beszélt. Mind magas volt, a foguk ép és fehér, s hajukat vörösbarnára festették, és hurokforma fürtökbe fésülték a homlokukon. Lándzsát hordtak, és nagyon szépek és rendkívül vidámak voltak, nem mogorvák, nem megvetőek, mint az északi maszáik, és megkérdezték, mit akarunk csinálni. A wanderobo nyilván azt mondta, hogy kudura vadászunk és sietünk. Körülállták a kocsit, úgyhogy nem tudtunk elindulni. Egyikük mondott valamit, hárman vagy négyen közbeszóltak, és Kamau megmagyarázta nekem, hogy két kudubikát láttak délután a csapáson.

– Nem lehet igaz – mondtam magamban. – Nem lehet.

Szóltam Kamaunak, hogy induljunk, s lassan keresztülnyomakodtunk rajtuk. Nevettek, és meg akarták állítani a kocsit, annyira, hogy csaknem elgázoltatták magukat. Ilyen magas, szép, jó alakú embereket még nem láttam, s most találkoztam először igazán könnyűszívű, boldog néppel Afrikában. Végül, mikor már mentünk, nekiiramodtak a kocsi mellett, s mosolyogva, nevetve mutatták, hogyan tudnak futni, s aztán, mikor gyorsabban mentünk felfele egy folyó sima völgyén, versennyé vált a dolog, és egyik a másik után esett ki a küzdelemből, integetve és mosolyogva maradtak le, míg végül már csak ketten futottak velünk, a társaság legjobb futói, akik könnyedén lépést tartottak a kocsival, s puhán, lazán és büszkén szaladtak a hosszú lábukkal. Olyan gyorsan futottak, mint egy jó egymérföldes futó, s lándzsájukat is vitték. Aztán jobbra kellett fordulnunk, és kikapaszzkodtunk; a völgy golfpálya-simaságából egy hepehupás rétre, s amikor kapaszkodás közben első sebességre váltva lassítottunk, az egész falka megint utolért, és nevetve igyekeztek eltitkolni, hogy kifulladtak. Egy kis bokrosan mentünk át, apró nyúl ugrott ki belőle, vadul cikázott, s valamennyi maszái eszeveszetten rohant utána. Megfogták a nyulat, s a legmagasabb futó odajött vele a kocsihoz, és átnyújtotta nekem. Kezemben tartottam, s éreztem a puha, meleg, bundás testen át a szíve dobogását, s amikor megsimogattam, a maszái megveregette a karomat. Fülénél fogva visszaadtam a nyulat. Nem, nem, az enyém. Ajándék. Átadtam M'Colának. M'Cola nem vette komolyan, s átadta az egyik maszáinak. Megint gyorsabban mentünk, s ők futottak. A maszái lehajolt és letette a nyulat a földre, s amikor az elmenekült, mindnyájan nevettek. M'Cola a fejét rázta. Mindegyünkre mély benyomást tettek ezek a maszáiak.

– Jó maszái – mondta M'Cola megindultan. – Maszái sok marha. Maszái nem öl enni. Maszái embert öl.

A wanderobo mellét veregette:

– Wanderobo... maszái – jelentette be nagyon büszkén rokonságukat. A füle ugyanúgy volt pödörve, mint a maszáiké. Az, hogy futnak és olyan irtó szépek és olyan vidámak, mindnyájunkat felvidített. Sose láttam még ilyen gyors, érdek nélküli barátságot, sem ilyen szép embereket.

– Jó maszái – ismételte M'Cola, nyomatékosan bólogatva. – Jó, jó maszái. – Csak Garrickre tettek, úgy látszik, más benyomást. Hiába volt a khakiruha meg a levele B'wana Simbától, azt hiszem, a maszáik nagyon régi érzékeny pontját érintették és megijesztették. A mi barátaink voltak, nem az övéi. Kétségkívül barátaink voltak. Sugárzott belőlük az a magatartás, ami testvérré tesz, az a ki nem mondott, de azonnali és teljes elfogadás, hogy te is biztosan maszái vagy, akárhonnan jössz is. Az a magatartás, amelyet az ember csak a legkülönb angoloknál, legkülönb magyaroknál és a legeslegkülönb spanyoloknál talál meg: az, ami a legvilágosabb ismertetőjele volt a nemességnek, amikor még volt nemesség. Öntudatlan magatartás ez, az ilyen emberfajta pusztulóban van, de a velük való találkozásnál kellemesebb élményben ritkán lehet részed.

Már megint csak a két futó maradt, s a talaj nehéz volt, és a gép elhagyta őket. Még mindig jól futottak, még mindig lazán és hosszú lépésekkel, de a gép kegyetlen iramot diktált. Szóltam hát Kamaunak, hogy gyorsítsunk s fejezzük be a dolgot, mert a hirtelen felszökő sebesség nem aláz meg úgy, mint az állandó fölény. Rohantak, vereséget szenvedtek, nevettek, aztán kihajolva integettünk, s ők lándzsájukra támaszkodva visszaintegettek. Még mindig nagyon jó barátok voltunk, de ismét egyedül maradtunk, s nem láttunk csapást, csak nagyjából követtük az irányt, fatönköket kerülgetve a zöld völgy mentén.

Kis idő múlva sűrűbben álltak a fák, elhagytuk az idilli vidéket, s most benőtt ösvényen, sűrű fiatalosban kerestük az utat. Néha holtpontra jutottunk, és ki kellett szállnunk, hogy elhúzzunk az útból egy rönköt, vagy kivágjunk egy fát, amely elállta az utat az autó előtt. Néha ki kellett hátrálnunk a bozótból s kerülnünk egyet, úgy jutottunk megint a csapásra, hosszú, pangának nevezett bozótkésekkel vágva utat magunknak. A wanderobo szárnalmas bozótvágó volt, s Garrick se sokkal jobb. M'Cola mindent jól csinált, amihez kés kellett, s gyors, mégis súlyos és eredményes csapásokra lendítette a pangát. Én rosszul dolgoztam vele. Túlságosan igénybe vette a csuklót, hogyses hamar ki lehetett volna tanulni; az embernek elfáradt a csuklója, s a panga mintha sokkal nehezebb lett volna a valódi súlyánál. Arra

gondoltam, bár volna egy michigani kétélű, borotvaélesre köszörült fejszém s azzal irtanék e helyett a fakaszaboló helyett.

Az akadályokat kivágtuk, amit lehetett, kikerültünk, Kamau értelmesen vezetett, egészséges érzéssel alkalmazkodva a terephez, így jutottunk át a nehéz szakaszon, megint ki egy nyílt rétsávra, s jobbra előre dombsort pillantottunk meg. De itt nemrégén nagy eső esett, s a rét mélyebb részein nagyon óvatosnak kellett lennünk, mert a kerekek mélyen belevágtak a gyepebe le a sárig, és üresen forogtak a csúszós simaságban. Bokrokat vágtunk ki, és kétszer kiástuk a kocsit, de megtanultuk, hogy a mélyen fekvő részekben ne bízzunk, s a rét felső szélére kerültünk, azután megint erdőbe értünk. Miután több nagy kerülőt tettünk a fák között, hogy olyan helyet találjunk, ahol a kocsi keresztülfér, kijutottunk az erdőből, s egy patak partjára értünk, amelynek ágyát valami ágfonadék hidalta át, olyan, mint a hódok gátja, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy visszatartsa a vizet. A túlsó parton tuskés bozóttal körülkerített kukoricaföldet láttunk, meredek, fatönkökkel teleszórt emelkedőt, amely végig be volt vetve kukoricával, néhány gazdátlanok látszó karámot vagy túskebokorsövénnyel körülkerített térséget, agyag- és vesszőépítményekkel, s jobbra egy erős túskekerítés fölé emelkedő, kúp alakú fűkunyhókat. Mindnyájan kiszálltunk, mert a folyó nehéz feladatot rótt ránk, s a túloldalon az egyetlen hely, ahol feljuthatunk a partra, a csökökkel teli kukoricaföldön át vezetett.

Az öregember azt mondta, aznap jött meg az eső. Reggel, mikor eljöttek, nem folyt át a víz a gáton. Meglehetősen lehangolódtam. Keresztüljöttünk azon a gyönyörű, szűzies erdővidéken, ahol kudut láttak sétálni az ösvényen, hogy megrekedjünk egy kis patak partján, valakinek a kukoricaföldjénél. Nem számítottam kukoricásra, s zokon vettem. Azt gondoltam, engedélyt kell kérnünk, hogy átjuthassunk a kukoricáson, feltéve, ha keresztüljutunk a patakon, s levettem a cipőmet és átgázoltam a vízen, hogy kitapasztaljam a feneket. A fenéken keményre és szilárdra voltak döngölve az ágak és fácskák, s biztosra vettem, hogy át tudunk kelni, ha elég gyorsan megyünk neki. M'Cola és Kamau egyetértett velem, s felmentünk a parton, hogy azt is megvizsgáljuk. A parti agyag felpuhult, de alatta száraz föld volt, s úgy számoltam, hogy utat tudunk ásni fölfelé, ha átjutunk a csökökön. De mielőtt megpróbálnánk, le kell rakodnunk.

A kunyhók irányából két férfi és egy fiú jött felénk. "Jambo" – mondtam, mikor odaértek. "Jambo" – felelték, aztán az öregember és a wanderobo beszélt velük. M'Cola a fejét rázta felém. Egy szót sem értett belőle. Azt gondoltam, engedélyt kérünk, hogy átvágjunk a kukoricáson. Mikor az öregember befejezte a beszélgetést, a két férfi közelebb jött, s kezet fogtunk.

Ilyen négereket még sose láttam. Arcuk szürkésbarna volt, az öregebb úgy ötvenévesnek látszott, vékony ajka volt, csaknem görög orra, meglehetősen kiugró pofacsontja és nagy, értelmes szeme. Sugárzott róla a kiegyensúlyozottság és a méltóság, és nagyon értelmesnek látszott. A fiatalabb férfi arcvonásai ugyanolyanok voltak, s én a másik öccsének gondoltam. Harmincötnek látszott. A fiú olyan csinos volt, mint egy lány, s elég félénknek és ostobának látszott. Mikor odajött hozzánk, az arcából ítélve először lánynak néztem, mivel mindegyik fehérítetlen muszlinból készült római tógafélét viselt a vállára vetve, s ez nem mutatta testük vonalát.

Az öregemberrel beszéltek, akin most, az újonnan jöttek mellett, a shambatulajdonos klasszikus vonásainak csupa ránc és degenerált mása lepett meg, mint ahogy a wanderobo-maszái összeaszott karikatúrája volt a szép maszáiknak, akikkel az erdőben találkoztunk.

Azután lementünk a patakhöz, s Kamau meg én köteleket kötöttünk a kerekre, láncpótlónak, s közben a római vén és a többiek felrakták a terhet, és a legnehezebb holmikat felvitték a meredek partra. Azután vadul fröcskölve a vizet, átzúgtunk, s parton mindnyájan keményen toltuk a kocsit s feleútig jutottunk, akkor elakadt. Irtottunk és ástunk, és végül elértük a part tetejét, de előttünk állt a kukoricatábla, s nem tudtam elgondolni, hova mehetünk innét.

– Arra megyünk? – kérdeztem a római vént.

Nem értették Garrick tolmácsolását, s az öregember magyarázta meg a kérdést.

A római a bal oldali, erős túskebokorsövény felé, az erdőszélre mutatott.

– Nem jutunk oda kocsival.

– Campi – magyarázta M'Cola, hogy ott fogunk tábort verni.

– Veszett egy hely – mondtam.

– Campi – mondta M'Cola határozottan, s mindnyájan bólintottak.

– Ott táborozunk – jelentette ki Garrick nagyképűen.

– Te eredj a pokolba – mondtam neki vidáman.

A táborhely felé mentem a rómaival, aki szünet nélkül beszélt, számomra teljesen érthetetlen nyelven. M'Cola velem volt, a többiek megrakták a kocsit, s azzal jöttek utánunk. Emlékeztem rá olvasmányaimból, hogy nem szabad soha elhagyott bennszülött szálláson táborozni a kullancsok és más veszedelmek miatt, s tiltakozni kezdtem ez ellen a tábor ellen. Beléptünk a túskebokorsövény egyik nyiladéknál, s benn egy földbe dugott szálfákból és növendékfákból készült s ágakkal lefedett építményt találtunk. Olyan volt, mint egy nagy tyúkól. A római egy kézmozdulattal rendelkezésünkre bocsátotta ezt és a karámot, és tovább beszélt.

– Bogarak – mondtam M'Colának szuahéli nyelven, erős helytelenítéssel a hangomban.

- Nem – utasította el a gondolatomat. – Nincs bogár.
- Rossz bogarak. Sok bogár. Betegség.
- Nincs bogár – mondta határozottan.

A "nincs bogár" nyert, s míg a római kitartóan beszélt valami remélhetőleg közös témáról, a kocsi odaért, megállt vagy ötvenméternyire a túskebokorsövénnytől, egy terebélyes fa alatt, s mindenki kezdte lefele hordani a táborozáshoz szükséges holmikat. Sátoramat kifeszítették egy fa s a tyúkól egyik oldala között, s én leültem egy benzineskannára, hogy megbeszéljem a vadászhelyzetet a rómaival, az öregemberrel és Garrickkel, közben Kamau és M'Cola táborot vertek, s a wanderobo-maszái fél lábon állva száját tátotta.

- Hol volt kudu?
- Odatúl – intett a karjával.
- Nagyok?

Széttárt karok, hogy a szarvak nagyságát mutassák, és szóözön a rómaiból.

Én, lázasan szótárazva:

- Hol volt az, amelyiket figyeltek?

Semmi válasz, csak a római hosszú beszéde, amely úgy véltem, azt jelenti, hogy mindet figyelik.

Későn délutánra járt, s az eget sűrű felhő borította. Derékig vizes voltam, s a harisnyám átitatódott iszappal. Meg is izzadtam a kocsitolásban és a bozótirtásban.

- Mikor indulunk? – kérdeztem.

– Holnap – felelte Garrick; azzal nem is vesződött, hogy a rómaik megkérdezzék.

- Nem – mondtam. – Ma este.

– Holnap – mondta Garrick. – Most késő. Egy óra világosság. – Egy óras időt mutatott a karórámon.

Szótáraztam.

- Vadászni ma este. Utolsó óra legjobb óra.

Garrick jelezte, hogy a kudu túl messze van. Hogy lehetetlen vadászni és visszatérni, mindezt gesztikulálva.

- Holnap vadászni.

– Te csirkefogó – mondtam angolul. A római és az öregember egész idő alatt szótlánul állt. Borzongtam az eső utáni nyomott levegő ellenére is, hűvös volt, mert a napot felhők takarták.

- Öregember – szóltam.

- Igen, uram – mondta az öregember.

Gondosan szótárazva mondtam:

- Kudut vadászni ma este. Utolsó óra legjobb óra. Kudu közel?

- Lehet.

– Vadászni most?

Megbeszélést tartottak.

– Holnap vadászni – szolt közbe Garrick.

– Kuss, te színész – mondtam. – Öregember, kicsi vadászat most?

– Igen – mondta az öregember, s a római bölintott. – Kicsi időt.

– Jó – mondtam, s inget, trikót és harisnyát kerestem.

– Vadászni most – mondtam M'Colának.

– Jó – mondta. – M'uzuri.

A száraz ing, friss harisnya, átváltott csizma tiszta érzésével ültem a benzineskannán, ittam egy vizes whiskyt, míg a visszatérő rómaira vártam. Éreztem, hogy lövésre kapok egy kudut, s tompítani akartam az izgalmat, hogy ne legyen ideges. Megfázni sem akartam. És önmagáért is kívántam a whiskyt, mert szeretem az ízét, s mert ebben a boldogságban még jobban éreztem magam tőle.

A római közeledett, s én felhúztam a cipzárat a csizmámon, megnéztem a töltényeket a springfield tárában, levettem a célgömbvédőt, és keresztülfújtam az irányzék nyílásán. Aztán megittam a maradékot a bádogpohárból, amely a földön állt, a kanna mellett, ellenőriztem, hogy van-e két zsebke az ingzsebemben és felálltam.

M'Cola jött, kését meg Tata nagy távcsövét hozta.

– Itt maradsz – mondtam Garricknek. Nem bánta.

Azt gondolta, ostobaság tőlünk ilyen későn kimenni, s örült, hogy tévedésünket ránk bizonyítja. A wanderobo jönni akart.

– Ez bőven elég – mondtam, és visszaintettem az öregembert, aztán elindultunk a karámból, Elöl a római ment, kezében lándzsa, utána én, utánam M'Cola a távcsövekkel és a teljes burkolatúra töltött mannlicherrel, s végül a wanderobo-maszái, szintén lándzsával.

Öt óra elmúlt, mikor átvágtunk a kukoricatáblán, a gát fölött úgy száz méterrel, le a patakhoz, ahol a magas fű között elkeskenyedett, átkeltünk, s azután lassan és óvatosan haladva felmentünk a túloldali füves parton, s övig vizesek lettünk, amíg meghajolva keresztülnyomultunk a nedves fűvön és páfrányon. Nem mentünk tíz percet sem, s óvatosan haladtunk a patakpart mentén, mikor a római váratlanul megragadta a karomat, s lekuporodva lerántott a földre; én meg visszahúztam a závárt, hogy felhúzzam a puskát, amint lebuktam. A római visszatartott lélegzettel mutatott a patak túlsó partjára, s az erdő szélén nagy, szürke állat állt, teljesen oldalt fordulva, fehér csíkok rajzolódtak ki rajta, hatalmas szarva hátrafelé ívelt, fejét felemelte, és figyelni látszott. Felemeltem a puskát, de egy bokor állta útját a lövésnek, nem lőhettem a bokor fölött anélkül, hogy fel ne álljak.

– Piga – súgta M'Cola. Feemeltem az ujjam, csendre intettem, s kúszva elindultam előre, ki akartam kerülni a bokrot, halálos félelemben, hogy a bika elugrik, míg én biztossá igyekszem tenni a lövést, de eszembe jutott Tata "ne kapkodjon"-ja. Mikor láttam, hogy szabad a terep, fél térdre emelkedtem, láttam a bikát az irányzékon át, és csodálkoztam, milyen nagynak látszik, aztán eszembe jutott, hogy nem szabad nagy ügyet csinálni belőle, hogy ugyanolyan, mint a többi lövés, s láttam: a célgömb éppen ott van, ahol lennie kell, éppen a vállcsúcs alatt, akkor elhúztam a ravaszt. A dörrenésre megugrott, s a bozót felé tartott, de tudtam, hogy eltaláltam. Rálöttem a fák között felvillanó szürkiségre, mikor beváltott, és M'Cola ordított: "Piga! Piga!", vagyis: "Talált! Talált!", a római a vállamra veregetett, aztán nyaka köré kerítette tógáját és meztelenül szaladt, és mind a négyen szaladtunk már, teljes erőből, mint a vadászkutyák, fröcskölve átgázoltunk a patakon, feltörtettünk a parton, elől a római csörtetett meztelenül a bozótban, aztán lehajolt, és feltartott egy világos vérrel befröcskölt levelet, és a hátamat veregette, "Damu! Damu!" (Vér! Vér!), hajtogatta M'Cola, azután a mélyen vágott nyomok jobbra kanyarodtak, én újratöltöttem, mindnyájan eszeveszett iramban követtük a csapást, az erdőben csaknem sötét volt, s a rómaid egy pillanatra megzavarta a csapás, hurkot írt le jobbra, aztán megint vért talált, s azután karomat megrántva újból lehúzott, s egyikünk sem vett lélegzetet, mikor megláttuk a kudut, amely egy tisztáson állt, száz méterre; súlyosan sebzettnek látszott, s a nagy, fülét hegyező, szürke, fehér sávós, csodás szarvú állat hátrafordította fejét, s egyenesen felénk nézett. Arra gondoltam, hogy most egészen biztos lövés kell, mert közeledik a sötétség, s visszatartva lélegzetemet, kicsikét a váll-lapja mögé löttem. Hallottuk a golyó becsapódását, s láttuk, hogy a lövés után erősen felágaskodik. "Piga! Piga! Piga!", ordította M'Cola, mikor a kudu eltűnt, s ahogy újra rohantunk, mint a vadászkutyák, egyszerre csaknem elestünk valamiben. Hatalmas, gyönyörű kudubika volt, meredten feküdt az oldalán, szarva nagy, sötét csavarmentet, széles terpesztésű, és hihetetlen, ahogy ott feküdt ötméternyire attól a helytől, ahol álltunk, s ahonnét az imént löttem. Néztem a nagy, hosszú lábú, fehérén csíkkolt sima szürke állatot, a nagy, csavaros, ívelt szarvakat, olyan volt a színük, mint a dióbélé, s a hegyük elefántcsontszínű, a nagy füleket és a nagy, sűrű sörényű, szép nyakat, szeme közt a fehér éket s orra fehérjét, s fölébe hajolva megérintettem, hogy elhihessem. Azon az oldalán feküdt, amelyiken a golyó bement, nem volt rajta jel, s édes és kedves illatot árasztott, mint a marha lehelete és az eső utáni kakukkfű szaga.

Aztán a római átkarolta a nyakamat, M'Cola furcsa, magas, éneklő hangon ordított, s a wanderobo-maszái folyton a vállamat veregette s fel-alá ugrált, azután sorra valamennyien kezét fogtak velem, furcsa módon, ahogyan eddig

még senki sem. Markukba szorították hüvelykujjamat, és tartották és rázták és rángatták és megint csak tartották, s közben vadul a szemembe néztek.

Mindnyájan a kudut néztük, M'Cola letérdelt, és végigtapogatta ujjával a szarv hajlatát, megmérte karjával a terpeszét és folyvást ezt dúdolta: "Oo-oo-iii-iii", közben elragadtatásában kicsi magas hangokat hallatott, és a kudu orrát és sörényét simogatta.

Megveregettem a római hátát, s újra végigcsináltuk a hüvelykujjrángatást; én is rángattam az ő hüvelykujját. Átöleltem a wanderobo-maszáit, s ő, miután hevesen és érzéssel meghúzkodta hüvelykujjamat, mellére ütött, és nagyon büszkén azt mondta: "Wanderobo-maszái csodálatos vezető."

– Wanderobo-maszái csodálatos maszái – mondtam.

M'Cola a fejét csóválgatta, nézte a kudut, s furcsa kis hangokat hallatott. Aztán azt mondta: – "Doumi, Doumi, Doumi! B'wana Kabor Kidogo, Kidogo." Vagyis hogy ez a bikák bikája. Hogy Karlé kicsi volt, semmiség.

Mindegyikünk tudta, hogy lelöttem a másik kudut, amelyet összetévesztettem ezzel, míg ez az első az első lövéstől döglötten feküdt, de ez jelentéktelennek tűnt e csodakudu mellett. Én azonban látni akartam a másikat.

– Gyerünk, kudu – mondtam.

– Döglött – mondta M'Cola. – Kufa!

– Gyerünk.

– Ez legjobb.

– Gyerünk.

– Mézni – könyörgött M'Cola. Kifeszítettem az acél mérőszalagot egyik szarv ívén, s M'Cola ráillesztette a csavarulatokra. Jócskán fölötte volt az ötven hüvelyknek. M'Cola izgatottan nézett rám.

– Nagy! Nagy! – mondtam. – Kétszer akkora, mint B'wana Kaboré.

– Iii-iii – dúdolta.

– Gyerünk – mondtam. A római már elindult.

Átvágtunk oda, ahol a bikát láttuk, mikor rálöttem, s megtaláltuk a nyomokat és mellmagasságban vért a bokrokon, mindjárt az első lépésnél. Száz méterre ott feküdt az állat kimúlva. Testre nem ért fel az első bikával, de szép volt, a szarva éppoly hosszú, csak szűkebb, s az oldalán feküdt, lenyomva a bokrokat, melyekre rázuhant.

Megint mindnyájan kezet fogtunk, a hüvelykujj-módszerrel, ami nyilván rendkívüli érzelmet jelzett.

– Ez aszkari – magyarázta M'Cola. Ez a bika rendőre vagy testőre volt a nagyobbaknak. Nyilván benn volt az erdőben, mikor az első bikát észrevettük, vele futott, és visszafordult, hogy megnézze, miért nem követi a nagy bika.

Képeket akartam csinálni, s szóltam M'Colának, hogy menjen vissza a táborba és hozza el a két gépet, a Graflexet, a filmfelvevőt és a villanót. Tudtam, hogy a pataknak ugyanazon az oldalán vagyunk a tábor felett, s reméltem, hogy a római talál valami rövidebb utat, és visszatér, mielőtt a nap leszállna.

Elmentek; s most, sötétedés előtt, a nap fényesen kibújta a felhők közül, és a wanderobo-maszái és én néztük a kudut, megmértük a szarvát, szagoltuk jávorantilopénál is édesebb, jó szagát, simogattuk az orrát, a nyakát és a vállát, csodáltuk nagy fülét és bőrének simaságát és tisztaságát, megnéztük patáit, amelyek hosszúak, keskenyek és rugalmasak voltak, úgy járt rajtuk, mintha lábujjhegyen lépkedne, kitapogattuk a bal váll-lapján a golyó helyét, s aztán megint kezét fogtunk, közben pedig a wanderobo-maszái elmondta, milyen remek ember ő, és én azt mondtam neki, hogy a haverom, és nekiadtam legjobb négypengéjű zsebkésemet.

– Menjünk vissza az elsőhöz, wanderobo-maszái – mondtam angolul.

A wanderobo-maszái bólított, tökéletesen megértett, és visszatértünk oda, ahol a nagy bika feküdt egy kis tisztás szélén. Körüljártuk, nézegettük, s aztán a wanderobo-maszái alányúlt, míg én megemeltem a kudu vállát, megtalálta a sebet, és beledugta az ujját. Azután megérintette a homlokát a véres ujjával, és arról szónokolt, hogy: – Wanderobo-maszái csodálatos vezető.

– Wanderobo-maszái a vezetők királya – mondtam. – Wanderobo-maszái a haverom.

Csuromvíz voltam az izzadságtól, s felvettem az esőkabátot, amelyet M'Cola cipelt és itthagytam, és felhajtottam a nyakamon a gallért. A napot figyeltem, s azon aggódtam, hogy lemegy, mire ideérnek a gépekkel. Csakhamar hallottuk közeledni őket a bozótban, és én kiáltottam, hogy tudják, hol vagyunk. M'Cola felelt, oda-vissza kiáltoztunk, s hallottam, amint beszélnek és csörtetnek a bozótban, én meg közben folyvást kiáltoztam, és figyeltem a lehanyatló napot. Végül megláttam őket. "Futni, futni!" kiáltottam M'Colának, és a napra mutattam, de nem maradt már bennük szusz. Gyorsan jöttek dombnak föl, sűrű bozóton át, s mire megkaptam a fényképezőgépet, tágra nyitottam a lencsét és beállítottam, a bikára irányítottam, a nap már csak a fák csúcsát világította meg. Csináltam vagy fél tucat felvételt, és forgattam a filmfelvevő gépet, míg a többiek odavonszolták a kudut, ahol mintha kissé jobb lett volna a világítás, azután lement a nap, túljutottam a kötelezettségen, hogy képet próbáljak csinálni, s tokjába téve a gépet, boldogan átadtam magam a sötétben a győzelem felelőtlenségének; csak akkor emelkedtem ki belőle, mikor M'Colának megmutattam, hol vágjon a bőrbe, hogy elég nagy lebernyeg maradjon, mikor kifejti a fejet. M'Cola gyönyörűen bánt a késsel, szerettem figyelni nyúzás közben, de ma este, miután megmutattam, hol tegye

az első vágást, jól lenn a lábakon, lenn a szügy és a has között, s jól hátul, az állat marja felett, nem figyeltem tovább a munkáját, mert olyannak akartam emlékezetemben tartani a bikát, amilyennek először láttam; átmentem a szürkületben a másik kuduhoz, s ott vártam, míg oda nem jöttek a zseblámpával, s azután eszembe jutott, hogy minden általam lőtt állatot magam nyúztam meg vagy végignéztem a nyúzását, emlékezetem mégis pontosan megőrizte őket, pillanatról pillanatra, hogy egyik emlék nem rombolja le a másikat, s hogy a nem-nézem-végig gondolata csak lustaság volt, amolyan reggelig-elteszem-az-edényt-a-mosogatóba; tartottam hát a zseblámpát, míg M'Cola a másik bikán dolgozott, és így fáradtan is élveztem gyors, tiszta, finom sebészmunkáját, mint mindig; végre lefejtette és visszahajtotta a lebernyegét, átvágta a koponya és a gerinc közti összeköttetést, aztán a szarvknál fogva megcsavarta és leválasztotta a fejet, és lebernyegestül, mindenestül leemelte a nyakról, a lebernyeg súlyosan és nedvesen lógott a zseblámpa fényében, amely megvilágította M'Cola vörös kezét és zubbonyának szennyes khakiszínét. Otthagytuk a wanderobo-maszáit, Garricket, a rómaid és az öccsét egy lámpással, hogy fejtsék ki és hozzák haza a húst, s M'Cola az egyik fejjel, az öregember a másikkal, én a zseblámpával és a két puskával elindultunk a sötétben a tábor felé.

A sötétben az öregember hasra esett, s M'Cola nevetett; aztán kibomlott a lebernyeg, az öreg arcára borult, csaknem megfojtotta, s mindketten neveltünk. Az öregember is nevetett. Aztán M'Cola esett el a sötétben, s az öregember és én neveltünk. Kissé odább én szakítottam be valami verem tetejét és hasra estem, s mikor felkeltem, hallottam, hogy M'Cola fojtottan kuncog, és az öregember kacarászik.

– Mi a fene ez? Chaplin-vígjáték? – kérdeztem tőlük angolul.

Mindketten nevettek a koponyák alatt. Lidérces menetelés után kijutottunk a bozótból, és elértünk a tüskebokorsövényhez, s M'Colának nagyon tetszett, hogy az öregember át akart menni a sövényen és elesett, és káromkodva kelt fel. És úgy látszott, mintha nem tudná felemelni a fejet, amikor elébe világítottam a lámpával, hogy megmutassam neki a nyílást.

Odamentünk a tűzhöz, az öregember letette a fejet a vesszőből s agyagból készült kunyhó falánál, és akkor láttam, hogy vérzik az arca. M'Cola is letette a fejet, az öregember arcára mutatott, nevetett és fejét csóválta. Néztam az öregembert. Teljesen kikészült, arca csúnyán felkarmolódott, sár és vér borította, s boldogan kuncogott.

– B'wana elesett – mondta M'Cola, s utánzott, ahogy előrebuktam. Mindketten kuncogtak.

Úgy tettem, mintha meg akarnám ütni, s azt mondtam: – Shenzi!

Megint utánzott, aztán odajött Kamau, nagyon finoman és tiszteletteljesen kezét fogott velem, s azt mondta: "Jó, B'wana! Nagyon jó, B'wana!" – azután odament a fejekhez, csillogott a szeme, és letérdelve megsimogatta a szarvakat, megtapogatta a füleket, és ugyanazt a sóhajtozó dallamot dudorászta, "Ooo-ooo. Iii-iii, amit M'Cola.

Bementem a sötét sátorba – a lámpát a húshozóknál hagytuk –, megmosdottam, levettem nedves ruháimat, és a sötétben hátizsákomban tapogatva megtaláltam a pizzamámát és a fürdőköpenyt. Ebben és moszkítócsizmában mentem ki a tűzhöz. Kihoztam nedves holmimat és csizmámát a tűzhöz, s Kamau botokra terítette őket, és szárral lefelé botokra tette a csizmákat, elég messze a tűztől, hogy a láng meg ne perzselje őket.

A tűz fényében leültem egy benzinesládára, hátamat egy fának támasztottam, s Kamau odahozta a whiskys kulacsot, öntött egy pohárba, én vizet töltöttem hozzá a kulacsból s ültem; iszogattam, a tűzbe bámultam, gondolatok nélkül, teljes boldogságban; és éreztem, hogy a whisky felmelegít és kisimít, ahogy az ember kiegyengeti gyűrött lepedőjét az ágyban, Kamau pedig közben konzerveket hozott az élelmiszerkészletből, hogy megtudja, melyiket akarom megenni vacsorára. Három doboz különleges mazsolás sütemény volt nála, három doboz lazac és három vegyes gyümölcs, azután egy csomó csokoládészelet és egy doboz Különleges Karácsonyi Szilvapuding. Visszaküldtem őket, s azon tűnődtem, minek gondolhatta Kayti a mazsolás süteményt. A szilvapudingot két hónapja kerestük.

– Hús? – kérdeztem.

Kamau kenyeret és egy vastag, hosszú szelet sült Grant-gazellaszeget hozott, az egyik Grant-gazellából, amelyet Tata a síkságon lőtt, míg mi a huszonöt mérföldre fekvő szőz vadásztunk.

– Sör?

Nagy, literes német üveget hozott és kinyitotta.

Kényelmetlen ülés esett a benzinesládán, s leterítettem esőkabátomat a földre a tűz előtt, ahol a talajt megszáritotta a hőség, s hátam a faládának támasztva, kinyújtottam a lábam. Az öregember nyárson húst sütött, különlegesen finom darab volt, tógájába burkolva hozta. Kis idő múltán valamennyien megérkeztek, hússal és bőrökkel megrakodva, s azután elnyúltam, sört ittam és néztem a tüzet, s ők körülöttem beszélgettek és húst sütöttek nyárson. Hűvösödni kezdett, az ég tiszta volt, s a sült hús, a füst, gőzölgő csizmáim s a közelben kuporgó jó öreg wanderobo-maszái szaga érződött. De fel tudtam idézni az erdőben fekvő kudu szagát.

Mindegyik ember botvégén a tűz mellé szúrta a húsát vagy húsdarabgyűjteményét, forgatták, kezelték, és sokat beszéltek. Két ember, akit eddig még nem láttam, odajött a kunyhóktól, s velük a délután látott fiú. Egy darab

forró sült májat ettem, a wanderobo-maszái egyik nyársáról vettem le, s azon tűnődtem, hol lehetnek a vesék. A máj pompás volt. Gondolkodtam, érdemes-e felkelni s elmenni a szótárért, hogy a vesék felől érdeklődhessenem, mikor M'Cola megkérdezte: "Sör?"

– Jöhet.

Hozta az üveget, kinyitotta, s én töltöttem és kiittam a felét, hogy leöblítsem a májat.

– Fene jó élet – mondtam angolul.

Vigyorgott, és azt kérdezte szuahéliül:

– Még sört?

Azt, hogy angolul beszélek, jó tréfának tartotta.

– Figyelj – mondtam, és megdöntve az üveget, leengedtem az egészet. Régi mutatvány volt, Spanyolországban tanultuk meg, hogyan kell nyelés nélkül borostömlőből inni. Ez mély benyomást tett a rómaina. Odajött, leguggolt az esőkabát mellett, és beszélni kezdett. Sokáig beszélt.

– Hát persze – mondtam neki angolul. – Továbbá a szánt is elviheti.

– Még sör? – kérdezte M'Cola.

– Ugye, szeretnéd az öregfiút beszívni?

– N'Dio – mondta. – Igen – mintha értene angolul.

– Figyeld, római. – Csurgattam le a sört, láttam, hogy a római torka kíséri a mozdulatot, cikákolni kezdtem, nehezen tértem magamhoz, s leengedtem az üveget.

– Ennyi az egész. Csak kétszer tudom egy este megcsinálni. Májbajos lesz tőle az ember.

A római tovább beszélt a maga nyelvén. Hallottam, hogy kétszer is Simbát mond.

– Simba itt?

– Nem – mondta. – Odatúl – és a sötétség felé intett, s én nem tudtam kihámozni a történetet. De nagyon jó lehetett.

– Én sok Simba – mondtam. – Fene egy ember Simbával. Kérdezd M'Colát. – Éreztem, hogy jön rám az esti hencegés, de nem volt ott hallgatónak Tata és Sz. Ö. M. Korántsem olyan jó a hencegés, ha nincs, aki értse, de a semminél jobb. Határozottan megjött a hencegés a sörtől is.

– Hihetetlen – mondtam a rómainak. Folytatta a maga történetét. Volt egy kis sör az üveg fenekén.

– Öregember – mondtam. – Mzee.

– Igen, B'wana – mondta az öregember.

– Itt van egy kis sör. Elég öreg vagy, nem árthat neked. Láttam az öregember szemét, mikor ittam, s tudtam, hogy ő is abból fajtából való. Fogta

az üveget, kihajtotta az utolsó csepp habig, s az üveget dédelgetve lekuporodott a nyársai mellett.

– Még sört? – kérdezte M'Cola.

– Igen – mondtam. – És a töltényeimet.

A római állhatatosan tovább beszélt. Hosszabb történeteket tudott, mint Carlos Kubában.

– Ez roppant érdekes – mondtam neki. – Te is fene legény vagy. Mind a ketten azok vagyunk. Ide hallgass. – M'Cola odahozta a sört és khakikabátomat, amelynek zsebében a töltények voltak. Ittam egy kis sört, észrevettem, hogy az öreg figyel, és kiraktam hat töltényt. – Rajtam van a hencegés – mondtam. – Végig kell hallgatnod. Ide nézz! – Sorban megérintettem minden töltényt – Simba, Simba, Faro, Nyati, Tendalla, Tendalla. Mi a véleményed erről? Nem kell elhinned. Ide nézz, M'Cola! – és újra megneveztem a hat töltényt. – Oroszlán, oroszlán, orrszarvú, bivaly, kudu, kudu.

– Az ám! – mondta a római izgatottan.

– N'Dio – mondta M'Cola ünnepélyesen. – Igen, igaz.

– Az ám – mondta a római, és megfogta a hüvelykujjamat.

– Szent igaz – mondtam. – Erősen valószínűtlen, ugye?

– N'Dio – mondta M'Cola, s maga is végigszámolta a töltényeket. – Simba, Simba, Faro, Nyati, Tendalla, Tendalla.

– Elmesélheted a többieknek – mondtam angolul. – Ez aztán fene nagy hencegés. Kielégít ma estére.

A római újból mesélt nekem valamit, én figyelmesen hallgattam, s megettem még egy darab sült májat. M'Cola a fejeken dolgozott, kifejtette az egyik koponyát, s megmutatta Kamaunak, hogyan nyúzza meg a másik könnyű részét. Nagy munka volt kettejüknek, óvatosan kellett dolgozniuk a szemek, az orr és a fülkagylók körül, s azután lekaparni minden húst a fejbőrökről, hogy meg ne romoljanak, s ők ketten nagyon finoman és óvatosan dolgoztak a tűzfényben. Nem emlékszem, mikor feküdtem le, arra sem, hogy lefeküdtünk-e.

Emlékszem, elővettem a szótárt, és szóltam M'Colának, hogy kérdezze meg a fiút, van-e nővére, s M'Cola nagyon határozottan és ünnepélyesen azt mondta: "Nem, nem."

– Semmi rossz szándék, érted. Kíváncsiság.

M'Cola szilárd volt. – Nem – mondta, és fejét rázta. – Hapana – ugyanazon a hangon, mint mikor annak idején az oroszlánt követtük a szanszevierába.

Ez elintézte a társasági élet lehetőségét, s én megkerestem a szótárban a vesét, s a római öccse előadott egy kicsit a maga részéből, s én nyársra szúrva egy darabot két darab máj közé, sütni kezdtem.

– Csodálatos reggeli lesz – mondtam hangosan. – Sokkal jobb a mazsolás süteménynél.

Azután hosszan beszélgettünk a sable-ről. A római nem Tarahallának nevezte, ez a név nem jelentett neki semmit. Némi zavart okozott a bivaly, mert a római egyre a "nyati"-t ismételte, de azt akarta vele mondani, hogy feketék, mint a bivalyok. Azután képeket rajzoltunk a hamuba, s kiderült, hogy a római a sable-ről beszélt. A szarvuk úgy hajlott hátra, mint a szablya, jóval a marjukon túl.

– Bikák? – kérdeztem.

– Bikák és tehenek.

Az öregember és Garrick tolmácsolásából úgy vettem ki, hogy két csapat van.

– Holnap.

– Igen – mondta a római. – Holnap.

– Cola – mondtam. – Ma kudu. Holnap sable, bivaly, Simba.

– Hapana, bivaly! – mondta, s fejét rázta. – Hapana, Simba!

– Én és a wanderobo-maszái bivaly – mondtam.

– Igen – mondta a wanderobo-maszái izgatottan. – Igen.

– Nagy elefántok vannak a közelben – mondta Garrick.

– Holnap elefántok – ugrattam M'Colát.

– Hapana elefántok! – Tudta, hogy ugratom, de még hallani sem szeretete.

– Elefántok – mondtam. – Bivaly, Simba, leopárd.

A wanderobo-maszái izgatottan bólogatott.

– Orrszarvú – vetette közbe.

– Hapana! – rázta M'Cola a fejét. Már szenvedett.

– Azokon a dombokon sok bivaly! – tolmácsolta az öregember a most már nagyon izgatott rómainak, aki állt s a kunyhókon túlra mutatott.

– Hapana! Hapana! Hapana! – mondta M'Cola határozottan és véglegesen.

– Még sör? – s letette a kését.

– Jöhet – mondtam. – Csak ugratlak.

M'Cola leguggolva bizalmasan mondott valamit, magyarázkodott. Hallottam Tata nevét, s gondoltam, azt mondja, hogy Tatának nem tetszene a dolog. Hogy Tata nem akarja.

– Csak ugratlak – mondtam angolul. Azután szuahéliül. – Holnap sable?

– Igen – mondta M'Cola lelkesen. – Igen.

Ezután a római meg én hosszasán beszélgettünk, én spanyolul s ő olyan nyelven, amilyenen beszélt, s azt hiszem, kiterveltük másnapra az egész hadjáratot.

Nem emlékszem rá, hogy lefeküdtem és felkeltem volna, csak arra, hogy virradat előtt a tűz mellett ültem, kezemben egy bádogpohár forró tea, és a reggelim a nyárson most már korántsem látszott olyan pompásnak, mert jól belepte a hamu. A római állt és szónokolt, s arrafelé hadonászott, amerre a világosság éppen feltűnedezett, s emlékszem, azon tűnődtem, vajon átbeszélte-e a csibész az egész éjszakát.

A fejbőrök besózva szépen ki voltak terítve, s a koponyák a szarvakkal a fa- és vesszőkunyhónak támaszkodtak. M'Cola összehajtogatta a fejbőröket. Kamau konzerveket hozott, s én kinyitattam vele az egyik gyümölcsös dobozt. Éjszaka lehült, s a vegyes gyümölcs és a hideg lé simán csúszott le. Ittam még egy csésze teát, bementem a sátorba, felöltöztem, felvettem a száraz csizmámat, s indulásra készen álltam. A római azt mondta, ebéd előtt visszaérünk.

A római öccse vezetett bennünket. A római, ha jól értettem, az egyik sable-csapatot készült kikémleni, mi pedig a másikat akartuk megtalálni. A tógát viselő lándzsás öcs vezetésével indultunk el, utánamentem én a vállra vetett springfielddel és zsebemben a kis Zeiss-látcsővemmel, utánam M'Cola, egyik oldalán Tata látcsőve lógott, a másikon vizeskulacs, zsebében nyüzökés, fenőkő, egy doboz tartalék töltény és csokoládészeletek, s a nagy puska a vállán, utána az öregember a Graflexszel, Garrick a filmfelvevővel, s a wanderobo-maszái lándzsával, íjjal és nyilakkal.

Elköszöntünk a rómaintól, és éppen akkor léptünk ki a túskebokorsővényen, mikor a nap kibukkant a dombok közti nyiladékon, és megvilágította a kukoricásokat, a kunyhókat és odaát a kék dombokat. Szép tisztának ígérkezett a délelőtt.

Az öcs sűrű bozóton át vezetett, ahol mindnyájan átnedvesedtünk; aztán ritkás erdőn át, aztán meredek dombnak felfele mentünk, míg jól fel nem jutottunk az emelkedőn, amely a táborhelyet adó szántóföldek szélén túl kezdődött. Aztán jó sima ösvényen jártunk, amely visszaereszkedett a napot elrejtő dombok közé. Élveztem a kora reggelt, kissé még mindig álmosan, kissé gépiesen lépkedtem, s az járt az eszemben, hogy túl nagy társaság vagyunk, nem lehet így csendesen vadászni, bár mindenki elég csendesen mozgott; s akkor két ember jött felénk.

Egyik magas, jóképű férfi volt, a rómaihoz hasonló, bár valamivel kevésbé nemes arcú, tógában, íjjal s egy tegezre való nyillal, s mögötte a felesége, nagyon csinos, nagyon szerény, nagyon asszonyos, barna, cserzett bőrruhában, egybekapcsolt rézdrót karikákból álló nyakláncot viselt és sok rézkarikát a karján és bokáján. Megálltunk, "Jambó"-val köszöntünk, s az öcs beszélt ezzel

a törzsbelinek látszó emberrel, aki olyan benyomást tett, mint a városi hivatalába siető üzletember, s amíg ők gyors kérdés-feleleteket váltottak, én a fiatalasszonyos feleséget figyeltem, aki kissé profilban állt, s láthattam helyes, körteforma mellét és szép vonalú, hosszú, néger lábát, s kellemes profilját tanulmányoztam; akkor a férje hirtelen és élesen szólt neki, azután magyarázat és nyugodt parancs következett, s az asszony szemét lesütve megkerült bennünket, s továbbment egyedül az ösvényen, amelyen jöttünk, mi pedig mindnyájan figyeltük. Úgy látszott, a férj velünk jön. Láta a sable-csapatot aznap reggel, s némileg gyanakodva, látnivalóan kedvetlenül, hogy el kell hagynia az immár eltűnt feleségek feleségét, akit mi szemünkkel mindnyájan birtokba vettünk, elvezetett bennünket jobbra egy másik jól kitaposott és sima ösvényre, az otthoni őszi erdőre emlékeztető fák közé, ahol az ember szinte arra számított, hogy felkelt egy nyírfajdot, amely átsuhog a másik dombra, vagy lebukik a völgybe.

Foglyokat is felvertünk s amíg figyeltem röptüket, arra gondoltam, hogy a világ minden vidéke egyforma, és a vadászok mind egyforma emberek. Aztán friss kudunyomot találtunk az ösvény mellett, majd, amint a kora reggeli, immár aljnövényzet nélküli erdőben mentünk s az első napsugarak áthatoltak a fák lombjain, a megszokhatatlan csodára, elefántnyomokra bukkantunk, mindegyik akkora volt, amekkora kört az ember két kezét összefogva a karjával befog, s egylábnyira mélyedtek bele az erdő agyagtalajába. Valami bika ment erre az eső után. Néztem a barátságos erdőben lefelé ereszkedő nyomokat, s arra gondoltam, hogy mammutunk is volt réges-régen, s amikor Dél-Illinois dombjain jártak, épp ilyen nyomokat hagytak hátra. Csak annyi az egész, hogy Amerika öregebb földrész, s a legnagyobb vadak eltűntek.

Fennjártunk a dombon, egy kellemes kiugró fennsíkon, s azután elértünk a domb széléhez, itt völgy tárult elénk, s benne hosszú, fátlan legelő, túloldalt erdő és dombok övezték, s felső végén s onnét újabb völgy nyílt bal felé. Az erdő szélén álltunk, a dombtetőn, s a völgy réjtjét néztük, amely meredek, füves, fátlan medencévé tágult a felső végén, ahol a dombok bezárták. Bal kéz felé meredek, kerek, erdős dombok álltak, s a mészkő kiszögellések a mi helyüinktől elnyúltak egészen a völgy végéig, s ott beleolvadtak a völgyzáró dombok sorába. Mellettünk, jobb kéz felé, a vidék egyenetlen, szaggatott volt, dombok és mezősávok váltogatták egymást, aztán meredek, erdős lejtő következett, amely a rómainak és családjának kunyhóitól nyugatra eső kék dombokhoz vitt. Úgy számítottam, hogy a tábor egyenesen alattunk van, s vagy öt mérföldnyire északnyugat felé, az erdőn túl.

A férj az öccsel beszélgetett, hadonászott, mutogatta, hogy a rét túlsó szélén látta legelni a sable-csapatot, s hogy vagy felfelé, vagy lefelé mentek, legelészve a völgyben. Leültünk a fák fedezékében, és leküdtük a wanderobo-

maszáit a völgybe, hogy nyomokat keressen. Visszajött és jelentette, hogy mifelénk nem vezet nyom a völgyben, sem nyugat felé, így hát tudtuk, hogy felfelé legelésznek a réten.

Az volt most a kérdés, hogyan használjuk ki a terepet, hogy megtaláljuk őket, s észrevétlenül lőtávolságba kerüljünk. A nap a dombok fölé emelkedett a völgy végénél, és megvilágított bennünket, a völgy végénél pedig mindenre sötét árnyék borult. Szóltam a kíséretnek, hogy maradjanak itt az erdőben, M'Cola és a férj kivételével, akik velem jönnek; a fák között felkapaszkodunk a völgy innenső oldalán, míg a kanyar teknője fölé nem kerülünk és bele nem látunk a felső végén, hogy távcsővel megkeressük benne a sable-antilopokat.

Azt kérdezik, hogyan tárgyaltuk ezt meg, hogyan boldogultunk, hogy értettük meg egymást a nyelvi korlátok ellenére, s én azt felelem, olyan könnyedén beszéltük meg s éppoly világosan megértette mindenki, mintha azonos nyelvet beszélő járőr tagjai volnánk. Mindnyájan vadászok voltunk, talán az egy Garrick kivételével, s az egész tervet ki lehetett dolgozni, megérteni és megegyezni benne anélkül, hogy bármi mást használtunk volna, mint a mutatóujjat jeladásra és a kezét figyelmeztetésre. Otthagytuk őket, és nagyon óvatosan nyomultunk előre, jól benn a fák között, hogy magasabbra jussunk. Aztán, mikor már elég magasán s messze jártunk, kimásztunk egy sziklás helyre, s meghúzódtunk a szikla mögött, a távcsövet kalappal védtem, hogy ne verje vissza a nap fényét. M'Cola bólogatott és dűnnyögött, mert felismerte cselekedetem célszerűségét. Végigtávcsöveztek a rét túlsó szélét az erdő környékén, felfelé a völgy végénél levő teknőig; s ott voltak. M'Cola egy pillanattal előbb látta meg őket, mint én, s megrántotta ruhám ujját.

– N'Dio – mondtam. Aztán visszatartott lélegzettel figyeltem őket. Mind nagyon feketének, vastag nyakúnak és súlyosnak látszott. Mindegyiknek hátrahajló szarva volt. Jó messzire tanyáztak. Némelyik lefeküdt. Egyik állt. Hetet láttunk.

– Hol a bika? – suttogtam.

M'Cola a bal kezével intett, s előszámolta négy ujját. A magas fűben fekvők egyike volt, és sokkal nagyobbnak, a szarva sokkal íveltebbnek látszott. De a reggeli napba néztünk, és nem lehetett jól látni. Az állatok mögött valami vízmosásféle futott fel a völgy végét elzáró dombra.

Most már tudtuk, mit kell tennünk. Vissza kell mennünk, s keresztülvágunk a réten jóval lejjebb, hogy észre ne vehessenek, a túloldalon be kell húzódnunk az erdőbe, s ott benn a sable-csapat fölé lopakodnunk. Először megpróbáljuk tisztázni, nincs-e még több az erdőben vagy a réten, ahol át kell jutnunk, mielőtt cserkészni kezdenénk.

Megnyálaztam az ujjam és felemeltem. A hűvös oldala mintha azt mutatta volna, hogy a szél mifelénk fúj a völgyben. M'Cola felvett néhány száraz levelet, összemorzsolta és feldobta. Kissé a mi irányunkba estek. A széllel nem volt semmi hiba, s most távcsővel végig kell pásztáznunk az erdő szélét.

– Hapana – mondta végül M'Cola. Én sem láttam semmit, s szememet megfájdította a nyolcszoros nagyítású távcső. Megpróbálkozhattunk az erdővel. Lehet, hogy felugratunk valamit és elriasztjuk a sable-csapatot, de vállalnunk kellett ezt a kockázatot, hogy megkerülhessük őket s följük jussunk.

Visszamentünk, le a völgybe, és beszámoltunk a többieknek. Innen átvághatunk a völgyön, anélkül, hogy a felső végéről észrevennének, és meggörnyedve, én kalapom levéve, leereszkedtünk a rét magas fűvébe, s átkeltünk a mély vízmosáson, amely a rét közepén húzódott végig, azután a sziklás párkányon s fel a túloldali füves parton, s egy völgyhajlat szélének védelmében bejutottunk az erdőbe. Azután libasorban, meggörnyedve előrelöpőzködünk az erdőben, hogy a sable-csapat fölé jussunk. Tőlünk telhetően siettünk, de azért nesztelenül jártunk. Nemezszer megesett velem, hogy hegyi kosra cserkésztem, s mire megkerültem a hegygerincet, már odébb legelésztek s eltűntek, így hát nemigen bíztam benne, hogy a sable-antilopok ott maradnak, ahol vannak, s mivel az erdőből nem láttuk többé őket, fontosnak tartottam, hogy a lehető leggyorsabban följük jussunk, de azért ne fogjon el a szuflám, és a kezem ne reszkessen túlságosan lövés közben.

M'Cola kulacsa nekikoccant a zsebében levő töltényeknek, s én megálltam és átadtam a wanderobo-maszáinak. Vadászathoz túl nagynak látszott ez a kíséret, de mindegyik olyan nesztelenül mozgott, mint a kígyó, s én úgyis túlságosan magabiztos voltam. Biztosra vettem, hogy a sable-csapat sem nem látott meg, sem szagot nem fogott az erdőben.

Végül úgy éreztem, fölöttük vagyunk már, s hogy előttünk kell lenniük, túl azon a ritkás erdőszélen, amelybe bevilágított a nap, s alattuk, a domb párkánya alatt. Ellenőriztem, hogy az irányzék tiszta-e, nem feledkezve meg róla, hogy a használt zsebkendőt bal zsebembe tegyem, másképp még egyszer megtörölném vele, és elhomályosítaná a szemüvegemet. M'Cola, én meg a férj lopakodva elindultunk az erdő széle felé; végül csaknem a párkány széléig kúsztunk. Még mindig állt néhány fa köztünk s a lenti nyílt rét között, s egy kis bokor és egy kidőlt fa mögött húzódtunk meg, mikor fejünk felemelve észrevettük őket a fűben vagy háromszáz méterre; nagyon nagynak és sötétnek látszottak az árnyékban. Közöttünk ritkás, napfényrel teli erdőfoltok voltak s a vízmosás szakadéka. Míg figyeltük őket, kettő feltápászkodott, s mintha minket nézett volna. Megkísérelhettem volna a lövést, de túl hosszú lett volna és bizonytalan, s ahogy ott fekszem és figyelek, érzem, hogy valaki megérinti

a karomat, és Garrick, aki mellém kúszott, rekedten suttogja: "Piga! Piga! B'wana! Doumi! Doumi!", vagyis lőjek, mert az ott bika. Visszanéztem, s ott volt az egész kíséret hason vagy négykézláb, a wanderobo-maszái úgy reszketett, mint egy vadászkutya. Dühös voltam, és egy kézmozdulattal mindet lefektettem.

Így hát az bika, eh, nos, van itt sokkal nagyobb bika is annál, amelyiket M'Colával lefeküdni láttunk. A két sable figyelt bennünket, és behúztam a fejem, mert arra gondoltam, hogy észrevehetik a szemüvegem villanását. Mikor újra felnéztem, nagyon lassan elárnyékoltam szemem a kezemmel. A két sable már nem nézelődött, legelésztek. De egyik idegesen felpillantott, s láttam, hogy a sötét, nehéz felépítésű, szablyaszarvú antilop visszaperdül és ránk mered.

Sose láttam sable-antilopot. Nem tudtam róluk semmit, azt sem, éles-e a szemük, mint a kosé, amely meglátja az embert bármilyen távolságról, ahonét az ember láthatja őt, vagy olyan, mint a jávorbikáé, amely kétszáz méterről nem vesz észre, ha nem mozogsz. Nagyságukat sem tudtam biztosan megítélni, de a távolságot legalább háromszáz méterre becsültem. Tudtam, hogy találok, ha ülő vagy fekvő helyzetből lövök, de azt nem tudtam, hol találom el.

Aztán Garrick megint suttogott: "Piga, B'wana, Piga!", s én feléje fordultam, mintha szájba akarnám verni. Nagy megnyugvás lett volna, ha megteszem. Igazán nem voltam ideges, mikor először megláttam a sable-csapatot, de Garrick kezdett felidegesíteni.

- Messze – suttogtam M Colának, aki odakúszott, és mellettem feküdt.
- Igen.
- Lőni?
- Nem. Távcső.

Mindketten óvatosan figyeltük őket a távcsővel. Csak négyet láttam. Először hét volt. Ha az, amit Garrick mutatott, bika volt, akkor valamennyi bika. Az árnyékban mind egyforma színűnek látszott. A szarvukat mind nagynak láttam. Tudtam, hogy a hegyi birkánál a kosok egy bandában járnak késő télíg, akkor a juhokhoz csatlakoznak; hogy késő nyáron a jávorbikákat is bandában találja az ember, a rigyetési időszak előtt, s utána megint csapatokba verődnek. A Sereneán húsz impallabakot is láttunk együtt. Jól van, lehet mindegyik bika, de én jót akarok, a legjobbat, s igyekeztem felidézni, mit olvastam róluk, de semmi más nem jutott eszembe, csak egy ostoba történet valakiről, aki minden reggel ugyanazon a helyen látott egy bikát, és sose tudott lőtávolságba jutni. Nem jutott más eszembe, csak az a csodálatos szarv, amelyet Arushában, a vadászati felügyelő hivatalában láttunk. És most itt a sable-csapat, s nekem ügyesnek kell lennem, s a legjobbat meglőnöm.

Eszembe se jutott, hogy Garrick se látott soha sable-antilopot, s nem tud róluk többet, mint M'Cola vagy én.

– Túl messze – mondtam M'Colának.

– Igen.

– Gyere – mondtam, azután intettem a többieknek, hogy húzódjanak le, és kúszva elindultunk a domb párkánya felé.

Végül egy fa tövében feküdtünk, s én kilestem mögüle. Most már tisztán láttuk távcsővel a szarvakat, s láttuk a másik három sable-t is. Egyikük, egy fekvő, kétségkívül a legnagyobb volt, s a szarva, ahogy körvonala elém villant, sokkal magasabbra és jóval hátrább ívelt. Figyeltem őket, olyan izgatottan, hogy még örülni se tudtam, mikor meghallottam M'Cola suttogását: "B'wana!"

Leengedtem a távcsövet, visszanéztem, s ott volt Garrick; nem használta ki a takarás lehetőségét, úgy mászott utánunk négykézláb. Kinyújtottam a kezem, feléje fordítva tenyeremet, és intettem, hogy hasaljon le, de nem törődött vele, csak jött kúszva, olyan feltűnően, mintha valaki egy városi utcán sétálna négykézláb. Láttam, hogy egyik sable felénk, illetve feléje néz. Aztán újabb három állt fel. Aztán feltápázkodott a nagy, s oldalvást állva felénk fordította a fejét, mikor Garrick odaért hozzánk, s azt suttogta: "Piga, B'wana! Piga! Doumi! Doumi! Kubwa Sana!"

Most már nem volt más választás. Végképp neszt fogtak, s én hason fekve átdugtam karom a szíjon, megtámasztottam a könyököm, s jobb lábujjam belenyomtam a földbe, azután elsütöttem a puskát a bika váll-lapjának közepére. De a dörrenésnél már tudtam, hogy hibáztam. Fölébe löttem. Mind felugrott, s állva nézelődött, mert nem tudták, honnan jön a zaj. Újból rálöttem a bikára, telefröcsköltem porral, s az antilopok menekültek. Talpra ugrottam, futtában eltaláltam, s felbukott. Azután felkelt, újra eltaláltam, jelezte és elkeveredett a bandában. A többi elhagyta, s én újra löttem, mögéje. Azután újra eltaláltam. Most már lassan vonszolta magát, s tudtam, hogy megvan. M'Cola töltényt adott, s én beletoltam őket az istenverte, szoros, akadozó springfield-tárba, s közben a vízmosáson küszködve átkelő sable-t figyeltem. A miénk volt. Láttam, hogy nagyon beteg. A többiek beváltak az erdőbe. A napfényes túlsó oldalon sokkal világosabbnak látszottak, s az, amelyiket én meglöttem, szintén világosabb volt. Az árnyékban sötét gesztenyebarnának látszottak, s az, amelyikre löttem, csaknem feketének. De nem volt fekete, s éreztem, hogy valami hiba van. Benyomtam az utolsó töltényt, s Garrick el akarta kapni a kezemet, hogy gratuláljon, mikor alattunk, a tisztás túloldalán, ahol az innen nem látható vízmosás belefutott a völgytorokba, sable-antilopok rohantak át rémült vágtságban.

Hű, az istenit! – gondoltam. Mind olyannak látszott, mint az, amelyiket meglőttem, s én igyekeztem egy nagyot kiválasztani. Mind egyformának látszott, összeverődve rohantak, s azután jött a bika. Még az árnyékban is szurokfekete volt, s ragyogott, mikor kiért a napra, és hatalmas, sötét szarva magasra felszökött, aztán hátraívelt, két nagy hajlata csaknem érintette a háta közepét. Ez aztán bika. Az istenit, micsoda bika.

– Doumi – mondta M'Cola a fülembe. – Doumi!

Eltaláltam, s a dörrenésre már elesett. Felugrott, a többiek elhagyták, szétszóródtak, azután összeverődtek. Elhibáztam. Azután csaknem egyenesen a völgy túlsó vége felé tartott a magas fűben, s újra eltaláltam, aztán eltűnt a szemem elől. A sable-csapat most felfele ment a dombra a völgy végében, fel a tőlünk jobbra eső dombon, fel a völgy túloldalán a fák között, szétszóródva és gyors ütemben. Most, miután a bikát láttam, tudtam, hogy mind téhen, beleértve az első sebzettet is. A bika nem bukkant fel, s teljesen biztosra vettem, hogy megtaláljuk ott, ahol elesni láttam a magas fűben.

A kíséret felugrált, én gyorsan letudtam a kézfogást és hüvelykujjrángatást, és elindultunk lefelé a fák között s a vízmosás szélén át a rétre, eszeveszett iramban. Szemem, agyam, egész bensőm tele volt a sable-bika feketeségével s a szarvak ívelésével, s hálát adtam Istennek, hogy újra megtöltöttem a puskát, mielőtt előbukkant volna. De izgatott lövöldözés volt az egész, s nem büszkélkedtem vele. Izgatott lettem, és a megfelelő pont helyett az egész állatra lőttem, és szégyenkeztem miatta; de a kíséret mámorosan izgatott volt. Jobb szerettem volna lassan menni, de nem lehetett őket visszatartani, úgy rohantak, mint egy kutyafalka. Mikor átvágtunk a rét szélén, ahol először a hét sable-antilopot láttuk, s túlmentünk azon a helyen, ahol a bika eltűnt, egyszerre embernél magasabb fűbe értünk, s mindenki lelassított. Két rejtett, kimosott szakadék futott bele a vízmosásba, s ami sima, fűvel benőtt medencének látszott, az valójában nagyon egyenetlen, ravasz terep volt, s a fű hol derékmagasságúra nőtt, hol összezapott a fejünk felett. Azonnal találtunk vért, a nyom balra vezetett, a vízmosáson át s bal kézre fel a domboldalon a völgy vége felé. Azt gondoltam, ez az első sable, de az ív nagyobbak tűnt, mint amilyent fentről nézve leírt, mikor beváltott a fák közé. Kerültem egyet, hogy a nagy bikát keressem, de nem tudtam kiválasztani nyomát a nyomok tömegéből, s a magas fűben, a szaggatott terepen nehéz volt kiszámítani, merre mehetett.

Mindnyájan a vérnyomra álltak, s olya volt az egész, mintha rosszul betanított vadászkutyákkal próbálna az ember egy döglött madarat kerestetni, mikor majd megbolondulnak, hogy a csapat után mehessenek.

– Doumi! Doumi! – mondtam. – Kubwa Sana! A bika! A nagy bika!

– Igen – helyeselt mindenki. – Itt! Itt! – A vízmosáson átvezető vérnymot mutatták.

Végül ráálltam erre a nyomra, azzal, hogy egyenként kell megtalálnunk őket, s ez itt kétségkívül súlyosan sebesült, a másik pedig elfekszik. Azután meg tévedhettem is, s talán ez a nagy bika megfordulhatott a magas fűben s átkelt itt, míg mi lefelé rohantunk. Hiszen máskor is megesett már, hogy tévedtem.

Gyorsan csapáztunk fel a domboldalon, be az erdőbe, a vér bőségesen fröcskölt szerteszét; elkanyarodtunk jobbra a meredek kapaszkodón, s a völgy végében, néhány nagy szikla közül felugrott egy sable. Kapaszkodva, ugrálva ment át a sziklákon. Rögtön láttam, hogy nem sebzett, és hátrahajló sötét szarvai ellenére is felismertem a tehenet sötét gesztenyebarna színéről. Még éppen időben vettem ezt észre, s nem lőttem. Már meg akartam húzni a ravaszt, mikor leengedtem a puskát.

– Manamouki – mondtam. – Tehén.

M'Cola és a két római vezető egyetértett velem. Kis híján rálőttem. Talán öt métert mehettünk, s felugrott egy másik sable. De ez vadul himbálta a fejét, s nem tudott túljutni a sziklákon. Súlyosan sebzett volt, s én kapkodás nélkül, vigyázva lőttem, és eltörtem a nyakát.

Odamentünk a sziklákon fekvő, nagy, mély gesztenyebarna, csaknem fekete állathoz; a szarva feketén, szépen ívelt hátra, az orrán s a szeme fölött fehér folt, a hasa fehér, de nem a bika volt.

A még mindig kételkedő M'Cola meg akart bizonyosodni erről, s a rövid, csökött tőgyet tapogatva azt mondta: – Manamouki – és szomorúan rázta a fejét.

Ez volt az első nagy bika, amelyet Garrick mutatott.

– A bika ott lenn – mutattam.

– Igen – mondta M'Cola.

Időt akartam neki adni, hogy lebetegedjék, ha csak sebzett volna, s aztán lemenni és megkeresni. Így hát M'Colával megtéttem a fejbőr nyúzásához szükséges metszéseket, hogy majd otthagyjuk az öregembert, s ő kifejti a fejet, míg mi lemegyünk a bika után.

Ittam egy kis vizet a kulacsból. Megszomjaztam a futástól és a kapaszkodástól, s a nap már fenn járt, kezdett nagyon meleg lenni. Azután lementünk a völgybe, ahonnét épp most jöttünk fel a sebzett tehen nyomán, s lenn a magas fűben körözve keresni kezdtük a bika nyomát. Nem találtuk.

Az antilopok csapatban futottak, mikor előjöttek, s az egyes nyomok összekavarodtak vagy elvesztek. Találtunk némi vért a fűszálakon, ott, ahol először meglőttem, azután újra megtaláltuk ott, ahol a másik vérnym elkanyarodott. Azután a nyomok a völgyből kifelé s fel a dombra vittek, és

legyezőszerűen mind szétváltak, s a nagy bikáét nem találtuk meg. Végül vért találtam egy fűszálon vagy ötvenméternyire felfele a völgyoldalban, s letéptem és feltartottam. Ez hiba volt. Oda kellett volna őket hozni. M'Cola kivételével már alig-alig hittek a bikában.

A bika nem volt ott. Eltűnt. Elenyészett. Talán nem is létezett soha. Ki tudja, valóságos bika volt-e? Ha nem tépem le a véres füvet, talán tartom bennük a lelket. Ha ott áll véresen, bizonyíték. Leszedve nem jelent semmit, csak nekem és M'Colának. De nem találtam több vért, s most már mindenki immel-ámmal keresgélt. Az egyetlen lehetőség az volt, hogy átkutassunk minden métert a magas füben, s átfürkésszünk minden métert a vízmosásban. Nagyon meleg volt már, s a többiek csak színre keresgéltek.

Garrick odajött.

– Mind tehén – mondta. – Nincs bika. Csak legnagyobb tehén. Te megölted legnagyobb tehén. Megtaláltuk. Kisebb tehén elmegy.

– Te süket barom – mondtam, azután az ujjaimon számolva: – Ide hallgass. Hét tehén. Aztán tizenöt tehén és egy bika. Bika lövést kapott. Itt.

– Mind tehén – mondta Garrick.

– Egy nagy tehén sebzett. Egy bika sebzett.

Olyan biztosra mondtam, hogy elfogadták, s keresgéltek egy darabig, de láttam, hogy megint nem nagyon hisznek a bikában.

Csak volna egy jó kutyám – gondoltam. – Egyetlen jó kutyám.

Aztán odajött Garrick.

– Mind tehén – mondta. – Nagyon nagy tehén.

– Te vagy tehén – mondtam. – Nagyon nagy tehén.

A wanderobo-maszái, aki lassan a keserves nyomorúság példaképévé vált, erre felnevetett. Az öcs félig hitt a bikában, ezt láttam. A férj most már egyikünkben sem hitt. Így éreztem, az előző esti kuduban sem hisz. Nos, ez után a lövöldözés után nem hibáztathattam.

M'Cola odajött.

– Hapana – mondta leverten. Azután: – B'wana, meglőtted a bikát?

– Meg hát – mondtam.

Egy pillanatig kételkedni kezdtem benne, volt-e egyáltalán bika. Azután újra láttam nehéz, magas marjú fekete testét, a magasra felemelkedő, majd hátracsapódó szarvakat, s azt, ahogy ott rohant a csapatban, egy vállal kiemelkedve közülük s feketén, mint az ördög, s amint én láttam, M'Cola is meglátta újra a vadember hitetlenségének emelkedő kódén át, mert a vadember nem hisz abban, amit már nem lát.

– Igen – bólintott M'Cola. – Látom. Meglőtted.

Újra elmondtam:

– Hét tehén. Legnagyobbat meglőttem. Tizenöt tehén, egy bika. A bikát eltaláltam.

Most mind elhitte egy pillanatra, és keresve köröztek, de a hit egykettőre elenyészett a nap tűzében és a lengő magas fűben.

– Mind tehén – mondta Garrick. A wanderobo-maszái nyitott szájjal bölintott. Éreztem, hogy engem is előnt a kényelmes hitetlenség. Fenemód könnyebb volt nem kutatni a napon ebben az árnyéktalan medencében s a meredek domboldalon. Szóltam M'Colának, hogy átcserkeljük a völgyet mindkét oldalon, befejezzük a fej nyúzását, s ő meg én ketten lejövünk és majd megtaláljuk a bikát. A hitetlenség ellen nem hajszolhatta őket az ember. Nem volt rá mód, hogy betanítsam őket; nem volt hatalmam a fegyelmezésre. Ha nincs törvény, lelőttem volna Garricket, s akkor vagy keresgél mind, vagy eltsztlunak. Azt hiszem, keresgéltek volna. Garrick nem volt népszerű. Valóságos átok volt.

M'Cola és én visszajöttünk, végig a völgyön, átfürkésztük, mint a vadászkutyák, nyomot nyom után követtünk s megvizsgáltuk. Melegem volt, és nagyon szomjaztam. A nap most már igazán gorombán sütött.

– Hapana – mondta M'Cola. Nem találtuk. Akármi volt is, elvesztettük.

– Lehet, hogy tehén volt. Lehet, hogy az egész csak dili – gondoltam, s hagytam, hadd jöjjön a vigasztaló hitetlenség. Még a domboldalt akartuk átkutatni jobb kéz felé, azután abbahagyjuk az egészet, bevisszük a tehénfejet a táborba, s meglátjuk, mit talált a római. Halálosan szomjas voltam, s kiittam a kulacsot. A táborban majd kapunk vizet.

Elindultunk fel a domboldalon, s valami bokrosból egy sable-t ugrattam fel. Csaknem rálőttem, mikor észrevettem, hogy tehén. Ebből látszik, hogy el lehet itt rejtőzni, gondoltam. El kell hozni az embereket, és újra végigmenni az egészen; s akkor az öregember vadul kiáltozni kezdett.

– Doumi! Doumi! – magas, visító hangon.

– Hol? – kiáltottam, s feljük futottam a dombon át.

– Ott! Ott! – kiáltotta, s a völgytorok túloldalán álló erdőre mutatott. – Ott! Ott! Ott megy! Ott!

Gyilkosan rohantunk, de a bika már eltűnt az erdőben a domboldalon. Az öregember azt mondta, hatalmas volt, fekete, nagyszarvú, s tíz méterre ment el tőle, két helyen látott sebet, a hasán és magasan fenn a derekán, súlyosan sebzett volt, de azért gyorsan ment, átvágott a völgyön, a sziklákön, s felment a domboldalon.

Hasba lőttem, gondoltam. Aztán, mikor elfele futott, farba találtam. Lefeküdt betegen, s mind elmentünk mellette. Aztán, mikor már túljutottunk rajta, felugrott.

– Gyerünk – mondtam. Mindenki izgatott volt s menni akart, s az öregember a bikáról fecsegett, míg összehajtogatta a fejbőrt s a saját fejére tette a fejet, azután elindultunk nyomozva a sziklákon át fel a domboldalon. Ott, ahol az öregember mutatta, nagyon nagy sable-nyomot találtunk, a pata széles jeleket vágott, s a csapás felfele vitt az erdőbe, s bőven volt vér.

Gyorsan követtük, abban a reményben, hogy felugratjuk, s lövéshez jutok, s a nyomozás könnyű volt a fák árnyékában, a bőséges vér után. De a bika állandóan felfele kapaszkodott, rézsút fel a domboldalon, s gyorsan haladt. Folyton fényes és nedves vérnyomon mentünk, de az állatot utolérni nem tudtuk. Én nem nyomoztam, hanem figyeltem előre, hátha meglátom, mikor hátranéz, vagy észreveszem lenn, vagy mikor lefut a dombról az erdőbe; M'Cola és Garrick nyomozott, és mindenki segített nekik, az öregember kivételével, aki ősz fején a koponyával és a fejbőrrel botladozott. M'Cola ráakasztotta az üres vizespalackot, és Garrick rárakta a filmfelvevőt. Az öregember nehezen ment.

Egyszer olyan helyre értünk, ahol a bika megpihent, és visszafelé, a nyomára figyelt, kis vértócsa volt a bokrok mögött egy sziklán, ahol megállt, s én átkoztam a szelet, amely előrefújta a szagunkat. Most már erős szél volt, s biztosra vettem, hogy nem sikerül meglepnünk a bikát, a szagunktól minden mozgó lény elmenekül előlünk, amíg mozogni tud. Arra gondoltam, hogy megpróbálunk elébe kerülni M'Colával, a többiek hadd nyomozzanak, de gyorsan haladtunk, a vér még fényesen csillogott a köveken, lehullott leveleken, fűvön, s a domb túl meredek volt, hogy előrekerülhessünk. Úgy láttam, semmi módon nem veszíthetjük el a bikát.

Azután felfele vitt, sziklás, szakadékos terepre, ahol lassú volt a nyomozás és nehéz a kapaszkodás. Itt azt hittem, felugratjuk valamelyik vízmosásból, de az immár nem olyan fényes vértócsák megkerülték a sziklatömböket, átvezettek a sziklákon, felfelé, egyre felfelé, s egy sziklaperemnél elvesztek. A bikának innen lefele kellett mennie. Fölfele túl meredek volt az út, nem kelhetett át a dombtetőn. Csak lefele mehetett, de hogyan és melyik szakadékon? Elküldtem az embereket, hogy nézzenek meg három lehetséges utat, s én kimentem a párkányra, hátha meglátom. Nem találtak nyomot, s akkor a wanderobo-maszái felkiáltott jobb kéz felől, alulról, hogy vért talált, lemásztunk, s láttuk a vért egy sziklán, azután követtük a ritka cseppeket egy meredek lejtőn a lenti mezőre. Lefele menet újra reménykedni kezdtem, s a térdig érő sűrű fűben megint könnyű volt a nyomozás, mert a fű végigseperte a hasát, s bár a nyomokat csak úgy látta az ember, ha hétrét görnyedt és széthajtotta a fűvet, de a vérnyom tisztán látszott a fűszálakon. De most már száraz volt a vér és tompán fényes, s tudtam, hogy sok időt veszítettünk ott a domb sziklapárkányán.

A nyom végül átvitt a száraz vízmosáson, arrafelé, ahonnét reggel megpillantottuk a rétet, s elvezetett a lejtős, fával ritkán benőtt túloldalra. Felhő sehol se látszott, s éreztem a napot, nem annyira a melegét, hanem nehéz, holt súlyát a fejemen, s nagyon szomjas voltam. Nagy volt a meleg, de nem a hőség bántott, hanem a nap súlya.

Garrick felhagyott a komoly nyomozással, és csupán színpadi produkcióra volt hajlandó: mikor M'Cola és én megakadtunk, s ő megkereste a vérnyomot és élvezte a sikert. Rendszeres nyomozásra többé nem volt hajlandó, csak pihent, s azután bosszantó szeszélyességgel újra nyomozott egy darabig. A wanderobo-maszái olyan használhatatlan volt, mint egy sánta nyúl, s M'Colával átadattam neki a nagy puskát, hadd hozza, hogy valami hasznát vegyük. A római öccse látnivalóan nem volt vadász, s a férjet nem nagyon érdekelte a dolog. Ő sem látszott vadászni. Lassan nyomoztunk, a talajt megkeményítette a nap, s a vér foltokban és csíkokban állt a fűvön, s az öcs, Garrick, azután a wanderobo-maszái egyenként kidőlt, s leültek a ritkán álló fák árnyékában.

A nap iszonyúan sütött, s mivel lehajtott fejjel és meggörnyedve kellett nyomoznunk, a nyakamra terített zsebkendő ellenére lüktető fejfájás fogott el.

M'Cola lassan, kitartóan és magát teljesen átadva a feladatának nyomozott. Fedetlen, kopasz feje fénylett az izzadságtól, s amikor a verejték belefolyt a szemébe, letépett egy fűszálat, két kezébe fogta és leborotválta vele az izzadságot a homlokáról és kopasz fekete feje búbjáról.

Lassan haladtunk. Mindig esküdöztem Tatának, hogy nyomozásban lefőzöm M'Colát, de most rájöttem, hogy a múltban afféle Garrick-mutatványokkal találtam meg a nyomot, ha elvesztették, s hogy a folytonos, kitartó nyomozásban, most a hőségben, az igazán kegyetlen, annyira kegyetlen napsütésben, hogy az ember érezte hatását a fejében, mert pokolian fölforralta, most, mikor kemény talajon, kurta fűben kellett nyomozni, ahol a vércsepp száraz-fekete petty volt egy fűszálon, alig lehetett észrevenni; most, hogy az embernek tán húszméternyire kellett megkeresnie a következő kis fekete foltot, egyik az utolsó vérnyomot tartotta, míg a másik megtalálta a következőt, azután mentünk tovább, ketten a nyom két oldalán, s fűvel mutogattunk a foltokra, hogy takarékoskodjunk a beszéddel, míg újból el nem vészett a nyom, s az ember szemmel tartotta az utolsó vércseppet, s mindketten vargabetűket írtunk le, hogy újból megtaláljuk, s kézzel adtunk jelt egymásnak, mert a szám úgy kiszáradt, beszélni sem tudtam, a hőség remegett a föld felett, ha az ember fájó nyakát pihentetve felegyenesedett és előrenézett: most tudtam, hogy M'Cola mérhetetlenül különb férfi és különb nyomkereső nálam. Meg kell ezt mondanom Tatának, gondoltam.

Ekkor M'Cola egy viccet csinált. A szám úgy kiszáradt, alig tudtam beszélni.

– B'wana – mondta M'Cola, s rám nézett, mikor felegyenesedtem és hátrahajtottam a nyakam, hogy kiálljon belőle a szaggas.

– Tessék?

– Whisky? – és odakínálta a palackot.

– Te csibész – mondtam angolul, s M'Cola kuncogott és fejét rázta.

– Hapana whisky?

– Te vadember – mondtam szuahéliül.

Tovább nyomoztunk, M'Cola fejét rázta s nagyon jól mulatott, s kis idő után a fű megint magasabb lett, s a nyomozás könnyebb. Végigmentünk azon a majdnem fátlan vidéken, amelyet reggel a domboldalról láttunk, s a nyom lement egy lejtőn, és visszakanyarodott a magas fübe. Ebben a magas füben úgy találtam, hogy félig behunyva a szemem, látom a nyomot, ahol a bika keresztülnyomakodott a füben, s gyorsan, a vérnyomra ügyet sem vetve mentem előre, M'Cola ámulatára, de azután megint nagyon kurta fűhöz és sziklához értünk, s most következett a legnehezebb nyomozás.

A bika már nem nagyon vérzett; a nap és a hőség beszáríthatta a sebeket, és csak itt-ott találtunk egy-egy csillogó cseppet a sziklás talajon.

Garrick utolért, s egypárszor nagy hűhóval felfedezte a vérnyomot, azután leült egy fa alá. Egy másik fa alatt szegény öreg wanderobo-maszáit láttam, életében először és utoljára puskahordozói minőségben. A másik alatt az öregember ült, mellette a sable-fej, mint valami feketemisés jelkép, felszerelése a vállán lógott. M'Cola és én nagyon lassan és keservesen tovább nyomoztunk a hosszú, köves lejtőn, aztán fel a túloldalon elszórt fák közé, onnan meg hosszú földdarabra, amelynek végén szikladarabok heverték. Ennek a mezőnek a közepén teljesen elvesztettük a nyomot, s csaknem két óra hosszat nyomoztunk, köröztünk, keresgélünk, míg újra vért találtunk.

Az öregember fedezte föl a sziklák alatt, vagy fél mérföldre jobbra. Elképzelte, mit csinálhatott a bika, s előrement. Az öregember igazi vadász volt.

Azután nagyon lassan tovább nyomoztunk a kemény, köves talajon egy mérföldet. De innen nem jutottunk tovább. A föld túl kemény volt, nem fogta a nyomot, vért pedig többé nem találtunk. Azután különböző elméleteket állítottunk fel, hogy merre mehetett a bika, s aszerint keresgélünk, de a vidék túl nagy volt, és nem kísért szerencse.

– Nem jó – mondta M'Cola.

Felegyenesedtem, s egy nagy fa árnyékába mentem. Olyan hűvösnek éreztem, mint a vizet, s a szellő lehűtötte a bőrömet a nedves ingen át. A bikán gondolkoztam, s azt kívántam, bár sose sebeztem volna meg. Most

megsebeztem s elvesztettem. Azt hiszem, tovább vándorolt, s elment a vidékről. Egyszer se mutatott hajlandóságot, hogy visszakanyarodjon. Ma este elpusztul, és a hiénák megeszik, vagy ami még rosszabb, eléri, mielőtt elpusztulna, elharapják a lábát, és elevenen kitépik a belét. Az első, amelyik rábukkan a vérnyomra, addig megy utána, míg megtalálja. Aztán odahívja a többieket. Ronda disznónak éreztem magam, hogy megsebesítettem s nem öltem meg. Szívesen megöltem bármit, bármilyen állatot, ha tisztán öltem, mindnek meg kell halnia, s én igen csekély mértékben avatkoztam bele a minden éjjel és minden évszakban folyó állandó öldöklésbe, s nem éreztem semmi büntudatot. Megettük a húst, és megtartottuk a bőröket és szarvakat. De a sable-bika miatt rohadtul éreztem magam. Amellett vágytam rá, rettentően vágytam, jobban vágytam, mintsem bevallottam volna. Nos, mi eljártunk vele a magunk játékát. Nekünk akkor volt esélyünk, az elején, mikor feküdt, és elkerültük. Elszalasztottuk ezt az esélyt. Nem, a legjobb esélyünk, az egyetlen esély, amit puskás kérhet, akkor volt, mikor lövéshez jutottam, s az egész állatra lőttem, ahelyett, hogy pontosan céloztam volna. Az én szégyenletes hibám volt. Ronda disznó voltam, hogy hasba lőttem. Azért történt, mert túlságosan magabiztosan hittem, hogy meg tudok valamit csinálni, s azután kihagytam egyet a végrehajtáshoz szükséges lépések közül. Nos hát, elvesztettük. Nemigen hittem, hogy van a világnak olyan kutyája, amely nyomon tudná követni ebben a hőségben. Mégis ez volt az egyetlen lehetőség. Elővettem a szótárt, s megkérdeztem az öregembert, van-e kutya a római házánál.

– Nem – mondta az öregember. – Hapana.

Nagyon nagy kört írtunk le, s az öccsel és a férjjel egy másik kört tétettem. Nem találtunk semmit, se csapást, se nyomot, se vért, s szóltam M'Colának, hogy indulunk a táborba. A római öccse és a férj elindultak a völgyön az elejtett sable-tehén húsáért. Vereséget szenvedtünk. M'Cola és én elől, a többiek a nyomunkban, keresztülmentünk a hosszú fátlan vidék vibráló hóhullámain, lenn átkeltünk a száraz vízmosáson, és feljutottunk az erdei ösvény kellemes hűvösébe. Váltakozó fény- és árnyéksávokban mentünk, puha és rugalmas erdei talajon, mert lerövidítettük az utat, s egyszerre, nem egész száz méterre, sable-csapatot láttunk, a fák közt álltak, és felénk néztek. Felhúztam a závárt, és a legjobb szarvat kerestem.

– Doumi – súgta Garrick. – Doumi kubwa sana!

Odanéztem. A Garrick mutatta állat nagyon nagy, sötét gesztenyeszínű sable-tehén volt, a pofáján fehér foltok, a hasa fehér, erős felépítésű test és szép, ívelt szarvak. Oldalvást állt, s felénk fordította fejét, nézett minket. Gondosan szemügyre vettem az egész társaságot. Mind tehén volt, nyilván az

a csapat, amelyiknek bikáját megsebeztem és elvesztettem; átjöttek a dombon, és itt megint összeverődtek.

– Megyünk a táborba – mondtam M'Colának.

Mikor elindultunk, a sable-csapat megugrott és elrohant mellettünk, és előttünk keresztezte az ösvényt. Garrick minden jó tehénzarvra azt mondta:

– Bika, B'wana. Nagy, nagy bika. Lőj, B'wana! Lőj, ó, lőj!

– Mind tehen – mondtam M'Colának, mikor a rémülten menekülő sable-csapat távolabb járt a napfényfoltos erdőben.

– Igen – helyeselt az.

– Öregember – mondtam.

Az öregember odajött.

– Hadd vigye ezt a vezető – mondtam.

Az öregember leengedte a sable-tehénfejet.

– Nem – mondta Garrick.

– Igen – mondtam. – Igen, a mindenségit.

Mentünk az erdőn át a tábor felé. Jobban éreztem magam, sokkal jobban. Egész nap egyszer sem gondoltam a kudukra. Most hazaérünk, s ott várnak.

A hazafelé vivő út sokkal hosszabbnak látszott, noha új ösvényen a visszatérés rövidebb szokott lenni. Egész úton csontomig éreztem a fáradtságot, a fejem mintha felforrjt volna, és ilyen szomjas még soha életemben nem voltam. De hirtelen, míg az erdőben mentünk, sokkal hűvösebb lett. Felhő takarta el a napot.

Kiértünk az erdőből, le a síkságra, s megláttuk a túskeövényt. A nap most felhőtorlasz mögé bújt, s azután egy kis ideig az egész ég beborult, s a felhők sűrűnek és fenyegetőnek látszottak. Talán ez volt az utolsó tiszta, forró nap, gondoltam; szokatlan hőség az esős évszak előtt. Először arra gondoltam: bár esett volna, akkor megmarad a talajon a nyom, és a végtelenségig kísérhettük volna a bikát; azután, mikor felnéztem a sűrű, gyapjas fellegekre, amelyek oly gyorsan beborították az egész égboltot, azt gondoltam, hogyha csatlakozni akarunk a többiekhez s át akarjuk vinni a kocsit azon a tíz mérföldes, fekete talajú útszakaszon Handeni felé, legjobb lesz indulnunk. Az égre mutattam.

– Rossz – bölintott M'Cola.

– Menjünk B'wana M'Kubwa táborába?

– Jobb. – Azután élénken, elfogadva a határozatot: – N'Dio. N'Dio.

– Megyünk – mondtam.

Megérkeztünk a túskeövényhez és a kunyhóhoz, és gyorsan tábor bontottunk. Futár várt ránk, utolsó táborunkból hozta a moszkítóhálómát és egy levélkét, Sz. Ö. M. és Tata írta, mielőtt elindultak volna. A levélkében nem volt semmi, csak jó szerencsét kívántak, s írták, hogy indulnak. Vizet ittam egyik vászontömlőnkéből, leültem egy benzineskannára, és az eget

néztem. Csak lelkiismeretlenül kockáztathatnám meg, hogy maradjak. Ha esik, talán még az útra sem jutnánk ki. Ha erősen esik az úton, nem jutunk ki ebben az évszakban a partra. Az osztrák is, Tata is ezt mondta, mennem kell.

Ezt eldöntöttem, így hát hiábavaló lett volna azon tünődni, mennyire szeretnék maradni. A fárasztó nap megkönnyítette az elhatározást. Az emberek mindent beraktak a kocsiba, és az elhamvadt tűz körül álló nyársokról összeszedték a húsukat.

- Nem akarsz enni, B'wana? – kérdezte Kamau.
- Nem – mondtam. Aztán angolul: – Rohadtul fáradt vagyok.
- Egyél. Éhes vagy.
- Később, a kocsiban.

M'Cola jött arra valami teherrel, nagy, lapos arca megint teljesen kifejezéstelen volt. Csak vadászatnál vagy tréfálkozásnál elevenedett meg. Találtam egy bádopoharat a tűz mellett, s szóltam neki, hogy hozzon whiskyt, s amikor kivette zsebéből a kulacsot, kifejezéstelen arca mosolyba rándult a szeme és a szája körül.

- Vízrel jobb – mondta.
- Te fekete kínai.

Mindnyájan gyorsan dolgoztak, a római feleségei odajöttek, s kissé távolabbról figyelték a cipekedést és kocsiba rakodást. Ketten voltak, csinosak, jó alakúak és félénkek, de érdeklődőek. A római még nem ért vissza. Nagyon nem tetszett, hogy így megyünk el, egy szó magyarázat nélkül. Rokonszenves volt nekem a római, és nagyon becsültem.

Vizes whiskyt ittam, s a két kuduszarvat néztem, amelyek a tyúkól-kunyhó falának támaszkodtak. A fehér, szépen letisztított koponyákból lassú spirálisokban emelkedett a szarv, szétágazva ívet írt le, azután még egyet, s azután finoman abba a sima, elefántcsontszerű hegybe fordult. Egyik szarv szűkebbnek és magasabbnak látszott a kunyhó fala mellett. A másik csaknem olyan magas volt, de szélesebb terpesztésű és vastagabb. Sötét dióbélszínű volt, s jólesett gyönyörködni szépségükben. Odamentem, a springfieldet nekitámasztottam köztük a kunyhónak, s a szarvak hegye fölébe emelkedett a cső torkolatának. Mikor Kamau felrakott egy szállítmányt a kocsira s visszajött, szóltam neki, hogy hozza el a fényképezőgépet, azután odaállítottam a szarvak mellé és lefényképeztem. Utána felemelte a szarvakat, s két fordulóra odavitte a két fejet a kocsihoz.

Garrick hangosan és kakaskodva beszélt a római asszonyaival. Amennyire ki tudtam venni, az üres benzinesládákat kínálta nekik bizonyos dolgokért cserébe.

- Ide gyere! – kiáltottam neki. Odajött, még mindig nagyon beképzeltlen.

– Ide hallgass – mondtam neki angolul. – Ha befejezem ezt a szafarit, anélkül, hogy összevernék, az marha nagy csoda lesz. S ha egyszer ütök, szétverem azt a mocskos pofádat. Végeztem.

Nem értette a szavakat, de a hangból világosabban értett, mintha kikerestem volna valamit a szótárból. Felálltam s intettem az asszonyoknak, hogy elvihetik a benzineskannákat és -ládákat.

– Ülj a kocsiba – mondtam Garricknek. – Nem – mikor át akarta adni az egyik benzineskannát –, a kocsiba. – Odament a kocsihoz.

Egészen felrakodtunk már, s indulásra készen álltunk. A rakományra kötött szarvak a kocsi hátuljából csavarodtak elő. Hagytam valami pénzt a rómainak, s az egyik kudubórt a fiúnak adtam. Azután kocsiba szálltunk. Én az első ülésre ültem a wanderobo-maszáival. Hátul ült M'Cola, Garrick és a futár, aki az út melletti faluból való volt, ahonét az öregember. Az öregember hátul, a rakomány tetején kuporgott, közvetlenül a tető alatt.

Intgettünk és elindultunk; elhaladtunk a római házanépének még néhány tagja, az öregebbek és csúnyábbak mellett, akik nagy rakás húsokat sütöttek rönkökből rakott tűzön, a pataktól a kukoricaföldre vezető csapás mentén. Rendben átkeltünk, a patak alacsonyan állt, s a partok kiszáradtak, s én visszaneztem a szántóföldekre, a római kunyhóira, a táborhelyünkre és a nehéz ég alatt sötétlő kék dombokra, s nagyon bántott, hogy nem találkoztam a rómaival, és nem magyaráztam meg, miért megyünk el így.

Azután erdőben mentünk a saját nyomunkon, s igyekeztünk sietni, hogy sötétedés előtt kijussunk. Kétszer, két lápos helyen bajba kerültünk, s Garrick most volt csak elemében, összevissza parancsolgatott az embereknek, mikor ágat vágtunk és ástunk, s végül már úgy láttam, meg kell ütnöm. Éppúgy kihívta a büntetést, mint a primadonnáskodó gyerek a náspángolást. Kamau és M'Cola kinevette. A vadászatról hazatérő győztes vezért játszotta. Igazán kár, gondoltam, hogy nem viselheti a strucctollát.

Egyszer megakadtunk, én ástam, ő előrehajolva fröcskölte a tanácsokat és parancsokat, s én tüntetően szándékosság nélkül, keményen hasába taszítottam az ásó nyelét, s Garrick leült. Feléje se néztem, s M'Cola, Kamau meg én sem nézhettünk egymásra, mert elneveltük volna magunkat.

– Fáj – mondta csodálkozva és feltápáskodott.

– Sose menj ásó ember közelébe – mondtam angolul.

– Irtó veszélyes.

– Fáj – mondta Garrick a hasát fogva.

– Dörzsöld meg – mondtam, s a magamét dörzsölgetve megmutattam neki, hogyan. Megint beszálltunk a kocsiba, s kezdtem sajnálni a szegény, rohadt, hasznavehetetlen, színészkedő csibészt, ezért szóltam M'Colának, hogy innék egy üveg sört. Elővett egyet hátulról a csomagok alól, kinyitotta, s én lassan

megittam. A vadaskertszerű vidéken jártunk. Körülnéztem s láttam, hogy Garrick már rendben van, megint járhatja a száját. Dörzsölgette a hasát, s nyilván azt mesélte a többieknek, milyen kemény gyerek ő, és meg sem érezte az egészszet. Éreztem, hogy az öregember figyel a tető alól, míg a sört iszom.

– Öregember – mondtam.

– Igen, B'wana.

– Ajándék – s hátraadtam az üveget a maradékkal. Nem sok maradt, csak hab és nagyon kevés sör.

– Sör? – kérdezte M'Cola.

– Igen, a szentségít – mondtam. Sörre gondoltam, s eszembe jutott az a tavasz, mikor a hegyi úton gyalogoltunk a Bains des Alliez felé, s a sörivőverseny, amelyet nem sikerült megnyernünk; a hegyet megkerülve jöttünk haza aznap éjjel, holdfény sütötte a réti nárciszok mezejét, s mi részegek voltunk, és arról beszéltünk, hogyan írná le az ember a sápadt mezőre hulló holdfényt, s eszembe jutott a barna sör, amit Aigle-ben, a glicínia indák alatt, a faasztaloknál ülve ittunk; a Rhone-völgyön át értünk oda, előtte a Stockalperen horgásztunk, s itt vadgesztenyék virágoztak, és Sárga meg én megint írásról beszélgettünk, s arról, lehet-e gesztenyét viasz kandelábereknek nevezni. Szent isten, micsoda veszett irodalmi vitákat folytattunk; irtózatosan irodalmiak voltunk akkor, közvetlenül a háború után, s később az a jó sör a Lippben éjféltkor, miután megnéztük a Cirque de Parisban a Mascart-Ledoux vagy a Routis-Ledoux mérkőzést vagy bármelyik nagy mérkőzést, az ember berekedt, s utána is túl izgatott volt, hogysen lefekhessen; de sört azokban az években többnyire Sárgával ittam s többnyire a hegyekben. A lövészeknek zászlót, hegyivadásznak sziklát, angol költőnek sört, jó erős sört nekem. Szóval ilyen volt Sárga, aki Robert Gravest idézte. Kinőttünk néhány országot, s más országokba mentünk, de a sör irtó nagy csoda maradt. Az öregember is tudta ezt. Láttam a szemén, mikor először nézte, hogy iszom a sört.

– Sör – mondta M'Cola. Kinyitotta, s én kinéztem a parkszerű vidékre, csizmám talpát égette a forró motor, a wanderobo-maszái éppúgy illatozott mellettem, mint eddig, Kamau a keréknyomok rovátkáit figyelte a zöld gyepen, s én kilógtam csizmás lábamat oldalt, hogy hűvös legyen, megittam a sört, s arra gondoltam, bár itt volna a jó öreg Sárga. Eric Edward Dorman-Smith, a Hadikereszt tulajdonosa, Ófelsége ötödik lövészezredének kapitánya. Ha itt volna, megbeszélhetnénk, hogyan kellene leírni ezt a vadaskertszerű vidéket, s azt, hogy elég-e, ha az ember vadaskertnek nevezi. Tata és Sárga nagyon hasonlítottak egymásra. Tata idősebb volt, s elvei folytán türelmesebb, de társnak ugyanolyan. Tata mellett tanultam, Sárgával együtt fedeztük fel a világnak egy jelentős részét, s azután útjaink messze szétágaztak.

De az az átkozott sable-bika. Meg kellett volna ölnöm, de futtában lőttem rá. Hogy egyáltalán eltaláljam, az egész testét célpontnak kellett vennem. Igen, te disznó, és a tehen, amelyet kétszer elhibáztál, pedig nyugodtan, oldalvást állt? Arra is futtában lőttél? Nem. Ha előző este lefekszem, nem történik meg ez. Vagy ha kitörlöm a csőből az olajat, a puska nem vitt volna fölé először. Akkor nem szorítom le, s nem lövök alája másodszor. Minden a saját hibád, ha érsz valamit. Azt hittem, jobban tudok sörétes puskával lőni, mint ahogy valójában tudok, és sok pénzt vesztettem ezen, de azt tudtam, elfogulatlanul és tárgyilagosan, hogy lövök olyan jól golyós puskával vadra, mint bárki szarházi ezen a világon. Lövök, a mindenségig. És akkor? Akkor hasba lőttem egy sable-bikát, és aztán elszalasztottam. Lövök olyan jól, ahogy gondolom? Persze. Akkor miért hibáztam el a tehenet? A mindenit, mindenki kihagy néha. A fene ott egye meg, neked nincs jogod kihagyni. Ki az ördög vagy te? A lelkiismeretem? Ide hallgass, én rendben vagyok a lelkiismeretemmel. Tudom jól, miféle szarházi vagyok, és mit tudok jól csinálni. Ha nem kell eljönnöm, nem kell továbbmennem, lőttem volna sable-bikát. Tudod, hogy a római vadászember. Volt ott még egy csapat. Miért kellett ilyen egynapos vállalkozásba belemennem? Lehet így vadászni? Fenét lehet. Valahogy szerzek valami pénzt, s ha visszajövünk, elmegyünk az öregember falujába teherautókon, azután átrakodunk teherhordókra, s akkor nem kell a miatt a nyavalyás kocsi miatt aggódnunk, visszaküldjük a teherhordókat, és letáborozunk a patak mellett a római birtoka felett, és átvadásszuk a vidéket, ott élünk és vadászunk mindennap, néha szünetelünk, és írok egy hétig, vagy fél napot írok, vagy minden másnap, s úgy megismerem a vidéket, mint a tó környékét, ahol felnőttünk. Látni fogom a megszokott környezetükben legelő bivalyokat, s ha elefántok jönnek át a dombokon, látni fogjuk őket s figyeljük, hogyan tördelik le az ágakat, s nem kell lőnünk, s feküdni fogok a lehullott leveleken s figyelem az erdőből legelészve előjövő kudukat, és nem lövök, csak akkor, ha jobb tróféát látok ennél itt hátul, s ahelyett, hogy azt a rondán hasba lőtt sable-bikát üldözném egész nap, egy szikla mögött feküdnék s figyelném őket a domboldalon, s elég soká látnám őket, hogy mindörökre az enyéme legyenek. Igen, ha Garrick nem hozza ide a B'wana Simbáját, és az nem lövöldözi össze a vidéket. De ha megteszi, elmegyek túl azokon a dombokon, s ott lesz egy másik vidék, ahol az ember élhet és vadászhat, ha van ideje élni és vadászni. Behatolnak már mindenhova, ahova kocsi be tud menni. De kell lenni mindenféle ilyen zugoknak, amelyekről senki sem tud, amelyek mellett elmennek a kocsik az úton. Mindegyik ugyanazokon a helyeken vadászik.

– Sör? – kérdezte M'Cola.

– Igen – mondtam.

Persze, megélni nem lehetne. Mindenki megmagyarázta ezt. Jön a sáska és megeszi a termésedet, és elmaradt a monszun és nem jött meg az eső, és minden kiszárad és elpusztul. Kullancsok és legyek gyilkolják a jószágot, és a moszkítók beléd oltják a lázat, és lehet, hogy feketelázat kapnál. A barmod elpusztulna, és a kávédat áron alul vennék. Ahhoz indus kell, hogy szizálroston pénzt keressen, s a parton minden egyes kókuszpálmaültetvény egy tönkrement embert jelent, aki a koprán akart pénzt keresni. A hivatásos vadász az év három hónapjában dolgozik és tizenkettőben iszik, s a kormányzat tönkreteszi az országot az indusok és a bennszülöttek hasznára. Ezt mondták neked. Persze. De én nem akarok pénzt keresni. Én csak élni akarok itt, s azt akarom, hogy legyen időm vadászni. Az egyik betegséget már megkaptam, s tapasztaltam, milyen az, mikor az embernek szappannal és vízzel meg kell mosnia mindennap számtalanszor vastagbelének egy háromhüvelykes darabját, és visszatérni oda, ahova való. Vannak erre gyógyító orvosságok, s az, amit láttam s ahol jártam, megérte a betegséget. Amellett ezt azon a rohadt marseille-i hajón kaptam. Sz. Ö. M. egy napig sem volt beteg. Karl sem. Szerettem ezt az országot, otthon éreztem itt magam, s ahol az ember otthon érzi magát a szülőföldjén kívül, oda kell mennie. Meg aztán nagyapám idejében Michigan malária sújtotta állam volt. Láznak és hidegrázásnak nevezték a betegséget. És Tortugasban, ahol hónapokat töltöttem, egyszer ezer ember halt meg sárgalázban. A földrészek és szigetek úgy próbálnak ijesztgetni betegségekkel, ahogy a kígyó sziszeg. A kígyó is lehet mérges. Az ember kiirtja, mindenit, ez a betegség, amin egy hónapja átmentem, végzett volna velem a régi időkben, mielőtt a gyógyszerét felfedezték. Lehet, hogy végzett volna, s lehet, hogy meggyógyultam volna.

Könnyebb egészségesnek maradni egy jó országban, ha az ember betart néhány óvatossági szabályt, mint azzal ámítani magát, hogy egy kivénült ország még mindig jó.

Egy földrész hamar öregszik, ha egyszer mi odamegyünk. A bennszülöttek összhangban élnek vele. De az idegen rombol, ledönti a fákat, kiszárítja a vizet, s megváltozik a vízkészlet, s a talaj, ha egyszer a rögöt megforgatták, kimerül, s azután elviszi a szél, ahogy elporlott minden régi országban, s ahogy elporlani láttam Kanadában. A föld elunja, hogy kizsákmányolják. Egy ország gyorsan kimerül, hacsak az ember vissza nem adja neki maga és állatai minden hullatékát. Ha felhagy az állattartással és gépeket használ, a föld hamarosan legyőzi. A gép nem tud szaporodni, sem a talajt nem trágyázza, nem tudja azt termelni, amit megeszik. Egy országnak olyannak kellene maradnia, amilyennek először találtuk. Mi vagyunk a betolakodók, és halálunkig esetleg tönkretesszük, de az az ország még mindig ott van, és nem tudhatjuk, milyen változások következnek azután.

Szeretnék visszajönni Afrikába, de nem azért, hogy megéljek belőle. Ezt megtehetem két ceruzával s néhány száz lap legolcsóbb papírral. De visszajönnék ide, ahol kedvemre élhetnék s igazán élhetnék. Nemcsak hagynám elmúlni az életet. A mi népünk Amerikába ment, mert akkoriban az volt a jó hely, oda kellett menni. Jó ország volt, s mi szemétdombot csináltunk belőle, s én most valahová máshová mennék, mert mindig megvan a jogunk, hogy máshová menjünk, s mindig mentünk is. Az ember mindig visszatérhet. Hadd jöjjenek Amerikába a többiek, akik nem tudják, hogy későn jöttek. A mi népünk látta java idejében, és harcolt érte, mikor érdemes volt érte harcolni. Most valahová máshová mennék. A régi időkben mindig mentünk, s még mindig vannak jó helyek, ahová el lehet menni.

Ha új vidékre kerülök, első látásra megmondom, jó-e. Itt van vad, sok a madár, és szeretem a bennszülötteket. Itt vadászhatnék és horgászhatnék. Ez, s írni, olvasni, képeket nézni – ez minden, amit szívesen csinálok. És minden képre emlékszem. Más dolgokat szívesen nézegetnék, de csinálni ezeket szeretem. És ízni. De a lábam már rossz, s nem éri meg az időt, amit az ember jó hó keresésével tölt. Túl sok embert látni manapság ízni.

A kocsi most megkerült egy partoldal, átvágott egy zöld, füves mezőn, s megláttuk a maszái falut.

Mikor a maszáik megláttak bennünket, futni kezdtek és körülvettek, s mi megálltunk éppen a palánk alatt. Ott voltak a fiatal harcosok, akik velünk futottak, s most kijöttek az asszonyaik és gyerekeik is, hogy megnézzenek bennünket. A gyerekek mind egész kicsik voltak, s a férfiak és nők valamennyien egyidősnek látszottak. Öregembereket nem láttunk. Nagy barátainknak mutatkoztak, s mi igen sikeres vendégséget rendeztünk, kenyérral kínáltuk őket, mindnyájan nagy nevetéssel ették, előbb a férfiak, azután az asszonyok. Azután kinyitattam M'Colával két doboz édességet és a szilvapudingot, adagokra vágtam és kiosztottam. Hallottam és olvastam, hogy a maszáik kizárólag marháik tejjel kevert vérével táplálkoznak, a vért úgy veszik, hogy közelről a nyaki vénába lőnek egy nyilat. Ezek a maszáik azonban jóízűen, nevetve és tréfálkozva ették a kenyeret, az édességet és a szilvapudingot. Egy nagyon magas, jóképű férfi állandóan kérdezett tőlem valamit, amit nem értettem, s később még öten-hatan csatlakoztak hozzá. Akármilyen volt is az, nagyon kívánták. Végül a legmagasabb nagyon furcsa képet vágott, s olyan hangot hallatott, mint a döglődő disznó. Most megértettem: azt kérdezte, van-e nekünk ilyen, s megnyomtam a kürt gombját. A gyerekek visítva elugrottak, a harcosok nevettek, s azután, mikor Kamau közóhajra újra meg újra megnyomta a kürtöt, teljes elragadtatást és önkívületet láttam az asszonyok arcán, s tudtam, hogy ezzel a kürttel Kamau a törzs bármelyik asszonyát megkaphatná.

Végtére indulnunk kellett, s miután szétsztottuk az üres sörösüvegeket, az üvegek címkéjét s utoljára a kupakokat, melyeket M'Cola felszedeztetett a kocsi aljából, az asszonyok elragadtatására, a gyerekek rémületére, a harcosok gyönyörűségére kürtölve útra keltünk. A harcosok sokáig velünk futottak, de igyekeznünk kellett, az út jó volt a parkszerű vidéken, s hamarosan búcsút intettünk az utolsóknak is, akik egyenesen s magasan álltak barna bőrruhájukban, lógó, fonott varkocsukkal, vörös barnára mázolt arcukkal, s dárdájukra támaszkodva néztek utánunk és mosolyogtak.

A nap már csaknem lement, s mivel én nem ismertem az utat, előreültem a futárt a wanderobo-maszái mellé, hogy segítsen Kamaunak tájékozódni, én pedig hátul ültem M'Colával és Garrickkel. Túljutottunk a parkvidéken, ki a bokrosokkal teleszórt száraz síkságra, mielőtt a nap lement volna, s én ittam még egy üveg német sört, s a vidéket figyelve egyszerre azt látom, hogy a fák mind tele vannak fehér gólyákkal. Nem tudtam, vándorúton vannak-e vagy a sáskákat követik, de a szürkületben szépek voltak, s mélyen meghatódva tőlük, a palack alján levő jó kétujjnyi sört odaadtam az öregembernek.

A következő üvegnél elgondolkoztam, s megittam az egészet, mielőtt az öregember eszembe jutott volna. (Még mindig gólyák ültek a fákon, s jobbra néhány Grant-gazellát láttunk legelni. Egy szürke rókához hasonló sakál ügetett át az úton.) Ismét szóltam hát M'Colának, hogy nyisson ki még egy üveget, s már áthaladtunk a síkságon s a hosszú lejtőn kapaszkodtunk fel az út és a falu felé, feltűnt a két hegy, és csaknem sötét volt már és hideg, mikor átadtam a tető alatt kuporgó öregembernek az üveget, s ő gyengéden dédelgette.

A falunál megálltunk az úton a sötétben, s kifizettem a futárnak az összeget, ami az általa hozott levélke szerint járt neki. Kifizettem az öregembernek a Tata mondta összeget, még jutalmat is adtam. Azután nagy vita támadt köztük. Garricknek a főtáborba kellett jönnie a pénzéért. Abdullah eltökélten vele akart jönni. Nem bízott Garrickben. A wanderobo-maszái szájalmasan erősködött, hogy ő is jön. Biztosra vette, hogy a többiek becsapják az osztozkodásnál, s efelől én is meglehetősen biztos voltam. Fel kellett vennünk s mindenképpen el kellett vinnünk a benzint, amelyet hátrahagytak nekünk, hátha kifogyunk. Túl voltunk terhelve, s nem tudtam, milyen előttünk az út. De azt gondoltam, elvihetjük Garricket és Abdullah-t, és beszoríthatjuk a wanderobo-maszáit. Az öregember sem akart elmenni. Megkapta a fizetését és megelégedett az összeggel, de nem akart kiszállni a kocsiból. A rakomány tetején kuporgott, s a kötelekbe kapaszkodva azt hajtogatta: "B'wanával megyek."

M'Colának és Kamaunak le kellett fessegetnie a kezét, úgy húzták le, hogy felrakodhassanak, s az öreg azt ordította: "B'wanával akarok menni."

Míg a sötétben rakodtak, ő a karomba kapaszkodott, és nagyon halkán beszélt valami számomra érthetetlen nyelven.

– Megkaptad a shillingeket – mondtam.

– Meg, B'wana – mondta. Nem erről volt szó. A pénzzel nem volt semmi baj.

Aztán, mikor be akartunk szállni a kocsiba, hirtelen otthagytott és fel akart mászni hátul a rakomány tetejére. Abdullah és Garrick húzta le.

– Nem jöhetsz. Nincs hely.

Megint halkán, könyörögve és esengve beszélt hozzám.

– Nem, nincs hely.

Eszembe jutott, hogy van egy kis zsebkésem, elővettem a zsebemből, és a kezébe nyomtam. Visszalökte a kezembe.

– Nem – mondta. – Nem.

Azután nyugton maradt, és az út szélén állt. De mikor elindultunk, futni kezdett a kocsi után, s hallottam, hogy kiáltoz a sötétben: "B'wana! B'wanával akarok menni!"

Mentünk tovább az úton, a fényszórók szinte sugárútnak mutatták az eddigi ösvények után. Ötvenöt mérföldet tettünk meg az úton a sötét éjszakában, anélkül, hogy bármi történt volna. Ébren maradtam, míg túl nem jutottunk a rosszán, egy hosszú, mély kerékvágásokkal teli, fekete lávaföld síkságon, ahol a fényszórók bokrok közt keresgéltek a csapást, s azután, mikor jobb útra értünk, elaludtam; néha-néha felébredtem, s láttam, hogy a fényszórók magas fák falát világítják meg, vagy egy meredek partot, vagy egyes sebességre váltva valami meredek helyen mentünk fel a rézsút emelkedő fénycsóvák után.

Végül, mikor az óra ötven mérföldet mutatott, megálltunk és felébresztettünk egy kunyhójában alvó bennszülöttet, és a tábor felől kérdezősködtünk. Újból elaludtam, s akkor ébredtem fel, mikor lekanyarodtunk az útról egy ösvényre, s a fák között feltűntek előttünk a tábortüzek. Aztán, mikor lámpáink már a zöld sátrakat világították meg, elkurjantottam magam, és mindnyájan kiáltozni kezdtünk, nyomtuk a dudát, én elsütöttem a puskát, a torkolattűz belehasított a sötétbe, s nagy volt a dörrenés. Azután megálltunk, s Tata kijött a sátrából, lomhán és kövéren a háziköntösében, s azután átfogta karjával a vállam, és azt mondta: "Maga disznó torréador", és én a hátát veregettem.

És azt mondtam:

– Nézze meg, Tata.

– Láttam – mondta. – A kocsi hátulja egészen tele van velük.

Azután Sz. Ö. M.-et öleltem át szorosán, nagyon kicsinek hatott a nagy, steppelt pongyolában, és mindenfélét mondtunk egymásnak.

Aztán előjött Karl, s én azt mondtam:

– Szevasz, Karl!

– Irtóra örülök – mondta. – Csudálatosak.

M'Cola már leszedte a szarvakat, s ő és Kamau kézbe fogta, hogy mindenki láthassa a tűzfényben őket.

– Mit löttél? – kérdeztem Karltól.

– Hát lőttem még egyet. Hogy is hívják? Tendallát.

– Pazar – mondtam. Tudtam, hogy az enyémet senki le nem tudja főzni, s reméltem, hogy ő is jó bikát lőtt.

– Milyen nagy?

– Ó, ötvenhét – mondta Karl.

– Hadd lássam – mondtam, s a gyomorszájam körül hideget éreztem.

– Odatúl van – mondta Tata, s odamentünk. A világ legnagyobb, legszélesebb, legsötétebb, leghosszabb ívű, legsúlyosabb, leghihetlenebb kuduszarva volt. Hirtelen megmérgezett az irigység, s nem akartam többé az enyéimet látni: soha, soha.

– Óriási – mondtam, s a szó olyan vidáman jött ki belőlem, mint a károgás. Megint megpróbáltam: – Pazar. Hogyan lötted?

– Hárman voltak – mondta Karl. – Mind ilyen volt, mint ez. Nem tudtam megítélni, melyik a legnagyobb. Ő irtó izgalmas volt. Négyyszer vagy ötször lőttem meg.

– Csodálatos darab – mondtam. Lassan magamhoz tértem, s kissé jobban csináltam, de senkit se tudtam megtevesztetni.

– Borzasztóan örülök, hogy meglőtted a kuduidat – mondta Karl. – Gyönyörűek. Reggel majd elmesélsz mindent róluk. Tudom, hogy most fáradt vagy. Jó éjszakát.

Elment, tapintatosan, mint mindig, hogy megbeszélhessük a dolgot, ha akarjuk.

– Gyere át, igyunk egyet! – kiáltottam utána.

– Nem, köszönöm. Azt hiszem, jobb, ha lefekszem. Fáj kicsit a fejem.

– Jó éjszakát, Karl.

– Jó éjszakát. Jó éjt, szegény öreg Mama.

– Jó éjszakát – mondtuk mindnyájan.

A tűznél szódás whisky mellett beszélgettünk, s elmeséltem mindent.

– Talán megtalálják a bikát – mondta Tata. – Jutalmat ajánlunk fel a szarvakért. Elküldetjük a vadászati hivatalba. Mekkora a nagyobbik?

– Ötvenkettő.

– A hajlat mentén?

– Igen. Talán több valamivel.

- A hüvelykek nem jelentenek semmit – mondta Tata.
- Irtó szép kuduk.
- Azok. De miért kell ilyen borzasztó csúnyán lefőznie?
- Szerencsés ember – mondta Tata. – Az istenit, micsoda kudu. Egész életemben csak egyetlen ötven feletti trófeát láttam lőni. Fenn történt Kalalban.
- Tudtuk, hogy meglőtte, mikor elindultunk a másik táborból. Megjött a teherautó, és elmesélték – mondta Sz. Ö. M. – Egész idő alatt érted imádkoztam. Kérdezd meg Mr. J. P.-t.
- Sose fogja megtudni, mit éreztünk, mikor ideért a kocsis a tűzfénybe, s azok az átkozott szarvak kimeredtek hátul – mondta Tata. – Maga vén gazember.
- Csodálatos – mondta Sz. Ö. M. – Menjünk és nézzük meg még egyszer.
- Mindig emlékezni fog rá, hogyan lőtte őket. Ez az igazi öröm benne – mondta Tata. – Irtó szép kuduk.
- De egyre ölt a keserűség, egész éjszaka. Reggelre azonban elmúlt. Egészen elmúlt, és soha többé nem jött vissza. Tata s én felkeltünk, s a trófeákat nézegettük reggeli előtt. Szürke, borús és hűvös reggel volt. Közeledett az esős évszak.
- Gyönyörű három kudu – mondta.
- Most reggel egész jól mutatnak a nagy mellett – mondtam. Furcsamód így is volt. Napirendre tértem a nagy fölé, s örültem, hogy látom, s hogy Karl meglőtte. Ha az ember egymás mellé állította őket, jól mutattak. Igazán jól. Mindegyik nagy volt.
- Örülök, hogy jobb kedve van – mondta Tata. – Nekem is jobb kedvem van.
- Igazán örülök, hogy Karl meglőtte – mondtam őszintén. – Az enyéimmel sem kell szégyenkezniem.
- Nagyon primitív érzelmeink vannak – mondta Tata.
- Lehetetlen nem versengeni. Pedig mindent elront.
- Túljutottam rajta – mondtam. – Már magamhoz tértem. Tudja, jókora kirándulás volt.
- Meghiszem azt – mondta Tata.
- Tata, mit jelent az, ha kezet ráznak és megfogják az ember hüvelykujját és meghúzzák?
- Olyasmi, mint a vérttestvérség, csak nem annyira formális. Ki csinálta ezt magával?
- Kamaut kivéve mindenki.
- Fene egy fickó lesz lassan magából – mondta Tata.
- Mintha öreg afrikás volna. Mondja, jó nyomkövető és sörétlövő?

– Menjen a pokolba.
– M'Cola is csinálta ezt magával?
– Igen.
– Na jó – mondta Tata. – Hívjuk a kicsi Memsahibot és reggelizzünk. Nem mintha nagyon éhes volnánk.
– Én igen – mondtam. – Nem ettem semmit tegnapelőtt óta.
– Egy kis sört azért ivott, igaz?
– Ó, igen.
– A sör étel – mondta Tata.
Szóltunk a kicsi Memsahibnak és a jó öreg Karlnek, és nagyon vidám reggelink volt.

Egy hónap múlva Sz. Ö. M., Karl és felesége, aki eljött és csatlakozott hozzánk Haifában, a napon ült a kőfal mellett a Galileai-tengernél; ebédelték egy üveg bort iszogattak, és figyelték a búbos vöcsköket kinn a tavon. A dombok árnyékot vetettek a vízre, amely sima és nyugodt volt, s elég poshadtnak látszott. Sok búbos vöcsök volt, úszás közben csíkokat húztak, s én számoltam őket, és azon tűnődtem, miért nem esik szó róluk a Bibliában. Úgy döntöttem, hogy azok az emberek nem voltak természettudósok.

– Jární fogok rajta – mondta Karl, a sivár tavat nézve.
– Már volt, aki megcsinálta.
– Tudja – mondta Sz. Ö. M. –, nem emlékszem rá. Nem emlékszem Mr. J. P. arcára. Pedig nagyon szép. Rá gondolok, egyre rá gondolok, és nem látom magam előtt. Borzasztó. Nem olyan, mint a fényképeken. Hamarosan egyáltalán nem fogok rá emlékezni. Már most sem látom.
– Emlékeznie kell rá – mondta neki Karl.
– Én emlékszem rá – mondtam. – Írok neked egyszer valamit és belerakom.